

Štylistika ako nadstavba jazykových disciplín v školskej praxi

Jozef Berta

2022

Štylistika ako nadstavba jazykových disciplín v školskej praxi

Jozef Berta

Štylistika ako nadstavba jazykových disciplín v školskej praxi

Copyright © 2022 Dr. Jozef Berta

Grafická úprava: Jozef Berta 2022

Návrh obálky: Jozef Berta 2022

1. vydanie

Autor dáva súhlas na verejné rozširovanie tejto publikácie v elektronickej podobe.

Zverejnená na: www.zsgmik.sk (otvoriť uvedené rubriky: o škole, predmety, web. stránka slovenského jazyka – na stiahnutie); tiež na: <https://bertajozef.webnode.sk/>
(v rubrike Ďalšie publikácie DOWNLOAD)

Obsah

Použité skratky.....	6
Predhovor autora.....	7
Štylistika	8
Štyléma	9
Jazykový štýl	9
Štýlotvorné činitele	10
Slovotvorný (štýlotvorný) proces	11
Slohový postup	12
Slohový útvar.....	13
Informačný slohový postup	14
Informačné útvary.....	14
Ukážky informačných slohových žánrov, útvarov	15
Rozprávaci slohový postup.....	27
Žánre a útvary rozprávacieho slohového postupu	27
Rozprávanie	27
Malé útvary rozprávania	32
Základné znaky rozprávania	33
Ukážky na rozprávanie	34
Umelecké rozprávanie	36
Opisný slohový postup	44
Žánre a útvary opisného slohového postupu.....	44
Druhy opisu	45
Charakteristika.....	57
Pomôcka pri písaní opisu, charakteristiky osoby.....	58
Karikatúra	69
Výkladový slohový postup	71
Žánre a útvary výkladového slohového postupu	72
Výklad.....	72
Ukážky na výklad	77
Úvahový slohový postup	83
Úvaha.....	83
Ukážky na úvahu	88
Štýly.....	92

Hovorový štýl	94
Žánre hovorového štýlu	95
Náučný (odborný štýl)	96
Žánre náučného štýlu	100
Stručná charakteristika výkladových náučných žánrov v písanej podobe	101
Stručná charakteristika výkladových náučných žánrov v ústnej podobe	102
Stručná charakteristika opisných náučných žánrov	107
Práce Stredoškolskej odbornej činnosti	109
Administratívny štýl	121
Administratívne útvary	122
Charakteristika jednotlivých dokumentárnych administratívnych útvarov	123
Charakteristika jednotlivých oznamovacích administratívnych útvarov	134
Žiadosť	136
Motivačný list	139
Publicistický štýl	141
Žurnalistické spravodajstvo	143
Agentúrne spravodajstvo	145
Spravodajské a publicistické žánre	146
Stručná charakteristika jednotlivých spravodajských útvarov	147
Publicistika	160
Charakteristika jednotlivých analytických útvarov racionálneho typu	161
Charakteristika jednotlivých beletristických útvarov emocionálneho typu	174
Epištolárna publicistika	196
Rečnícky štýl	199
Rétorika	202
Fázy prípravy na hovorenú prezentáciu (prejav)	202
Ukážky príležitostných prejavov:	210
Stručná charakteristika niektorých útvarov rečníckeho štýlu	216
Diskusný príspevok	216
Príležitostný prejav	219
Umelecký (básnický) štýl	223
Lyrika	225
Epika	229
Dráma	247

Žánre dramatického diela.....	248
Esejistický štýl.....	254
Esej	254
Epištolárny štýl.....	263
Súkromný list.....	264
Ukážky súkromných listov	266
Ukážka ďakovného listu	268
Kritériá hodnotenia slohových prác	269
Zdroje získavania a spracovania informácií	274
Útvary súvisiace so získavaním informácií	278
Použitá literatúra.....	281

Použité skratky

a pod., ap. – a podobne, a podobný
a i. – a iné
ai, et al – a iní
angl. – anglický
atd'. – a tak ďalej
cca – cirka, približne, okolo, asi
d. ú. – domáca úloha
Dr. – je skratka, doktor
EU – Európsky parlament
Fig. X – figgure
gréc. – gréčtina
ibid. – z latinčiny ibidem, tamže
In – znamená predložku v (v diele);
ISBN – medzinárodný štandardný kód knihy, ktorý presne identifikuje knihu
kol. – kolektív
lat. – latinčina
lat. – latinčina
napr. – napríklad
nar. – narodený
Obr. X – obrázok
os. – slovesná osoba
P.S. – skratka, postskriptum (z lat. post scriptum, po napísanom)
PhD. – akademický titul doktor, resp. philosophiae doctor
PhDr. – doktor filozofie
PK Aj – predmetová komisia anglického jazyka
pl. – plurál (množné číslo)
PR – priama reč
RSVP – skratka pre "répondez s'il vous plaît" (v preklade "Prosím odpovedz") používaná ako žiadosť o odpoveď na pozvánku. Osoba, ktorá bola pozvaná, je touto skratkou vyzvaná, aby vyjadrila, či sa akcie zúčastní alebo nie.
sg. – singulár (jednotné číslo)
sin – značka pre sínus, goniometrická funkcia v matematike
SND – Slovenské národné divadlo
SOČ – Stredoškolská odborná činnosť
str. – strana
ŠVP – Školský vzdelávací program
T. – Termín
tzv. – takzvaný
UčPS – Učená právnická spoločnosť
Zn – zinok, chemický prvok
zn. – značka
Zodp. – Zodpovedný

Predhovor autora

Problematika štylistiky je veľmi široká oblasť jazykovedy. Vyžaduje potrebné znalosti zo všetkých predchádzajúcich jazykovedných disciplín (fonetiky, fonológie, lexikológie, morfológie, syntaxe) ktorých poznatky zhŕňa a funkčne využíva pri tvorbe rôznych druhov textu (konkrétnych jazykových prejavov).

Školská prax však naznačuje, že tejto problematike, napriek jej zložitosti a náročnosti, sa nevenuje dostatočná pozornosť, ba sa skôr zanedbáva. Veď aj dotácia vyučovacích hodín slohu (slohovej výchovy) v školách je na osvojenie takejto širokej jazykovej disciplíny veľmi nízka a nepostačujúca, a tak učitelia slovenčiny ju často učia rôzne a len málokedy efektívne. Metodicky nie je vôbec spracovaná, skôr sa opiera o isté teoretické vedomosti z vysoko odborných vedeckých prác, ktoré sú väčšinou sprístupňované neprímerane veku žiakov a možnostiam ich pochopenia, bez praktického prístupu a praktických ponúk výberu jednotlivých jazykových prejavov na rozbor a ich osvojenie. Skoro vôbec sa nevenuje pozornosť príprave žiakov na ten-ktorý žáner, slohový útvar, analýze, precvičovaniu typických a podstatných znakov, kompozícii, výberu jazykových prostriedkov, ale rovno sa pristupuje k praktickému písaniu jazykového prejavu, čím sa úplne zanedbáva možnosť efektu napísania kvalitnej práce. Zanedbáva sa tiež efektívne všeobecné zhodnotenie napísaných prác učiteľmi s uvedením najlepšie napísaných, ba i nevydarených prác, ale aj najčastejších nedostatkov, chýb, v napísaných prácach a ich analýze. No najväčšou chybou je nedostatočné, ba niekedy žiadne výsledné hodnotenie prác jednotlivých žiakov, bez uvedenia konkrétnych nedostatkov, chýb vo vonkajšej, vnútornej forme, kompozícii, jazyku, štýle i pravopise, aby žiak vedel presne, aké chyby urobil, v čom sa má zlepšiť a v budúcnosti sa týmto nedostatkom, chybám vyvarovať.

Nedostatočne a metodicky slabo sú spracované aj učebnice k tejto pre praktický život veľmi potrebnej problematike, ktoré by mali dávať žiakom metodický návod na praktické osvojovanie, precvičovanie i utvrdzovanie toho ktorého slohového postupu, jazykového štýlu, žánru, slohového útvaru.

Aj preto v tejto publikácii okrem všeobecnému pohľadu na slohové postupy a jazykové štýly uvádzam aj ich žánre a postupy s praktickými príkladmi a v niektorých prípadoch aj ich rozbor, ktorých výber podľa učebných osnov a časovo-tematických plánov budú môcť učitelia využiť pri precvičovaní so žiakmi na vyučovaní, tiež budú môcť ich žiakom odporúčať na praktickú aplikáciu ako vzor na napísanie totožných žánrov jednak v zadaných kontrolných písomných prácach, písomných maturitných prácach, ale aj pri rôznych príležitostiach v praktickom živote. Rozširujúce podrobné časti, ktoré pri jednotlivých témach predkladám, majú pre žiakov plniť len informatívnu funkciu, majú im napomôcť iba zorientovať sa v tejto zložitej štylistickej problematike.

Uvedené dôvody ma viedli k tomu, aby som takúto publikáciu (na primeranejšej a veku prístupnejšej analýze štylistiky aj s praktickým využitím (aspoň do istej miery), sa pokúsil napísať.

Učitelia ju budú môcť využiť pri príprave žiakov na vyučovanie slohu, študenti na rozšírenie vedomostí o štylistickej problematike, príprave praktických písomných a ústnych, súvislých i nesúvislých, vecných aj umeleckých jazykových textov, prejavov, aplikovaných jednak v škole, na vyučovacích hodinách, ale aj v bežnom živote.

Samozrejme, nedalo sa v tejto (i tak obsiahlej publikácii) obsiahnuť všetko. Obsahuje aj isté hlbšie teoretické analýzy a zovšeobecnenia, ktoré v budúcnosti bude treba ešte metodicky doladiť.

Štylistika

- je v istom zmysle kráľovskou disciplínou, pretože využíva a sumarizuje (zhŕňa) **poznatky všetkých ostatných jazykovedných disciplín**,
- je **jazykovednou náukou**, ktorá skúma:
 - **funkčné** (primerané vzhľadom na danú príležitosť) **využívanie jazykových a mimojazykových výrazových prostriedkov z jednotlivých rovín jazykového systému** ako príslušné **jazykové disciplíny**, z hľadiska ich **výberu, spôsobu a vhodnosti ich využitia v rôznych druhoch textu** (v konkrétnych prejavoch),
 - ↔ pomocou nich sa buduje:
 - ↔ **obsahová a formálna podoba textu**
 - ↔ **a kompozíciu textu;**
- je to **náuka o jazykovom štýle textu**.

Predmetom štylistiky je:

- **jazyková komunikácia**,
 - konkrétne **tvorba a vlastnosti textov, jazykových prejavov**.

Pojmom **text** sa označujú:

- **všetky jazykové prejavy**, ktoré vznikajú **komunikáciou medzi ľuďmi**.

Každý **text** má svoj:

1. **obsah**,
 - kompozične a štylisticky spracovanú tému,
2. **formu**
 - písomnú – ústnu;
 - formálnu – neformálnu;
 - záväznú – nezáväznú;
 - ustálenú – aktuálny text;
 - monologickú – dialogickú a pod.

Texty sa členia na:

- a. **umelecké** (napr. *beletria*) a **vecné** (napr. *úradný list*);
- b. **súvislé** (ucelený text, napr. *úvaha*) a **nesúvislé** (kombinácia slovných – verbálnych a grafických vyjadrovacích prostriedkov, napr. *cestovný poriadok, diagramy, grafy*),
- c. **ústne** (napr. *príležitostný prejav*) a **písomné** (napr. *súkromný list ap.*).

Výber a spôsob využitia výrazových prostriedkov určuje funkcia jazykového prejavu a štýlová norma.

Štyléma

- je to **základná jednotka štylistiky**,
- **výrazový prostriedok**, pomocou ktorého sa „tvorí“ **štýl textu**,
- ↔ **má štylistickú funkciu**,
- ↔ môže ňou byť **každé slovo, veta, časť textu** či **gesto** alebo **intonácia** ap., ktorá dotvára **charakter textu**.

J. Findra rozdeľuje **štýlémy** na:

- ↓ **jazykové**,
- zvukové, lexikálne, morfológické, syntaktické;
- ↓ **textové**,
- spájacie prostriedky,
- textové jednotky,
- ↔ členenie textu (*odsek, kapitola*),
- ↔ odstupňovanie textu
- ↔ pásmo rozprávača – pásmo postáv,
- ↔ autorské pásmo – neautorské pásmo;
- ↓ **mimojazykové**,
- gestá, mimika, pohyby tela, kontext.

Jazykový štýl

- je to **spôsob prejavu**,
- vzniká:
- ↔ **cieľavedomým výberom a usporiadaním jazykových aj mimojazykových prostriedkov**,
- ↔ ich **využitím** pri istom **jazykovom prejave**, s ohľadom na **tematiku, situáciu, funkciu, zámer autora** a na **obsahové zložky prejavu**.

Najnovšie sa uvádzajú tieto **štýly**:

- ↓ **hovorový**,
- ↓ **administratívny**,
- ↓ **náučný** (odborný),
- ↓ **publicistický**,
- ↓ **umelecký**,
- ↓ **rečnícky**,
- ↓ **esejistický**,
- ↓ **epistolárny**.

Každý **jazykový prejav** vzniká:

- v určitých **konkrétnych podmienkach**,
- v **určitej komunikačnej situácii**, ktorá tento výber určuje, ovplyvňuje,
- ↔ tieto faktory sa nazývajú **štýlotvorné činitele**.

Štýlotvorné činitele

- pôsobia na **výslednú podobu prejavu (textu) s istou štylistickou hodnotou**,
- aktívne sa prejavujú v **štýlotvornej situácii**, ktorú možno všeobecne charakterizovať takto:
 - ↔ **niekto** (*autor*),
 - ↔ **niekoho** (*príjemca*),
 - ↔ **niekde, niekedy** (*prostredie*),
 - ↔ **z nejakého dôvodu** (*funkcie/zámeru*),
 - ↔ **pomocou nejakých prostriedkov** (*kódu/jazyka*)
 - ↔ **o niečom informuje**.

Členíme ich na:

1. Subjektívne štýlotvorné činitele,

- ovplyvňuje ich **autor textu**,
- sú teda typické aj pre **autora jazykového prejavu**;
- závisia od **individuálnych vlastností a subjektívnych názorov hovoriaceho alebo píšuceho**.

Výsledný text alebo prejav ovplyvňujú:

- **povahové črty autora**,
 - ↔ jeho *návyky a záľuby, temperament, citové založenie, psychický stav*;
- **biologické faktory autora**,
napr.: *pohlavie, vek, zdravotný stav, kondícia; povahové vlastnosti, intelekt (rozumové vlastnosti)*;
- **dosiahnuté vzdelanie**,
napr.: *všeobecné alebo odborné, vysokoškolské, stredoškolské, základné, zamestnanie atď.*;
- **jazykové a komunikačné schopnosti**,
napr. *rozsah slovnej zásoby, rozhl'ad, pohotovosť, sčítanosť*;
- **vzťah k príjemcovi, k téme, ku komunikácii**,
 - ↔ sú základom tzv. **individuálneho štýlu**, ktorý si uvedomujeme najmä pri *spisovateľoch* alebo pri *umeleckom smere*;
 - ↔ možno ho však rozoznať aj u **každého jednotlivca**,
napr.: či je štýl vyjadrovania *úsporný* alebo *rozvláčny*.

2. Objektívne štýlotvorné činitele

→ sú **nezávislé** od autora textu.

Patrí k nim:

- **téma**, t. j. **predmet prejavu**,
 - *text* alebo *prejav* ovplyvní to, **o čom chceme povedať** alebo *napísať*,
 - ↔ **obsahom prehovoru** môžu byť:
napr. *vlastnosti človeka, vyznanie citu, hrôzostrašný príbeh, príprava jedla, dielo a život spisovateľa atď.*,
 - ↔ treba však odlišiť **objektívne danú tému** od *autorovho chápania*, a teda aj *spracovania* danej *témy*;
- **funkcia prejavu**, t. j. **zameranie, cieľ prejavu** (na čo je prejav určený),
 - základnou funkciou prejavu je **komunikatívna** (dorozumievacia) **funkcia**,
 - ↔ môže ale ísť aj o funkciu **informačnú, ziskavaciu, ovplyvňovaciu, estetickú**;
- **jazykový materiál**,
- **komunikačná situácia**, t. j. **prostredie**, v ktorom **prejav vzniká**,
napr.: *súkromné* alebo *verejné, mestské* alebo *dedinské, školské, vojenské*;
 - **forma prejavu**, t. j. **spôsob realizácie prejavu**,
 - ↔ líši sa podľa toho, či ide o **prejav ústny** alebo **písomný**;
 - **adresát**, t. j. **tá osoba**, ktorej je **prejav určený**;
 - ↔ môže byť:
 - ↔ **prítomný** – v čase prejavu je v priamom kontakte s autorom prejavu
napr.: *súkromný dialóg, zvada ap.*,
 - ↔ **neprítomný** – medzi autorom a adresátom prejavu je iba nepriamy kontakt,
napr.: *telefonický rozhovor, SMS, prejav v rozhlase ap.*,
 - ↔ prípadne **iba potenciálny** (možný),
napr.: *verejné písomné prejavy*;
- **mera pripravenosti prejavu**,
 - či je **téma prejavu vopred daná**, alebo **ide o improvizáciu**,
 - či je **prejav pripravený** alebo **neprípravený** a pod.

Slovotvorný (štýlotvorný) proces

→ je to **postup**, ktorý by sa mal **dodržiavať** pri písaní prejavu:

1. **objasniť** by sa v ňom mala **téma, funkcia** a **situácia prejavu**,
2. **vybrať** by sa mali **fakty** a **informácie** pre danú tému a usporiadať ich **podľa logického postupu, podľa osnovy**,
3. **spracovať** by sa mal **koncept** (*upravovaním, prepracovaním ...*),
4. **definitívne upravený koncept** by sa mal **prepísať načisto**.

Pri slohovaní (*tvorbe textu alebo prejavu, slohového útvaru*) by sa teda mal použiť tento **postup**:

1. **získavanie, triedenie, hodnotenie** a **výber potrebných informácií**,
2. **napísanie osnovy** slohového útvaru,
3. **spracovanie konceptu** podľa **osnovy** (*prvopisu, nečistopisu*),
4. **prepísanie** finálne **upraveného konceptu na čistopis**.

Slohový postup

→ je to **spôsob**, ako sa **skladajú, členia** alebo **spájajú jednotlivé časti textu do celku** (do *slohového útvaru*),

- je to **neukončený proces tvorenia textu**,
- jeho **voľba** závisí od **cieľa jazykového prejavu**,
 - ↔ **každý slohový postup** sa využíva v **niekoľkých jazykových štýloch**,
 - ↔ v **jednom slohovom útvare** môže byť **niekoľko slohových postupov**, napr. v *novele Pani Rafiková* **okrem rozprávacieho slohového postupu** nájdeme aj **opisný slohový postup** (v slohovom útvare *opis* a *charakteristiku*);
 - ↔ tieto **slohové postupy** nachádzajú svoje **uplatnenie** v **slohových útvaroch** (žánroch).

Slohové postupy sa vymedzujú na základe týchto **protikladných vlastností**:

- kohéznosť (**súdržnosť**) – inkohéznosť (**nesúdržnosť**) časti textu;
- enumeratívnosť (**vypočítavanie**) – explikatívnosť (**vysvetľovanie**) prvkov textu;
- komutabilnosť (**zameniteľnosť**) – sukcesívnosť (**postupnosť**) prvkov textu;
- aktuálnosť (**časovosť**) – gnómickosť (**nadčasovosť**) prvkov textu;
- **objektívnosť** – **subjektívnosť** (miera, do akej sa prihliada na fakty).

Poznáme **štyri základné slohové postupy**:

1. **informačný**,
2. **rozprávací**,
3. **opisný**,
4. **výkladový a úvahový**.

Slohový útvar

→ je to **ukončený postup**, ktorý sa používa **pri výstavbe textu**,

- **výsledná podoba textu;**
- **ustálený myšlienkový celok**, ktorý **má svoju pevnú štruktúru a špecifické znaky**,
 - ↔ slúži ako **vzor**, v ktorom sa realizuje **vybraný slohový postup**;
- vyčleňuje sa:
 - ↔ **tematicky** (*obsah útvaru*),
 - ↔ **funkčne** (*poslanie útvaru*),
 - ↔ **kompozične** (*kompozičné členenie útvaru*),
 - ↔ **formálne** (*rozsah útvaru*)
 - ↔ a **jazykovo** (*príslušnosť k jazykovému štýlu*);
- len **málokedy má znaky jediného slohového postupu**,
 - ↔ spájajú sa v ňom **dva** alebo **viaceré slohové postupy** (*hybridný slohový útvar*) a **jeden z nich je dominantný** (*hlavný, základný*);
napr.:
 - ↔ **esej je hybridný útvar**, pretože sa v ňom spájajú **znaky výkladového a úvahového slohového postupu**;
 - ↔ **referát je hybridný slohový útvar**, lebo sa v ňom spája **opisný a informačný slohový postup**;
 - ↔ **jeden slohový útvar môže patriť do dvoch** alebo **viacerých jazykových štýlov**,
napr. *úvaha* sa nachádza v **umeleckom, odbornom, rečníckom** a **publicistickom štýle**.

Informačný slohový postup

- slúži na **sprostredkovanie informácií, faktov, údajov**,
- objektívne konštatuje **fakty**, prináša **údaje, výpočty faktov**,
 - v **texte** prevažujú **podstatné mená**;
 - jednotlivé **fakty** nemusia **medzi sebou úzko súvisieť**,
 - ↔ **každá časť** má význam aj **sama osebe** – inkohéznosť (**nesúdržnosť**);
 - **odpovedá** na otázky typu **Čo? Kde? Kedy? Kto?** (*hybridné slohové útvary* aj na otázky: **Prečo? Ako?**),
 - **jednotlivé komponenty** sa môžu **ľubovoľne meniť** – komutabilnosť (**zameniteľnosť**)
napr. v **pozvánke** môžeme najprv napísať, **kedy** sa uskutoční spoločenská udalosť, **kde** to bude, **čo** to bude alebo **naopak**;
 - **text** je vsadený do **presného časového rámca**,
 - ↔ jeho **aktuálnosť** sa s **postupom času zmení** – **aktuálnosť** (časovosť),
napr. *televízny program na jeden týždeň*;
 - používa **presné údaje, vlastné mená, číslovky**, s čím súvisí *istá miera formalizovanosti, jednotnosti textov* – **objektívnosť**,
 - ↔ *najviac formalizované* sú **administratívne texty**;
- uplatňuje sa v **administratívnom a náučnom štýle**.

Informačné útvary

- existujú **kratšie a dlhšie informačné útvary**,
- sú pomenované:
 - podľa svojej **funkcie**,
 - prípadne podľa **obsahu** alebo **formy**;
- sú **stručné, presné, vecné**,
- ich **znakom** je **prehľadnosť**,
- majú **ustálenú formu**.

Kratšími informačnými útvarmi sú:

- **správa, oznámenie, referát, reklama, plagát, pútač, ospravedlnenie, pokyny, výveska, telegram, bleskovka, bulletin** (informačná brožúrka – kratšia), **katalóg, pozvanie, príkaz, hlásenie, urgencia, reklamácia a objednávka**,
- **splnomocnenie, potvrdenie, korešpondenčný lístok, kondolenčná listina** (vyjadrenie sústrasti), **parte** (oznam o smrti);
 - pozri *administratívny štýl*.

Medzi **slohové útvary** (žánre) tohto slohového postupu patrí:

- **správa, oznámenie a bežné rozhovory**.

Žánrami a útvarmi informačného slohového postupu sú:

- **slovníky, encyklopédie, oznámenia, správy, súpisy, zákony, vyhlášky, nariadenia, katalógy, prehľady, zoznamy** atď.
→ v **kompozícii** útvarov informačného slohového postupu prevažuje **pestré kompozičné členenie**,
napr.: *dotazník, tlačivo, poukážky, správa*,
⇔ **niektoré z nich majú komplikovanú predtlač.**

Ukážky informačných slohových žánrov, útvarov

Ukážka dotazníka

Prosím, vyplňte čo najúprimnejšie a čo najkonkrétnejšie tento dotazník – aby učitelia na budúci rok mohli pripraviť lepšie a zaujímavejšie vyučovanie.

Ak vám na vyplnenie hociktorej otázky nestačí tento papier, prosím použite ďalší čistý list papiera a vyznačte na ňom číslo otázky, na ktorú odpovedáte

Vyučovaci predmet: _____ Trieda: _____

Meno: _____

SVOJE MENO SEM MÔŽETE, ALE NEMUSÍTE NAPÍSAŤ

1. Svoju spokojnosť s náplňou hodín informatiky vyjadrujem známku:

1 2 3 4 5

(1 = učili sme sa samé užitočné veci 5 = učili sme sa samé zbytočné veci)

Čo bolo na hodinách informatiky najviac užitočné? Čomu by sme sa mali v budúcom štúdiu na hodinách informatiky najviac venovať? V čom by sa dala náplň našich hodín informatiky vylepšiť?

Čo bolo na hodinách informatiky najmenej užitočné? Čomu by sme sa v budúcom štúdiu na hodinách informatiky mali venovať menej?

2. Svoju spokojnosť s prístupom učiteľa informatiky k študentom vyjadrujem známku:

1 2 3 4 5

(1 = vynikajúci prístup učiteľa k študentom . . . 5 = nevhodný prístup učiteľa k študentom)

V čom by sa mal vzťah učiteľa informatiky k študentom zlepšiť? Čo by mal učiteľ informatiky robiť inak vo svojom prístupe k študentom?

V čom bol prístup učiteľa informatiky k študentom dobrý?

3. V tomto školskom roku som sa na hodinách informatiky:

1 2 3 4 5
(1 = naučil[a] som sa veľmi veľa . . . 5 = nenaučil[a] som sa skoro vôbec nič)

Ak som sa naučil(a) málo, bola to hlavne moja vina alebo hlavne vina učiteľa? V čom konkrétne to bola moja vina a v čom konkrétne to bola vina učiteľa?

Čo treba urobiť zo strany učiteľa, aby som sa v budúcom štúdiu naučil(a) z informatiky viac ako tento školský rok?

Čo treba urobiť z mojej strany, aby som sa v budúcom štúdiu naučil(a) z informatiky viac ako tento školský rok?

4. Prosím dokončite podľa vlastného uváženia tieto vety:

Myslím si, že informatika je ... _____

Učím sa informatiku, pretože ... _____

V informatike som dobrý/-á v ... _____

V informatike mám problémy s ... _____

V informatike sa potrebujem zlepšiť v ... _____

5. Čo by ste ešte chceli odkázať učiteľovi informatiky?

6. Čo by ste chceli odkázať vedeniu školy? Ako by sa dala zlepšiť organizácia vyučovania v našej škole? Ako by sa dala zlepšiť atmosféra v škole a život školy?

Zdroj: <https://nechodimnaprednasky.sk/nahlad-prednasky/3080/mpv-ukazka-dotaznika>,
upravený text

Ukázky splnomocnení

Splnomocnenie

Splnomocniteľ:

Titul, meno, priezvisko:.....
Rodné priezvisko:
Dátum narodenia:Rodné číslo:
Trvalý pobyt:
Číslo OP:

Splnomocnenec:

Titul, meno, priezvisko:.....
Rodné priezvisko:
Dátum narodenia:Rodné číslo:
Trvalý pobyt:
Číslo OP:

Splnomocňujem

.....
.....
.....

Dňa:

.....

Splnomocniteľ (overený podpis)

S p l n o m o c n e n i e

Dole podpísaný **Jozef Karafa**, držiteľ osvedčenia o evidencii SD 143617, nar.15. 6. 1945, r. č. 450615/216, bytom Lemešany 144, PSČ 08208

splnomocňujem

Mareka Mihoka, nar.19. 6. 1978, r. č. 780619/9076, bytom Drienov č. d. 184, PSČ 08206 k užívaniu motorového vozidla – zn. ŠKODA FABIA, EČV PO 626 CV, výrobné číslo podvozku (VIN): TMBCC25J583060819, rok výroby 2008, a to na území Slovenskej republiky, ako aj v zahraničí.

Prílohou splnomocnenia je potvrdenie o poistení zodpovednosti č. 8000624617 a zelená karta.

V Prešove dňa 22. 2. 2008

.....

Jozef Karafa

Vzory potvrzení

Potvrdenie o návšteve školy

Dekanát Národohospodárskej fakulty Ekonomickej univerzity v Bratislave potvrdzuje, že
..... narodená (ý) dňa
v, je podľa zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene
a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov v akademickom roku 20...../20.....
riadnou (ym) študentkou (om) ročníka denného/externého/bakalárskeho/inžinierskeho(*)
štúdia na Národohospodárskej fakulte Ekonomickej univerzity v Bratislave od
do

Predpokladaný termín ukončenia štúdia je

Menovaná (ý) je v roku štúdia, študijného
programu
so štandardnou dĺžkou štúdia roky.

Toto potvrdenie sa vydáva na vlastnú žiadosť a slúži pre úradné účely.

Bratislava dňa

.....
študijné oddelenie NHF EU v Bratislave

(*) nehodiace sa škrtnite

Potvrdenie

Technická univerzita v Košiciach,(fakulta, ŠDaJ, Rektorát),
IČO 00 397 610, sídlo, zastúpená(dekan, riaditeľ
ŠDaJ, kvestor, resp. nimi poverení vedúci zamestnanci), vydáva toto

potvrdenie

o tom, že vzhľadom na povahu vykonávanej práce **účasť zamestnanca:**,
bytom,

je dňa (v dňoch)2021 nevyhnutná na pracovisku a nie je ju možné vykonávať v režime tzv.
home office. Miestom výkonu práce zamestnanca je

Toto potvrdenie sa vydáva pre potreby preukázania výnimky na cestu do a zo zamestnania
zamestnanca podľa Uznesenia Vlády SR č. 695/2021 zo dňa 24.11.2021, ktoré bolo publikované
v Zbierke zákonov Slovenskej republiky pod č. 428/2021 Z. z.

Košice

Čitateľné meno a tituly osoby, ktorá podpisuje

Ukážky ospravedlnení

Ospravedlnenie vymeškaných vyučovacích hodín žiaka

Prosím o ospravedlnenie

meno a priezvisko trieda

z vyučovania dňa v čase od do

z nasledujúcich dôvodov.....

.....

.....

Uvedomujem si, že vynechanie vyučovania sa môže nepriaznivo odraziť na
prospechu môjho dieťaťa.

dátum podpis zákonného zástupcu

Poučenie:

V prípade, že žiak vymeškal vyučovanie z dôvodu lekárskeho vyšetrenie alebo
úradného výkonu, je potrebné túto skutočnosť následne preukázať lekársym potvrdením.

Žiadosť o ospravedlnenie žiaka na 1 deň

Prosím Vás, ospravedlňte môjho syna/moju dcéru.....,

žiaka (žiačku).....triedy, že sa nezúčastnil(a) vyučovania

dňa.....z.....dôvodov.

V..... dňa.....

Podpis zákonného zástupcu žiaka

Ukážka čestného vyhlásenia

Čestné vyhlásenie

Podpísaný (á)....., nar.
v....., r. č. :....., trvale
bytom týmto vyhlasujem, že som nebol/a za
posledné tri roky zamestnaný/á, nemal/a obdobný pracovnoprávny vzťah ani nebol/a podnikateľom
v Slovenskej republike.

Toto vyhlásenie dávam pre účely zaradenia žiadosti do Podpornej schémy na návrat odborníkov zo
zahraničia v zmysle uznesenia vlády SR č. 368/2015 z 08. 07. 2015.

Som si vedomý (á) následkov nepravdivého čestného vyhlásenia (§ 39 zák. č. 71/1967 Zb.
o správnom konaní v znení zmien a doplnkov a § 21 ods. 1 písm. f. zákona č. 372/1990 Zb.
o priestupkoch v znení zmien a doplnkov).

V, dňa.....

.....

podpis

Ukážka pozvánky

Pozvánka

Vážená pani doktorka, vážený pán doktor,

Doc. MUDr. Jana Sirotiaková, PhD., interné oddelenie Levice

za spoluúčasti vzdelávacieho grantu spoločnosti Schwabe Slovakia s.r.o.

si Vás dovoľujú pozvať na odborný workshop:

Aktuálne možnosti liečby vybraných ochorení v praxi internistu. ktorý sa uskutoční

dňa 17.1.2017 na Internom oddelení NsP Levice,

SNP 19

934 01 Levice o 14:00 hod.

Odborný program:

13:30 - 14:00 Registrácia účastníkov

14:00 – 15:00 Aktuálne možnosti liečby s EGB 761– výmena pracovných skúseností
diskusia
(Doc. MUDr. Jana Sirotiaková, PhD., primárka interného oddelenia
NsP Levice)

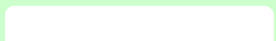
15:00 – 16:00 Využitie multifaktoriálneho účinku EGB 761 v praxi – kazuistika
diskusia
(Doc. MUDr. Jana Sirotiaková, PhD., primárka interného oddelenia
NsP Levice)

16:00 – 16:20 **Panelová diskusia**

16:20 **Záver**
(Mgr. Veronika Soványová, Schwabe Slovakia s.r.o.)

Tešíme sa na Vašu účasť!

Vzor objednávky

Objednávka č:

Odberateľ

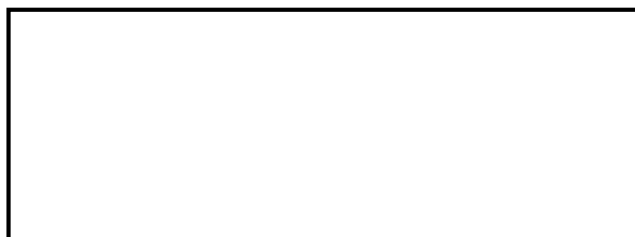
DIČ: _____

IČO: Dodávateľ _____

Vybavuje _____

tel.: tel. dňa _____

V _____

Por. číslo	Názov a druh tovaru	Množstvo	JM	Jednotková cena v €	Cena spolu v €

Ponuka zo dňa Peňažný ústav odberateľa

Číslo

Dodacia lehota

Číslo účtu

Spôsob dopravy

Stanica určenia

Miesto určenia

Pečiatka a podpis objednávateľa

Objednávka publikácií

Denisa Sabadošová,
Hlavná 189/8,
953 05 Zlaté Moravce

Poradca podnikateľa spol. s.r.o
Národná 18
010 01 Žilina

Zlaté Moravce 13.05.2015

Objednávka publikácií

Na základe Vašej ponuky si u Vás objednávam po 5 kusov nasledovných publikácií:
Občiansky zákonník, Obchodný zákonník, zákonník práce.

Verím, že objednávka bude vybavená v krátkom čase, aby som knihy mohla čo najskôr
využívať v praxi.

S pozdravom

podpis

Vzor reklamácie

Ján Hrach,

Slovenská 123, 080 01 Prešov

Ján	Hrach	Slovenská 123	080 01	Prešov
-----	-------	---------------	--------	--------

Tablety, s.r.o.

Tablety, s.r.o. reklamačné oddelenie

Hlavná 456

080 01	Prešov
--------	--------

Vec: Reklamácia tabletu

Vec: Reklamácia tabletu

Vážený výrobca, dňa 10.októbra 2021 som si vo Vašej pobočke v Prešove kúpil tablet Samsung Galaxy P6800 TAB Silver. Tablet Vám posielam na reklamáciu, pretože od jeho zakúpenia neprešiel ani mesiac a začal sa kaziť. Displej nereaguje na dotyky, musím niekoľkokrát zopakovať ten istý pohyb či dotyk. Vzhľadom na krátky čas používania zakúpeného tabletu, počas ktorého som s ním zaobchádzal opatrne, vylučujem akúkoľvek pravdepodobnosť, že tovar bol poškodený mnou. Preto predpokladám, že ide o výrobnú chybu a verím, že moju žiadosť o reklamáciu budete akceptovať. Týmto Vás žiadam o výmenu poškodeného tabletu za nový alebo vrátenie peňazí.

Vážený výrobca,

Prešov

dňa

01.08.2022	01.08.2022
------------	------------

S pozdravom

.....
Ján Hrach

Prílohy:

kópia pokladničného bloku

Rozprávací slohový postup

- rozvíja **myšlienky** so zreteľom na **plynutie času**,
 - **fakty** podáva v **aktuálnom čase a priestore**,
- zameriava sa na **dej** (zvýšená frekvencia **slovies**),
- slúži na **tvorbu** alebo **produkciu skutočného** či **fiktívneho príbehu**, ktorý musí mať **dejovú líniu** (úvod, jadro, záver),
- je zo všetkých slohových postupov **najvyvinutejší**, typovo **najbohatší**,
- sleduje **nadväznosť prvkov** – kohéznosť (**súdržnosť**),
- kontinuitu (**súvislosť**) v ňom zabezpečujú:
 - najmä *spájacie výrazy, slovesá, príslovky času a miesta*;
- **dej** zachytáva **rozličnými okolnosťami** – explikatívnosť (**výkladovosť**);
- **prvky zreťazuje**,
 - nasledujú **jeden za druhým** a nedajú sa *voľne premiestniť* – sukcesívnosť (**postupnosť**),
- **informácie** podáva z *hl'adiska autora* – subjektívnosť;
- uplatňuje sa v textoch **hovorového, umeleckého, žurnalistického a rečníckeho štýlu**.

Žánre a útvary rozprávacieho slohového postupu

- **súkromný list, kronika, rozprávanie**,
- **všetky epické žánre**,
 - *veľké (epos, román)*;
 - *stredné (balada, idyla, legendy, romanca, novela)*;
 - *malé (rozprávka, povesť, poviedka, črta, bájka, báj, anekdota)*;
- **diskusia**,
- **sčasti úvaha**.

Rozprávanie

- je **základným útvaram rozprávacieho slohového postupu**,
- vyjadruje **osobný zážitok, vlastný príbeh, vlastné postoje**,
- podáva sa ním **príbeh s pointou** v **časovej postupnosti, dej**,
 - na vyjadrenie **dejovosti** sa používajú **predovšetkým činnosťné slovesá**,
- zobrazuje **udalosť, prostredie, charakter osôb, motívy ich konania a ich reč**,
- obsahuje **gradáciu** (stupňovanie) **napätia**,
- patrí medzi **zovreté slohové postupy**,
 - zovierajú ho tieto faktory:
 - ↔ *dejovosť, príbehovosť* a *časová línia*;
- rozvíja **príbeh**,
- stupňuje **konflikt**,
- charakterizuje **postavy**.

Z lexiky rozprávanie obsahuje:

- **slovesá,**
- **citoslovčia,**
 - ↔ oddeľujú sa:
 - ↔ buď **čiarkou,**
napr. *jaj, joj, ó,*
 - ↔ alebo **výkričníkom,**
napr. *crrr! klop! buch!*
- **častice,**
napr.: *možno, hádam, iste, len, veru, však, nech, bodaj, nuž, chvalabohu, pravda, bohužiaľ, samozrejme, určite;*
- **frazeologizmy,**
 - ↔ zvyšujú pôsobivosť rozprávania,
napr. *nálada bola pod psa;*
- **lexiku zo všetkých štýlov:**
 - ↔ z **vyššieho štýlu:**
napr.: *droga,*
 - ↔ *umelecký štýl,*
napr. lyrizovaný opis (*metaforu, epiteton, prirovnanie, personifikáciu..*);
 - ↔ zo **stredného štýlu:**
napr.: *raňajky, babka, stolička, stôl...*;
 - ↔ z **nižšieho štýlu:**
 - ↔ môže ho použiť v **pásme postáv** (v dialógu alebo vo vnútornom monológ),
napr. *super, paráda.*

Zo syntaxe rozprávanie využíva:

- **jednočlenné, dvočlenné vety, jednoduché súvetia, zložené súvetia...**;
- vyvarovať sa treba **zámenám** ten, tá, to, tento – *nefunkčné použitie.*

Rozprávanie sa vyskytuje v týchto jazykových štýloch:

- v **hovorovom,**
napr.: *jednoduché rozprávanie, rozprávanie s prvkami opisu;*
- v **umeleckom,**
napr.: *rozprávka, povesť, balada, román;*
- v **publicistickom,**
napr. *fejton;*

V kompozícii rozprávanie obsahuje:

- prvky **opisu, výklad, úvahu;**
- **klasickú kompozíciu:**
 - **úvod,**
 - ↔ naznačuje *dej,*
 - ↔ úlohou je *vzbudiť záujem;*
 - **jadro,**
 - ↔ obsahuje *dejovú zápletku (konflikt), stupňovanie napätia, zauzľovanie, vyvrcholenie príbehu, peripetiu (nečakanú udalosť, obrat v deji);*
 - **záver – rozuzlenie** (*záver nemusí byť jednoznačný*).

Vymedzenie obsahu pojmu kompozícia

- pochádza z *latinského compositio* (skladba, zostava),
- je to usporiadanie **tematických** a **jazykovo-štylistických prostriedkov** do **jedného systému**,
- **spôsob**, akým sú **usporiadané informácie**, ktoré prináša dielo,
 - v **epickom texte** je primárnou tematickou kategóriou **rozprávač**,
 - v **dramatickom texte** sú to **autorove poznámky**,
- odvíja sa od **vyšších rovín textu** (témy),
 - **tematických kategórií**:
 - ↔ *dejom, postavami, prostredím*;
 - **kompozičných prostriedkov**:
 - ↔ *gradáciou deja, kontrastom, konfrontáciou, paralelou, retardáciou (spomalením, zaostávaním)*;
 - **základných kompozičných prostriedkov**:
 - ↔ *titulom diela*,
 - ↔ *začiatkom a koncom vnímaným ako rámec (vymedzený okruh)*.

Kompozícia sa delí na:

⇓ **mikrokompozíciu**,

- tvorí ju **problematika členenia a odstupňovania textu**, čiže **rozčlenenie umeleckej prózy na *pásmo rozprávača* a *pásmo postáv***;

⇓ **makrokompozíciu**,

- za **makrokompozičné prostriedky** v literárnom texte sa pokladá:
 - **rozprávanie** (*narácia*), **opis**, **charakteristika** a **úvaha**;

⇓ **architektoniku textu**,

- zahŕňa **vonkajšiu výstavbu textu**,
 - pozostáva z **kapitol** a **dielov**,
 - ↔ **kapitola**
 - ↔ **architektonická jednotka** menšia ako **diel**,
 - ↔ medzi **kapitolami** dochádza k **odstupňovaniu z hľadiska významu**.

Poznáme ďalej **kompozíciu**:

⇒ **reťazovú**,

- je to **prstencová kompozícia**,
 - potlačená je v nej **dejovosť**;

⇒ **rámcovú**,

- istá **udalosť** sa odohráva **na začiatku** aj **na konci**,
 - rámcuje (*ohraničuje, vymedzuje*) **dej**;

⇒ **stupňovitú,**

→ *každá časť príbehu* je vystupňovaná *kvalitatívne* aj *kvantitatívne* (*graduje*);

⇒ **chronologickú,**

→ príznačná je pre ňu:
→ *časová postupnosť* v *zaznamenávaní rozprávaných udalostí*,
→ *plynulý vývin deja, sled udalostí* tak, ako *išli za sebou*;

⇒ **paralelnú,**

→ *dva alebo viac dejových línií* v *diele*,
→ rozvíjajú sa *samostatne* a *neskôr sa stretnú*;

⇒ **retrospektívnu,**

→ najprv *oboznámenie sa s výsledkom deja*, potom *rozprávanie o príčinách zápletky*.

Rozprávanie poznáme:

⇓ **ústne,**

→ je to **najstarší typ rozprávania**,
→ predpokladá **bezprostredný kontakt** medzi **rozprávačom** a **poslucháčom**,
→ nájdeme ho aj v **umeleckých dielach**, v tzv. **priamom rozprávaní**;

⇓ **jednoduché,**

→ je založené na **aktuálnom a jedinečnom príbehu**, ktorý sa odohráva v **čase** a **priestore**, pričom autor dodržiava **prirodzenú časovú postupnosť**,
→ vyskytuje sa:
→ v **bežnej komunikácii**,
→ v **rodinnom prostredí**
→ a napr. v **školskej praxi** (*študent je priamym rozprávačom svojho vlastného príbehu*),
↔ zvyčajne sleduje **dejovú líniu** bez **rozsiahlejších opisov** alebo **úvah**;

⇓ **komplexné,**

→ využíva už aj:
→ **opis a charakteristiku**,
napr. *prostredia, postavy*;
→ a **prvky úvahy**;

⇓ **reprodukcii,**

→ je **prerozprávaný dej knihy, filmu, divadelnej hry** a podobne.

Druhy rozprávania:

a. klasické rozprávanie (v poézii, v próze a v dráme)

→ **dej** v ňom postupuje týmito krokmi:

1. **úvod** (expozícia),
→ *opis prostredia, údaj o čase, zoznámenie sa s postavami;*
2. **zrod zápletky**,
→ *zauzľovanie deja (kolízia);*
3. **vyvrcholenie deja**,
→ *kríza;*
4. **obrat v deji**,
→ práve vo chvíli, keď sa už zdá, že všetko sa vyrieši (*dramatický zvrát – peripetia*);
5. **rozuzlenie**,
→ *katastrofa a záver;*

b. rozprávanie in medias res (z lat. - uprostred veci)

→ nemá **úvod**,

→ **dej** sa začína „*akčne*“, rovno *uprostred deja*,

napr.: J. Kalinčiak: Reštavrácia,

„*Hej, na môj hriešnu dušu, bude!*“

„*Hej, na môj hriešnu dušu nebude!*“

↔ bez *d'alsieho kontextu* by sme podľa *začiatku rozprávania* nevedeli, o čom je *reč*;

c. retrospektívne rozprávanie (retrospektíva, z lat. – pohľad späť)

→ **dej** sa odvíja **od konca príbehu**,

napr.: v diele Ladislava Mňačka *Smrť sa volá Engelchen je celkom na konci vojny zranený partizán, prežije, leží v nemocnici a sestričke rozpráva, ako sa zranil, čo zažil v partizánskej jednotke (najprv sme sa dozvedeli koniec príbehu a až potom začiatok)*;

d. epické rozprávanie

→ je **charakteristické pokojným plynutím deja**,

→ má **málo dialógov**,

→ prevláda **oznamovacia veta**,

→ má **veľa súvetí**;

e. dramatické rozprávanie

- charakterizujú ho:
 - prudké *zvraty deja*,
 - veľa *dialógov*,
 - veľa *zvolaní, oslovení, nedokončených viet*,
 - *krátke vety*,
 - menej *súvetí*,
 - veľa *slovies*,
 - *prekvapujúca pointa*;

f. priame rozprávanie

- starší termín pre *ich-rozprávanie (ja-rozprávanie)*,
- *rozprávač v 1. os. sg.* rozpráva *príbeh, akoby ho sám zažil*.

Základné útvary rozprávania

- *jednoduché rozprávanie v hovorovom štýle*,
- *fejton v publicistickom štýle*,
- *román, poviedka, novela, báj, dráma, epos, balada* atď.

V kompozícii útvarov rozprávania

- prevažuje *trojčlenná kompozičná štruktúra*,
- *úvod, jadro, záver*.

Málokedy sa v **rozprávaní** nachádza len **rozprávaci slohový postup** (*čisté rozprávanie*),
→ väčšinou *rozprávač* zachytí *vlastnosti človeka, výzor, počasie, opíše krajinu* atď.
(*komplexné rozprávanie*).

Malé útvary rozprávania

- ⇓ **epigram**,
 - *krátka satirická báseň s nečakaným záverom*,
 - napr. *J. I. Bajza: Slovenské dvojnásobné epigramata*;
- ⇓ **aforizmus**,
 - *výpoveď*, ktorá *niekoľkými slovami vtipne vyjadruje životnú pravdu*,
 - ↔ zvyčajne sa skladá *iba z jedného súvetia* a *druhá veta prináša to nečakané*,
 - napr.: *Len jedna vec na svete je horšia, než dostať sa ľudských rečí: nedostat' sa do nich* (O. Wilde);
- ⇓ **vtip**,
 - najznámejší *útvary rozprávania* šíriaci sa *ústnym podaním*,
 - je postavený *na nečakanom závere*;
 - sú to hlavne tie *príbehy*, ktoré sú založené *na humore*,
 - ↔ vyžadujú *ukončenie pointou* (*prekvapivým, nečakaným, vtipným, protirečivým vyvrcholením deja*);
 - *vtip o známej osobnosti* sa nazýva *anekdota*.

Základné znaky rozprávania

- zachytáva **jedinečnú udalosť, príbeh**, ktorý sa rozvíja v **časovej postupnosti**,
- využíva:
 - **slovesá** (činnostné, plnovýznamové),
 - **minulý čas sloves aj historický prítomný čas** (prítomný čas použitý na minulé deje),
 - **priamu reč**,
 - **oznamovacie, rozkazovacie, opytovacie vety**;
- vystupujú v ňom **postavy**,
 - **jedna z postáv je zároveň rozprávačom**,
 - ↔ **rozprávač môže hovoriť v 1. osobe sg. alebo v 1. osobe pl.**,
 - ↔ uvádza **čitateľov** alebo **poslucháčov** do **prostredia**,
 - ↔ komentuje, ako **prebieha dej**, čo **robia postavy**;
- pri **priamom rozprávaní** sa rozpráva **príbeh tak, ako ho vidí/cíti jedna**, zvyčajne **hlavná postava stvárňovaného príbehu**,
 - **slovesá sú v tvare 1. os. sg.** (ja – rozprávanie),
 - ↔ ak sa používa tvar **3. osoby slovesa**, ide o **nepriame rozprávanie** alebo **on – rozprávanie** (o tom, čo prežil a cítil hlavný hrdina príbehu, rozpráva niekto iný);
- keď pri **rozprávaní deja** sa najskôr dozvieme **rozuzlenie** a až potom **ako k nemu došlo**, ide o **retrospektívny postup** (najmä v detektívkach),
- **reč postáv** sa nemusí vždy vyjadriť **priamo** (uvádzacou vetou a priamou rečou s úvodzovkami),
 - **niekedy ju rozprávač vyjadrí**:
 - ↔ **nepriamo**,
napr.: *Hlaváčik povedal, že...*,
 - ↔ **polopriamo**,
napr.: *Sadni si, máš päťku, povedala pani učiteľka.*

Pri hodnotení rozprávania sa dôraz kladie na:

- **príbeh s pointou**,
- **vnútornú stavbu epického diela** (zápletku, zauzľovanie deja, vyvrcholenie deja, nečakaný obrat v deji, rozuzlenie);
 - pri **jednoduchom rozprávaní** – úvod, jadro, záver, t. j. **udalosť zachytenú v časovom slede, pútavosť**;
- členenie textu na **pásmo rozprávača a pásmo postáv**,
- rôznorodosť **syntaktických prostriedkov**,
- použitie **častíc, citosloviec**,
- rôznorodosť **modálnej stavby viet**,
- **tvorivé využitie lexiky všetkých štýlov** (vyšší, stredný, nižší).

Ukážky na rozprávanie

V nich môžu učitelia konfrontovať (porovnávať) so žiakmi jednotlivé znaky rozprávania.

Poľovníci zo Slovenského raja sa vybrali na lov do Tichej doliny.

Celí nedočkaví a napätí postupovali lesom. Okolo sa mihali rôzne zvery. Ktorýsi z mužov zrazu zazrel statného jeleňa. Mal krásne parohy. Rýchlo strhol pušku, namieril a vystrelil. Jeho výstrel však nebol presný. Jeleň zmizol v kroví. Poľovník začul ešte brechot psov. Tí utekali za jeleňom, no po chvíli sa vrátili naspäť. Stratili stopu.

Večer sa všetci unavení vrátili do chaty, kde prenocovali.

Zdroj: <https://www.zones.sk/studentske-prace/slohove-prace/>.

Na tento deň nikdy nezabudnem (rozprávanie)

– „Dnes mám konečne osemnásť“, povedala som si nahlas šťastne.

O chvíľu mi začal zvonit' telefón. Pozrela som na display a tam blikalo meno Dávid. „Ahoj,“ zdvihla som telefón a milo sa ozvala. Na svoj sen som už úplne zabudla. Mala som skvelú náladu, veď dnes mám narodeniny.

„Ahoj, tak prídeš o hodinu ku mne? Mám pre teba darček“, hovorí mi tajnostkársky do telefónu môj najlepší kamarát. Z jeho tónu som zistila, že sa určite usmieva.

„Aký darček?“ vyltelala zo mňa zvedavá otázka a už som sa aj ja usmievala.

„Veď uvidíš“, odpovedal. A teraz sa už zasmial nahlas.

„Tak o hodinu“, povedala som rýchlo. Nečakala som ani na jeho odpoveď. Položila som telefón a hneď som sa začala obliekať, aby som čo najskôr mohla ísť k nemu.

Asi po pol hodine som vybehla z domu. Hneď ma oviol horúci vzduch letného dňa. Pomaly som kráčala po chodníku. Slnko silno páliło, po vetri nebol ani náznak, ale ja som sa to snažila nevnímať. Kráčala som ďalej a neustále rozmýšľala nad svojím darčekom.

Konečne som prišla k jeho domu. On už na mňa s úsmevom čakal pred dverami paneláku.

„Ideme?“ spýtal sa a hneď vykročil vpred. Na tvári mal stále svoj veľký šibalský úsmev.

„Kam ideme?“ spýtala som sa nechápavo, keď som ho dobehla.

„Pre tvoj darček, kam inam“, odpovedal mi. Na chvíľu na mňa pozrel, ale hneď sa otočil a znova sledoval cestu pred sebou. Ja som kráčala hneď vedľa neho a stále som naňho hľadela.

„Aký je to darček?“ začala som vyzvedat', hoc som vedela, že mi to určite nepovie. Keď som sa ho pýtala už asi piaty raz a on mi stále neodpovedal, len s úsmevom kráčal ďalej, vzdala som to.

Konečne sme zastali. Rozhliadla som sa a uvedomila som si, kde sme a čo ma asi tak čaká. Stáli sme na letisku. Pred nami stálo malé lietadlo a pri ňom postávali dvaja páni, asi piloti. S otázkou v očiach som pozrela na Dávida a dúfala som, že mi to všetko vysvetlí.

„Všetko najlepšie“, vyltelalo z neho a s ešte väčším úsmevom než mal doteraz, pozrel na mňa a ukázal smerom k lietadlu. Nevedela som, či sa mám tešiť, alebo skôr báť.

Šokovane som hľadela na lietadlo a potom môj pohľad prešiel znova na Dávida.

„Tak, môžeme začať?“ vykročil k nám jeden z dvoch pánov doteraz stojacich pri lietadle.

„Môžete začať“, povedal mu za mňa Dávid a ten jeho úsmev teraz vyzeral trochu podozrievavo, škodoradostne a ja som to už akosi nechápala.

„S čím?“ potichu som sa spýtala.

„Ideš si skočiť s padákom“, oznámil mi Dávid môj darček, akoby hovoril o nejakej prechádzke.

Skoro som onemela. No jeho nezvyčajný darček ma predsa len potešil a naozaj som si ho užila.

Zdroj: <https://www.zones.sk/studentske-prace/slohove-prace/>, upravený text.

Umelecké rozprávanie

- vyskytuje sa v **umeleckej literatúre**,
- umelecky zachycuje **vonkajšie znaky predmetu** alebo **javu, prostredia, krajiny, osoby**,
- **príbeh** sa odvíja vo **fiktívnom čase a priestore**,
- je **subjektívne, náladové, zachytáva atmosféru**,
- nedodríava striktné **časovú následnosť**,
 - napr. autor môže využiť **retrospektívne rozprávanie**,
- kombinuje **statický opis** (použitím neplnovýznamových slovies **je, má, sú, majú ...**)
s **dynamickým opisom** (plnovýznamovými slovesami, slovesami vyjadrujúcimi činnosť,
pohyb ...);
- často využíva **historický prítomnosť**,
 - na vyjadrenie **minulosti** používa **slovesá v prítomnom čase**,
napr.: *Vyskočil zo stoličky a približuje sa k nemu;*
- má **náročnejšiu kompozíciu**.

Umelecké rozprávanie využíva:

→ veľké množstvo **umeleckých prostriedkov**:

- **personifikácií** (zosobňovaní),
napr.: *slniečko sa usmieva; cerí na nás svoje zúbky; slnko spieva; okná domu sa nám prihovárajú; oči sa tešia; tráva mi pohľadza tvár ...*;
- **epitet**,
napr.: *blankytná obloha; žiarivé oči; biely úsmev; zlaté vlasy; končistý nos ...*;
okrídlené električky; pusté nádvorie; jednotajné slzy; pokojný večer; krehký hlas;
 - ↔ **epitet ornans** (ozdobných prívlastkov),
 - ↔ **prívlastkov podstatných mien** oživujúcich a konkretizujúcich text,
napr.: *Stromy žiaľili hlbokým hlasom; cudné chmúrne žalmy; oči čierne*;
 - ↔ **epitet constans** (stálych prívlastkov),
 - ↔ **s podstatnými menami** tvoria **stabilné spojenia**, najmä v **ľudovej slovesnosti**,
napr.: *Ej hory, hory, horičky zelené*;
- **zdrobnenín**,
napr.: *maličký; bielučký; trávička; stromček; mesiačik ...*;
- **hyperbol** (zveličujúcich slov),
napr.: *obrovský; monumentálny; prenádherný ...*;
- **litotesov** (zjemňovaní) – sú **opakom hyperbol**,
napr.: *hrdé vysočizné topole*;
- **prirovnaní**,
napr.: *slnko s'á zlatý dukát; obloha ani krištáľová váza; letí ako kométa; dom ako ozrutánsky obor...*;
- **paralel**,
napr.: *les – múdry pánto; domy na sídlisku – regiment vojakov*;
- **frazeologizmov**,
 - ↔ ustálených spojení s presným významom (môžeme ich hľadať vo frazeologickom slovníku),
napr. *Zide z očí, zide z mysle. Pes, ktorý breše, nehryzie. Čo oko nevidí, srdce nebolí.*
- **kontrastov**,
napr.: *malá – obrovská*;
- **metafor**,
 - ↔ **prenesení významov slov na základe vonkajších podobností**,
napr.: *hlava štátu; čas letí; vietor sa kľže; roky plynú; more šumí; kvety sa prebudili; mesiac sa kúpe*;
- **metonymií**,
 - ↔ vznik nových slov prenesením významov na **základe vnútorných súvislostí**,
napr.: *čítala Hviezdoslava; bola na Titanicu; kúpila Kukučina; zahrala Čajkovského*;
- **prenesení významov slov na základe kontrastu**,
napr.: *irónia*.

→ tiež **figúr**, ktoré sú založené na **opakovaní slov rovnakých** alebo **podobných vetných konštrukcií**,

- **anafor**,
 - ↔ opakovanie rovnakých slov alebo skupín slov na začiatku za sebou idúcich veršov alebo viet;
- **epifor** (slovných štylistických figúr),
 - ↔ opakovanie rovnakých slov alebo skupín slov na konci za sebou idúcich veršov alebo viet;
- **epizeuxí** (slovných figúr),
 - ↔ opakovanie tých istých slov alebo skupín slov za sebou v básni (aj v próze),
napr.: *sloboda, sloboda moja...*
- **epanastrof** (slovných štylistických figúr),
 - ↔ opakovanie tých istých slov alebo slovných spojení na konci jedného a na začiatku nasledujúceho verša alebo vety;
- **refrérov**,
 - ↔ opakovanie časti básni alebo piesni;
- **rečnických otázok**,
 - ↔ otázok, ktoré aj napriek opytovacej intonácii obsahujú tvrdenie, záver myšlienky.

Ukážka na **umelecké rozprávanie**

Ocitol sa v nemocnici. Bol v takom šoku, že si ani dobre neuvedomoval, čo sa vlastne stalo. A tak tam len sedel a miestami sa prechádzal po prázdnej sterilnej chodbe. Len tikot nástenných hodín, ho vyrušoval. Nevládal. Prečo sa to stalo?! Prečo dnes?! Prečo?! Unavený si sadol do čakárne a zaspal...

Bol piatok. Posledný deň v pracovnom týždni. K tomu deň svätého Valentína. Jozef, tak ako zvyčajne, zaparkoval svoje auto v podzemnej garáži. S úsmevom na tvári vošiel do výt'ahu a vyviezol sa na najvyššie poschodie.

„Dobré ráno prajem. Ako sa dnes máme?“ , spýtal sa svojej mladučkej sekretárky.

„Dobré aj Vám, pán riaditeľ“ , odpovedala Katarína skrúseno. Jozef sa zadíval na to mladé žieňa a prišlo mu ho ľúto.

„Katarína“ , oslovil ju, „stalo sa niečo?“

„Ale nie, nič sa nestalo. Nemusíte sa o mňa báť. Nech sa páči, Vaše odkazy.“

Jozef vošiel do svojej kancelárie. Na stole ho už čakala malá zamatová krabička.

Áno, dnes je môj veľký deň. Správne som sa rozhodol. Nemohol som si zvoliť lepší čas, lepšie to naplánovať...

Na opačnej strane mesta, ako on, sa Martina márne snažila vnímať okolitý svet. Ako mu to len poviem?! Ved' sa poznáme sotva rok. Naši ho ešte ani nevideli. No, čo sa má stať, sa stane.

„Dobré ráno, študenti. Dnes nás čaká náročný deň. Je piatok a každý z nás je unavený. Čím skôr sa pustíme do práce, tým skôr skončíme. Takže... Otvorte si knihy na strane 215. Šarlota, môžeš nám prečítať repliku Júlie?“

Obed. Ach jaj. Ešte mi ostáva zopár hodín do siedmej. Ved' nemám pre neho darček! Áno, už viem. Tým darčekom som predsa ja...

„Katarína, mohli by ste prísť ku mne?“ , zavolať ju Jozef do svojej pracovne.

„Áno, pán riaditeľ. Ako Vám pomôžem?“

„Potrebujem menšiu ženskú radu. Ako viete, dnes je Deň svätého Valentína a presne pred rokom som spoznal svoju lásku. Dnes večer ju chcem požiadať o ruku... Neviete mi poradiť alebo nepoznáte nejakú romantickú reštauráciu?“

Katarína onemela. Ani vo sne by jej nenapadlo, že práve o tom sa bude chcieť riaditeľ rozprávať. Ved' presne pred rokom prišla do práce a na prvý pohľad si boli s Jozefom sympatickí...

„Katarína, rozprávam sa s Vami.“

„Ja, neviem“, vyjachtala po chvíľke, „odporúčala by som Vám malú taliansku reštauráciu Amore, na Benátskom námestí.“

„Ďakujem Vám. Aj ja som si totiž myslel, že tá bude najlepšia. Tak tam idem zavolať a rezervujem stôl na večer“, zdvihol telefón, „a ešte Katarína, doneste mi šálku silnej čiernej kávy.“

„Pre dnešok končíme. Dovidenia v pondelok a pekný víkend.“

Konečne padla. Necítim si členky. Mám ich opuchnuté a už ani neviem, ako sa volám. No pri srdci ma hreje akýsi zvláštny pocit. Taký jemný, nežný, spaľujúci..., premýšľala Martina, pokiaľ si odkladala veci do svojho stola na katedre, kde už nejaký ten čas prednáša anglickú literatúru. Nakoniec si zobrala kľúče, zhasla svetlá a nič netušiac sa vybrala ku svojmu autu...

Prišla domov. Na stole ju čakala veľikánska kytica ruží a v nich zaľúbený lístok: *Milujem Ťa! Krásneho Valentína.*

Nečakala to. Do očí sa jej v tlačili slzy šťastia. Vedela, že sa rozhodla správne...

Niektó klope. Ach. Bože. Už je sedem. Utekala otvoriť dvere.

„Ahoj miláčik. Si nádherná“, objal ju Jozef a pobožkal, „môžeme ísť?“

„Áno, samozrejme. Len si zoberiem kabelku.“

A kam sa to chystáme?“

„To Ti nepoviem. Je to prekvapenie.“

„Tak dobre, poďme.“

Zatvorili dvere. Nasadli do auta a odviezli sa do reštaurácie. Počas cesty obaja mlčali.

„A sme tu“, povedal Jozef a išiel otvoriť dvere na aute, „*nech sa páči, madam.*“

„Ďakujem.“

Jozef sedí ticho, no jeho úsmev prezrádza, že sa čosi bude diať. Čašník sa blíži s podnosom, na ktorom je dezert. Servíruje jeden tanierik pred Martinu, druhý pred Jozefa. Odchádza. V svetle sviečok ostávajú sami. Jozef sa chystal niečo povedať, keď tu odrazu Martina zbledla a odpadla. Sklonil sa nad ňu, ale nemohol ju prebrať.

„Čašník, haló, kde ste?! Volajte záchranku. Rýchlo!“

„Pán Drobný, pán Jozef, preberte sa“, zobudil ho niečí hlas. Bol to jej ošetrojúci lekár.

„Čo sa stalo? Kde to som?“, jachtal Jozef.

„Upokojte sa. Ste v nemocnici. Vaša priateľka odpadla v reštaurácii. Zavolali záchranku a prišli ste sem. Všetko je dobré. Martina aj malé sú zdravé a v poriadku. Srdečne Vám blahoželim. Krajší darček na svätého Valentína ste si nemohli priat'. Všetko najlepšie ešte raz.“

Jozef ostal stáť ako obarený. Malé?! Ona je tehotná?! Ale ako?!

Po chvíľke sa spamätal: „Môžem ju, ehm, ich vidieť?“

„Áno, samozrejme. Je však veľmi slabá a unavená.“

„Ďakujem Vám, pán doktor.“

Jozef kráčal po prázdnej chodbe. Už sa mu nezдалa až taká sterilná. Ako tak kráčal, zrazu si uvedomil, že ani netušil, aký zázračný rok prežil. Že je najšťastnejším mužom na svete...

Opatrne otvoril dvere na izbe číslo 317. A tam bola. Ležala taká krehká a drobná vo veľikánskej bielej posteli. Bola unavená a oči mala uplakané.

„Jozko, prepáč mi. Nechcela som. Mala som Ti to povedať skôr, ale myslela som si, že Deň svätého Valentína bude tým správnym dňom.“

„Tinka, ja, musím sa Ťa niečo opýtať... Lúbim Ťa a neviem si predstaviť svoj život bez Teba. Vydáš sa za mňa?“

Jozef nemusel čakať na odpoveď. Ich oči sa stretli a povedali si aj to nepovedané, nevyrieknuté a hlboko v srdci ukryté...

Izbou číslo 317 sa ozvalo to najsladšie ÁNO...

Zdroj: <https://referaty.aktuality.sk/Umelecke-rozpravanie/referat-25968>, upravená práca

Ďalšia ukážka na umelecké rozprávanie

Občas sa musíš pozrieť skutočnosti priamo do očí, a potom ju poprieť.

Bol deň, ako každý iný. Ráno som vstala, umyla som sa, najedla, neskôr obliekla a vybrala sa do školy. V škole sme písali polročné previerky a ja som bola dosť nervózna, ale nakoniec som to zvládla. Po škole som šla domov, napísala som si úlohy a keďže som mala voľný čas, išli sme sa s kamarátkou korčuľovať. Vždy nás to bavilo. Keďže sme dve úplne normálne 16-ročné baby, zaujímajú nás chalani. Chceli sme na nich na ihrisku zapôsobiť, a tak sme sa išli korčuľovať na U-rampy. Išlo nám to už celkom dobre, ale človek by neveril, čo dokáže urobiť jeden maličký kamienok na ceste. Naraz som sa o ten kamienok potkla a spadla. Všetci okolo mňa sa mi smiali, veď tak to už na ihrisku medzi deckami chodí. No nič, pozbierala som sa zo zeme a išli sme s kamoškou domov, aby som sa mohla ošetriť. Bolelo ma pravé koleno a obe ruky od toho silného nárazu. Vtedy som ešte netušila, ako to všetko môže dopadnúť, veď to boli len škrabance...

Dni plynuli, rana sa mi zahojila. S kamarátkami sme sa naďalej korčuľovali a balili chalanov na našich kúskoch. Raz sa ma kamarátka opýtala, čo to mám na kolene. Ja som jej bez povšimnutia odpovedala, že som raz spadla na korčuľoch. Lenže ona sa to opýtala opäť. A vtedy som si všimla ako mi tam rastie hrčka. Spočiatku som si z toho nič nerobila, netrápilo ma to. No, keď som zbadala, že to je stále väčšie a väčšie, rozhodla som sa ísť k lekárovi. Lekár sa čudoval, načo som prišla s takouto hrčkou: "Veď to nič nie je," poznamenal. Urobil mi potrebné vyšetrenia, no tie nič neukázali. Doktor mi teda povedal, že je všetko v poriadku. Potešila som sa. Už môžem pokojne spať, som zdravá.

Žila som si spokojným životom ďalej. S kamarátmi sme sa zabávali, chodili sme von, športovali. S jedným kamarátom z partie sme sa obzvlášť zblížili. Robila som si nádeje, snáď by z toho mohlo byť niečo vážnejšie... všimol si moje koleno a všetko bolo preč, už sa so mnou nebavil ako predtým. Vtedy som si všimla, že za tých pár mesiacov sa tá hrčka omnoho zväčšila.

Povedala som si dost! Veď predsa vo mne nemôže niečo len tak bezdôvodne rásť! Navštívila som teda opäť lekára, no on reagoval na moju návštevu rovnako ako pred pár mesiacmi. Napriek tomu mi zopakoval vyšetrenia, aby som bola pokojná. Výsledky znovu nič nepotvrdili. Rozhodla som sa zájsť do Bratislavy za špecialistami. Noha ma už sem-tam pobolievala a ja som sa musela pohybovať pomocou francúzskych bariel. V Bratislave sa ma ujal jeden veľmi sympatický a príjemný doktor. Hneď som vedela, že zistí čo mi je, vyzeral tak múdro. Po celom dni strávenom na poliklinike kvôli množstvu vyšetrení mi lekár oznámil, že mám rakovinu v pokročilom štádiu.

V tom momente sa mi zrútil svet. Pomyslela som na to najhoršie, že odídem z tohto sveta tak skoro... bez prvého bozku, bez prvej ozajstnej lásky, bez nejakej pamiatky, ktorú by som tu po sebe nechala. Celý nasledujúci deň v nemocnici na oddelení onkológie, obklopená detičkami bez vlasov som sa zožierala týmito myšlienkami. Po rozhovore s rodičmi som sa rozhodla bojovať! Budem brať chemoterapiu... Znovu som si uvedomila, o čo všetko prídem, o moje dlhé vlasy, o mojich priateľov, ktorí sú ďaleko, o všetky možnosti, ktoré majú tínedžeri v mojom veku.

Časom som si zvykla na život v nemocnici... Rodičia ma navštevovali, snažili sa ma povzbudzovať. Rozprávali mi svoje zážitky a tiež ma rozmaznávali ako nikdy predtým. Aj priatelia za mnou občas prišli, priniesli mi kopolu darčiekov, aby ma rozveselili. Môžem povedať, že mi tam nebolo až tak zle. Celé dni som trávila s ostatnými deťmi a kamarátmi z nemocnice. Nikdy sme sa nenudili.

Po pár mesiacoch chemoterapie som sa tešila na príchod domov, no lekári mi však oznámili, že chemoterapia nezaberá. Bol to pre mňa ešte väčší šok ako keď mi oznámili, že mám rakovinu. Opäť sa mi zrútil celý svet, lebo som tušila, čo ma čaká... amputácia. Nevedela som a ani som si nechcela predstaviť život bez nohy. Operáciu som odmietala. Rozmýšľala som nad tým, že by ma už nijaký chlapec nechcel. Nemohla by som naďalej športovať, robiť to, čo ma baví, viesť plnohodnotný život ako predtým. Vypadali mi už všetky vlasy, ale nohy sa nevzdám!

Rodičia ma prehovárali, vysvetľovali mi, že mi pomôžu, že to zvládnem, ale ja som o tom nechcela ani počuť! Každý deň som prosila o to, aby som sa z tohto zlého sna zobudila, ale

nepomáhalo to. Uvedomila som si však, že je to realita a už sa to naspäť nedá vrátiť. Povedala som si, som chorá, viem, že mnohí ľudia sa z tejto choroby vyliečili a podarí sa to aj mne! Po pár dňoch ma už zrazu nikto nenahováral na operáciu. Pomyslela som na to najhoršie... Lekári mi však neskôr vysvetlili, že chemoterapia opäť zaberá, a že bude konečne všetko v poriadku!

O tri mesiace ma z nemocnice prepustili. Bola som šťastná. Znovu som sa vrátila do školy, ktorá mi neskutočne chýbala. Všetci ma s úsmevom privítali. Áno, uvedomujem si, že choroba sa môže vrátiť, ale ja som silná a budem bojovať a viem, že sa mi to podarí!

Zdroj: <https://referaty.centrum.sk/slovenscina-a-cestina/slohy-a-fejtony/38037/umelecke-rozpravanie>

Text umeleckého rozprávania sa člení na:

1. pásmo rozprávača, t. j. autorská reč,

- je to **priama reč autora**,
 - **základný text** v **pásme rozprávača**;
- **autor** pozerá na **príbeh z nadhľadu**,
- **formálne** je **koncipovaná v minulom čase**,
- využíva **3. slovesnú osobu**,
- musí mať **spisovnú podobu**, až na odôvodnené výnimky,
- môže mať:
 - **priame rozprávanie** – ja-rozprávanie,
 - aj **vnútorný monológ** (*nedáva sa do úvodzoviek*),
- môže sa **stotožniť s hlavnou postavou**,
- v diele je **prítomný aj adresát**,
 - **rozprávač** mu dáva **otázky**, a tak vznikne:
 - ↔ **ja – ti rozprávanie**,
 - ↔ **my – si rozprávanie**,
 - ↔ **ja – vám rozprávanie**;

Rozprávač v rozprávaní môže byť:

a. **autorský** (vševediaci),

- pozerá sa na všetky **postavy s nadhľadom**,
- **svoje postavy** vidí **zvonka** aj **zvnútra**,
- vyostruje **konflikty** medzi **postavami**,
- **rozprávanie** je v **3. os. sg.**,
napr. H. de Balzac: Otec Goriot:
Grófka najprv zbledla, vidiac netrpezlivosť svojho muža, ktorý prekutával oheň, hodil kutáč do kozuba, ako keby si popálil ruky a vstal.

b. **personálny** (subjektívny),

- je tiež **vševediaci**, ale sústred'uje sa **zvyčajne** len na **jednu postavu**, ktorá sa vyvíja v **priebehu deja**,
- **rozprávanie** je v **3. os. sg.** (er-rozprávanie, **on-rozprávanie**,
napr. J. Čiger Hronský: *Jozef Mak*;

c. priamy,

- úlohu rozprávača prevezme *jedna z postáv diela*,
- často prerozpráva príbeh v *1. os. sg.*, akoby ho *sám zažil* (ich – rozprávanie, *ja – rozprávanie*),
 - ⇔ v tomto rozprávaní sonduje *vnútro postavy* – teda *seba*,
 - ⇔ *dej* je spomaľovaný *opismi* a *úvahami*,napr. *E. M. Remarque: Na západe nič nového*;

d. oko kamery,

- zachytáva *vonkajšie znaky, črty, činy postáv*;
 - o *vnútornom svete postáv* sa dozvedáme *len z ich konania*,
 - v diele *chýba vnútorný monológ*, v ktorom sa *prejavuje psychika postavy*,
 - nevieme, čo sa *deje v duši postavy*, čo si o *udalosti myslí; postava si nič v duchu nehovorí*;napr. Le Clézio (francúzsky nový román; literatúra po roku 1945): *Ariadna. Ako ju obchádzajú, kruh sa čoraz väčšmi zužuje, teraz sa už mihajú tak tesne vedľa, že Christine cíti teplé závany z výfukov. Stojí ako prikovaná k zemi, srdce jej prudko tlčie, kolená sa jej podlamujú.*

Poznámka:

Málokedy je v umeleckom diele len jeden druh rozprávača,
napr. *J. Čiger Hronský v diele Jozef Mak opúšťa epickú pozíciu rozprávača a sám ako autor vstupuje do diela, prihovára sa svojej postave.*

2. pásmo postáv,

Autor dramaturgizuje rozprávanie týmito prostriedkami:

- a. **replikou**,
 - *prehovorom jednej postavy*;
- b. **monológom**,
 - *súvislým, neprerušným prejavom jednej postavy*;
- c. **vnútorným monológom**,
 - *mysleným, nevypovedaným prehovorom jednej postavy*;
- d. **dialógom**,
 - *rozhovorom najmenej dvoch postáv*;

Striedajú sa tu **repliky**,

→ zapisujú sa *priamou rečou*,

napr.:

1. Nahlas zvolal: „Nepôjdeme!“
2. a) „Zajtra neprídem,“ hovorí otec. (PR – oznamovacia veta);
b) „Prídeš zajtra?“ pýta sa otec. (PR – opytovacia, rozkazovacia veta);
3. a) „Poďte ďalej,“ pozýva ho dnu, ale zrazu sa ešte spýta: „Idete v súkromnej záležitosti?“ (dvakrát PR);
b) Neverím Vám,“ zašepkala, „nemám s vami dobré skúsenosti.“ (jedenkrát PR);

→ autor rozvíja *príbeh*, stupňuje *konflikt*, charakterizuje *postavy*;

Reč postáv,

- realizuje sa **dialógom**, pričom je to **rozhovor dvoch postáv**,
- **jedna časť dialógu** (prehovor jednej postavy) sa nazýva **replika**,
 - vyjadruje sa **priamou rečou**;
 - ↔ **priamu reč** dopĺňa **uvádzacia veta** (ňou autor nielen uvádza, ale aj komentuje, dopĺňa, upravuje);
- najčastejšie sa používajú **slovesá povedať, hovoriť, ozvať sa, poznamenať, vraviť, pošeptnúť, zakričať, odvrknúť, odpovedať, myslieť, uvažovať, cítiť...**,
 - **autor slovesom** dokáže vystihnúť aj **okolnosti prehovoru**.

Priama reč,

- **veta** v nej je **kratšia** ako **uvádzacia veta**,
- zahŕňa veľa **myšlienok** na **malej ploche**,
- nahrádza **čitateľovi široké opisy**,
- môže mať **dramatizujúcu funkciu**,
 - **krátke vety, rôznej modálnosti, nedokončené vety...**,
- charakterizuje **postavu** (prostredie, vzdelanie),
 - „Nehľadal ma nik?“
 - „Nehľadal vás nik.“

Nevlastná priama reč,

- slúži na **vyjadrenie vnútornej reči postáv**,
- nemá **uvádzaciu vetu**,
- nie je vyčlenená **osobitným odsekom**,
- nemusí byť v **úvodzovkách**,
 - napr.: *Odložila list do kabelky. Tak som teda znova bezprizorná. Čo som urobila? Chcela som spravodlivosť!*

Polopriama reč,

- je **cudzou osobou (rozprávačom)**,
- je to **doslovne referovaná reč alebo myšlienka**;
 - napr.: *Kľako načúval a musel sa usmiať. Lukan žije. Čo mu tak na ňom záleží? Sú krajanía.*

Vnútorný monológ,

- ním sa sprostredkúva **formulovanie myslenia rozprávajúceho subjektu priamo v zrode** (ešte v chaotickom, dynamickej stave myšlienky);
- **autori** ho využívajú na **opis**:
 - **krízových situácií postáv**,
 - toho, ako **prežívajú stresové stavy**,
 - ako **sa rozhodujú**;
 - napr.: *Obliekla sa do večerných šiat. Nie, nechce byť Ivonou Vrbinkovou, tá sa nosievala deň čo deň, kým ešte chodila do školy, vždy v inej paráde. „Aká som mu včera padla do očí, s takou nech sa aj teraz stretne....“*

Opisný slohový postup

- jeho **obsahom** sú **vecné** (vonkajšie) **vzťahy, znaky, vlastnosti, následnosť činností** (deja),
- je to **subjektívny opis vlastnosti, osôb, vecí a dejov**,
 - jeho podstatou je „**rozmeniť pozorovaný jav na drobné**”;
- slúži:
 - na vypočítavanie (*enumeratívnosť*), vymenovanie **znakov**, zachytenie **vlastností osôb, predmetov, javov alebo činností**,
 - ↔ **vlastnosti** vymenúva, ale nevysvetľuje;
 - ↔ zachytáva aj **následnosť činností**;
 - v texte prevládajú **prídavné mená** a **podstatné mená**,
 - až na úrovni **vety** a väčších **vetných celkov** sa prejavuje inkohéznosť (**nesúdržnosť**),
 - **vety** a **nadvetné úseky** sa môžu (okrem niektorých, napr. *návod, opis pracovnej činnosti*) v texte **zamieňať** (*komutabilnosť*),
 - ↔ *môžeme najprv opísať park, potom budovy na námestí alebo presne naopak*,
 - platí gnómicnosť (**nadčasovosť**) – *všeobecná platnosť bez časového obmedzenia*,
 - **výber opisovaných vlastností** je **v právomoci autora textu**,
 - ↔ **miera subjektivity** (*podmienená osobnými pocitmi, skúsenosťami*) sa líši v **závislosti od druhu opisu**:
 - ↔ v **náučnom opise** nie je **žiadna subjektívnosť**,
 - ↔ v **umeleckom opise** je **najväčšia subjektívnosť**;
- uplatňuje sa v **hovore, náučnom, umeleckom a žurnalistickom štýle**.

Žánre a útvary opisného slohového postupu

- **opis**
- **návod**,
- **životopis**,
- **posudok**,
- **charakteristika**,
- **cestopis**,
- **reportáž**.

Základné útvary opisného slohového postupu sú:

- *opis, charakteristika, posudok, návod, recept.*

V kompozícii útvarov opisného slohového postupu prevažuje:

- *trojčlenné členenie na úvod, jadro, záver.*

Druhy opisu

Podľa **povahy opisného predmetu** poznáme:

⇓ **statický opis,**

- opisuje **statické predmety**, najmä **neživé vecí**, ktoré stoja v **čase a priestore**,
- **autor** sa v ňom usiluje **opísať predmet** tak, aby čo **najvernejšie zachytil** jeho **podstatné a príznačné znaky**,
 - využíva **veľa podstatných mien a prídavných mien**, ktoré pomenúvajú **znaky a vlastnosti predmetu**,
 - prevládajú **jednoduché vety s viacnásobným vetným členom, prirad'ovacie súvetia, podrad'ovacie súvetia s prívlastkovou vedľ'ajšou vetou**,
- je to zvyčajne **odborný opis**.

Ukážky na statický opis

Fialka

(opis kvetu)

Túto jar sa vyskytuje v hojnom počte fialka voňavá. Je to jedna z najstarších liečivých rastlín. U nás rastie asi 30 druhov fialiek a na celom svete asi 400 druhov.

Ide o trvácú rastlinu s nápadnými vždy príjemne voňavými kvetmi. Rastie v kroviskách, na medziach a vo svetlých lesoch. Fialka je iba 5-10 cm vysoká rastlina. Z krátkeho podzemku vyrastajú zakoreňujúce poplavy.

Listy utvárajú prízemnú ružicu, sú obličkovito okrúhle až široko vajcovité, na báze srdcovité, vpredu slabo končisté až zaokrúhlené, na okrajoch husto vrúbkované, roztrúsené chlpaté až lysé. Prílistky sú široko vajcovité, končisté, celistvo okrajové alebo na vrchu žľaznato brvité. Kvety vyrastajú na dlhých stopkách (v strede stopky s dvoma listeňmi), sú obojpohlavné, súmerné, voňavé. Kališné lístky sú vajcovité s odstávajúcimi príveskami. Korunné lupienky sú tmavofialové, na báze biele s fialovou ostrohou. Plod je krátko a husto chlpatá tobolka. Kvitne v marci až apríli.

Predmetom liečebného použitia je celá rastlina. Fialka sa používa na uľavenie pri kašli, riedenie hlienu pri čiernom kašli a silnom zahlienení dýchacích ciest, reumatických bolestiach.

Upravená práca žiačky.

Opis zvierat'a

(osnova)

⇓ **úvod**

→ **základná charakteristika** (miesto výskytu, kde žije, prečo);

⇓ **jadro**

→ **výskyt, potrava, vzhľad, veľkosť, ochrana tela, stavba tela, končatiny, zmyslové orgány**;

⇓ **záver**

→ **význam živočícha v prírode**.

Ukážka opisu zvierat'a

Môj pes Cleo

(opis zvierat'a)

Pes, ktorého som sa rozhodol opísať, sa volá Cleo. Dostal som ho, keď som sa vrátil zo školy v prírode. Mal som 10 rokov.

Už ako šteniatko, hoci je to kríženec, bol veľmi krásny a milý. Rýchlo sme si ho obľúbili. Býva v drevenej zateplenej búde našej záhrady.

Ide o stredne veľkého psa (váži asi 10 kg), čierno-bielej farby a krátkej srsti. Hlavu má úzku, čelo široké a oči hnedé guľaté. Rozdielnej farby sú jeho uši, jedno biele a druhé čierne. Na chrúmanie kostí mu slúžia biele a ostré zuby.

Dohneda sfarbený chvost na konci krátkeho tela nám naznačuje, kedy má náš psík dobrú náladu. Je to veľmi hravý, rýchly a múdry pes s výborným sluchom a čuchom (asi miliónkrát lepším ako má človek).

Je to veľmi odolný pes, výborný spoločník a náš najlepší priateľ. Nevymenil by som ho za nič na svete.

Upravená práca žiaka

Môj brat

(opis osoby)

Môj brat má štrnásť rokov. O dva roky viac ako ja. Je to škoda, lebo ma viac sily. Hoci sa ku mne správa, ako keby som bol jeho majetok, mám ho nadovšetko rad.

Má úzku tvár, rovný malý nos. Hnedá pokožka zvyrazňuje jeho veľké pekné tmavohnedé oči, ktoré vždy žiaria láskou a porozumením. Hnedé vlasy, skoro vždy nakrátko ostrihané, nemusia často ani upravovať a vyzerá v nich dobre. Vyniká mu pod nimi vysoké čelo, pod ktorým sa nachádza široké obočie. Zvlášť ho zdobí stále usmievavá tvar a široké a hrubšie pery. Hlas má hrubý, ale jeho slová sú láskavé.

Má vypracované svalnaté ruky, lebo denne posilňuje a cvičí na hrádzi. Pohybuje sa rýchlou a ľahkou chôdzou. Chudé a vyšportované telo sa dobre vyníma v každom oblečení.

Je veľmi pracovitý. Oddychuje len zriedka. Rád číta, študuje rôzne encyklopédie. Zaujíma ho šport. Keď bol mladší, nevenoval sa toľko praktickému športu. Od začiatkových ročníkov základnej školy sa naplno venuje šachu. Pravidelne reprezentuje aj školu a získava pre ňu popredné umiestnenia. Je maximálne praktický aj v domácich prácach.

Môjho brata mám veľmi rád, lebo často zažívame spolu veľa zaujímavých zážitkov. Ochotne mi poradí a pomôže, ak niečo potrebujem. Niekedy sa ale správa ako veľký frajer a to mi na ňom dosť vadí. Ale je to môj brat a ja mám pred ním rešpekt.

Práca žiaka.

⇓ dynamický opis

- opak **statického opisu**,
- môžeme ho nazvať aj **meniaci sa opis, vyvíjajúci sa opis**,
- opisuje sa ním:
 - **objekt v pohybe** (*alebo akoby v pohybe*),
 - **nejaká činnosť**;
- **dynamizuje sa predovšetkým väčším počtom slovies**,
 - pomenúvajú **dej, pracovný postup, opis činnosti, návod na postup**,
- typickým **dynamickým opisom je opis pracovnej činnosti**.

Základné znaky dynamického opisu

- **predmetom opisu je dej**,
- je to **proces alebo činnosť**, ktorá sa **opakuje**,
 - v **opise deja, procesu či činnosti** sa vysvetľujú **čiastkové úkony** v istej **postupnosti**,
 - ↔ **poradie opisovaných častí je záväzná**;
- **najviac** sa v ňom uplatňujú:
 - **slovesá v 1. osobe množného čísla prítomného času**,
 - **slovesá v 2. osobe množného čísla rozkazovacieho spôsobu**.

Ukážky na dynamický opis

Rád pozorujem vlaky na železničnej stanici (dynamický opis)

Sedím v Kysaku na peróne a čakám na vlak. Ten, ktorým chcem cestovať do Košíc, má meškanie. Všetky vlaky opačným smerom idú načas, iba ten môj, nie.

Práve teraz však v staničnom rozhlase ohlasujú príchod ďalšieho vlaku.
„Rýchlik do Bratislavy príde na ôsmu koľaj.“

Takmer všetci cestujúci sa presúvajú z peróna na nástupište. Vlak prichádza, spomaľuje, jeho brzdy vydávajú piskľavý zvuk. Niektorí cestujúci si zapchávajú uši a s množstvom batožiny nastupujú do vlaku. Sprievodca sa vykloní a dozrie, či všetci v poriadku nastúpili. Mávnutím ruky dá znamenie na odchod.

Výpravca, oblečený v oranžovej reflexnej veste a s typickou červenou čiapkou, zdvihne „plácačku“, zapíska na píšťalke, čo je jasný signál pre rušňovodiča, že sa môže pohnúť.

Vlak sa rozbehne a smeruje k ďalšej stanici na ceste do Bratislavy.

Konečne, prichádza môj vlak a ja sa môžem vydať na cestu do Košíc.

Zdroj: <https://www.zones.sk/studentske-prace/slohove-prace/>, upravená práca.

Opis pracovného postupu

- **jednotlivé úkony**, ktoré treba vykonať pri realizácii istého cieľa, vymenúva v **logickej časovej a príčinnej následnosti**,
 - pomenúva ich **plnovýznamovými činnosťnými slovesami**,
- v **centre opisu** je **činnosť**,
 - tá sa musí **najpresnejšie vystihnúť**, aby ju **adresát vedel vykonať**,
 - ↔ sú to **návody** na činnosť, **návody** na **obsluhu** (*práčky, umývačky*);
- má **nulovú subjektívnosť**;
- zvyčajne sa skladá z **dvoch hlavných častí**:
 - **vymenovanie materiálu a nástrojov potrebných pri práci**,
 - **opis postupu**,
 - ↔ využíva **určenú slovesnú osobu**,
 - ↔ **1 os. pl. oznamovacieho spôsobu**,
napr.: *do mlieka vhodíme..., pridáme soľ*,
 - ↔ alebo **2. os. pl. rozkazovacieho spôsobu**,
napr.: *pridajte soľ; roztočte každé koleso...* ;
- má **znaky odborného opisu**,
napr. *návod, recept*;
- obracia sa na **konkrétneho adresáta**,
- **časti návodu alebo receptu** sa **nemôžu svojvoľne vymieňať**, lebo by sme potom podľa toho nedokázali nič poriadne urobiť.

Ukážky na opis pracovného postupu

Ako zhotoviť šarkana

Jedna z vecí, ktoré patria k jeseni sú šarkany. Rozhodol som sa, že aj ja si jedného vyrobím.

Na jeho výrobu budem potrebovať dve rovné drevené paličky, jednu z nich dlhú 1m, druhú 80cm, papier, 30 m špagátu a pracovné nástroje: lepidlo, nôž, nožnice, pravítko, farbičky.

Na obidvoch koncoch paličiek nožom urobím trojmilimetrové zárezy. Zviažem obidve paličky v tvare kríža. Upevním ich lepidlom tak, aby kratšia palička, presne v strede, pretínala tú dlhšiu 20 cm od vrchu.

Napnem 7 m špagátu okolo všetkých štyroch koncov paličiek tak, že bude pretiahnutý cez všetky štyri zárezy. Na dolnom konci špagátu uviažem uzol. 4 m nechám voľne visieť. To bude chvost.

Z papiera vystrihnem tri štvorce so stranami 20 cm. Zložím ich do harmoniky a pomalujem ich rôznymi farbami. Potom ich v rovnakých vzdialenostiach priviažem šarkanovi na chvost.

Kostru šarkana položím na papier. Podľa nej ho obstrihám tak, aby na všetkých stranách prečnieval o 2 cm. Potom prečnievajúci papier prehnem cez špagát a prilepím ho.

Na štyri rohy priviažem štyri 60 cm dlhé špagátiky. Tie priviažem na veľmi dlhý (asi 20 m) špagát, ktorý naviniem na pravítko. To bude držadlo, pomocou ktorého šarkan vzlietne.

A nakoniec šarkanovi dokreslím oči, ústa a nos.

Želám dobrý vietor!

Zdroj: <https://www.zones.sk/studentske-prace/slohove-prace/>, upravená práca

Recept na výbornú vianočku

V troške mlieka rozmiešame droždie, 1 lyžicu cukru a dáme vykysnúť. V slabo prehriatej múke rozmiešame soľ, cukor, rozpustené maslo a žĺtky.

Postrúhanú citrónovú kôru spolu s vykysnutým droždím a vlažným mliekom zamiesime na cesto. Pridáme hrozienka a cesto veľmi dobre vypracujeme.

Cesto nesmie byť mäkké, musí byť tuhé. Dobre vypracované cesto dáme na teplé miesto vykysnúť.

Potom ho vyklopíme na múkou posypanú dosku a rozkrájame na 9 rovnakých kusov. Každý kus ušľáme a zapletáme. Najprv zapletieme štyri šúľky a položíme ich na plech, ktorý sme dobre potreli masťou; potom upletieme tri šúľky a položíme ich na štvormo pletený koláč, nakoniec upletieme dva a položíme ich navrch.

Takto upletený koláč necháme nakysnúť, potrieme ho žĺtkami, posypeme hrubým cukrom a upečieme. Pečieme sprudka, ale dopekáme pri miernom ohni.

Chvíľu necháme vychladnúť a jeme.

Zdroj: <https://www.zones.sk/studentske-prace/slohove-prace/>, upravená práca

Recept na bryndzové halušky

Potrebuje: hladkú múku, zemiaky, soľ, bryndzu, masť, slaninu, pažitku;

Postup: Surové zemiaky očistíme a postrúhame. Z múky, potretych zemiakov, soli a vody spravíme cesto na halušky. Do osolenej vriacej vody cez sito s veľkými dierami hádzeme halušky. Po vyplávaní na povrch ich dierkovanou naberačkou vyberáme do misky, kde ich omastíme, aby sa nezlepili. Potom pridáme bryndzu a na tanieri polejeme opraženou slaninkou a posypeme pažitkou.

Zdroj: <https://www.zones.sk/studentske-prace/slohove-prace/>

Podľa zaradenia do štýlov poznáme:

⇓ **jednoduchý opis,**

→ v **hovorovom štýle**,
napr. *opis kabáta vo výklade*;

⇓ **odborný opis,**

→ **systematické, jednoznačné a presné vymenúvanie vlastností**,
napr. *opis stroja, návod na použitie stroja*;
→ nachádza sa v **odbornom štýle**,
→ je často **súčasťou výkladu**;
→ je **zovretejší než jednoduchý opis**,
→ používa :
→ veľa **mien** a málo **slovies**,
→ **odborné termíny**,
→ **konštrukcie s trpným rodom**,
→ často ho dopĺňujú **nákresy, tabuľky, schémy**.

Ukážky na odborný opis

Kniha

(odborný opis)

Odkedy som sa naučila čítať, kniha sa stala mojim koníčkom.

Mojou najobľúbenejšou knihou je učebnica literatúry. Vonkajší obal tejto učebnice je potiahnutý priesvitnou fóliou z plastickej látky, na ktorom je znázornená krása lúčnych kvetov a prírody. Knižka obsahuje 260 strán a je formátu A5. Za dvojlistom predsádky, prilepenej jednou polovicou na vnútornú časť knižnej dosky, nasleduje tretia strana. Na nej je v ľavom hornom rohu názov knihy: Literatúra 7. Na štvrtej stránke sú uvedené mená autorov.

Obsahuje niekoľko vhodných čierno-bielych obrázkov k textom, ale aj autorov, ktorí ich napísali. V obrázkovej prílohe sa nachádzajú tiež farebne vytlačené obrázky. Dôležité informácie sú zobrazené v modrom rámečku. Ukážky článkov sú vytlačené iným typom písma. V tiráži na predposlednom liste knihy je znovu uvedený autorský kolektív, názov knihy a ďalšie údaje. Obsah sa nachádza na konci učebnice, čo je na orientáciu v texte veľmi praktické.

Pri čítaní tejto knihy sa vzdelávam a zároveň si oddýchnem.

Zdroj: <https://referaty.aktuality.sk/Odborny-opis-knihy--Literatura/referat-2344>, upravená práca

Slnko

(odborný opis)

Slnko je našou najbližšou hviezdou. Slnčné žiarenie ovplyvňuje celú slnečnú sústavu. Bez Slnka by neexistovali planéty ani život na zemi.

Rozmerom a žiarením patrí iba k priemerným hviezdám. Jeho hmotnosť je 1,989.1030 kg, priemer 1 391 960 km. V porovnaní so Zemou je 335 000 ráz hmotnejšie, so 19 ráz väčším priemerom. Je to obrovská rotujúca plynová guľa, tvorí ju vodík (70%), hélium (28%) a zvyšné 2% pripadajú na ostatné prvky. Teplota v strede Slnka dosahuje 19 miliónov °C. Každý štvorcový meter slnečného povrch vyžiari za sekundu do priestoru 62,86.106 J energie, celý povrch Slnka 3,826.1026 J.

Je najjasnejšou hviezdou na oblohe. Prevažná časť Slnka je priamemu pozorovaniu neprístupná. Pozorované žiarenie k nám prichádza iba z horných vrstiev slnečného povrchu, ktoré nazývame slnečnou atmosférou. Škvryny na povrchu Slnka sú viditeľné voľným okom. Sú to oblasti vo fotosfére s nižšou teplotou ako okolie. Na dobre vyvinutej škvrne rozoznáme tmavý tieň (umbra), akoby jadro škvryny, s teplotou asi 4 000 až 4 500 °C. Tieň je obklopený svetleším polotieňom (penumbra). Iným znakom aktívnych oblastí na jeho povrchu sú zjasnené miesta fotosféry, ktoré nazývame fakulové polia. Predchádzajú vzniku slnečných škvŕn a trvajú často aj po ich zániku.

Jednotlivé vlákna fakulových polí tzv. fakuly, vznikajú anomálnymi chodom teploty v aktívnych oblastiach. Vyššie vrstvy sú teplejšie, nižšie vrstvy zasa chladnejšie ako okolie. Vrstvu slnečnej atmosféry nad fotosférou nazývame chromosféra, ktorú môžeme pozorovať iba niekoľko sekúnd počas úplného zatmenia Slnka. Mimo slnečných zatmení chromosféru uvidíme iba spektroheliokopom alebo monochromatickým filtrom. Je husto popretkávaná prúdmi vystupujúcich plynov, ktorých rýchlosť dosahuje až 20 km/s. Nazývame ich spikuly. Ich kinetická energia prispieva čiastočne k zahrievaniu koróny. Ohromným dojmom pôsobia protuberancie. Sú to obrovské husté chladné oblaky, prevažne vodíkovej plazmy, vyvrhnuté z povrchu do koróny, kde ich lokalizujeme. Zhustením a ochladením oblastí koróny vznikajú protuberancie i v samotnej koróne.

Slnko je okrem elektromagnetického žiarenia, v ktorom nechýba ani rádiové, röntgenové a gama žiarenie, aj zdrojom korpuskulárneho žiarenia, známeho pod názvom slnečný vietor. Častice, zo slnečného žiarenia, pri styku so zemskou atmosférou vyvolávajú polárne žiary a sú zdrojom porúch magnetického poľa zeme. V medziplanetárnom priestore sa podieľajú na formovaní chvostov komét. Poslednú, najvyššiu vrstvu slnečnej atmosféry, korónu, môžeme pozorovať iba pri úplných zatmeniach Slnka, a od roku 1930 aj pomocou špeciálneho ďalekohľadu, koronografu. Zatmenie Slnka patrí k nápadným, ale pomerne zriedkavým prírodným úkazom. Nastáva, keď Mesiac vojde sčasti alebo celkom do spojnice Slnka a Zeme. Slnčné zatmenia sa opakujú v perióde Saros, ktorej dĺžka je 18 rokov a 10 alebo 11 dní. Počas Sarosa sa vystrieda 45 slnečných zatmení. V jednom roku môže byť maximálne päť a minimálne dve slnečné zatmenia. Budúcnosť Slnka v súlade so scenárom vývoja hviezd hlavnej postupnosti nie je pre nás zvlášť povzbudivá. Po vyhorení vodíka v centrálnej oblasti Slnka, k čomu dôjde asi za 5 miliónov rokov, bude jeho centrálnu oblasť tvoriť héliové jadro obklopené rozsiahlou vodíkovou atmosférou. Termojadrové reakcie sa zastavia a Slnko sa začne zmršťovať. Tým začne stúpať teplota v jeho vnútri a opäť začne horieť vodík, tentoraz v tenkej vrstve okolo héliového jadra. Teplota vrstvy vodíka vzrastie za krátky čas tak, že tlak žiarenia v nej prevládne nad gravitáciou a vrstva sa začne vzdŕaľovať od centrálnej oblasti Slnka. Slnko sa stane červeným obrom a bude 1 000 ráz jasnejšie a 100 razy väčšie ako dnes. Jeho povrch bude siahať až po dráhu Zeme. Vzniknutá planetárna hmlovina pohltí zvyšné vonkajšie planéty, ktoré sa ešte nestihli vypariť pri stúpajúcej teplote Slnka. Vonkajší pozorovateľ uvidí na mieste slnečnej sústavy peknú planetárnu hmlovinu a po čase na mieste Slnka bieleho trpaslíka.

Zdroj: <https://referaty.centrum.sk/prirodne-vedy/fyzika-a-astronomia/51763/odborny-opis-slnka>

↓ **lyrický alebo umelecký opis,**

- je to **typ opisu** s najväčšou mierou **subjektívnosti**,
 - s prevahou **autorovej fantázie**;
- využíva **výrazové prostriedky** lyriky,
- jednotlivé **znaky a vlastnosti opisovaného objektu** sa vyjadrujú prostredníctvom:
 - **metafor, personifikácií, básnických prívlastkov a prirovnaní**,
 - ↔ použitím týchto **básnických prostriedkov** vzniká **umelecky zafarbený text**;
- je súčasťou **literárnych diel**,
 - napr.: *opis postavy v realistickej próze*;
 - veľmi výrazné miesto má v **poézii**,
napr. *prírodná lyrika*;
 - v **rozprávaní** spomaľuje, brzdí **dej**,
napr.: *naturizmus, lyrizovaná próza*;
 - čitateľovi poskytuje **umelecký zážitok**,
 - prostredníctvom **umeleckého opisu** sa môže opísať **čokoľvek**,
↔ najčastejšie to býva *krajina, príroda, ročné obdobie*;
 - **oblíbenými školskými témami** na **umelecký opis** sú napríklad:
Miesto, ktoré mám rád alebo *Moje oblíbené ročné obdobie*.

Na rozdiel od **obyčajného opisu** nie je len **vymenovaním určitých znakov opisovaného objektu**, ale mal by v **čitateľovi** vyvolať **umelecký zážitok**.

Pri písaní **umeleckého opisu** sa preto musí **popustiť uzda fantázii**:

- **jednotlivé znaky** by sa mali opísať **použitím básnických prostriedkov** (*teda zahrať sa tak trochu na básnika*),
- pri **výbere opisu** by to malo byť niečo, k čomu má autor textu **hlboký citový vzťah**,
 - vtedy pomôže i **fantázia** a **originálne prirovnania, metafory** či iné **básnické prostriedky**, ktoré budú prichádzať na myseľ samé,
napr. *Rodné mesto; Miesto, kde sme trávili prázdniny alebo Kde sme boli na dovolenke;*
 - zároveň by sa mal využívať **opis prírody**, pretože **prírodné úkazy poskytujú množstvo krásy** a aj **možností na slovné opísanie**,
 - nebáť sa prirovnat' nejaký **prírodný úkaz** k niečomu typickému len pre **ľudskú spoločnosť**,
 - ↔ bude to pôsobiť **zaujímavo**;
 - vytvárať by sa mali **personifikácie**,
napr. *vtáci spev ako koncert; skalnaté bralá ako strážcovia; hviezdy ako svetlá v tmavej sále;*
 - otvoriť by sa mali srdcia, vyjadriť **emócie**, ktoré v **čitateľovi daný opisovaný objekt vyvoláva**,
 - ↔ môžu vyjadrovať **príjemné, nepríjemné**, ale aj **zmiešané pocity**,
napr.: *Chladné ráno; veselé slnečné ráno; smutný stiesňujúci podvečer; hrozivá zima; noc vyvolávajúca strach; romantická noc s oblohou posiatou hviezdami;*
 - využívať sa môžu **predstavy rôznych zvukov**, ktoré vyvolávajú v **čitateľovi pocity**, akoby **tam bol on sám** a poskytujú mu ten **zážitok**,
napr.: *bubnujúci dážď; zurčiaci potok; krákajúce vrany; ruch mesta; mrazivé ticho zimného lesa;*
 - môže sa vytvárať aj **vlastná zvukomal'ba**;
- je náročný na **nápady**,
 - potrebné je preto:
 - ↔ všetko, čo **autora textu pri opisovanom objekte napadne**,
 - ↔ najprv napísať na **papier**
 - ↔ až potom **to využiť** (už s použitím viet) na vytvorenie **ucelenej konštrukcie**.

Ukážky na umelecký opis

Jar

(umelecký opis)

Všetko má svoj koniec, a tak aj meče, ukuté z tvrdého ľadu, sa pomaly menia na vodu. Ľadové kráľovstvo sa mení na uplakanú krajinu. Sneh sa roztápa a ubolené konáre stromov, ktoré statočne držali bielu prikrývku si pofúkajú a zocelia rany, aby mohli onedlho vyhnať nové púčiky. Zrkadlá z ľadu sa pomaly strácajú a rieky, ktoré boli štvrtinu roka uväznené v priehľadnej truhle, pomaly rozbiehajú tok. Tak ako sa strieda deň s nocou musí sa vystriedať zima s jarou.

Jar je nádherná, je priateľka lesov, lúk aj záhrad. Zoblieka staré ošarpané kosti stromov z bielych plášťov a oblieka im čerstvé zelené šaty zdobené pestrofarebnými kvetmi. Odmyká ústa riekam, aby nás mohli tešiť púťavou melódiou žblnkotu svojich čarovných vln. Všade je hluk, počuť očarujúci spev lietajúcich muzikantov. Slniečko a vietor sa tešia a tancujú od radosti. Jarná príroda má svoje čaro, prináša do života radosť, smiech a dobrú náladu. Zima je nenávratne za nami a po dlhých, chladných a tmavých nociach jar prináša so sebou sladučké teplo, ktoré nahrádza teplo domáceho krbu.

Maliar ešte nemá na palete dostatok farieb, ale začína maľovať... Svitá. Príroda sa prebúdzá zo zimného spánku. Konečne prišla jar a spolu s ňou aj život plný farieb. Voda v potôčiku žblnkoce a prediera sa ľadom, unášajúc so sebou drobné kryhy. Zo striech kvapkajúci cencúľ kričí: „Jar je už tu.“ Z dolín veje tichý vetrík, jemné šantiaci s konármi stromov, ktoré už vystriedali svoje oblečenie a obliekli sa do pestrých farieb. Prvé kvietocky rašia spod snehovej periny, ktorá už len kde-tu pokrýva prebúdžajúcu sa zem. Zelené chumáčiky trávičky na seba tiež nedajú dlho čakať. Spod suchej pokrývky starých listov sa predierajú mladé výhonky. Všetko sa prebúdzá. Občas trochu spýchne dážď, ale potom na oblohu vystúpi pestrofarebná podkova. Spoza tmavých oblakov sa opäť usmieva slniečko a svojimi teplými lúčmi odmyká stromom puky.

V záhrade rozkvitá čerešňa ako kytica sviežich kvetov. Vŕby sú ovešané žltými jahňadami, akoby ich slnko posypalo zlatým prachom. Vedľa sa už svojou krásou páči jarný kvietok, snežienka. Na lúke sa zlatým kvetom usmieva púpavočka a sedmokráskam narástli bielučké golieriky. Konvalinky zamyslene hľadajú na vtáčiky v ovzduší. Popri každej kvetinke tancujú usilovné včielky a snažia sa priniesť prvé dúšky nektáru do svojich úľov. Objavilo sa aj státisíce drobných slnc. Sú to kvietky púpavy, ktoré svetu ukazujú svoju krásnu tvár. Lesy, presýtené farou zelene, zdobia okolité vrchy. Vánok si veselo šantí v korunách stromov. Unáša zrnká peľu borovic ako žltý závoj. Potôčik si pospevuje svoju známu pieseň. Presýtený vodou z topiaceho sa ľadu sa valí svojím korytom nevedno kam.

Pri lesnej čistinke svieti rozkvitnutý gaštan. Len škoda, že každý večer zhasne spolu s ním aj posledné svetlo v jarnom dome. O chvíľu sa ozve tiché zahrkotanie kolies. To po Mliečnej ceste prichádza kôň. Ťahá za sebou Veľký voz, v ktorom sedí Polárka, Zornička, Saturn a Pluto. Konečne vystúpia z voza a tancujú. Mesiačik im pritom hrá na husliach.

Všetci sú šťastní. Aj ja.
Taká krásna je pani Jar. Od skorého rána do neskorej noci. Všimnite si ju aj vy, keď okolo vás prejde.

Zdroj: <https://referaty.aktuality.sk/jar-umelecky-opis/referat-8995>, upravená práca.

Zima

(umelecký opis)

Zima nás tento rok neprivilala, ako sme si mnohí želali. Namiesto snehovej prikrývky badáme prikrývku dažďovú.

Minulý rok si zima sadla na trón včas, dokonca by sa dalo povedať, že prišla skôr. Celú krajinu zabalila do bielej periny. Pomedzi hrajúce sa chumáčiky bieleho snehu a napoly zamračenú oblohu precitlo zubaté slniečko. Stromy a kríky sa navliekli do svetrov upletených z tenkých nitiek jemného snehu. Potoky, rieky, jazerá zmĺkli a premenili sa na ľadové zrkadlá. Na niektorých miestach ich popísali korčule detí. Kopce strážili vojaci oblečení do bielych uniforiem. Poniectorí zametali alebo bafkali z fajok, iní sa zas pýšili moderným klobúkom. Hory sa zahalili do šiat ušitých na mieru a športu chtví lyžiarim ich za chvíľu roztrhali alebo zodrali. Lesy pokryté páperím lákali milovníkov prírody na potulky svojimi chodníkami. Vtáčiky hľadali potravu pod násypmi snehu i na premrznutých konároch stromov. Budovy sťa obry stáli majestátne, len na vrchole im trónila biela pena. So zimou späť mráz štípal líca, kreslil kvety na okná, strechy zásoboval sklenými cencúľmi. Meluzína si na nich zahrála svoju obľúbenú pesničku a zmizla v komíne. Po chvíli vyletela a cestovala svetom ďalej. Táto zimná vládkyňa nariadila Zemi ešte prísne ticho, aby mohla istý čas ešte odpočívať.

Zima sa často hodnotí ako najkrajšie ročné obdobie čistoty a krásy, najčarovnejšie obdobie s veľkou mocou, s ktorou súvisia aj Vianoce, najkrajšie sviatky roka. Pre mnohých básnikov sa stala zdrojom inšpirácie.

Ale všetko má svoj koniec. Aj pani Zima stráca po určitom čase svoju moc a po nej sa žezla chytá teplá a pomaly sa zelenajúca pani Jar.

Zdroj: <https://www.zones.sk/studentske-prace/slohove-prace/19902-umelecky-opis-znaky-vzor/>

Opis lesa (umelecký opis)

Keby som mal nájsť miesto na umiestnenie perníkovej chalúčky, bolo by to práve tu. Neveľká nenápadná čistinka uprostred hustého lesa.

Toto miestečko som v každom ročnom období, za rôzneho počasia, navštívil mnohokrát. Bol som tu ráno, kedy slnečné lúče presvitajúce cez rannú hmlu osvetlili kvapky rosy na pavučinách v tráve. Vyzeralo to, akoby pavúček namiesto mušiek chytil do svojich sietí trblietajúce sa diamanty.

Bol som tu uprostred horúceho letného dňa, kedy orchester pilne pracujúcich včiel predviedol svoj známy súzvuk bzukotu.

No zažil som tu aj melanchóliu jesenného večera, kde vrcholky stromov sa dotýkali oblohy, ktorú už opustilo slnko a nechalo za sebou pamiatku – červené zore pripomínajúce krvavé more.

Bol som tu v rôznych obdobiach môjho života.

Už nie som malým chlapcom, čo s detským nadšením beží lesným chodníkom pomedzi hrdo stojace smrek. No tento les bude pre mňa stále lesom rozprávkovým, pretože toto prostredie má v sebe také čaro, čo podnecuje moju fantáziu a v mojich predstavách ma obklopujú rozprávkové bytosti. Veď sú tu skrýše, ako stvorené pre lesných škriatkov, domov pre zvieratá, čo rozumejú ľudskej reči.

No a tá lúka? Či sa to dá, nepredstaviť si, ako na nej tancujú víly?

Taký je lesík, kde rád chodievam, ku ktorému má moje srdce ťahá a ktorý je mi taký veľmi blízky. Pre niekoho možno les ako každý iný, no pre mňa les neobyčajný, vzácny, les rozprávkový.

Zdroj: <https://www.zones.sk/studentske-prace/slohove-prace/>, upravená práca

Búrka (umelecký opis)

Je podvečer. Sedím na lavičke. Pozorujem nezvyčajnú tvár oblohy. Naberá črty tváre, pred ktorou má každý z nás strach. Zahaľuje sa do smutného nádychu zmiešaných farieb.

Okolie sa mení každou sekundou. Všade vôkol mňa je ticho. Aj slnko, ktoré mi spríjemňovalo deň, sa vytratilo v čiernom plášti búrky. Na zem sa predierajú kvapky dažďa. Striedajú sa jedna po druhej. Hrajú preteky, ktorá dopadne na zem ako prvá. Stále ich pribúda viac a viac. Potĺkam sa okolo a vidím len prázdnotu. Z toho napätia vonku mám čudný pocit.

Všetko upadá do zlých myšlienok. Kvapky dažďa sa pomaly zarezávajú do vecí, ktoré ma obklopujú. Chodník zalievajú slzy smútku. Pohlcujú celý svet pretvárok. Stromy plačú. Vyzerajú, akoby ich niečo trápi, ale pritom sú to len kvapky dažďa, ktoré im stekajú po listoch. Potôčik pod mojimi nohami sa premenil na dažďové zrkadlo. Majestátne budovy týčiace sa v diaľke zmĺkli a ostali nemé. Celé mesto ostalo bez duše.

Pomaly je po búrke. Všetko sa začína prebúdať k životu. Je neskutočné, čo dokáže matka príroda.

Zdroj: Búrka (umelecký opis) | Ťaháky-referáty.sk (aktuality.sk), upravená práca

Charakteristika

Charakteristika osoby (alebo postavy)

- zachytáva:
 - okrem **vonkajších, telesných znakov** – výzor, chôdza, oblečenie (**vonkajšia charakteristika**)
 - aj **vnútorné**, čiže *povahové, morálne vlastnosti, schopnosti, záujmy, postoje a názory* (**vnútorná charakteristika**).

Charakteristika osoby môže byť:

- a. **priama**,
 - **vlastností vymenúva priamo**,
napr.: *je čestný, miluje a ctí si svojich rodičov, pracuje od rána do noci*;
- b. **nepriama**,
 - **vlastnosť postavy** vyplývajú z **konania**,
napr. *autor nemusí o postave povedať, že je lenivá, ale v deji bude iba polihovať, nič neurobí*;
- c. **vonkajšia**,
 - zameriava sa na **vonkajšie znaky**, čiže výzor, chôdzu, oblečenie;
- d. **vnútorná**,
 - zachytáva **povahové črty danej osoby**;
- e. **individuálna**,
 - **charakteristika jednej osoby**;
- f. **skupinová**,
 - **charakteristika skupiny**,
napr. *hudobnej skupiny, generácie, triedy, národa atď.*;
- g. **porovnávací**,
 - **charakteristika** najmenej **dvoch postáv** tak, že **vlastnosti jednej osoby** sa porovnávajú s **vlastnosťami tej druhej**;
- h. **umelecká** (subjektívna),
 - **autor** opisuje **postavu** zo svojho **pohľadu**,
 - **subjektívne** hodnotí jej **vlastnosti** alebo **správanie**,
↔ používa napr. **hyperbolu** (v **karikatúre** **zväčšuje, preháňa isté vlastnosti**);
- i. **administratívna**, čiže **posudok** (objektívna charakteristika),
 - **autor** bez **zaujatia**, **objektívne** opisuje **kladné a záporné vlastnosti**,
napr. *pracovníka, študenta*,
 - sústreďuje sa na **pracovnú oblasť**.

Postup pri písaní charakteristiku osoby

- pred písaním charakteristiky si musíme vybrať osobu, ktorú chceme opísať,
- lepšie je opisovať dobre známou, niečím svojskú osobu (*vonkajším vzhľadom alebo povahou*), ku ktorej máme citový vzťah, s ktorou sme často (*ideálne niekto z rodiny*),
- vhodnejšie je opisovať *dospelého*, najlepšie *staršieho človeka*, pretože tam sú už *povahové črty vyhranené*,
- človeka najviac vystihneme, keď jeho *vonkajšie znaky* určitým spôsobom *prepojíme s jeho vnútnom (povahou)*,
napr.: *Jeho modré oči nám prezradia, aké úprimné je jeho srdce.*
Vysoké čelo je vraj znakom múdrosti, čo u môjho otca je určite pravda.
Náš starý otec bol veľmi prísny. Keď sa na nás pozrel spod výrazného hrubého obočia svojimi čiernymi očami, okamžite sme poslúchli.
Ruky starej mamy prezrádzajú, že ťažko musela pracovať už od samej mladosti.
 - takýmto spôsobom spravíme text *zaujímavejším a originálnejším*, čím dáme čitateľovi *možnosť* lepšie si *danú osobu predstaviť*;
- pri *konštruovaní viet* sa *snažme vyhnúť*:
 - *používaniu len* slovík je a má;
 - *jednotvárnemu vyznievaniu viet*,
 - ↔ tak napríklad namiesto *Ivka je veľmi vysoká* (môžeme použiť *Ivka upúta ľudí v prvom rade svojou výškou*);
 - ↔ *Má veľké zelené oči* (môžeme vyjadriť: *Jej tvár zdobia veľké zelené oči*);
- aby bol *text čo najviac zaujímavý*, používajme rôzne *prirovnania* či *iné umelecké prostriedky*,
napr.: *Lička sa jej červenajú ako ruža.*
Nohami dlhými ako bocian robí rýchle a rázne kroky.
Jeho sokoliemu zraku nič neunikne.
- pri *charakteristike* sa treba radšej zamerať na *pre danú osobu charakteristické znaky*, ktoré ju robia *svojskou osobnosťou*, ako *zaznamenávanie každého detailu*, ktorý by mohol spôsobiť *nudnosť* a *zdlhavosť textu*.

Pomôcka pri písaní opisu, charakteristiky osoby

Tu by sa učitelia mali zamerať na praktické precvičovanie opisu i charakteristiky osoby s využitím nižšie uvedených znakov.

V **obsahu** by žiaci mali využívať **výpočet** (enumerácia) **vlastností osoby** na základe nasledujúceho výberu:

↓ **typických znakov vonkajšieho vzhľadu:**

- ↓ **tvár,**
→ okrúhla, oválna, hranatá, hruškovitá, trojuholníková, podlhovastá, predĺžená, široká, úzka, bledá, tmavá, ružová, opálená;
- ↓ **vlasý,**
→ tmavé, svetlé, blond, hnedé, plavé, ryšavé, gaštanové, hladké, kučeravé, mahagónové, sivé, riedke, husté, pevné, jemné, ostré, ošetrované, vlnisté, prešedivené, obľúbený účes, obľúbená farba vlasov (ak si žena farbí vlasy);
- ↓ **čelo,**
→ vysoké, nízke, hladké, vráskavé;
- ↓ **obočie,**
→ úzke, široké, zarastené, husté, riedke, rovné, oblúkovité, hladké, nerovnomerné, ošetrované, prifarbené, prešedivené;
- ↓ **oči,**
→ modré, svetlomodré, jasnomodré, sivomodré, hnedé, modrozelené, zelenomodré, veselé, smutné, hlboké, zasnené, vpadnuté, okrúhle, mandľové;
- ↓ **pohľad** – výraz tváre,
→ prísny, neúprimný, priamy, smutný, zamračený, vyhýbavý, usmievavý, nedôverčivý, anjelský, nevinný;
- ↓ **nos,**
→ malý, veľký, úzky, široký, ostrý, tupý, zahnutý, vyhnutý dohora, orlí, grécky;
- ↓ **uši,**
→ veľké, malé;
- ↓ **ústa,**
→ mandľové, červené;
- ↓ **pery,**
→ zlostne stisnuté, pekne vykrojené, oduté;
- ↓ **zuby,**
→ biele ako perly;
- ↓ **hlas,**
→ silný, slabý, hlboký, vysoký, prenikavý, príjemný, zamatový, ostrý, škriekavý;
- ↓ **reč,**
→ tichá, hlasná, pomalá, rýchla, nezrozumiteľná, zreteľná, huhňavá, zajakavá;
- ↓ **oblečenie,**
→ obľúbená farba;
- ↓ **postava,**
→ malá, nízka, stredná, vysoká, nad 180 cm, pod 150 cm, urastená, drobná, štíhla, zavalitá, moletná, plnoštíhla, obézna, svalnatá, vychudnutá;
- ↓ **chôdza,**
→ pomalá, rýchla, ľahká, ťažká, unavená, ťarbavá, skackavá, drobčivá;
- ↓ **zovňajšok**
→ je čistotný, upravený, stará sa o svoj zovňajšok alebo ho zanedbáva;
- ↓ **celkové vystupovanie,**
→ skromné, sebavedomé, pokojné, nervózne, náhlivé;
- ↓ **vek,**
→ mladý, stredný, starý (číselný údaj presný alebo približný, asi 50 rokov, na svoj vek nevyzerá);
- ↓ **zvláštne znamenie;**
- ↓ využíva **prirovnania,**
→ bledý ako stena; červený ako rak; oči hlboké ako more; chodí pyšne ako páv;

↓ **vnútornej charakteristiky:**

⇓ **ako reaguje na podnety,**

→ pokojný, uvážlivý, premýšľavý, hádavý, vznetlivý, roztržitý, splašený, povrchný, popudlivý;

⇓ **sangvinik,**

→ vyznačuje sa nestálou povahou, živosťou, rýchlym citovým vzplanutím;
→ býva veselý, optimistický, dobromyseľný, spoločenský,
→ rýchlo sa nadchýna, no jeho nadšenie aj rýchlo vyprchá;
→ je obľúbený v spoločnosti, ľahko nadväzuje nové kontakty; zhovorčivý;
má veľa kamarátov; komunikatívny;
→ je otvorený voči ľuďom; rád sa porozpráva o všetkom;

⇓ **cholirik,**

→ má výbušnú povahu; ťažko sa vie ovládať; vznikajú u neho náhle a silné emocionálne reakcie;
→ je neprispôsobivý a netolerantný, nervózny;

⇓ **flegmatik,**

→ vyznačuje sa pokojnou povahou; pomalým nástupom a málo výrazným prejavom citových reakcií;
→ zachováva si odstup a reaguje racionálne aj v náročných situáciách;
→ nepodlieha náladám; býva spoľahlivý;

⇓ **melancholik,**

→ je skôr uzavretý, nesmelý;
→ prevláda u neho smutná nálada;
→ býva depresívnejší, precitlivejší, horšie prispôsobivejší;
→ city u neho vznikajú pomaly, ale sú trvácnejšie.

↓ **vzťahov:**

⇓ **vzťahu k sebe,**

→ skromný, nenáročný, vyrovnaný, ctižiadostivý, pyšný, povýšenecký, domýšľavý, nedotklivý, vzťahovačný, nesmelý, hanblivý, neistý, trpí pocitom menejcennosti, kritický, sebakritický, dokáže si priznať omyl, dokáže sa *ospravedlniť* alebo naopak neprizná si chybu, vinu, je tvrdohlavý, zatŕatý;

⇓ **vzťahu k ostatným ľuďom,**

→ **introvert,**

→ uzavretý človek, žijúci bohatým vnútorným životom, menej komunikujúci s okolím, nespoľočenský;

→ **extrovert,**

→ veľmi spoločenský; ľahko nadväzuje kontakty; je povrchnejší, srdečný, ochotný, obetavý, pomôže, dokáže počúvať, úprimný, priateľský, chápaný, znášavý, škodoradostný, neznašavý, hádavý, podozrievavý, zdvorilý, taktný, slušný, hrubý, nevychovaný;

⇓ **vzťahu k práci, k štúdiu,**

→ čo študuje, o čo sa zaujíma, jeho plány do budúcnosti, aký má prospech v škole, aké má výsledky v zamestnaní, pracuje samostatne, tvorivo, má organizačné schopnosti, musí byť pod vedením a kontrolovaný, potrebuje radu alebo pochvalu, v čom vyniká nad ostatnými, je usilovný, dôsledný, snaživý, trpezlivý, sústredený na prácu alebo lenivý, nesústredený, nedôsledný, netrpezlivý a neporiadny;

↓ **d'alších vlastností,**

→ zodpovednosť, odvaha, optimizmus, pesimizmus, bezohľadnosť, zásadovosť, pokrytectvo, dôverčivosť, ambicióznosť, vie to najlepšie, nepotrebuje nikoho, je otvorený, vie povedať pravdu komukoľvek, je nadaný, obľúbený, nie je pokrytecký, je prísny k sebe, má pevnú vôľu, mnoho číta, je rozvážny, bezprostredný, nikdy nezávidí, vie si vždy poradiť, má dobré vystupovanie, v spoločnosti je chladnokrvný, je plný životného optimizmu, mrzutý, nadšený, odvážny, plný elánu, veriaci, neveriaci, je schopný niesť dôsledky svojich rozhodnutí, večne sa sťažuje, zvaľuje vinu na iných;

↓ porovnania **vonkajších a duševných vlastností:**

⇓ **paralela** (podobnosť) medzi **výzorom** a **povahou,**

→ **súlad,**

napr.: v rozprávke je *priamy* (princezná je *vždy dobrá a pekná; bosorka je škaredá a zlá*);

→ **nesúlad – kontrast,**

napr.: *Quasimodo je navonok znetvorený a škaredý, ale dušu má krásnu;*

↓ **vplyvov na charakter osoby:**

→ strata zdravia; nešťastné detstvo; nedokončené vzdelanie; nesprávna voľba povolania; rodina, strach, úzkosť, prostredie, v ktorom žije);

↓ **záujmov, schopností, názorov, povahových vlastností, obľúbenej hudby, koníčkov:**

→ čo robí vo *voľnom čase,*

→ *hudba, tanec, šport, domáce práce, umenie, prírodné vedy, film, divadlo, knihy, cudzie jazyky;*

→ sú jeho *záujmy trvalé* a *hlboké* alebo *povrchné;*

→ zotrúva pri *svojich záujmoch* alebo je *nestály* (často ich mení);

→ je to **človek plný elánu** (*dokáže strhnúť ostatných*);

→ je *iniciatívny* a *nadšený*, alebo *sa necháva viesť*, je *málo samostatný;*

↓ **rodinného zázemia,**

→ rodičia, súrodenci, kde býva;

Pri **charakteristike** sa môžu použiť:

→ **frazeologické zvraty,**

napr.: má dlhé prsty; do všetkého pchá nos; ide si svojou cestou; ide cez mŕtvoly; má obidve ruky ľavé; má horúcu krv; myslí, že zjedol všetku múdrosť; robí bezhlavo; nechce si prsty páliť; je sto rokov za opicami; robota mu ide od ruky; má tenké uši; nepreloží krížom slamy; na jazyku med, v srdci jed; z komára spraví somára; nehádza flintu do žita; byť mechom udretý; mali riadne pod klobúkom; streliť capa; mať Filipa; je chladnokrvný; je horkokrvný; mať maslo na hlave; bojovať s veternými mlynmi; je to líška; každá líška svoj chvost chváli; je to veľké zviera; ostala na ocot; chodí spať so sliapkami; chodil ako lev v klietke; pozerá sa ako teľa na nové vráta; sedí ako ropucha; dobre, že z kože nevyletel.

Pri **kompozícii opisu** by učitelia mali žiakov viesť k tomu, aby uplatňovali tieto aspekty:

- mali by začínať:
 - **celkovým pohľadom** na **objekt** (ako vyzerá),
 - ↔ až potom prejsť na **jednotlivé časti**;
 - **od určitého miesta**, ktoré si pisateľ sám určí,
- mali by dodržiavať **určitý systém**,
 - neopisovať **chaoticky**;
- mali by postupovať:
 - **zhora nadol**,
napr.: *Môj otec má zdatnú vysokú postavu, krátke tmavé vlasy, nápadne husté obočie, čokoládovohnedé oči. Nos má veľký, pery mäsité. Nosí bradu.*
 - **zdola nahor**,
napr.: *Domček stojí učupený neďaleko železničnej stanice. Omietka postupne opadáva, vyzerá ako perníková chalúpka. Okná sú malé, tesne nad zemou. Iba strecha sa vyzývavo vypína, pretože je nová.*
 - **zl'ava doprava** alebo naopak **sprava doľava**,
napr.: *Po ľavej strane sa rozprestierajú pastviny. Pasie sa na nich dobytok. Napravo sa tiahne hustý borovicový les.*
 - **spredu dozadu** alebo **odzadu smerom dopredu**,
napr.: *Vpredu je rad štíhlych briez. Za nimi sa jagá čistinka.*
 - od **stred**u k **obvodu** alebo od **obvodu** k **stred**u,
napr.: *Nachádzame sa v strede vydláždeného námestia. Pár metrov od námestia stoja tri vysoké topole.*
 - najprv **vymenovanie častí**, ich **funkcií** a nakoniec **opis**,
napr.: *Bicykel sa skladá z...*
- v **úvode** by sa malo uviesť **koho** a **prečo** ideme opisovať,
- **jadro** by sa malo začať najskôr **vonkajším opisom**,
 - ↔ ako vyzerá od **hlavy** po **päty**,
 - ↔ **vlasy, oči, nos, ústa, krk, ruky, telo, nohy**,
 - ↔ až potom by sa malo prejsť na **charakteristiku**;
 - ↔ nemalo by sa skákať:
 - ↔ z **vonkajšieho opisu** na **vnútorný** a **späť**;
 - ↔ z **hlavy** na **nohy** a **späť**,
 - ↔ zo **záujmov** k **práci** a zase naspäť k **záujmom**;
 - ↔ mal by sa dodržiavať **zvolený systém opisu**;
 - ↔ nemala by sa používať **priama reč**;
- **záver**:
 - ↔ **charakteristika** môže obsahovať aj **hodnotenie**,
 - ↔ nemá byť však **kritickým, nepriaznivým úsudkom o niekom, logickou vetou**, ktorá **niečo tvrdí** alebo **popiera**,
 - ↔ môže byť **zavŕšená zamyslením, úvahou**,
napr.: *Keby bolo takýchto ľudí na svete viac.
Chcel by som sa na neho podobať.*

V jazyku:

→ v **statickom opise** by sa mali využívať **slovné druhy** typické pre daný **slohový postup**,

- **prídavné mená, príslovky miesta, času, zámená, predložky, spojky**,
- **číslovky pri odbornom opise** (výška, váha, vek);
- **pomocné slovesá byť, mať**; málo **slovies, slovies stavových** (čo sa deje s podmetom),
napr.: *narodiť sa, zomrieť, červenať sa, blednúť, chorl'avie, rastie, starne, mladne, nachádza sa, nachádza sa doma, vlastní auto, polepšilo sa mu, má bolesti*;
- **činnostné slovesá** (čo podmet robí),
napr.: *varí, pečie, číta, opravuje, beží, stojí, prichádza, háda sa, pýta sa, robí, polieva*;

→ v **dynamickom opise** by to mali byť,

- **odborné slová v odbornom opise**;
- **umelecké jazykové prostriedky v umeleckom opise**;
- **neutrálne a spisovné slová v objektívnom opise**;
- **hovorové slová, nepresné vyjadrovania**,
napr.: *má asi 50 rokov*;
- **citovo zafarbené slová**,
napr.: *babička, mamička, mamičkin maznáčik, človek bujarý* v **subjektívnom opise**;
- správne tvorené **gramatické** (morfologické) **tvary skloňovania**,
- **jednoduché vety s viacnásobným vetným členom**,
napr.: *Na prvý pohľad sa zdá vysoký, štíhly, urastený ako jedľa a veľmi sympatický*.
- **vedľajšie vety**,
napr.: *Stal sa mrzutým človekom, pretože ho trápili choroby.
Rozdával radosť, pretože chcel vidieť okolo seba šťastných ľudí.
Nikdy nechcel, aby ho niekto ľutoval.*
- **správny slovosled vo vetách**;
- obmedziť by sa malo:
 - **opakovanie tých istých slov v každej vete**,
↔ používať by sa mali **synonymá** (možnosť použitia synonymického slovníka);
 - **stále opakovanie** slovies „**má**“, „**je**“,
napr.: na hlave **má** vlasy (použiť – *trónia mu vlasy*);
má dlhé ruky (použiť – *dlhé ruky sa mu hompáľajú okolo tela*);
má hlboké oči (použiť – *hlboké oči mu svietia*);
má nos (použiť – *uprostred tváre vyčnieva nos*);
má ústa (použiť – *zaujmu ma na ňom pekne tvarované ústa*);
má 40 rokov – *dovršíl 40 rokov*);
má rád červenú farbu (použiť – *obl'ubuje*);
má rád hudbu (použiť – *obl'ubuje*);
má rád zmrzlinu (použiť – *chutí mu*);
je vysoký (použiť – *vyzerá ako týždeň pred výplatou*);
je silný (použiť – *svojou silou sa podobá levovi*);
je šťastný (použiť – *šťastie si na neho sadlo, všetko v živote mu vyšlo*);
je bohatý (použiť – *oplýva bohatstvom*);
je múdry (použiť – *už po prvých slovách sa prejaví jeho inteligencia*).

V štýle by sa mali využívať:

- **jazykové prostriedky zo všetkých štýlov,**
 - z vyššieho štýlu:
 - ↔ **knižné slová, poetizmy,**
napr.: *luna, rodná vieska, junák, kdes', čos', spasiteľ, kríž;*
 - ↔ **odborné slová, cudzie slová, neologizmy, zastarané slová;**
 - zo stredného štýlu:
 - ↔ **hovorové slová;**
 - z nižšieho štýlu:
 - ↔ **nepisovné slová (dialektizmy, slang),**
↔ tieto **nepisovné slová, anglické slová a čechizmy** sa dávajú do **úvodzoviek.**

V priamej charakteristike by to malo byť:

- vymenovanie **vlastností osoby** pomocou **abstraktných podstatných mien a prídavných mien,**
napr.: *usilovný, zodpovedný ...,*
- používanie:
 - **prídavných mien s hodnotiacim významom,**
napr.: *„Moja matka bola stelesnená milosť a dobrota; pobožná, skromná, prívetivá, prajná, dobročinná, pracovitá, čistotná a poriadkumilovná; vzorná gazdiná, opatrná i šporovlivá, i pohostinná; výlučne povinnostiam žijúca; v každom ohľade príkladná žena, starostlivá matka.*
 - **frazeologizmov,**
napr.: *Nevidí si ďalej od nosa...*

V nepriamej charakteristike,

- by mal **autor** predstaviť **hrdinu** prostredníctvom jeho **konania, správania**, čo dobré alebo zlé urobil; ako sa správa;
napr.: *pomohol niekomu; zbil niekoho; vyjadruje sa vulgárne; má rád zvieratá;*
 - ↔ používať by sa mali **slovesá,**
napr.: *nevedia, povedia, vyhlasujú a pod....,*
Vojto zavetril dobrý obchod, obalamutil doterajšieho majiteľa pozemku celou sieťou úskokov, nanútil mu pôžičky – až sa nakoniec stal vlastníkom pozemkov on.
Dvíhal hlavu čoraz vyššie, čoraz sebavedomejšie a čoraz dravšie sa pozeral na mesto, na skladištia plné tovaru, na továrne.
Rozhodol sa ich získať a bol si istý, že ich získa.
Nezáležalo mu na spôsoboch a prostriedkoch – všetky boli dobré, ak viedli k cieľu, k peniazom.
Chamtivý, úskočný obchodník, za svojím cieľom ide cez mŕtvoly, používa aj nedovolené prostriedky.
Nikdy som ho nevidela plakať, nič ho neprekvapí, z ničoho si nič nerobí.

V nasledujúcich ukázkach môžu učitelia so žiakmi analyzovať, porovnávať praktické uplatňovanie aspektov opisu i charakteristiky osoby:

Náš strýko Ivan

(vnútorná charakteristika osoby)

Keď sa stretne ako rodina a vy pôjdete okolo, je veľmi pravdepodobné, že ten, koho budete počuť najviac rozprávať, bude náš strýko Ivan.

Rozpráva rád, veľa a dosť hlasno. Má rád poslucháčov okolo seba. Potrebuje byť stále medzi ľuďmi. Je to spoločenský typ. Teta Terka, jeho manželka, si neraz vzdychne: „Joj, kedy sa ti tie ústa aspoň na chvíľu zatvoria.“ Sú spolu už 20 rokov, tak nie je div, že už jej to ide tak trochu krkom.

My ostatní však Ivana počúvame veľmi radi. Hlavne deti. Posadáme si okolo neho a počúvame jeho príbehy z detstva a mladosti. Veľmi sa pri tom nasmejeme.

Strýko nielenže je zhovorčivý, ale aj vtipný. Je to znamenitý rečník. Bohato používa gestikuláciu. Keď povie niečo vtipné, sám sa na tom hlasným výrazným smiechom, aký má len on, schuti zasmeje.

Srší veselosťou a optimizmom. Nepamätám si, že by mal zlú náladu, alebo bol nahnevaný. Nikdy na nikoho nekričal, s nikým sa nepohádal. Ak sa s niekým škriepi, tak to len tak akože. V podstate to nikdy nemyslí vážne.

Ivan je dobráčisko. Má veľké srdce. Miluje svoju rodinu, spravil by pre ňu čokoľvek na svete. Keď niekto potrebuje pomoc, nedokáže odmietnuť.

Dobrosrdečnosť, láskavosť, veselosť a ochota pomôcť sú jeho silnými vlastnosťami. Je to veru výnimočný človek.

Som rád, že mám takého strýka a zbožňujem byť v jeho prítomnosti. Ivan je mojím veľkým vzorom, hoci asi nikdy nebudem vedieť tak pekne rozprávať ako on.

Zdroj: <https://www.zones.sk/studentske-prace/slohove-prace/>, upravená práca

Môj strýko

(vonkajšia charakteristika)

Náš strýko je typ človeka, ktorého v dave ľudí len tak ľahko neprehliadnete.

Svojou postavou pripomína vysoký strom, rovný ako vojak na stráži. Všimnete si ho aj podľa čiernych havraních vlasov, ktoré keď mu vietor rozstrapatí, pôsobia mierne divoko. Aj keď ich už kde tu zdobí strieborný vlások, stále sú veľmi tmavé. Aj jeho tvár je ľahko zapamätateľná. Spod výrazných obŕv sa pozrie na vás očami čiernymi ako uhlíky.

Jeho pohľad vie byť diabolský. Pôsobí tak prísne, že sa len pozrie na deti a hneď stíchnu. Nedovolia si neposlúchnuť.

Len málokedy sa usmieva. Jeho tvár je vážna, zadumaná.

Zdroj: <https://www.zones.sk/studentske-prace/slohove-prace/>, upravená práca

Stará mama

(charakteristika osoby)

Keď sa spomenie slovo domov alebo rodina, vždy si predstavím kuchyňu starých rodičov a v nej moju starú mamu. Bývajú v tom istom dome ako my, takže som u nich býval od detstva veľmi často.

Stará mama je mi veľmi blízka. Starala sa o mňa, keď som bol maličký a mama chodievala do práce. Nepoznám človeka, ktorý by bol viac starostlivý, láskyplný a taký obetavý. Z jej očí cítiť veľkú nehu a lásku, ktorú rozdáva svojim najbližším. Pohladí, vypočuje si nás, zaujíma sa o každého.

Len čo k nim vstúpim, privíta ma svojím úsmevom, zahrnie otázkami, ako sa mám, ako sa mi darí, čo mám nové. A už cítim rozvoníavať koláče, ktoré práve piekla. Tá vôňa k nej jednoducho patrí. Je znamenitá pekárika. Od nikoho iného mi koláče nechutia tak, ako od nej. Je v tomto pre mňa jednotkou. A ju to pečenie a varenie aj veľmi baví. Pobehuje v kuchyni obklopená knihami s receptami. Veľmi je šťastná, keď to, čo napečie nám chutí a s radosťou to pojeme. Veľmi rada robí iným ľuďom radosť.

Nie je to však jej jediný koníček. Keď je pekne, trávi čas v záhrade a so zvieratkami. Okolo domu pestuje ruže, čo je jej veľká pýcha.

Stará mama je priateľská, k ľuďom milá, usmievavá, rada sa rozpráva. Konflikty, zloba a ohováranie sú jej cudzie. Snaží sa dobre vychádzať so všetkými.

Jej veľkou vášňou sú knihy, hlavne detektívky, ale aj romantické. Keď ju nejaká zaujme, celý deň ju nevidíme. Vtedy musí počkať aj pečenie, aj záhrada.

A taktiež si rada pozerá rôzne seriály v televízii, lúšti krížovky a štrikuje.

Spolu so starým otcom vedú taký pokojný, harmonický život.

Za takú starú mamu som veľmi vďačný, pretože ona vytvára to teplo domova. Ona drží rodinu pohromade a vďaka nej mám na detstvo pekné spomienky. Prajem si, aby bola ešte dlho medzi nami.

Zdroj: <https://www.zones.sk/studentske-prace/slohove-prace/>, upravená práca

Môj priateľ Peťo (charakteristika osoby)

Peťo pochádza z dobre situovanej rodiny. Má pätnásť rokov. Poznáme sa už od ranného detstva. Teraz navštevujeme druhú triedu miestneho gymnázia.

Je vysoký, atletickej rozvinutej postavy. Chodí vzpriamene. Tvár má oválnu s vysokým čelom zakrytým ofinou, ktorá mu padá až do očí. Jeho malé hnedé oči sú plné radosti a vždy sa smejú. Pod stredne veľkým nosom má malé ústa s bielymi zubami. Gaštanové vlasy, vzadu zastrihnuté dostratena, mu veľmi pristanú i keď mu trochu odstavajú uši.

Je to celkom obyčajný chlapec so svojimi starosťami, ktoré sú charakteristické pre jeho vek. Na prvý pohľad sa zdá výbušný, bláznivý, no v samom, najhlbšom kúte svojho srdca je tichý, dobrý a skromný.

Je spoločenským typom človeka, v kolektíve je vždy obľúbený, čo mu veľmi vyhovuje. Z tohoto vyplýva, že sa cíti najlepšie v kruhu svojich priateľov i priateľiek, proste v spoločnosti. Je to priateľský, dobrosrdečný človek. Cení si človeka i s jeho zlými vlastnosťami, pretože vie, že každý má svoje zlé i dobré vlastnosti. Ja si myslím, že vo svojom veku je idolom mnohých dievčat.

Hoc na prvý pohľad to na ňom nie je vidieť, je veľkým labužníkom. Obľubuje slovenskú kuchyňu, v ktorej dominujú bryndzové halušky.

Veľmi rýchlo a dobre sa orientuje v populárnej hudbe. Zo zlej nálady ho späť k životu privedie iba hudba skupiny Guns n' Roses alebo filmy s akčnou tematikou.

Medzi obľúbené športy určite zaraďuje futbal, hokej a cyklistiku.

Dúfam, že i napriek zriedkavým hádkam medzi nami, naše priateľstvo vydrží ešte dlho.

Zdroj: <https://referaty.aktuality.sk/moj-priatel-peto-charakteristika-osoby/referat-1893>

Aduš Domanický
(charakteristika osoby)

Aduš Domanický síce má titul zemana, ale niekedy sa tak vôbec nechová a ani tak nevyzerá.

Má dlhé čierne mastné vlasy, ktoré mu siahajú až po plecيا. Z tváre mu vykúkajú malé čierne očká a pod nosom sa vynímajú čierne fúzičky. Je nízkej postavy a má ju trošku zavalitejšiu.

Cez deň je upravený, ako sa na zemana patrí, nosí zemiansky oblek pozostávajúci zo saka so zlatými gombíkmi, nohavíc, čižiem, pekne upravenej košeli, šatky v tvare mašli, ktorá mu veje okolo krku a klobúk.

Lenže akonáhle sa dostane do krčmy a začne piť je z neho úplne iný človek. Klobúk sa mu pohadzuje na stole, mastné vlasy má neupravené a stoja mu na všetky strany. Mašľa na krku má dokrčenú a celý vyzerá ako hrniec, z ktorého má už už vykypieť voda.

Aduš je v krčme veľký chválenkár. Najradšej sa chváli tým, čo nemá, napríklad koňmi, ktoré sú najlepšimi a najrýchlejšími v širom kraji.

Je tiež veľký podvodník, pretože zavádzal a nahováral ľuďi, aby si uňho kúpili veci, ktoré ani nemal a ešte od nich vypýtal zálohu.

Presne tak ako Aduš vyzerá, keď je v krčme, vyzerá aj jeho dom a statok. Jeho dom je vlastne iba pár schátraných budov, o ktoré by sa bolo treba postarať. V izbe s ním spávajú sliedky, kohúty a kačky. Všetko je tam pusté ako keby tam nikto nebýval, ale jemu je to jedno, pretože on sa iba opija.

Ešte aj jeho žena s dieťaťom od neho odídu, ale s ním to nepohne. Rozum dostane až vtedy, keď za ním príde sedliak, ktorému sľúbil obilie a on ho samozrejme nemá. Paholok, ktorý mu slúži, sedliakovi pri odchode prezradí, aby si vypýtal tri topole, pod ktorými ležia rodičia aj starí rodičia Aduša.

Vtedy Adušovi svitne a uvedomí si, ako hlboko klesol.

Zdroj: <https://referaty.aktuality.sk/adus-domanicky/referat-1501>, upravená práca.

Karikatúra

- **druh opisu osoby**, v ktorom sú **niektoré jej znaky a vlastnosti zveličené**,
- **zveličenie pôsobí humorne až satiricky**,
- vyskytuje sa **hlavne v umeleckej literatúre**.

Nasledujúce ukážky odzrkadľujú znaky karikatúry a so žiakmi ich možno analyzovať:

Starká (karikatúra)

Starká je asi stokilová osôbka. Skôr by ste ju preskočili ako obišli. Ona však tvrdí, že na kariéru modelky mala vždy predpoklady.

Spod šatky s predpotopným vzorom jej trčia tri biele, vždy neupravené vlasiská. Tváričku jej zdobia ligotajúce sa očká. Biele zuby, za ktorými sa vždy niečo nájde, jej zdobia ružové pery.

Keď sa vám podarí v izbe čosi rozbiť a snažíte sa vypariť, starká sa doľapušká do izby. Spustí tichučký krik, že každému ide ušné bubienky roztrhnúť. Lieta z izby do izby a aj keď nemá na očiach popolníky, určite vás nájde.

Prázdniny u starkej – to je zlý sen! Cez deň sa to dá vydržať, ale večer. Či je sviatok a či piatok, spávať sa musí chodiť so sliepkami. Staré pravidlo vycikať, pomodliť a spať starká dodržiava do bodky.

Spať s ňou v jednej miestnosti nie je najlepší nápad. Ráno vstane zase prvá a začne rozmýšľať, čo uvaríme na obed.

Keďže má chladničku plnú farebných mištičiek, je to veľmi ľahké. Všetky zleje do jedného hrnca a povarí. Takto pripravený obed vyleje do misiek a vyloží pred dvere ako večeru pre psa a mačku .

Keď nám už zostane len suchý chlieb, starká dodá: "Jeden deň v týždni sa môžeme postiť, nie?"

Zdroj: <https://referaty.aktuality.sk/starka-karikatura/referat-9374>, upravená práca

Môj kamarát (karikatúra)

Osoba, ktorú idem opisovať, je približne v mojom veku.

Má divnú hlavu, ktorá pripomína melón narážajúci o kovovú stenu. Na nej sa mu týčia vlasy, ktoré vyzerajú ako chorý kaktus na púšti. Oči má ako pingpongové loptičky po strete s kamiónom. Jeho pohľad je preto zvláštny a keď sa na mňa pozrie, neubránim sa smiechu. Lepšie povedané, jeho pohľad sa dá prirovnať jedine pohľadu prasťa pred porážkou. Nos má extrémne rozmery, asi ako uhorka a vyzerá, akoby bol už niekoľkokrát zlomený. Zuby má ako hrable, do dier medzi nimi by sa zmestila celá škatuľka špáradiel. Celým výzorom mi vlastne pripomína zmutovanú zdegenerovanú reďkovku. Postavu má ako hruška, zadok ako dve bowlingové gule a nohy krivé ako paragrafy.

Jeho inteligencia siaha asi tak pod bod mrazu. Správaním a slovníkom pripomína staré kočovné cigánske kmene. Aj keď jeho názory nikoho nezaujímajú, bez ostychu a do omrzenia ich stále omieľa. Do učebníc sa pozerá ako teľa na nové vráta.

Keď rozpráva, funí ako býk, čo nám všetkým okolo pripadá zvláštne. Na desiaty sa nám pozerá ako pedofil do kočíka. Jeho smiech sa dá prirovnať k zvuku, ktorý vydá mačka, keď je priškripené chvost do dverí.

Vo voľnom čase chodí trénovať a popri tom straší malé deti. Jeho vtipy nikto nechápe, no predsa sa na nich občas aj zasmejeme.

Tak toto je môj kamarát, ktorého aj napriek jeho zvláštnemu výzoru a čudným spôsobom správania, máme všetci radi.

Zdroj: <https://referaty.aktuality.sk/starka-karikatura/referat-9374>, upravená práca

Výkladový slohový postup

- vysvetľuje **fakty** a vymedzuje **vzťahy** medzi nimi,
 - zachytáva **vnútorné vzťahy** (funkčné, logicko-príčinné a následné súvislosti) medzi jednotlivými faktami;
 - **objektívne** analyzuje, vysvetľuje a objasňuje:
 - ↔ **príčiny** (ako niečo vzniklo, na čo je určené, ako ovplyvňuje veci okolo),
 - ↔ **dôvody javov a vzťahov** medzi **faktami** (s ohľadom na ich vývin, porovnanie s inými),
 - ↔ a **dôsledky**;
napr.: *hoci, kvôli, pretože, lebo*;
- jeho **cieľom** je rozšíriť **vedecké poznatky**,
- jeho **obsahom** je **konfrontácia subjektívneho a objektívneho hodnotenia**,
- je určený **všeobecnému adresátovi** (neprihovára sa jednotlivcom),
- **jednotlivé časti textu** majú **svoje pevné miesto** – kohéznosť (**súdržnosť, zovretosť**);
 - potrebné je preto **premyslieť stratégiu** (postup pri istej činnosti, v istej situácii, aby sa zrozumiteľné vysvetlilo to, čo chceme) **každej vety**, hlavne **zloženého súvetia**;
- využíva:
 - explikatívnosť (**výkladovosť**) – **presnosť, opakovanie slov**;
 - **logické postupy**:
 - ↔ **indukciu** (od jednotlivého k všeobecnému, zovšeobecňovanie),
 - ↔ **dedukciu** (od všeobecného k jednotlivému, skonkretňovanie);
 - ↔ **argumentáciu** (uvádzanie dôkazov, faktov, jednoznačných tvrdení);
 - sukcesívnosť (**nadväznosť**) viet a súvetí;
 - gnomickosť (**nadčasovosť**) – **všeobecnú platnosť**;
 - **objektívnosť** – **presnosť, nezaujatosť, argumenty, fakty**;
 - **odborné termíny**;
 - **1. osobu plurálu pasívnych** (s trpným rodom) **vetných konštrukcií**;
- uplatňuje sa v **náučnom a populárno-náučnom štýle**, sčasti **žurnalistickom, publicistickom, administratívnom a rečníckom**;
- prevažujú v ňom:
 - **podstatné mená a abstraktná lexika, zložitosť stavby a bohaté členenie textov**;
- tiež využíva:
 - **pojmové slová** (bez citového príznaku),
 - viac **mien** ako **slovies**,
 - často **druhotné predložky**,
napr.: *vzhľadom na*;
 - **odbornú terminológiu, termíny** (aj internacionálne),
 - **dlhšie vety, polovetné konštrukcie**,
 - ↔ obzvlášť frekventované sú **konštrukcie s trpným rodom, podrad'ovacie súvetia**,
 - ↔ často sa vyskytujú **zložené súvetia**,
 - ↔ má len **oznamovacie vety**,
 - ↔ vety sa nemôžu ukončiť **tromi bodkami**;
 - **zátvorky, pomlčky, tabuľky, schémy**,
 - môže mať **priložené obrázky, výpočty** atď.

Žánre a útvary výkladového slohového postupu

Patria k nim:

- všetky žánre **náučného štýlu**,
 - *odborný vedecký referát, prednáška, štúdia, úvaha, kritika, esej, recenzia, komentár, úvodník, glosa, prejav, diskusný príspevok, kázeň, reflexívna báseň, príslovie;*
- **vedecký výklad**,
 - *zameranosť na vnútorné vzťahy;*
- **úvahový výklad**,
 - *konfrontácia objektívneho a subjektívneho.*

Základnými útvarmi výkladovo (úvahového) slohového postupu je:

- **výklad**
- a **úvaha**.

Najčastejším druhom výkladu je:

- **školský (didaktický, učebnicový) výklad**,
 - hovorená podoba sa nazýva **prednáška**.

Výklad

- sleduje **vzťahy, súvislosti**, vysvetľuje **príčiny a následky**,
- je **objektívnym slohovým útvarom**, typickým **argumentačným textom**,
 - chce **adresáta** poučiť, naučiť, ale aj **dokázaním pravdivosti** presvedčiť o tom, čo učí,
 - ↔ na to využíva **tvrdenia, príklady, argumenty;**
- patrí k **žánrom náučného štýlu**,
 - **informačný slohový postup** sa v ňom mieša s **výkladom a opisom;**
- podľa toho, či prevláda **informácia** alebo **výklad, referát**:
 - buď **vecne** a **obširne** informuje o **výsledkoch vedeckého výskumu**,
 - alebo vysvetľuje **dosiahnuté vedecké riešenia a postupy;**
- jeho **cieľom**:
 - je **objektívne** vysvetliť **neznámy jav**,
 - rozšíriť **nový vedecký poznatok;**
- je určený **všeobecnému adresátovi**, preto je **sloveso najčastejšie v 3. osobe nominatívu**,
- používa sa v ňom veľa **odborných termínov**,
- obyčajne využíva **neosobné vyjadrovanie** alebo **autorský plurál**.

Kompozične sa výklad člení na:

<p>→ úvod, jadro, záver,</p> <ul style="list-style-type: none">→ v úvode<ul style="list-style-type: none">↔ známe fakty, motivačné faktory,↔ vysvetlenie, prečo sa vybrala istá téma alebo na čo sa v nej zamerať;→ v jadre<ul style="list-style-type: none">↔ samotné vysvetľovanie <i>nových, neznámych javov</i> na základe <i>postupov logického myslenia</i>,↔ <i>jednotlivé tematické celky jadra</i> sú <i>samostatné</i>, ale majú na seba <i>logicky (svojím obsahom) nadväzovať</i>;→ v závere<ul style="list-style-type: none">↔ <i>zhrnutie výsledkov poznaného</i> alebo <i>zdôraznenie významu povedaného</i>.
--

Pri ústnej analýze textu (napr. pri skúšaní na hodine, pri ústnej maturitnej skúške) je kompozičné členenie takéto:

Osnova

<ol style="list-style-type: none">a. úvod,b. prednesenie téz, napr. <i>prezentovanie charakteristiky literárneho smeru alebo slohového postupu od jedného alebo viacerých autorov atd'.</i>;c. vlastná úvaha, → vyslovovanie názoru na charakteristiku, súhlas, nesúhlas;d. dokazovanie a odôvodňovanie, → práca s textom, citovanie, odkazovanie na podobnú literatúru a konkrétnych autorov, prezentácia argumentov atd'.e. záver.

Pri vysvetľovaní sa vo výklade používajú tieto základné postupy logického myslenia:

<p>→ indukcia, dedukcia, argumentácia, analýza (rozbor, rozklad) a syntéza (zhrnutie), ale aj analógia, komparácia (porovnávanie), konkretizácia (znázornenie), exemplifikácia (doloženie na príkladoch), aplikácia (použitie, prenesenie poznatkov), generalizácia (zovšeobecnenie) a i.</p> <ol style="list-style-type: none">a. pri induktívnom postupe, → sa uvádza, vyvodzuje,<ul style="list-style-type: none">→ od <i>známeho k neznámemu</i>;→ od <i>jednotlivosti k celku</i>;→ <i>najprv</i> sa vysvetlia <i>znaky javu</i> a <i>potom sa definuje</i>;b. pri deduktívnom postupe, → sa odvodzuje,<ul style="list-style-type: none">→ od <i>neznámeho k známemu</i>;→ od <i>celku k jednotlivostiam</i>;→ na <i>začiatku výkladu</i> sa uvedie <i>definícia javu</i> a potom sa vysvetľujú <i>jednotlivé znaky javu</i>;c. pri argumentačnom postupe, → sa argumentujú, vysvetľujú, objasňujú a dokazujú <i>tvrdenia</i> s úmyslom presvedčiť <i>adresáta</i>.
--

Argumentačný postup sa teda skladá:

1. z tézy, → formulovanej myšlienky, ktorej pravdivosť sa musí dokázať,2. argumentovania, → dôkazu, ktorým dokazujeme pravdivosť tézy, ↔ na dokázanie pravdy možno využiť: ↔ zákon, normu, poučku, paragrafy,↔ odvolávanie sa na literatúru, overené historické fakty či celkovú spoločenskú situáciu obdobia,↔ vysvetlenie a sprístupnenie javu, napr. v <i>školskom výklade aj názornou pomôckou</i>,↔ presvedčanie príjemcu, napr. <i>citovaním mienky uznávanej osobnosti, verejnej mienky, alebo odvolaním sa na vlastnú skúsenosť</i>;↔ overovanie logiky a obsahovej správnosti;3. zhrňujúceho tvrdenia.

Pri **hodnotení výkladu** sa kladie **dôraz** na:

→ jasné vysvetlenie problému,→ používanie argumentov (<i>tvrdení s dôkazmi</i>), citátov, bibliografických záznamov <i>ap.</i>,→ objektívnosť (<i>použitie 1. os. pl. alebo 3. os. sg.</i>),→ tvorivé využitie lexiky typickej pre daný jazykový štýl (<i>odborné termíny, neutrálnosť jazyka</i>).

Pri všetkých útvaroch odborného štýlu sa využíva mnoho ďalších logických postupov .

Častá je:

→ analógia → pomocou nej autor formuluje svoju domnienku, vytvára hypotézu,→ porovnáva podobný jav s tým, o ktorom je reč, napr.: <i>Ak napíše úspešne maturitnú prácu žiak A a B, ktorý má zo slovenského jazyka a literatúry známku chválitebnú, mal by byť úspešný aj žiak C, ktorý má rovnaký prospech</i>,→ niekedy vedie k údajom, ktoré nie sú pravdivé; ↔ príliš zjednodušuje realitu a nemyslí na všetky možnosti a odchýlky;→ komparácia (porovnanie),→ exemplifikácia (doloženie príkladmi),→ enumerácia (vymenúvanie faktov).

Postup pri písaní výkladu

→ cieľom výkladu je vysvetľovať **neznámy jav**, rozširovať **nový vedecký poznatok**.

Pri príprave **výkladu** by učiteľia mali žiakom (na konkrétnych príkladoch v ukázkach, ktoré uvádzam) ukázať, ako sa v nich nasledujúce kritériá uplatňujú a správne využívajú:

a. v obsahu

- dodržanie **témy**,
- jasné vysvetlenie **problému**,
- používanie **argumentov**, tvrdenie s **dôkazmi**,
- používanie **citátov, parafráz, bibliografických záznamov**,
- **objektívnosť**;

b. v kompozícii

- dodržanie **výkladového slohového postupu**:
 - **monologickosti** (nemali by tu byť **dialógy**),
 - nielen zisťovanie **vzťahov a závislostí medzi javmi**, ale aj ich vysvetľovanie z **rozmanitých hľadísk**,
 - ↔ **indukcie**:
 - ↔ od **jednotlivosti** k **zovšeobecneniu**, od **konkrétneho** k **abstraktnému**, od **známych vecí** k **neznámym**, z **jednotlivých príkladov** k vyvodu **poučiek**, napr. *osoby, zvieratá a veci sa pomenujú spoločným názvom podstatné mená*;
 - ↔ **dedukcie** (ide o **opačný postup ako pri indukcii**):
 - ↔ zo **zovšeobecnenia** k odvodzovaniu **jednotlivých príkladov**, od **všeobecného** ku **konkrétnemu**, od **definície (poučky)** k **príkladom**, napr.: *podstatné mená sú osoby, zvieratá a veci*;
 - ↔ **analógie (zhody, pripodobenia, obdoby)**:
 - ↔ zo zisťovania **podobnosti, rovnakých znakov, vlastností**, napr.: *ak niekoho bolí brucho a má zápal slepého čreva, analogicky si myslíme, že ak iného bolí brucho, tiež má zápal slepého čreva*;
 - ↔ **analýzy** (myšlienkového rozčlenenia **celku na časti**):
napr.: *bicykel sa skladá z týchto častí:....*;
 - ↔ **syntézy** (spájania **častí do celku**):
napr.: *ak si zoberieme tieto súčiastky:.... zložíme z nich bicykel – celok*;
 - ↔ **komparácie (porovnávanie, myšlienkovými operáciami** zisťovania **zhody a odlišnosti** medzi **predmetmi a javmi**);
 - ↔ **zovšeobecnenia** (myšlienkovými zjednocovaniami **spoločných stránok, znakov a vlastností** jednotlivých **javov a predmetov** do **spoločného myšlienkového útvaru (pojmu)**, napr. píšeme o jednotlivých slovných druhoch, od podstatných mien, prídavných mien ... až po citoslovčia a v závere zovšeobecníme – definujeme pojem „slovné druhy“;
 - ↔ **triedenia (klasifikáciami, kategorizáciami – delenia javov na podskupiny podľa rozlišovacích znakov)**, napr. prídavné mená delíme na akostné, vzťahové, privlastňovacie;

- ↔ **konkretizácií** – uvedenie príkladov;
- ↔ **argumentácií** – objasňovania (presvedčania prijímateľa a dokazovania autorovej pravdy),
 - ↔ získania súhlasu pre svoj názor (na základe dôkazov, argumentov);
- ↔ pri **argumentácii** použitie nasledujúceho **myšlienkového postupu**:
 1. vyslovenie tézy, tvrdenia, ktorú treba argumentmi dokázať, obhájiť alebo presvedčiť prijímateľov o jej správnosti;
 2. argumentovanie, objasnenie, zdôvodňovanie tvrdenia s využitím argumentu, dôkazu;
 3. na záver zhrnutie povedaného;
 - okrem zhrnutia táto časť prináša naznačenie iného riešenia problému alebo výzvu pre prijímateľov, aby vo veci konali;
- ↔ rozlišovania **argumentov priamych**,
 - ↔ citácií cudzích textov, výsledkov výskumu, obrazov alebo grafov, časových, historických, číselných údajov, prerazovanie cudzej alebo vlastnej skúsenosti;
- ↔ alebo **argumentov nepriamych**,
 - ↔ dôkazov, ku ktorým sa dospelo logickými operáciami, napr. *analógiou, alebo dedukciou ap.*;
- ↔ **delenia textu na úvod, jadro, záver**,
 - ↔ v **úvode** oboznámenie *čitateľa s obsahom, témou práce, s dôvodmi, prečo sa autor rozhodol spracovať danú tému*, píše tu o *známych faktoch*;
 - ↔ v **jadre** – samotné vysvetľovanie *neznámeho javu*, sú tu *kapitoly (1, 2), podkapitoly (1.1, 1.2)*;
 - ↔ v **závere** – stručne a prehľadne zhrnutie výsledkov, poznatkov;

c. v jazyku

- **syntaktická a morfológická správnosť** – správne tvary slov, správny slovosled,
- použitie:
 - **slovných druhov** (podstatných mien, zámen, častíc),
 - **viet** (zložených podradovacích súvetí, dvojčlenných oznamovacích viet,
 - ↔ vety môžu byť komplikované, pretože príjemca sa v texte môže k nim niekoľkokrát vrátiť;
- opakovanie **dôležitých slov** na **zvýraznenie významu**;

d. v štýle

- v slovách typických pre daný jazykový štýl (*odborný, náučný štýl*):
 - **odborných termínov, cudzích slov**,
 - **neutrálnosti jazyka** (*bez citového zafarbenia*),
 - **presných údajov**,
 - **abstraktných pojmov**,
 - **definícií, faktov**,
 - **jednovýznamových slov**,
 - **citácií iných odborníkov, parafráz**,

- **internacionalizmov** (medzinárodných slov),
- iba **spisovných slov**,
- **skratiek, značiek**,
- **1. os. mn. čísla** (autorského plurálu) v **odborných článkoch**,
napr.: *vyskúmali sme, zistili sme, domnievame sa*;
- **objektívnosti** (v 1. os. pl. alebo 3. os. sg.).
- **zložených viet, súvetí, oznamovacích viet**,
- **enumerácie** (výpočtov, vymenovaní diel, autorov, faktov, častí);
- **mimojazykových prostriedkov** (bohatej interpunkcie, zátvoriek, tabuliek, schém, agend, vysvetliviek, údajov v číslach, vzorcov, grafov, príloh, odsekov, nadpisov, podnadpisov, označovaní odsekov, kapitol číslami, písmenami, ilustrácií, zátvoriek, dvojbodiek).

Ukážky na výklad

Staroba

(výklad)

Je ťažké povedať, kedy sa začína staroba, hlavne dnes, keď za posledné storočie dĺžka života stúpila o viac ako 25 rokov. Ale napriek tomu sa roky od 55 vyššie vyznačujú jasnými známkami procesu starnutia.

Väčšina zmien je postupná. Ako človek starne, koža stráca pružnosť a mizne podkožný tuk. Koža začína vráskavieť a ovisieť. Mení sa aj pigmentácia a vlasy strácajú svoju pôvodnú farbu. Svaly sa zmenšujú a sú nahrádzané fibróznym tkanivom. Kosti začínajú byť krehké a ľahšie sa lámu. Chrupavkové tkanivá strácajú pružnosť a kĺby pohyblivosť.

No *choroby alebo ochabnutosť nie sú nevyhnutnými sprievodnými javmi staroby*. Normálny proces starnutia má za následok úbytok fyzických a psychických schopností, ale *výskum ukazuje*, že práve zlozvyky ako fajčenie, sedavý spôsob života a nevhodná strava sú hlavné faktory, ktoré prispievajú v starobe k chorobným procesom. Prechod k zdravšiemu životnému štýlu môže teda veľa pomôcť v boji proti nepriaznivým sprievodným javom starnutia.

Samotné starnutie je postupný proces, zatiaľ čo rýchly úpadok výkonnosti je zvyčajne spôsobený skôr chorobou než vekom. Hlavnou úlohou dnešnej gerontológie, vedy o procese starnutia, je nájsť spôsob liečenia bežných chorôb starých ľudí a nájsť prostriedky na oddialenie staroby alebo predĺženie života.

Veľký kus práce je v tejto oblasti už za nami, ale ešte je to stále vecou šťastia. Záleží často na tom, akých máte rodičov a či žijete zdravým spôsobom života.

Stručný rozbor ukážky:

- **východiskové tvrdenie, vyslovenie tézy** (tvrdenia, základnej myšlienky):
 - *Väčšina zmien...*
- **uviedenie argumentov na podporu tvrdenia**, že staroba nenastáva naraz a **objasňovanie** (exemplifikácia):
 - *koža...svaly...kosti...*
- **vyslovenie zdánlivo protichodnej tézy** (tvrdenia):
 - *Staroba nemusí byť spojená s chorobami a ochabnosťou.*
- **uviedenie argumentov** – odvolanie sa na výskum (*výskum je priamy, faktický argument*):
 - *Výskum ukazuje ...*
- **záverečné zhrnutie** na základe **predchádzajúcich argumentov**...
 - *Samotné starnutie je postupný proces....*
- **formulácia úlohy do budúcnosti**...
 - *Veľký kus práce...*

O histórii čaju

(výklad)

Čaj sa stal natoľko obľúbený, že ho čoskoro vyhlásili za anglický národný nápoj.

Postupne sa čaj rozšíril do celej Európy. Napriek tomu, že zásluhu na rozšírení čaju v Európe majú Holanďania, stal sa od roku 1790 centrom svetového obchodu s čajom Londýn.

Čaj rýchlo zdomácnel aj v Amerike a v Rusku. V Amerike je známe „Bostonské pitie čaju“, ktoré bolo protestom proti britskej dani z čaju. Američania prispeli k čajovému priemyslu až v 20. storočí.

Roku 1904 bol na svetovej výstave v St. Louis objavený ľadový čaj a v roku 1908 vyvinul Thomas Sullivan z New Yorku koncept čaju vo vrecúšku

Zdroj: <https://www.zones.sk/studentske-prace/slohove-prace/18398-vyklad-znaky-vzorovy-priklad/>

Drogy (výklad)

V poslednom čase je téma drog veľmi rozšírená. Mnohí ani nevedia, čo to vlastne je. Ja vám teda o nich niečo poviem.

Droga je prirodzená alebo syntetická chemická látka, ktorá po užití môže v ľudskom organizme vyvolať zmenu jednej alebo viacerých telesných funkcií. Rýchly a výrazný účinok má aj na psychiku. Človek, ktorý je závislý na drogách, sa nazýva toxikoman.

Dejiny drog sú dlhé a pestré. Prvé zmienky o užívaní drog sú približne z roku 60 000 p.n.l. Ľudia však drogy objavili oveľa skôr. Človek si určite všimol účinok niektorých rastlín na psychiku a začal si ich uvedomovať už niekde na začiatku svojho vzniku.

V dnešnej dobe drogy užívajú aj mladí ľudia. Pre niekoho je to známka frajeriny, pre iného pokraj zúfalstva. Ľudia berú drogy z istých dôvodov (napr. obeť zneužívania v detstve, poruchy osobnosti, problémy v rodine či depresie a samovražedné správanie).

Dobrou zbraňou na zmenšenie rizika užívania drog je prevencia. Prvkov prevencie je veľa, dobré zručnosti ovládania situácií, samostatnosť, vnímanie rizika a iné.

Po užití drog sú následky na toxikomanovi dobre viditeľné buď na psychickej, alebo fyzickej stránke.

Po užití najznámejšej drogy marihuany sa toxikomanovi rozšíria zrenice, začerveniajú oči a má veľkú chuť do jedla. Heroín vyvoláva u človeka zvýšené sebavedomie a na tele ma viditeľné vpichy po ihlách. Pervitín spôsobuje prehnane rýchle reakcie, začervenanie v tvári a rýchlu reč. S kokaínom začne človek chudnúť. Menej známe drogy, halucinogény, sú dosť nepríjemné. Spôsobujú halucinácie, malátnosť a dezorientovanosť.

Často však v televízii počujeme, že ľudia nemusia byť závislí len na drogách, ale aj na iných prostriedkoch.

Možno aj niektorí z nás sme závislí na televízií, počítači, mobile alebo iných veciach. No, nevieme si to priznať. Niektorí ľudia sú závislí dokonca aj na nakupovaní či káve!

Predchádzajme preto drogám a vyhýbajme sa im. Skúsme sa riadiť prvkami prevencie. Dávajme si pozor aj na iné aktivity, ktoré už postupom času tiež dostali podnázov droga. Sú to gamblerstvo a nakupovanie.

Zdroj: https://www.azet.sk/katalog/vzdelavanie-a-skoly/?utm_source=tahaky&utm_medium=zona-article&utm_content=odkaz-katalog-article&utm_campaign=cross, upravená práca

Ohrozuje internet duševné zdravie človeka?

(výklad)

Odborníci varujú, že „gamblerstvo“ je diagnóza. Ale je možné vypestovať si podobne aj závislosť od internetových stránok? Odpoveď znie áno, hovorí sa o droge 21. storočia.

Sú vášniví hráči on-line hier, ktorí si svoj život dokážu usporiadať tak, aby mali dostatočne veľký priestor pre svoj koníček, aj keď je to na úkor práce či štúdia. Podobne je to aj s on-line komunikáciou prostredníctvom rôznych četov. Četovanie je zabíjak času, ak mu prepadnete, postupne stráca zmysel pre reálny život a snažíte sa čo najviac zdržovať vo virtuálnych miestnostiach, kde ste našli komunitu s rovnakou vlnovou dĺžkou.

Závislosť od internetu má rovnaké štádiá ako ostatné závislosti. Najskôr treba spoznať ohrozenie, ak sa to nepodarí, prichádza kritické štádium. Gradácia vrcholí pri chronickom štádiu, ktoré má už známe sprievodné javy ako rozpad vzťahu, strata zamestnania či dokonca zadlženosť. Preto by ste asi mali zvážiť, či príliš často neklikáte myšou napríklad na doručení poštu. Ovládate svoju zvedavosť, či tam nečaká nejaká super dôležitá správa?

Druhým znakom je, že sa nedokážete ovládnuť a neotvoríte si určité obľúbené stránky aj v prípade, že sa to v danom okamihu vôbec nehodí (napr. v zamestnaní). Ide o sebaovládanie, ktoré by sa malo ozvať v momente, keď človek používa internet viac, než mal pôvodne v pláne.

Takéto správanie potom už ľahko vyústi do fázy, keď sa na úkor browsovania začnú zanedbávať ostatné záujmy, a to aj za cenu následkov, ktorých sme si častokrát vedomí.

To všetko môže vyústiť do nezvládnuteľnej potreby pripojiť sa na internet. Neskôr môže prísť strata kontroly nad užívaním internetu a prvé pocity viny. Zle je, keď sa prejavujú abstinénčné príznaky: nervozita, podráždenosť alebo agresivita. Určite potrebujete odbornú pomoc, ak začnete kvôli internetu zanedbávať pracovné povinnosti. Vtedy je už zbytočné skúšať obmedziť časté používanie internetu, je jasné, že závislosť je vo fáze, keď už sa odráža aj na zdraví. Začínajú štípať oči, prejavujú sa bolesti chrbtice či doteraz neznáme vystreľovanie do ruky, v ktorej zvierate myš. Už je neskoro položiť si otázku: Nie som príliš dlho on-line? Ale ak je odpoveď kladná, potom je najvyšší čas vyhľadať odbornú pomoc.

Humor a tragika u Martina Kukučina (výklad)

Martin Kukučín patří k významným predstaviteľom slovenského literárneho realizmu. Svojou tvorbou významne poukázal na nešváry svojej doby. Vo svojich dielach majstrovsky zvládol problém, ako vtípne poukázať, poprípade i naznačiť možnosť riešenia daného problému. Zasluguje si teda našu pozornosť

Martin Kukučín vyrastal v dedine a zostal s ňou spätý po celý svoj život. Každé svoje dielo situoval do dedinského prostredia. V prvom (tzv. jasenovskom) období svojej tvorby sa venoval hlavne vernému odpozorovaniu života ľudí. Morálne chyby, ktoré takto láskavým humorom odhalil vo svojich dielach, neprestajne kritizuje. Typickým príkladom takéhoto diela je Rysavá jalovica. Pod Kukučínov kritický pohľad sa Adam Krt dostáva už vtedy, keď odchádza na jarmok a dostáva od svojej ženy ponaučenia ako sa správať. Kukučínove umenie sa naplno prejavuje, keď zobrazuje cestu Krta a Trnku od richtára. Bravúrne a pritom veľmi citlivo tu skritizoval alkoholizmus, príznačnú slovenskú nedôslednosť, poverčivosť a unáhlenosť pri riešení problémov. Záver diela je príslovečnou „čerešničkou na kopčeku šľahačky“ – Krt sa pod tlakom vlastného svedomia rozhodne škodu nahradiť. Dielo sa končí priam ideálne – krava sa nájde, Krt zarobí peniaze na píle, a čo je podstatné, rozhodne sa prestať piť.

V druhom (tzv. pražskom) období je Kukučín formovaný viacerými smermi. Jeden z nich bol aj tolstoizmus, čiže viera v mravné hodnoty dedinského človeka. To jasne dokazuje, ako veľmi blízko mal Kukučín k dedine. To vysvetľuje aj, prečo Kukučín nevolil tvrdšie formy literárnej kritiky. Jeho čistý a vrúcny vzťah k dedine mu to nedovoľoval. Možno však pozorovať, že tvorba tohto obdobia už nie je natoľko presýtená humorom. Namiesto neho sa do Kukučínovej literatúry dostáva racionálny pohľad na svet a vecné chápanie problémov. Je pravdepodobné, že náročné štúdium na pražskej univerzite a aktívna činnosť v spolku Detvan ďalej formovali jeho literárny charakter. No istý brilantný kukučínovský humor, ba dokonca i sebakritiku ľahko nájdeme i v týchto dielach. V diele Na obecnom salaši Kukučín vtípnym spôsobom zobrazuje seba, slávny úrad, čiže mestské zastupiteľstvo i valachov a baču. V dielach Dies irae a Keď báčik z Chochoľova umrie spracúva tematiku, ku ktorej zaujímal veľmi kritický postoj, a to sa odrazilo aj vo väčšej vážnosti týchto diel.

Tretie obdobie tvorby Kukučina je ovplyvnené jeho pobytom na ostrove Brač. Najvýznamnejšie dielo je román Dom v stráni. Kukučín tu rozpracoval problematiku zemanstva, ku ktorej zaujímal veľmi racionálny postoj. Román, na rozdiel od predchádzajúcej tvorby, sa nekončí harmonicky, pretože autor vie, že spojenie sedliakov a statkárov je iluzórne. Humor v týchto dielach ustupuje vážnosti situácie.

V tvorbe Kukučina existuje de facto len jedno dielo, ktorého celým dejom sa ťahá nitka tragiky a ľudského nešťastia. Je to poviedka Neprebudený, v ktorej spracúva tragický osud mladého, mentálne retardovaného človeka. Jednotlivé úseky poviedky síce vyznievajú zábavne, za nimi a v celom diele však možno cítiť nešťastie a neodvratný fatálny koniec. Nie je isté, prečo sa Kukučín tak diametrálne odklonil od svojho klišé, je však zrejmé, že dojem, ktorý sa mu takýmto spracovaním podarilo vyvolať, je prinajmenšom taký silný ako pri ostatných dielach. Tragika mu umožnila majstrovsky poukázať na iné nedostatky doby. Mohol zdôvodniť, čo všetko môže spôsobiť povera, predsudky, ľahotárske konanie a neprispôsobenie sa myslieniu iného človeka.

Martin Kukučín bol nesporne majstrom humoru. S neopakovateľným jemnocitom dokázal kriticky zosmiešniť všetky nedostatky svojej doby. Humor mu bol výborným prostriedkom, ako naznačiť negatívne stránky a pritom nestratiť sympatie svojich čitateľov. Jeho diela majú vyvážený pomer vážnych a zábavných častí a to prispieva k ich realističnosti a čitateľskej obľube.

Zdroj: <https://www.zones.sk/studentske-prace/slohove>, upravená práca

Poviedka (Výklad)

Svojím rozsahom a štruktúrou poviedka je podobná novele. Aj teoretici ju žánrovo určovali prevažne vo vzťahu k nej.

Fabula (príbeh) poviedky je menej zložitá, rozprávanie je lineárne a bez výraznejšieho dramatického spádu, formovo a štýlovo je uvoľnenejšia.

Niektorí teoretici termín poviedka používajú ako súborný názov pre strednú epiku vôbec. Avšak aj termín poviedka má vlastné žánrové črty, ktoré súvisia s jej genézou. Poviedka totiž geneticky súvisí s ľudovou rozprávkou a z toho vyplýva, že sa výraznejšie začala vyvíjať od epochy romantizmu, ktorý priamo nadväzoval na ľudovú slovesnosť. Prejavuje sa to v rovine rozprávania, ktoré sa usiluje o čím väčšiu bezprostrednosť.

Oproti výnimočnosti postáv v novele, postavou v poviedke je obyčajný človek, ktorý je znázornený v časovo užšie vymedzenom životnom úseku. Takýto typ poviedky je príznačný najmä pre realizmus stvárňujúci prevažne sociálnu problematiku. Ale jednoduchosť fabuly, priamočiarosť rozprávania, obyčajnosť postáv poviedky nie sú aj znakom jej problémovej nezáväznosti. V poviedke sa komplexnosť a hĺbka problematiky, ako aj širšia platnosť znázorňovaných situácií podáva náznakovite.

Vývin poviedky neprebíhal iba v tradíciách ústnej slovesnosti. Pre svoju rozprávačskú stručnosť, a najmä zaokrúhlenosť fabuly, poviedka bola vhodnou formou aj pre rozmanité spisovateľské experimenty. Pre slovenskú literatúru je príznačný realistický typ poviedky, a to etnografického a sociálneho zamerania (M. Kukučín, J. G. Tajovský, J. Čajak), ako aj expresionistický typ poviedky (J. Hrušovský, T. J. Gašpar, I. Horváth). Opätovné nadväzovanie na tradície ústnej slovesnosti bolo u predstaviteľov lyrizovanej prózy, ktorí do svojich poviedok zapájali mytologické prvky (napríklad démonické prvky vo Švantnerových poviedkach Piargy a Horiaci vrch).

Z tlače

M. Harpán

Úvahový slohový postup

- prináša **nový pohľad autora** na **všeobecne známu a zaujímavú vec**,
 - k **hodnoteniu faktov** pristupuje **subjektívne**;
- slúži na zaujatie a vyjadrenie **vlastného stanoviska** k **najrozličnejším otázkam**;
- využíva:
 - **domácu terminológiu**,
 - **výrazové prostriedky umeleckého štýlu**,
 - **kratšie vety**,
 - ↔ ich **modalita** je **veľmi pestrá**,
 - **jednočlenné vety**;
- uplatňuje sa v **náučnom, publicistickom, umeleckom a rečníckom štýle**;
- **žánrami** sú:
 - **úvaha, kritika, esej, recenzia, diskusný príspevok, prejav, úvodník, komentár**.

Úvaha

- je založená na **premýšľaní, uvažovaní**;
- **autor** v nej zaujíma **subjektívny postoj** k **závažnejším spoločenským alebo filozofickým problémom**,
 - je **citovo zaangažovaný** na **probléme**,
napr.: **citoslovcia**, (*panebože*),
 - obracia sa na **prijímateľa**,
napr.: *Pozri len, sám si úžasný...Vidiš, pozri...*;
- jej **cieľom** je priviesť **čitateľa, poslucháča** k **uvažovaniu o daných problémoch**,
 - ukázať mu **správny prístup** k **riešeniu** a pôsobiť na jeho **mravné cesty**;
- je **účinná** vtedy, keď v nej **autor neuzavrie svoje hodnotenie**, ale **čitateľa** dovedie k tomu, aby si **záver urobil sám**,
- jej **východiskom** sú **známe poznatky, životné skúsenosti, bezprostredné zážitky** alebo **čítané myšlienky**, ktoré **autor hodnotí zo svojho hľadiska**;
- vyjadruje sa k **javu**, ktorý je **už dostatočne známy širšiemu okruhu ľudí** a je zároveň pre nich **príťažlivý**,
napr.: *láska, zdrazenie dopravy, budúcnosť mladých atď.*),
- **vyhnúť sa** pri nej treba **frázovitosti** (*preberaniu otrepaných a málo konkrétnych formulácií myšlienok* na úkor *vlastných myšlienok*);

Úvaha

- je **hybridný** (zmiešaný) **útvár**,
 - prevláda v ňom **výkladový slohový postup** (vysvetľovanie, argumentácia), ale môžu tu byť **prvky aj iných slohových postupov**,
- s **výkladom** má **spoločné** to, že sa usiluje zachytiť **vzťahy** medzi **analyzovanými faktami** a **javmi**, ale posudzuje ich nie z **objektívneho**, ale zo **subjektívneho hľadiska**,
- **autor** si vyberá **výrazové prostriedky** tak, aby **na seba upozornil**, aby **prekvapil novosťou pohľadu**,
 - preto siaha po **výrazových prostriedkoch umeleckého štýlu**,
 - ↔ využíva **sugestívne výrazové prostriedky rečnického štýlu**:
 - ↔ **rečnicke otázky a odpovede na ne**,
 - ↔ **zvolania**,
 - ↔ **neukončené vety a pod.**;
- na rozdiel od **výkladu** využíva:
 - **všetky druhy viet podľa komunikačného zámeru**,
 - striedajú sa **vety s rozličnou dĺžkou, nedokončené vety s dlhými súvetiami**;
- často tiež využíva:
 - **citáty** (*doslovné reprodukcie prehovorov iného človeka*), ale nedodržiava požiadavky bibliografickej normy pre zápis citovaných diel;
 - aj **parafrázy** (tzv. **voľné citáty** – *vyjadrenie myšlienok iných ľudí svojimi slovami*);
- nachádza sa:
 - v **publicistickom štýle**,
 - ↔ v **komentári, úvodníku, v recenzii**;
 - ↔ na rozdiel od iných štýlov si **publicistický štýl** vyžaduje **aktuálnosť úvahy**,
napr. *redaktor sa nemôže zamýšľať nad šancou študovať na niektorých školách už v októbri*;
 - v **umeleckom štýle** je súčasťou:
 - ↔ **pásmo postáv** v **próze**,
 - ↔ **reči rozprávača**,
 - ↔ **monológu** v **dráme**;
 - ↔ **reflexívnej lyriky** v **poézii**;
 - v **odbornom štýle**,
 - ↔ v **recenzii**,
 - ↔ v **eseji** – **hybridnom útvare**.

Kompozícia úvahy

V **obsahu** zachováva delenie na tri časti – **úvod, jadro, záver**, ale **hranice** týchto častí **nie sú také výrazné** ako napr. vo **výklade**:

- v **úvode** autor vychádza:
 - z **istých faktov**, ktoré jasne **pomenuje**,
 - alebo z istého, často **všeobecného problému**,
 - **na začiatku** môže byť:
 - ↔ **otázka** (séria otázok),
 - ↔ aj **zopakovaný názov, motto, citát, príslovie, porekadlo, úryvok z básne, piesne ...**
- v **jadre** autor **skúmané fakty** hodnotí,
 - zaujíma k nim **postoj**,
 - rozvíja vlastné **myšlienky**,
 - jednotlivé **odseky** (vytvárajú sa podľa myšlienkových, obsahových častí) **oddeľuje** novým **odsekom**,
 - snaží sa ovplyvniť **čitateľa, presviedča ho, argumentuje, uvádza dôkazy**,
 - používa:
 - ↔ **expresíva** (citovo zafarbené slová), **prirovnania, gradáciu** (stupňovanie myšlienky), **rečnicke otázky, zvolacie vety, obrazné pomenovania, intelektuálne frazeologizmy** (napr. *visí nado mnou Damoklov meč, musel som rozťať gordický uzol*), **príslovia, porekadlá** (*nesmie ich však byť priveľa*);
 - ↔ **spojenia typu**:
 - ↔ *Myslím si, ... Domnievam sa, ... Môj názor je, ... Podľa môjho názoru ..., Podľa mojej mienky, ... Ja cítim, že, ... Ja to vidím takto, ... Podľa mňa, ... Ja verím, ... Keď sa zamyslím, zisťujem, ... Ja sa prikláňam k názoru, ... Ja sa zaoberám myšlienkou, ... Prišiel som na to, ... Nazdávam sa, ... Viem, ... Som presvedčený, ... Spomínam si, ... Neviem odpovedať na tieto otázky, .. Cítim sa dobre a som spokojný...*
 - ↔ **citáty** – aj v prípade, že nepozná **autora**, napr. *Jeden múdry človek raz povedal, ...*
 - môže sa tu striedať **1. os. sg. a pl.**,
- v **závere** autor dokazuje **svoje tvrdenia**, argumentuje, vyvodzuje **závery**, odpovedá na **nastolené otázky** alebo necháva **problém otvorený**,
 - môže využiť:
 - ↔ **motto, citát, frazeologizmus, ľudovú múdrosť, rečnicke otázky a pod.**;
 - môže zopakovať **klúčové slová** z **úvodu** alebo **jadra** (prostriedok súdržnosti textu);
 - medzi **úvodom, jadrom** a **záverom** niet **ostrejších hraníc**,
 - **prechod medzi nimi je plynulý až nepozorovateľný**;

Z jazyka úvaha používa:

- **prídavné mená**,
napr.: *potrebný, výstižný, vyspelý, presný*;
- **príslovky**,
napr.: *vhodne, vysoko, dôsledne, dôkladne, povrchno*;
- **podstatné mená**,
napr.: *epocha, vzdelanie, mládež, kultúra, odievanie, úpadok, vzostup, pád, kríza*;
- **slovesá**,
napr.: *oceniť, prekvapiť, zaujať, myslieť*;
- **citoslovcia**;
- **ukazovacie zámená**;
- **synonymá**;
- **antonymá**,
napr.: *neviem – viem*;
- aj **citovo zafarbené slová, archaizmy, historizmy, neologizmy**;
- **morfologicky správne tvary slov**;
- **správny slovosled**;
- **obmedzenie opakovania slov**;
- **rôzne vety podľa modálnosti**,
 - **oznamovacie, opytovacie, zvolacie**;
 - ↔ **opytovacie vety** sú **hlavne rečnícke otázky**, ktorými sa autor obracia k čitateľovi,
 - ↔ na tieto otázky čitateľ nečaká odpoveď, vedú ho len k zamysleniu, pôsobia na jeho svedomie, myslenie a konanie;
- **vety rôznej dĺžky**,
 - **jednoduché, zložené, jednočlenné, dvojčlenné, neúplné**;

Zo štýlu úvaha využíva:

- **slová zo všetkých štýlov:**
 - *nižšieho, stredného, vyššieho;*
- **jazykové prostriedky z náučného štýlu:**
 - *odborné názvy – termíny (nie však veľké množstvo);*
 - *vypočítavanie* – enumeráciu,
napr.: *každá trávička, každý strom, zver...;*
 - *vyjadrenie príčinnosti a následnosti,*
napr.: *„len preto, aby...“;*
- **z umeleckého štýlu:**
 - *metafory, personifikácie, prirovnania, citáty, parafrázovanie, rečnicke otázky, citoslovce, citovo zafarbené slová, knižné slová (napr.: žalostif), poetizmy, biblizmy, archaizmy, historizmy,*
 - *anafory,*
napr.: *každá vec má svoje meno, každá trávička, každý strom...;*
koľko je tu všade dreva, koľko hôr...;
keď ich môžem počúvať, keď môžem pozorovať ich tváre...;
- **z publicistického štýlu:**
 - *cudzie slová,*
napr.: *informácia, komunikácia;*
 - *neologizmy;*
- **z rečnickeho štýlu:**
 - *aforizmy, citáty, výroky známych ľudí, neutrálne slová, citovo zafarbené slová, gradácie,*
 - *synonymá,*
napr.: *vyhrať – zvíťaziť;*
 - *antonymá,*
napr.: *odchody – príchody; plusy – mínusy; živý – mŕtvy;*
 - *kontrasty,*
napr.: *na hranici, ktorá nerozdeľuje ale spája...; jednotlivec – spoločnosť... ; kto do teba kameňom, ty do neho chlebom...; sen – skutočnosť...; krotká i divoká príroda...; Krásny silný živočích spred tisícročí sa stal slabým...;*
- **z hovorového štýlu:**
 - *zaokrúhľovanie údajov,*
napr.: *približné údaje: okolo...;*
 - *frazeologizmy, nárečové slová, hovorové slová,*
 - *citoslovcia,*
napr.: *panebože; hľa;*
 - *častice.*

Ukážky na úvahu

V nasledujúcich ukážkach môžu učitelia vyzvať žiakov, aby uviedli použitie jednotlivých kompozičných, jazykových a štylistických prostriedkov, ktoré odzrkadľujú aspekty úvahy, prípadne môžu ich nabádať na porovnanie s výkladom.

Znovuzrodenie lásky

(úvaha)

V živote je kvantum vecí, o ktorých si povieme, že sú nemožné, že sa to vymyká ľudskej logike.

No nikdy som ani nedúfala, že sa dá zanevrieť na nejaký cit a že máte pocit, že ste ho vyplli a už ho necítite. A vôbec som ani nedúfala, že by to bola práve láska, ktorej by som sa na určitý čas dokázala vzdať. Ako keby vás opustilo všetko, čo je s ňou spojené, vo svojom vnútri necítite nič, vôbec nič. Z vášho života zmiznú farby a stane sa čiernobielym. Tam, kde ste kedysi videli krásu spomienok, ktoré sú s vami späté, na ktoré ste tak radi spomínali a znovu sa vracali do tých čias, aby ste ich aspoň prostredníctvom vašej predstavy mohli prežiť, nevidíte teraz už nič. Vidíte len bolesť, smútok a pýtate sa samých seba, či má toto ešte nejaký význam? Všetkým na čo ste tu, keď už nemáte pre koho žiť, keď už pre nikoho nič neznamenáte a zmenili ste sa len na vzduch. V takomto momente vám môže napadnúť aj pozitívna myšlienka, že v tom nájdete niečo zlé, niečo, čo vám nedovolí sa nad tým ani poušmiať.

Cítite sa sami, tak neskutočne sami. Plávate na malej loďke v strede oceánu a okolo vás nie je nič. Ste tu len vy a vaše myšlienky. Zrazu začujete hlas. Pýtate sa, či je to len vo vašej hlave alebo je to skutočnosť. Ku vám sa však dostane osoba, ktorú v podstate ani nepoznáte, no ako tak s ňou trávite čas, a tak prichádzate na to, že sa pri nej cítite, ako keby ste ju poznali celý život. Možno ste spolu nevyrastali, no spolu starnete. Teraz na tej loďke už putujete dvaja. Tá osoba prinesie do vášho života opäť farby a vyženie ten čiernobiely svet ďaleko preč. Zrazu už necítite samotu, pretože viete, že je tu niekto, na koho sa môžete spoľahnúť, kto vás nenechá spadnúť a komu na vás záleží. Ukazuje vám, že všetko to krásne, čo poznáme z filmov či kníh, existuje aj v skutočnom všednom živote.

Cítite, že tej osobe môžete dôverovať ako najlepšiemu priateľovi, navzájom sa chrániť ako súrodenci a zároveň sa milovať ako partneri.

Tak to je ten moment, keď si opäť uvedomíte, že vášmu životu dáva opäť niečo zmysel, že niekto privial nový vzduch do vášho srdca a spolu s ním privial aj vec menom "láska."

Zdroj: <https://www.zones.sk/studentske-prace/slohove-prace/10630-znovuzrodenie-lasky-uvaha/>, upravený text.

Priatelia

(úvaha)

Vo svojom, zatiaľ pomerne krátkom 19-ročnom živote, som stretol už mnoho ľudí. Niektorí ním len prešli a iní sú v ňom až dodnes. Pomáhajú mi, keď si neviem rady a rozosmievať ma, keď je mi do plaču.

A viete, ako sa hovorí takým ľuďom, ktorí prídu, keď všetci ostatní odišli? Sú to jednoducho priatelia. Je veľmi ťažké nájsť ozajstných priateľov, takých čo stoja zato, pretože tí sú najvzácnejší. Nie každý je priateľ, kto sa veselo tvári, aj keď to tak často vyzerá. Už mnohokrát sa mi stalo, že som sa práve v takých ľuďoch sklamal. Vždy keď si to uvedomím, v myšlienkach sa mi objaví jedna otázka: Ako spoznám, ktorý priateľ je ozajstný? Takýto priateľ sa prejaví práve vtedy, keď vás všetci ostatní opustia. Nezáleží mu na peniazoch, ani na tom, či ste obľúbený, alebo nie. Ide mu len o vás. Takýto priateľ je vždy pripravený, ak sa potrebujem porozprávať a to isté očakáva aj odo mňa. Stojí pri mne keď je mi nanič, ale aj keď potrebujem zábavu a rozptýlenie. Stále je tu pre mňa. To je podľa mňa na priateľstve najdôležitejšie. Byť v dobrom aj v zlom stále spolu. Spolu oslavovať úspechy, ale i smútenie nad neúspechmi.

Čo myslíte, mal by mať každý takého priateľa? Na túto otázku je podľa mňa jednoznačná odpoveď: ÁNO! Ale skutočnosť je iná. Nie každý má toľké šťastie. Priateľstvo je veľmi vzácne, ale má cenu len pre toho, kto si ho vie vážiť. Nie je to niečo obyčajné, či bežné, ale podľa môjho názoru dôležité a potrebné. Ved' usúd'te sami: dá sa žiť bez priateľov, bez toho všetkého, čím vám pomáhajú? Ja by som povedal, že nie. Teda aspoň ja by som si nedokázal predstaviť život, bez môjho najlepšieho priateľa. Samozrejme, že okrem priateľov mám stále svoju rodinu, ale s niektorými vecami môžem prísť len za priateľmi. Hlavne preto sú takí vzácní. Hovorí sa, že ak máš dobrého priateľa, máš viac ako on. Som šťastný, že aj ja patrí medzi tých ľudí, ktorí našli takého priateľa a určite sa ho nemienim vzdať. Je ako môj brat. Aj my sa síce niekedy pohádame, ale to nevádi. A prečo? Lebo je to normálne. Výmeny názorov patria k životu. Viete ako podľa mňa vznikajú výmeny názorov, alebo inak povedané, hádky? Vznikajú na základe toho, že ľudia majú rozdielne názory, ktoré si bránia. A na svoj názor má predsa právo každý. Aj napriek tomu spolu dobre vychádzame a najkrajšie je, že si rozumieme aj bez slov. Stačí jeden pohyb či pohľad a hneď je mi jasné, čo tým chcel povedať.

Častokrát rozmýšľam o zmysle priateľstva a vždy prídem na jedno a to isté. A viete na čo? Na to, že bez priateľov by bol život nudný a nezaujímavý.

V živote si treba dávať pozor na mnoho vecí a jednou z nich je aj to, aby som aj ja bol niekomu dobrým priateľom a aby som mu nikdy neublížil, pretože priateľstvo je veľmi tenká niť a keď sa roztrhne, zviazať sa síce dá, ale ten uzol zostane navždy!

Zdroj: <https://referaty.aktuality.sk/uvaha-priatelia/referat-982>, upravený text

Čo je to šťastie (úvaha)

Čo je to šťastie? Koľkokrát som si už túto prostú otázku položila. Ťažko sa mi však na ňu hľadajú slová a nazdávam sa, že nikto na ňu nevie ani dostatočne odpovedať.

Čo to teda je to šťastie? Je to stav duše alebo telesnej pohody? Dá sa šťastie merať? Mám ho aj ja? Sadne si na koho chce? Prečo majú niektorí šťastie a prečo sa niektorým lepí smola na päty?

Sú to veľmi diskutabilné otázky. Isto je to niečo veľkolepé, niečo silné a hlavne niečo, čo má u každého inú podobu. Rôzni ľudia na túto otázku odpovedajú rôzne. Niektorí si myslia, že šťastie neexistuje. Ja si však myslím, ja viem, že sa mýlia!

Pri slove šťastie si každý predstaví niečo absolútne iné, niečo rozličné. O šťastí sa nedá veľa písať, rozprávať či čítať, lebo šťastie sa nedá opísať vetami ani slovami. Myslím si, že dá sa ukázať skutkami a tým, čo a s akým nadšením robíme.

Podľa mňa je šťastie ako puzzle. Je zložené z milióna maličkých kúskov, ktoré do seba kúsok po kúsku zapadajú. Je ako keby zložené z milióna maličkostí a z toho sa rodí šťastie. Avšak je to predovšetkým neopísateľný vnútorný pocit, s ktorým sa určite každý raz vo svojom živote stretne, iba každý v inej podobe.

Šťastie je teoreticky to najdôležitejšie v živote. Byť šťastný a iných robiť šťastných – to je úlohou človeka. Ale ako túto úlohu zvládnuť, to sa nevie. Podarí sa to tým, čo majú šťastie! A zas a znova som sa dostala k tomu slovu, ktoré ani neviem presne rozlúštiť. Šťastie určite nenájdeme len tak niekde pohodené pri ceste či pred domom. Niektorí ľudia spravlia pre to svoje šťastie aj to, čo občas nie je potrebné, no niektorí sú trpezliví a čakajú, kým to šťastie len tak niekde stretnú, alebo sa na nich samo prílepí.

Pre mňa je šťastie niečo abstraktné, niečo nehmotné, niečo, čo chcem vo svojom živote nájsť a užiť si to. Tak sa usilujem, dávam príležitosť všetkému, čo ma stretne, každému, čo ma stretne. Čo ak to je moje šťastie? Nikdy neviem. A čo ja viem, možno som to svoje šťastie už aj našla, len si to nejako neuvedomujem, nejako nepripúšťam.

V mojich predstavách má šťastie podobu splnených prianí, nádejí či ideálov. Ale nemá vždy len takú podobu. Najkrajšie je, ak má podobu zdravej rodiny, nezlomných kamarátskych vzťahov či dokonca mojej životnej lásky.

Pre niekoho je zasa šťastím stav spokojnosti so životom, blaho, ktoré pociťuje ako radosť, spokojnosť či povznesenie. Pre iných je to zasa splnenie ideálu, tajných snov či očakávaní. V súčasnosti sa však za ľudí, ktorí majú to ich takzvané šťastie považujú hlavne takí, ktorí majú veľa peňazí a veľkú moc. Sú však naozaj šťastní?

Podľa mňa sa šťastie nedá kúpiť alebo darovať. Domnievam sa, že veľa ľudí sa snaží stále pátrať po tom svojom osobnom šťastí, no občas sa len s nemou tvárou prizerám, ako to svoje šťastie zbytočne hľadajú. Ved' niekedy je predsa len lepšie byť trpezlivý a počkať si na neho. Ono si nás nájde aj samo. Pred ním neutečieme ani sa neschováme. Raz ho určite každý z nás pocíti a možno sa aj dotkne toho svojho šťastia a budú to pre neho tie najkrajšie hodiny, dni, týždne, mesiace, ba možno aj roky.

Možno si to neuvedomujem, ale šťastie je tu pre každého z nás a nikoho len tak neobíde. Na nikoho nezabudne. A tak si osobne myslím, že šťastie je ako motýľ. Priletí na každého z nás, každého z nás opelí, na niektorých sa zdrží kratšie, na niektorých dlhšie. Nikto nevie, kedy je tu a kedy zasa nie. Tak si treba užívať každú minútu, každú sekundu nášho nepoznaného šťastia.

Zdroj: Žiacka práca, upravený text.

Slovo za slovom, deň po dni, knihu za knihou a rok po roku, skladám si pravdu pre budúcnosť

(Úvaha nad postojom k životu)

Napísať úvahu o mojom postoji k životu, vlastne aj tak trochu o sebe a o tom, čo od života chcem alebo očakávam, nie je také jednoduché. Ale predsa som si ju vybral a píšem ju ako maturitnú prácu. Chcem sa však poctivo zamyslieť nad danou témou a dúfam, že ma aspoň trochu spoznáte, ale hlavne pochopíte.

Veľakrát som sa nad sebou zamýšľal, ale nikdy som necítil potrebu dať to na papier. Nezáležalo mi veľmi, čo si o mne myslia iní. Záležalo mi však vždy na mojich najbližších, ktorí ma majú radi takého, aký som.

Niekde som čítal túto myšlienku: „Keď umrie človek, zomrie jeden svet.“ Je to veľmi pravdivá myšlienka. Vymyslel ju múdry človek a myslím si, že je v nej obsiahnuté všetko. Každý človek má svoj vlastný svet, v ktorom žije svoj vlastný život.

Kto som ja? Aký som? Z hľadiska vonkajšieho opisu by to nebol až taký problém. Výška normálna, hnedé oči, vlasy neurčitej farby atď. A duša? Ťažko povedať. Ľudia o mne hovoria, že som flegmatik. Ale nie je to až také zlé. Niekedy nedám všetko najavo a svoje myšlienky a city si nechávam len pre seba.

Z odborného hľadiska som taký malý introvert. Ľudia ma však súdia bez akejkoľvek príčiny alebo poznania. Jednoduchý príklad – fajčím. Niektorí povedia, že som zanedbaný, nevychovaný, jedným slovom menejcenný. Takíto ľudia ma nútia premýšľať o živote, spravodlivosti a nespravodlivosti. Aká však môže byť spravodlivosť, keď rozhoduje lajdáctvo a nie poriadok? Prečo náš život závisí od toho, či je niekto lenivý myslieť, alebo rozmýšľa nesprávne? Od čoho závisí môj život? Či dostanem rakovinu, alebo nie? Či budem mať dobrú ženu, alebo nie? Či som sa narodil bohatý a či chudobný? Či budem slávny, alebo nie? Či...? Aký vlastne budem mať život? To sa ma predtým ešte nikto nespýtal. Ani nemohol. Tak som teda tu, žijem a chcem žiť.

Život, aký si? Nie si ku každému rovnaký. Jedni žijú v blahobyte, druhí umierajú v nedostatku. Jedni rozkazujú, druhí poslúchajú. Jedni žijú v hojnosti, iní v biede. Jedni sú v temnote, druhí na výslni.

Ako chcem žiť ja? Chcem byť šťastný. Keď budem úplne dospelý, chcem ráno odchádzať šťastný od svojej rodiny do práce, ktorú mám rád a rovnako šťastný sa chcem vracieť domov k svojej rodine. Je to tak veľa?

Mojím cieľom je vyštudovať vysokú školu. Aj keď viem, že teraz veľa nevzdelaných, ale majetných ľudí sa má u nás dobre. Ale to nemôže trvať dlho. Táto krajina potrebuje vzdelaných ľudí a nie hlúpych zbohatlíkov.

Veľmi by som si priať, aby som bol zdravý. Za žiadne peniaze sveta si človek zdravie nekúpi. Aspoň tu existuje spravodlivosť.

Nechcem patriť medzi tých ľudí, pre ktorých sú najdôležitejšie peniaze, ale nemajú srdce a nemajú pre koho žiť. A nechcem patriť ani k tým ľuďom, ktorí si začnú vážiť život až vtedy, keď ho strácajú vlastnou vinou. Svoj život chcem prežiť naplno. Život je vlastne krátky okamih medzi prvým nádychom a posledným výdychom. Okamih plný radosti a starosti, chýb a omylov, ale aj napriek tomu ho chcem prežiť čestne, aby som sa nikdy nehanbil pozrieť do zrkadla a aby som neklopil zrak pred ostatnými. Riadim sa tým, že treba hovoriť pravdu a neklamáť. Niekedy je však potrebné milosrdné klamstvo. Sám seba nikdy neklamem! Vážim si priateľstvo, a preto by som rád svoj život prežil vedľa pravých priateľov, bez ktorých sa jednoducho nedá žiť. Asi sa mi po sebe nepodarí zanechať nesmrteľné dielo (hudbu, obrazy, filmy, stavby, sochy, a pod.). Nie je to každému súdené. Treba sa však o to pokúsiť.

Budem neskromný, ale mne bude mi stačiť, keď namiesto veľkolepých diel ostane po mne život, ktorý dám.

Zdroj: AKO_PISAT_UVAHU.doc (live.com)

(žiacka práca)

Štýly

Jazykový štýl – spôsob prejavu

- vzniká **cieľavedomým výberom a usporiadaním jazykových i mimojazykových prostriedkov** s ohľadom na **tematiku, funkciu, situáciu a autorov zámer**,
- jeho **základnou jednotkou** je **štyléma**,
 - je to **výrazový prostriedok**, ktorý má **systémovo vymedzenú slohovú hodnotu** (význam).

Niektorí autori **funkčne jazykové štýly** rozdeľujú na:

↓ štýly súkromného styku → <i>hovorový štýl</i>	↓ štýly verejného styku → <i>náučný (odborný) štýl</i>→ <i>administratívny štýl</i>→ <i>rečnícky štýl</i>→ <i>publicistický štýl</i>→ <i>umelecký štýl</i>

Iní autori delia štýly na:

- A. **Objektívne**
 - *odborný štýl*
 - *administratívny štýl*
- B. **Subjektívne**
 - *hovorový štýl*
 - *umelecký štýl*
- C. **Subjektívno-objektívne štýly**
 - *publicistický štýl*
 - *rečnícky štýl*

Staršia **klasifikácia štýlov** uvádza:

- A. **Štýly verejného styku:**
 - *náučný štýl*
 - *administratívny štýl*
 - *publicistický štýl*
 - *rečnícky štýl*
 - *umelecký štýl*
- B. **Štýl súkromného styku:**
 - *hovorový štýl*

V **súčasnej slovenčine** sa dynamizuje formovanie **nových štýlov**,

- uvádza sa:
 - *esejistický štýl*,
 - *epistolárny štýl*,
 - *náboženský štýl*,
 - *juristický štýl* (právnický).

Individuálny štýl

- je to **spôsob tvorenia prejavu každého jednotlivca**,
- na každého jednotlivca pri písaní tej istej témy pôsobia **subjektívne slovtvorné činitele**:
 - ↔ *intelektuálna vyspelosť, talent, tvorivosť* (kreatívnosť, fantázia, nálada, prostredie,...), a preto *výsledok nie je rovnaký*.

Hovorový štýl

- je **subjektívny**,
 - **súkromnej, familiárnej** (rodinnej), **priateľskej komunikácie**;
- realizuje sa **prevažne ústne**,
- jeho **funkciou** je:
 - **spontánne povedať, dorozumieť** sa v **súkromí**,
 - ide o **nepripravené útvary**,
 - ↔ okrem **súkromného listu** sú **všetky hovorené**;
- v porovnaní s ostatnými štýlmi je **viac otvorený** pre všetky slová **slovnej zásoby** (i *nepisovné*),
- z **mimojazykových prostriedkov** využíva,
 - **výraznú intonáciu, gestikuláciu, mimiku, pauzy, plastiku tela**;
- má **voľnú štylizáciu, krátke vety**,
- využíva **všetky slohové postupy**:
 - **rozprávací, opisný, výkladový, resp. úvahový**;

Medzi všeobecné vlastnosti hovorového štýlu patrí:

→ **ústnosť**,

- okrem **súkromného listu** prevláda **dialóg a rozprávanie**;
- **veta s výraznou intonáciou**;
- oproti čítaným textom **rýchle tempo reči**;
- **výrazná mimika a gestikulácia**;

→ **súkromnosť**,

- využíva sa **jazyk rodinného, priateľského prostredia s množstvom dialektizmov, slangových výrazov**,
napr.: *kúpiť bandurky, nemať prachy*;
- **nárečím** ovplyvňujúci **prízvuk**,
napr. *východoslovenský alebo bratislavský*;
- **nedôslednú výslovnosť**,
napr.: *šťasný, prázny*;

→ **situačnosť**,

- využívanie:
 - ↔ **situácie**,
 - ↔ namiesto **opisu veľkosti predmetu** sa jeho **rozmer** naznačí **rukami**;
 - ↔ veľkého množstva **zámen a zámenných prísloviak**,
napr.: *A tam ten chlap tak sedel...*;
 - ↔ **parazitistických slov** (výplnkových slov),
napr.: *slovom, oné, že, však, proste, jednoducho, reku*;

→ **stručnosť,**

- veľmi častá **univerbizácia**,
napr.: *triedny* (namiesto *triedny učiteľ*);
- **skratky a značkové slová**,
napr.: *zéeška, eseročka, kádehák*;
- **krátke slohové útvary**;

→ **expresívnosť,**

- uvoľnenosť **vetnej skladby** – veľa **vsuviiek**; nedokončenosť **viet**,
napr.: *Ved' je to...*;
- **vulgarizmy**,
napr.: *žrádlo, vychl'astal to*;
- **eufemizmy**,
napr.: namiesto *ukradol* *požičal si to, znárodnil to*;
- **rodinné slová**,
napr.: *starký, maminka*;
- **príznakové cudzie slová**.
napr.: *kumšt, bengál*;
- **frazeologizmy**,
napr.: *chlap jak hora; utrel si hubu* (namiesto *nedostal nič*).

Žánre hovorového štýlu

- ↓ **rozprávanie, dialóg, súkromný list, jednoduchá úvaha, jednoduchý opis, rozhovor**,
→ **najtypickejším útvárom** vo všetkých formách je **dialóg**,
↔ **pracovný dialóg, spor, spoločenský rozhovor**;
- ↓ **monologické útvary**,
napr. **rozprávanie príbehu, anekdoty, krátky jednoduchý opis, krátka úvaha v dvoch-troch vetách, jednoduché vysvetlenie atď.**;
- v súčasnosti, najmä pod vplyvom pracovného prostredia, sa vypracúva **bežne dorozumievacia podoba – štandard**, z ktorej ustupujú **nárečové prvky v prospech hovorových slov odborného slangu**.

Náučný (odborný štýl)

- je to **objektívny štýl verejnej vedeckej komunikácie**,
- používa sa:
 - v **písomnej aj ústnej podobe**,
 - v **odbornej a náučnej literatúre**,
- jeho **funkciou** je:
 - sprostredkovanie **odborných, pracovných informácií**,
 - uverejňovanie dôležitých **vedeckých poznatkov získaných vedeckým výskumom**,
 - popularizovanie **vedeckých poznatkov**;
- typickými **slohovými postupmi** sú **opisný** a **výkladový**.

V **lexike** (slovnej zásobe) tohto štýlu,

- prevládajú:
 - **nocionálne** (citovo neutrálne) **slová**,
napr.: názvy osôb a vecí bez akýchkoľvek štylistických odtienkov (*stôl, dieťa, kniha, Peter*);
 - **časté slovesá**,
napr.: *robiť, vidieť* a pod.;
 - **pojmové slová**,
napr.: ... *po jeho smrti* (nie *po jeho odchode* alebo *skone*, alebo *usnutí*);
- nepoužívajú sa **expresívne** a **emocionálne slová** (*zdrobneniny, vulgarizmy*);
- z **terminológie** sa využívajú:
 - **presné, jednovýznamové, ustálené výrazy – termíny**:
 - a. **domáce**
 - **jednoslovné**,
napr.: *množina, kyselina, životnosť*,
 - **viacslovné**,
napr.: *štepársky nôž*,
 - **zložené**,
napr.: *vodovod, drevoryt*;
 - b. **cudzie**
napr.: *sputnik, komputizácia, diskusia, psycholingvistika, ...*
 - c. **hybridné**:
napr.: *alogický › nelogický*;
 - **doslovné preklady** (*kalky*),
napr.: *geografia – zemepis*,
 - **knížné slová**,
napr.: *značný, rozsiahly* (namiesto *veľký*); *prakticky* (namiesto *vlastne, v podstate, zhruba*);
 - **skratky** (*atď., d. ú., str., Dr.*); **značky** (*SND, sin, Zn,...*); **skratkové slová** (*PhDr.*); **združené pomenovania** (*TANAP*);
 - **multiverbizácia** – utvorenie viacslovného výrazu z jednoslovného synonymného ekvivalentu (*čo má rovnakú hodnotu, význam*),
napr.: *dať súhlas – súhlasiť; podať návrh – navrhovať*;
 - **univerbizácia** – spôsob tvorenia slov, pri ktorom sa z dvoch alebo viacerých výrazov tvorí jedno pomenovanie,
napr.: *falcovací stroj – falcovačka*;
 - v **súčasnosti** sa prejavuje **výrazná internacionalizácia**,
 - **cudzie slová** (*kedysi grécke a latinské, dnes hlavne anglické*).

V morfológii a syntaxi používa:

- **abstraktné pojmy**,
- **ustálené slovné spojenia**,
- **zložené prídavné mená** bez **spojovníka** a so **spojovníkom**,
 - pokiaľ prídavné mená vyjadrujú **priradenosť**, používa sa **spojovník**, napr. *vedecko-technický (veda aj technika)*,
 - pokiaľ prídavné mená vyjadrujú **podradenosť**, **spojovník** sa nepoužíva, napr. *literárnovedný (literárna veda)*;
- **autorský plurál**,
 - **1. osoba plurálu** alebo **neosobné vyjadrenie**, napr. *Mohli by sme usúdiť, že...; Dalo by sa usúdiť, že...*;
- **trpný rod**,
napr.: návrh *bol predložený*; návrh *sa predkladá* na posúdenie;
- **zložité vetné, súvetné a polovetné konštrukcie** (napr. s **činným a trpným prídastím**) a **vložené vety**,
- **spájacie výrazy** vo **vete** alebo medzi **vetami**,
napr. *takže; predpokladáme, že; z toho vyplýva; ak - tak; potom; teda; t. j.; čiže; možno zhrnúť, že; treba povedať, že; v prípade, že; jednak - jednak; pomocou; prostredníctvom*;
- **vsuvky**
 - na upresnenie nejakého **pojmu**,
 - **graficky** sú umiestnené medzi **pomlčkami** alebo v **zátku**;
- **bodkočiarky, dvojbodky**;
- **kondenzované (zhustené) vyjadrovanie**,
 - **menné vyjadrovanie** proti **slovesnému**,
napr. *Pozývame vás za účelom prerokovania vašej sťažnosti. Pozývame vás, aby sme s vami prerokovali vašu sťažnosť.*
 - **prídastia a prechodníky**,
napr. *Prístroj zostrojený naším kolektívom zlepšovateľov je...; Prístroj, ktorý zostrojil náš pracovník, je...*;
- **enumeratívnosť** (vypočítavanie, vymenúvanie napr. autorov, ich diel, udalostí),
 - pokiaľ **viacnásobný vetný člen** vyjadruje **rôzne veci**, píše sa s **čiarkou**, napr. *pokojné, príjemné chvíle*,
 - pokiaľ **rozvíjací vetný člen** vyjadruje **jednu vec**, píše sa **bez čiarky**, napr. *múdry inteligentný muž*;
- **grafické označovanie** jednotlivých **odsekov teoretického náučného textu**, napr. 1.0, 1.1, 1.2, 1.3, ...;

Z mimojazykových **prostriedkov** využíva:

- rozličné typy **zátvoriek** a **úvodzoviek**, **paragrafy** v **zákoníkoch**, **vysvetlivky** pod **čiarou**;
- **grafické členenie textu**,
- množstvo **interpunkčných znamienok**,
- **formalizáciu**,
 - **texty** nemajú **ucelenú podobu**, ale sú tam použité **tabuľky, schémy, grafy, ilustrácie**.

Základnými znakmi (vlastnosťami) náučného (odborného) štýlu sú:

- **písomnosť**
 - častejšie sa nachádza v *písanej* než *hovorenej podobe* (aj v *hovorenej podobe predchádza písomná príprava*),
 - autor pociťuje nedostatok *spätnej väzby* (v *písaných textoch nemôže pracovať s mimikou a gestikuláciou*),
 - *veta* môže byť *komplikovaná*, pretože *príjemca* sa k *textu* môže niekoľkokrát vrátiť,
 - ↔ prevládajú teda *dlhšie vety* a *súvetia*, aj *zložené*;
 - okrem *názvov* (napr. *kapitol*) absentuje *jednočlenná veta*,
 - využíva *poločetné konštrukcie*, hlavne s *príčastiami*,
 - neobracia sa na *adresáta*;
- **monologickosť**,
 - všetky útvary sú *monologické*;
- **verejnnosť**,
 - keďže je to *štýl verejnej komunikácie*, nie je prípustná *žiadna iná forma národného jazyka* než *spisovná* (nepoužíva sa ani *profesionálny slang*);
- **odbornosť a presnosť**,
 - *náučný štýl* je *horizontálne členený* podľa *vedeckých odborov*,
 - ↔ využíva príslušnú *terminológiu*,
napr.: *Veľkomoravská ríša, časť Zadunajská*;
 - ↔ *údaje sú exaktné* (vedecké, presné),
napr.: *... po jeho smrti (894)*...

Ukážka **náučného (odborného) štýlu** v úryvku z **odborného článku**

Oproti minulosti je diagnóza celiakie jednoduchšia. Môžeme ju zistiť serologicky, teda vyšetrením krvi. Na základe toho až na 95 percent dokážeme povedať, či má niekto celiakiu alebo nie. Pomôcť nám však môže aj enterobiopsia, čiže preskúmanie vzorky odobratej z tenkého čreva. Môžeme zjednodušene povedať, že celiakia je neznášanlivosť lepku. Lepok je súčasť múčnych výrobkov, nachádza sa v obilninách, konkrétne v pšenici, jačmeni, raži a ovse. Pravá celiakia je celoživotným ochorením.

Zdroj: <http://naucnystyl2.blogspot.com/2010/09/naucny-styl.html>

Na tomto úryvku môžu učitelia žiakom demonštrovať (názorne ukázať) **znaky náučného štýlu**:

- **verejnosc'**
 - používajú sa tu iba *slová* zo *spisovnej vrstvy jazyka*, teda *spisovné*, pretože je to štýl *verejnej komunikácie*,
 - nevyskytujú sa *žiadne slangové*, resp. *iné slová*,
- **písomnosť**
 - **text** tohto náučného prejavu má **písomnú podobu**, a *tá predchádza aj hovorenej podobe*,
 - jeho *priama interpretácia (bez prípravy)* by bola *veľmi náročná* a nedosiahla by *takúto úroveň*;
- **monologickosc'**
 - ide o *komunikáciu* bez *spätnej väzby (nie ako v dialógu)*,
 - *adresát* nie je *prítomný*, čiže je to *monologický útvar*,
 - *text* v ukážke nie je *adresovaný žiadnej konkrétnej osobe*,
- **odbornosc', presnosť**
 - vyskytuje sa tu *odborná terminológia*,
 - ↔ poskytujú sa *presné údaje (fakty môžu byť podopreté citáciami iných odborníkov)*,
 - využíva sa *autorský plurál (1. osoba množného čísla)*, napr. „*Môžeme zjednodušené povedať, že...*“
 - ↔ *autor textu* je *ako subjekt v pozadí*;
 - ukážka poskytuje *odbornú terminológiu z medicínskeho vedného odboru*;
- **pojmovosc'**
 - vyskytujú sa:
 - ↔ *nocionálne slová (neutrálne, štylisticky bezpríznaové)*,
 - ↔ *termíny a pojmy*,
 - nie sú tam žiadne *citovo zafarbené slová*.

Náučný (odborný) štýl sa rozdeľuje na:

⇓ **teoretický vedecko-náučný štýl**,

- je určený **odborníkom**,
 - využíva:
 - ↔ *termíny a knižné slová*,
 - ↔ *prísne logickú kompozíciu a štylizáciu (z hľadiska morfológie a syntaxe)*,
 - ↔ uvádza *presnú vedeckú argumentáciu, citáciu, parafrázovanie, bibliografiu, fakty, citáty*;
 - ↔ je *neutrálny*;

↓ populárno-náučný štýl,

→ je určený **širšej verejnosti**,

→ má:

↔ voľnejší **výber slov**,

↔ voľnejšiu **kompozíciu** (členenie textu na odseky),

↔ pestrejšiu, pôsobivejšiu **štylizáciu**,

↔ **beletristické** a **rečnicke** prvky,

↔ **voľnú citáciu** alebo **parafrázovanie**, bez **bibliografie**,

↔ silnú **didaktickú** a **presvedčiacu** zložku,

napr. časopis *Zdravie*, *Quark*;

↔ tu patrí aj **štýl školských učebníc** a **výkladov**;

Žánre náučného štýlu

Delíme ich na:

a. výkladové,

→ v písanej podobe

→ **dizertáciu** (vedecký spis), **monografiu**, **učebnicu**, **encyklopédiu**, **štúdiu**, **článok**, **úvahu**;

→ v ústnej podobe

→ **prednášku**, **referát**, **koreferát**, **diskusiu**, **polemiku**, **diskusný** alebo **polemický príspevok**;

b. opisné,

→ **charakteristiku**, **recenziu**, **posudok**, **kritiku**, **pracovný návod**, **recept**;

Stručná charakteristika výkladových náučných žánrov v písanej podobe

Dizertácia

- je to **rozsiahle vedecké dielo** (cca 80 – 300 strán a viac), **vedecká rozprava**,
- na základe **vedeckého výskumu** a s využitím **bohatého dokladového materiálu** a **vedeckých metód** rieši **zložitý odborný problém**,
- býva *predpokladom* pre **udelenie akademického titulu PhD.**;
- nemusí byť **verejne publikovaná v podobe knihy**.

Monografia

- je to spravidla **verejne publikované knižné vedecké dielo, publikácia** alebo aj časť **publikácie**,
- v nej je **komplexne spracovaná jediná téma**, spravidla **úzko špecializovaná** či **vymedzená**,
napr.: *Slovensko v dobách Veľkej Moravy*;
Berta, J.: História, jazyk a etnografia obce Brestov. Vydal Obecný úrad Brestov, 082 05 Šarišské Bohdanovce. 1. vydanie, 2019, 202 s.
Vytlačila: SEDEM –reklamná agentúra s.r.o. ISBN 978-80-570-0763-0.
- má obyčajne **viac ako 50 strán**.

Kompendium

- **vedecká príručka** so **základnými poznatkami** istého odboru,
- môže stručne zhrnúť **rozsiahlejšie dielo**,
napr.: *Berta, J.: Kompendium slovenského pravopisu a výslovnosti pre školy a verejnosť. Elektronicky zverejnená na: <https://bertajozef.webnode.sk/> (v rubrike *Ďalšie publikácie Download*).*

Učebnica

- **knižná publikácia**,
- jej hlavným cieľom je **didaktická prezentácia vedeckých poznatkov** istého odboru.

Encyklopédia

- **rozsiahle odborné dielo**,
- formou **výkladového slovníka** sprostredkúva **dosiahnuté poznatky ľudstva**, alebo **poznatky z jedného** alebo **viacerých vedných odborov**,
- ↔ a to buď v **abecednom**, alebo v **systematickom poradí**.

Štúdia

- **odborný (vedecký) článok väčšieho rozsahu** (cca 5 – 30 strán) publikovaný v **časopise** alebo v **zborníku**,
- **autor** v ňom **novým, originálnym spôsobom** rieši **čiastkový vedecký problém**,
- ↔ **čiastkovosť** sa signalizuje už v **samotnom názve**,
napr.: Berta, J.: *Rečové akty z aspektu filozoficko-lingvistického*. *Filozofia*, roč. 60, 2005, č. 3, s. 551 - 572.

Článok

- menej **rozsiahle dielo**, publikované v **časopise** alebo v **zborníku**,
- jeho **funkciou** je vysvetliť, aplikovať **známe poznatky**, prípadne poskytnúť **základnú orientáciu** v istej **oblasti**,
- ↔ týka sa to najmä **populárno-náučného štýlu**.
napr.: Berta, J.: *Poznatky z uplatňovania jednej z progresívnych organizačných foriem práce na hodinách slovenského jazyka*. *Zborník z II. Okresnej konferencie o vyučovaní slovenského jazyka v ZŠ*. Prešov, 26.5.1984, s. 98 - 102.

Úvaha

- je to **hybridný žáner menšieho alebo stredného rozsahu**,
- stojí na hranici **odborného a esejistického štýlu**,
- **autor** v ňom neprináša **nové poznatky**, ale na základe **všeobecných známych poznatkov** zaujíma sčasti **subjektívno-hodnotiaci postoj**,
- ↔ na **existujúci problém** sa pozerá z **nového uhla pohľadu**.

Stručná charakteristika výkladových náučných žánrov v ústnej podobe

Prednáška

- je to **monologická forma výučby**, súvislý **ústny výklad učiva**,
- **autor** v nej **didaktizujúcim spôsobom** popularizuje **výsledky bádania**,
- má bližšie k **odbornému článku**,
- na **vysokej škole** sa používa ako **hlavná forma výučby**, na **stredných školách** sa uplatňuje v **obmedzenom rozsahu** a na **základných školách** len **výnimočne**.

Ukážka prednášky

Vážení prítomní!

Rozhodla som sa túto prednášku venovať problému, ktorý trápi v posledných rokoch celé ľudstvo – živelným pohromám – povodniam.

Zdá sa, akoby sa počasie zbláznilo. Odborníci sa zamýšľajú nad tým, čo spôsobuje katastrofy. Na jednej strane zemegule záplavy a potopy, na druhej strane suchá, požiare, prípadné tajfúny a uragány.

Môže za to El Niño, klimatický jav vo východnej časti Tichého oceána, ktorý narušuje v istých nemenných intervaloch pravidelný vývin počasia?

Môže za to otepľovanie planéty, topenie ľadovcov v Antarktíde – tzv. skleníkový efekt?

Môžeme si za to sami, pretože nepočúvame hlas prírody a svojím „vyspelým“ životným štýlom ničíme atmosféru Zeme?

Extrémne počasie sa stalo nedeliteľnou súčasťou života. Žiaľ, možno ho pozorovať v pravidelných intervaloch už aj na území Slovenska. Prívalové dažde a s nimi spojené záplavy a povodne nie sú iba v pamäti starých otcov a materí. Nemôžeme zabudnúť na rozliaty potôčik Svinka, ktorý sa v jeden podvečer roku 1998 zmenil na zabijaka a jednou veľkou vlnou zmietol rómsku osadu aj s desiatkami ľudí. Rok predtým sa s katastrofou stretli ľudia na Morave, v tomto roku v Čechách.

Povodne sú väčšinou dôsledkom cirkulačných zmien v ovzduší, ktoré na naše územie privedú vzduchovú hmotu a vznikajú zrážky. V tomto roku to bol vzduch zo Stredomoria, niekedy však prichádza aj od Atlantiku. Výrazné teplá a zrážky sú v lete zvyčajným javom, avšak v našich zemepisných šírkach a dĺžkach sme v posledných desiatich rokoch zaznamenali 6 najteplejších rokov počas 130 rokov pozorovania a merania. Tým, že je v letnom období teplejšie, vyparuje sa viac vody a atmosféra pojme viac pár.

Rok 2000 bol vôbec najteplejším rokom od polovice minulého storočia. Odborníci sa zatiaľ nezhodli na tom, či už ide o klimatické zmeny na Slovensku. Klimatické zmeny sa pripisujú efektu oxidu uhličitého, ktorý uniká do ovzdušia a otepľuje planétu. Popri ňom pôsobia ešte ďalšie faktory chemického aj organického pôvodu od vplyvu aerosolov až po sopečný prach. Príčina lokálnych povodní na Slovensku môže byť aj v urbanizácii a priemyselňovaní.

Systematické vysušovanie krajiny znižuje objem vody v nej, stenčuje ochranný obal atmosféry pred slnečným žiarením, čím dochádza k prehrievaniu zemského povrchu a zrážkam.

Človek dlhé roky svojou prácou narúšal rovnováhu v prírode. Zvykol si brať od prírody toľko, koľko potreboval. Keď začali byť problémy s čistotou vody a chradnutím lesov, začal byť opatrný. Ľudstvo sa zľaklo, až keď odborníci zistili, že za stúpajúcim počtom prírodných katastrof sa skrýva ľudská činnosť. Je najvyšší čas sa spamätať! Je potrebné zabráňovať unikaniu škodlivých látok do okolitého prostredia, aby naša modrá planéta zostala aj pre ďalšie generácie modrá.

Zdroj: <https://referaty.aktuality.sk/prednaska/referat-4758>, upravený text

Referát

- je to vopred **písomne pripravený prejav**, ale prednáša sa **ústne** (*najmä na vedeckých konferenciách*),
 - **autor** v ňom referuje, informuje, oboznamuje poslucháčov o **čiastkových výsledkoch svojho vedeckého výskumu**, alebo vysvetľuje **dosiahnuté vedecké riešenia** (*postupy*),
 - má bližšie k **vedeckej štúdii**,
- zachytáva problematiku v **celej šírke**,
- je **hraničným žánrom**, pretože sa nachádza v **niekoľkých štýloch**,
- **výrazové prostriedky** si vyberá z **informačného, opisného a výkladového slohového postupu**;
 - používa:
 - ↔ **presné čísla**,
napr. *pri hodnotení čerpania finančných prostriedkov nemôže zaokrúhľovať sumy*;
 - ↔ **kratšie vety**;
- prednáša sa **pred verejnosťou**, a preto nesie v sebe aj **znaky rečníckeho štýlu**,
 - **oslovenie** zo začiatku **referátu** sa môže v texte **opakovať**,
 - **na záver** pridáva **výzvu** alebo **nabádanie k lepším výsledkom**, alebo **pod'akovanie za prácu**;
 - **referujúci pri prednese** musí rešpektovať všetky **požiadavky** na **prednes rečníckeho útvaru** (*intenzita hlasu, tempo, pauzy, udržiavanie kontaktu s poslucháčmi, úsporné gestá atď.*).

Kompozícia referátu

- v **úvode**
 - **oslovenie, informácia**, na akom type schôdze sa stretávajú (*mesačná, členská, výročná atď.*),
- v **jadre**,
 - **výpočet akcií, počet zúčastnených, financie** atď.,
- v **závere**,
 - **pod'akovanie** členom, **výzva** k lepšej práci atď..

Rozlišujú sa tieto **druhy referátov**:

↓ **administratívny**,

- je to **správa** o **činnosti politickej** alebo **spoločenskej organizácie za isté obdobie** (*napr. rok*);
 - ↔ jej **funkciou** je **podrobne informovať, prinášať údaje o aktivitách organizácie**,
napr. *účasť športovcov na akciách, ich výsledky, medzinárodné pobyty atď.*
 - ↔ je zaradená do **programu schôdze**;
- Program schôdze:**
1. **otvorenie schôdze** a **kontrola uznesení**,
 2. **referát**,
 3. **diskusia**,
 4. **uznesenia** a **záver schôdze**;

⇓ vedecký referát

- prináša **správu** o **výsledkoch vedeckého výskumu**,
- má pripravenú **písomnú podobu**, ale zvyčajne sa prednesie na **vedeckej konferencii**;

⇓ publicistický referát

- prináša **správu** o **priebehu nejakého zhromaždenia** (*zjazdu, konferencie, o zasadaní volebnej komisie atď.*),
 - ↔ na rozdiel od **iných referátov**, informuje aj o **mieste konania zhromaždenia**;
 - ↔ **novinár** text referátu člení **medzititulkami**, aby bol pre **čitateľa prehl'adnejší** atď..

Referát sa často využíva aj v **stredných**, ba niekedy aj v **základných školách**. Aby splnil svoj **cieľ**, učiteľ by mal žiakov oboznámiť so **základnými kritériami**, ktoré charakterizujú **dobrý referát**.

V súvislosti s písaním referátu v školskej praxi by si mal žiak osvojiť:

a. formulovanie cieľov,

- mal by sa zamyslieť, aké ciele chce **pri príprave referátu sledovať**,
- čo chce **vysvetliť** alebo **dokázať**,
- ktoré **hlavné myšlienky** by mali jeho **spolužiaci pochopiť** a ktoré **vedomosti** by mali po **odznení referátu poznať**;

b. prispôsobenie referátu spolužiakom,

- mal by sa ďalej zamyslieť:
 - čo už **spolužiaci o téme vedia** a aký **typ prezentácie** sa im bude páčiť,
 - ktoré **cudzíe slová** by im mal vysvetliť,
 - a ako by ich mohol **na záver** zapojiť do **diskusie**;

c. zistenie zdrojov,

- mal by oboznámiť spolužakov, z **akých zdrojov informácie** do referátu **čerpá**,
- okrem **internetu** by mal pracovať aj s **odbornými knihami, encyklopédiami**,
- ↔ tiež **uskutočňovať** aj **rozhovory s odborníkmi**;

d. usporiadanie získaných informácií,

- žiak by mal vedieť zo **zozbieraného materiálu** vybrať **kl'účové myšlienky** a dať ich do **nejakej štruktúry**,
- môže si napríklad urobiť **osnovu** alebo **myšlienkovú mapu**,
- ↔ dôležité je, aby zachytil **postupnosť informácií**.

Štruktúru referátu by mal žiak realizovať podľa týchto častí:

<p>⇓ v úvode,</p> <ul style="list-style-type: none">→ mal by uviesť tému, o ktorej bude spolužiakom hovoriť,→ vysvetliť im, prečo si práve túto tému vybral,→ objasniť im cieľ, ktorý referátom sleduje,→ vysvetliť im, o ktorých bodoch bude v referáte hovoriť; <p>⇓ v hlavnej časti,</p> <ul style="list-style-type: none">→ mal by účelne a logicky prezentovať obsah,→ výklad môže dopĺňať obrázkami, videonahrávkami, grafmi a iným materiálom; <p>⇓ v závere,</p> <ul style="list-style-type: none">→ mal by čo najstručnejšie zhrnúť všetky body,→ ešte raz by mal zdôrazniť cieľ referátu, ↔ formulovať by ho mal do jedného výstižného záveru,→ poďakovať by mal za pozornosť.
--

Koreferát

<ul style="list-style-type: none">→ doplňujúci referát;→ dodatkový prejav k hlavnému prejavu, k hlavnému referátu, → zaoberá sa čiasťkovým problémom hlavného referátu.
--

Diskusia

<ul style="list-style-type: none">→ nasleduje po odznení referátu,→ je to pokojná a vecná výmena názorov na problém, ktorý súvisí s referátom; → usmerňovaný rozhovor, ktorý má určité pravidlá:<ul style="list-style-type: none">↔ vedie ho predseda, vedúci schôdze, ktorý otvorí diskusiu a uvedie problém, o ktorom by sa malo diskutovať,↔ usmerňuje, nabáda do diskusie, zhrnie, zhodnotí ju, pod'akuje diskutujúcim (sám však nediskutuje, len taktne usmerňuje, ak diskutujúci odbočuje od témy, problému);→ diskusia môže byť:<ul style="list-style-type: none">→ vedecká,→ rozhodovacia (súvisí s hlasovaním);→ podľa formy sa diskusia delí na:<ul style="list-style-type: none">→ riadenú (vyzýva moderátor),→ voľnú (neriadenú) – striedajú sa diskutujúci,→ panelovú (zapojený celý štáb, diváci, technická podpora).
--

Polemika

<ul style="list-style-type: none">→ je to vyhrotená, nesúhlasná, často útočná diskusia,→ spor vzdelaných ľudí v nejakom odbore;<ul style="list-style-type: none">↔ každá strana sa snaží presvedčiť tých druhých o správnosti svojho tvrdenia, riešenia,↔ prípustná je ostrá kritika podložená argumentmi, ↔ nesmie prejsť do hádky.
--

Diskusný príspevok

- v ňom **účastníci stručne, vecne** vyjadrujú svoj **vlastný názor na referát, prejav**,
 - **nadväzujú na referát** alebo na **predchádzajúci diskusný príspevok** (*súhlasne alebo nesúhlasne*);
- v **úvode po oslovení** sa môžu použiť **nasledujúce formulácie**:
napr.: *chcel by som nadviazať na...*; *možno/nemožno súhlasiť s...*; *pokladám za správne uviesť...*; *ako sa už spomínalo v predchádzajúcom príspevku...*; *podľa mojej mienky, môjho názoru...*; *nazdávam sa...*; *diskusia ukazuje...*; *je nám známe, jasné, že...*;
- v **závere** môžu **diskutujúci** vyzvať **prítomných**, aby podporili **prednesené vyjadrenia, pripomienky, návrhy**, alebo navrhli **iné spôsoby riešenia**.

Stručná charakteristika opisných náučných žánrov

Charakteristika

- je to **výstižný opis**, zdôraznenie **základných a dištinkívnych** (rozlišovacích) **črít osoby, vecí alebo javu**,
 - ide vlastne o **výpočet, konštatovanie**, ktoré si nekladie za cieľ usmerniť **myšlienkový postup adresáta**;
- osobitným **druhom charakteristiky** je **životopis a karikatúra**.

Pracovný návod, recept,

- je to **opis postupu práce pri pracovných úkonoch**,
napr.: *obsluha počítača, varenie*.

Reakciu na predtým (**písomný aj ústny**) publikovaný **odborný text** vyjadruje:

Recenzia

- je to **kritické hodnotenie publikovaného diela** (*vedeckého – odborného alebo umeleckého*),
 - jeho **kvality, predností aj nedostatkov**;
 - ↔ najčastejšie býva **publikovaná** v **časopisoch** alebo v **novinách**.

Ukážka – úryvok z recenzie o filme Osadné

Hoci možno nie vždy bolo autorským zámerom nakrútiť vtipnú scénu, mnohé tak vyznievajú.

V každom prípade však ide o láskavý a milý pohľad na účinkujúcich. Za všetky hovorí scéna zobrazujúca výmenu názorov najdôležitejších mužov obce na otázku, aké zviera by bolo najvhodnejšie pre sochu, ktorá má vítať návštevníkov obce... Vo viacerých prípadoch sa môžete zamýšľať, či daná scéna bola mienená iba prvoplánovo, alebo či sa za ňou skrývajú ďalšie významy. Pravdepodobne bude vo väčšine prípadov platiť druhá možnosť... Nie je to iba akési jemne humorné „road-movie“ (mimochodom, oficiálny žáner filmu sa uvádza ako „document-toury-movie“) o troch Rusínoch putujúcich do Bruselu lobovať za svoje, v európskych meradlách možno primálne sny, ale takmer stále vás núti premýšľať nad tým, čo sa skrýva medzi riadkami.

Práve svojím podtextom sa Osadné stáva mnohorozmerným a získava na kvalite.

Zdroj: <http://naucnystyl2.blogspot.com/2010/09/naucny-styl.html>

Posudok

- je to *odborné posúdenie* a *zhodnotenie vedeckej práce* (monografie, dizertácie, štúdie),
- píše sa *len pre interné potreby vydavateľstiev a redakcií*,
- vypracúva sa aj pre *potreby obhájenia kvalifikačných, diplomových, dizertačných a iných prác*;
 - osobitným typom je *znalecký posudok*,
 - ↔ vypracúva ho *expert (znalec)* v *istej oblasti*,
 - ↔ slúži predovšetkým na *administratívno-právne účely*,
napr.: *na posúdenie miery zavinenia dopravnej nehody*.

Kritika

- je to *vyhrotený, prísny*, často *nesúhlasný pohľad* na *hodnotenú prácu*.

Práce Stredoškolskej odbornej činnosti

→ majú **nižšiu vedeckú úroveň**, no napriek tomu by mali priniesť **nové zistenia** alebo **aplikáciu nových poznatkov**.

Kompozícia a obsah prác Stredoškolskej odbornej činnosti

1. **titulný obal, titulný list**
2. **obsah**
3. **úvod**
 - *stručný úvod do problematiky,*
 - *dôvod, prečo sa autor pre tému rozhodol,*
 - *cieľ práce,*
 - *zvolené metódy,*
 - môžu sa spomenúť aj *ťažkosti*, ktoré sa vyskytli pri *práci s literatúrou* alebo pri *overovaní v praxi* atď.;
4. **jadro**
 - v *kapitolách* označených číslom alebo názvom *analyzuje, porovnáva, argumentuje, prináša dôkazy, príklady, cituje z odbornej literatúry* atď.;
5. **záver**
 - *stručné zhodnotenie splnenia cieľov, prínos práce* a jej *možné použitie* v *škole* alebo v *praxi*;
6. **resumé** v slovenskom a cudzom jazyku (modernejší, novší termín **abstrakt**);
 - *stručné zhrnutie obsahu po kapitolách*, aby *základnú informáciu* dostal *aj človek*, ktorý *celú prácu nebude čítať*, ale prípadne *hľadá pramene* na *spracovanie podobnej témy*;
7. **bibliografický zápis**
 - *zoznam použitej literatúry*, ktorá poslúžila na *štúdium, argumentovanie, citáciu* atď.;
8. **prílohy.**

Štruktúra práce SOČ

Obal
Hlavné kapitoly
Názov – titulná strana
Obsah
Úvod
Metodika
Teoretické východiska
Vlastná práca – výsledky
Diskusia
Záver
Resumé
Zoznam použitej literatúry
Podakovanie
Prílohy

Titulná strana

Na titulnej strane práce Stredoškolskej odbornej činnosti musia byť uvedené tieto údaje:

- **súťažný odbor, názov práce,**
- **text:**
 - Stredoškolská odborná činnosť**
 - ↔ *meno autora* alebo *každého člena autorského kolektívu* v *abecednom poradí*,
 - ↔ *ročník štúdia*,
 - ↔ *názov* a *adresa školy* (*stačí mesto*), z ktorého autor pochádza,
 - ↔ *meno konzultanta* (*uvádza sa s titulmi*),
 - ↔ *miesto* a *rok napísania práce* (*uvádza sa jedno mesto a jeden rok, kedy bola práca dokončená, napr. Bratislava 1997*);
 - ↔ *názov* prezentuje prácu. a preto by mal vystihovať jej *zameranie* alebo *problém*, na ktorý *sa zameriava*,
 - ↔ musí súvisieť a zodpovedať *obsahu práce*, a preto musí byť *terminologicky správny*;
 - ↔ skúseností potvrdzujú, že nie vždy *prvý návrh* pre *názov práce* je ten *najlepší*.

Čestné vyhlásenie

- je to *samostatný list*, na ktorom sa uvádza *vyhlásenie autorov* o tom, že *prácu vypracovali samostatne*;
 - spravidla ide o *formuláciu*:
 - “Prehlasujem(e), že prácu na tému “Názov práce” sme vypracovali samostatne a s použitím uvedenej literatúry.”**
 - ↔ *autori musia čestné vyhlásenie vlastnoručne podpísať*.

Úvod

- obsahuje **stručný úvod** do **problematiky**
 - *dôvod*, prečo sa *autor* rozhodol vypracovať *stredoškolskú odbornú činnosť na danú tému*;
- stanovuje **cieľ práce** a čomu má práca slúžiť,
- presne vymedzuje **problém**, ktorým sa **práca zaoberá**,
- nie je tu potrebné rozvíjať **teoretické informácie**,
- má byť **stručný** a **výstižný** a má prezentovať nasledujúci **obsah práce**,
- odporúčaný **rozsah** je **jedna až jeden a pol strany**.

Metodika

- tu **autor** definuje **postup** a **metódy spracovania témy**,
 - stručne opíše **pracovné postupy, prístrojovú techniku** (značku, výrobcu, parametre prístroja) a **podmienky**, v ktorých sa **informácie získavali**,
 - ⇔ je to dôležité najmä pri používaní **experimentálnych techník**;
- **prehľadne**, ale **podrobne** sa v nej uvádza **súbor vzoriek, miesto a spôsob ich odberu**,
- musí byť **písaná** tak, aby si čitateľ vedel urobiť **verný obraz o spôsobe autorovej práce a predstavu** o tom, nakoľko môže porovnávať **jeho výsledky s výsledkami iných autorov**;
- pri úplne prebranej metodike sa musí uvádzať **autor**, ktorý ju **predtým už použil**;
- podľa informácií v metodike by sa mali dať **uskutočnené merania a pokusy presne zopakovať**.

Teoretické východiská

- **kapitola** môže mať aj **iný názov**,
napr.: **Všeobecná charakteristika, Teoretická analýza problematiky** a pod.,
- **teoretická časť**,
 - stručne informuje o **poznatkoch**, ktoré boli v danej oblasti **už publikované**,
 - v tejto časti sa používa **množstvo citácií a prebraných informácií od rôznych autorov**,
 - ↔ pri každej z nich **treba uvádzať**, odkiaľ **pochádzajú**;
 - ⇔ uvádzať by sa mali **len informácie**, ktoré s **riešenou problematikou priamo súvisia**;
 - odporúčaný **rozsah teoretickej časti je do 5 strán**.

Vlastná práca

- **tŕažisko vlastnej práce** tvoria **výsledky**,
 - v tejto časti sa majú nachádzať **len vlastné výsledky, zistenia a pozorovania**,
 - ↔ **výsledky meraní a stanovení** je vhodné spracovať do **tabuliek** a **grafov**,
 - ↔ **pozorovania** je vhodné doplniť **nákresmi, mapami** a **fotografiami**,
 - ↔ **rozsiahlejšie tabuľky** a **grafy** sa obyčajne umiestňujú do **príloh**,
 - ⇔ v **texte** sa musia nachádzať **odkazy na ne**;
 - ↔ **údaje** uvedené v **tabuľke** alebo v **grafe** sa nemusia nachádzať aj v **texte**,
 - **výsledky** sa majú podávať **stručne, zrozumiteľne** a **prehľadne**,
 - na tie **najdôležitejšie** musí byť **čitateľ textom upozornený**,
 - v tejto časti by sa nemali vyskytovať **úvahy** a **porovnaní** s **inými autormi**.

Diskusia

- táto **kapitola** môže mať aj **iný názov**,
napr.: *vystihujúci podstatu alebo riešenie problému*;
- v nej sa interpretujú hlavne tie **výsledky**, ktoré majú veľký význam vo vzťahu k **riešenému problému**,
- musí priniesť **odpovede** na **otázky** a **ciele vytýčené v úvode**,
- **autor** v nej vyjadruje svoje **názory** a **postrehy** k **skúmanej problematike**,
 - **výsledky** porovnáva s **literatúrou** a vyslovuje z nich **vlastné závery** – dedukcie,
 - ↔ medzi ne patrí aj **konkrétne vlastné riešenie** alebo **vlastný návrh** na **vyriešenie problému**, ktorý **práca sleduje**;
- tu treba **osobitne vyzdvihnúť** a **napísať**, akoby sa dali vlastné **návrhy** či **poznatky uplatniť v praxi**.

Záver

- stručne zhodnocuje **dosiahnuté výsledky** a **splnenie vytýčených cieľov**,
 - zdôrazňuje **nové odlišné fakty**, ich **objektívitu**, **význam** a **možnosti využitia v praxi**;
- nemá obsahovať **rozbory** a **štúdie**,
 - tie patria **do diskusie**;
- prezentuje **autorov názor** na **daný problém** a **jeho riešenie**,
 - musí vyzdvihovať **prínos** jeho **návrhov** a poukázať na **spôsob** ich **realizácie**;
- mal by načrtnúť **d'alšiu perspektívu práce so získanými poznatkami** v **danej problematike**;
- odporúčaný rozsah je **jedna až jeden a pol strany**.

Zoznam použitej literatúry

- ide o **zoznam použitej**, nie **naštudovanej literatúry**,
 - pomocou neho sa má **záujemca** dostať k **pôvodným prameňom**, ktoré boli **citované v práci** a nie presvedčiť o **autorovom teoretickom rozhl'ade**;
 - ↔ uvádza sa teda **iba citovaná literatúra v texte**,
 - ↔ **zoznam** musí byť **v abecednom poradí**.

Pod'akovanie

- môže byť **súčasťou práce** (v **úvode** alebo na **samostatnom liste**),
 - je to **na rozhodnutí autora**;
- v súčasnosti sa stále viac preferuje **umiestnenie pod'akovania** pod **zoznamom použitej literatúry**,
- má byť **stručným pod'akovaním** tým, ktorí **autorovi** pomohli s **vypracovaním práce odbornou konzultačnou pomocou** a **pomocou pri zhromažďovaní a vyhodnocovaní údajov**.

Prílohy

- tu sa umiestňujú **všetky netextové časti** (*tabuľky, grafy, mapy, fotografie,...*) a sú uvedené v **zozname príloh**,
 - tie sú podľa potreby rozčlenené na **jednotlivé časti** (poradie nie je fixné),
 - ↔ **väčšinou** sa však *tabuľky a grafy umiestňujú do prednej časti*,
 - ↔ *fotodokumentácia a iný dokumentačný materiál* na **koniec príloh**.

Nákresy (ilustrácie)

- v **texte** sa označujú **skratkou** *Obr. X (obrázok)*, alebo *Fig. X (figure)*,
 - **systém** však musí byť **jednotný** (skratky sa v jednej práci nesmú kombinovať),
- každý **nákres** musí mať **samostatný nadpis**,
 - ak je potrebné, aj **legendu** a **grafickú mierku**,
 - ak nejde o **vlastnú ilustráciu**, musí byť uvedený **autor** alebo **zdroj**, z ktorého je **prebraná**;
- pri **popisoch** priamo v **obrázku**, nesmie byť použité **písmo menšie ako 1,6 mm** alebo **6 bodov** (*aby aj pri kopírovaní bolo čitateľné*),
- **ilustrácie** majú byť **prehľadné a zrozumiteľné**,
 - ak je to možné, treba sa vyhýbať **rôznym farbám**, pretože tie sa **kopírovaním práce stráca**,
 - ↔ odporúčajú sa **rôzne druhy výplní, šrafovanie**;
 - pokiaľ sa **ilustrácia** nachádza v **texte** (ale väčšinou aj v prílohách), **nadpis** a **popis** sa píše **pod ňou**.

Tabuľky

- zoraďujú sa do nich **údaje** vtedy, ak ich nie je možné **prehľadne** uviesť v **texte**,
 - označujú sa **skratkou** *Tab. X (tabuľka, table)*,
 - každá tabuľka musí mať **hore umiestnený nadpis**, prípadne **stručný sprievodný text**,
 - ↔ ak je potrebná **legenda**, umiestňuje sa **pod tabuľkou**;
 - pri **uvádzaní analýz** sa uvádza tiež:
 - ↔ **pracovisko**, kde bola analýza robená, prípadne **analytik**
 - ↔ a **použitá metóda** (*tieto údaje by mali byť uvedené aj v metodike*);
 - **údaje** uvedené v **tabuľkách** sa nemusia **opakovať** v **texte a grafoch**,
 - **tabuľka** by svojim **vnútorným usporiadaním** mala zodpovedať **šírke strany**.

Grafy a diagramy

- sú obdobou **tabuľkového zápisu**, ale na ich **znázorneniach** sa **mnohé javy a zistenia** dajú veľmi **prehľadne demonštrovať**;
- pre **čitateľa** sú **veľmi zaujímavé**,
 - z nich sa môžeme dozvedieť **dôležité informácie**;
- majú byť **pekné**, ale zároveň **jednoduché, prehľadné a presné**;
 - ak je to možné, uprednostňujú sa **čierno-biele dvojrozmerné grafy**;
- **údaje** uvedené v **presnom grafe** sa už nemusia uvádzať do **tabuliek**;
- v **texte** sa **grafy označujú slovom Graf X.**;
 - každý **graf** má mať **nadpis** a prípadný **sprievodný text**;
- použité **písmo** na **popisy** v **grafe** nesmie byť menšie ako **1,6 mm** alebo **6 bodov**;
- časti **tabuľky** a **grafy** je možné v prípade potreby **zlúčiť**.

Mapy

- pri **mapových prílohách** je vhodné **voliť jednotné vysvetlivky**;
 - každá **mapa** musí obsahovať:
 - ↔ **názov**,
 - ↔ **grafickú mierku** (môže byť doplnená aj číselnou), hlavne **orientačné body** (*kóta, sídlo, tok*),
 - ↔ a **označenie severu**;
 - dôležitá je **autorizácia mapy**;
 - odporúča sa **zjednodušený mapový výstup skúmanej oblasti**;
 - skôr ako **kopírovanie farebných kartografických materiálov** sa odporúča vyhotovenie **zjednodušeného nákresu danej oblasti prekreslením z mapového podkladu**.

Fotodokumentácia a iný dokumentačný materiál

- pri **fotodokumentácii** musí mať **každá fotografia**:
 - **vlastné označenie, nadpis**,
 - ↔ prípadne **sprievodný text**,
 - a **meno autora snímku**;
 - často sa odporúča napísať aj **dátum vyhotovenia**;
 - **fotografie** musia byť **ostré, kontrastné** a vyhotovené na **lesklom papieri**;
 - oveľa **výhodnejšie** ako vlepovať **fotografie** je umiestniť ich do **príloh** pomocou **priesvitných fotorožkov**.
 - jednotlivé **listy** by sa nemali **fotografiami preplňať**,
 - ↔ odporúčané sú **2 fotografie 9 x13 na 1 stranu**;
- práca môže byť doplnená aj **d'alsím dokumentačným materiálom**,
napr.: **zbierkou prírodných materiálov, korenín, skamenelín, bio materiálu, ale aj technických výkresov a katalógov**.

Ostatné teoretické kapitoly a všeobecné informácie

- **vysvetľujúca základná teória, systematika a zložité rozčlenenia** prebrané z literatúry môžu byť pre **informáciu čitateľa** umiestnené do **príloh**;
 - v **teoretickej časti a metodike** by zaberali **zbytočné miesto**,
 - ↔ v **týchto kapitolách** sa môže nachádzať **odkaz na ne**;
 - v **tejto časti** je ďalej potrebné uvádzať (pokiaľ si to práca vyžaduje):
 - ↔ **technické parametre**:
 - ↔ **zoznam nameraných hodnôt daných veličín na konkrétnom vyhotovenom výrobku alebo zariadení**
 - ↔ a **oznam použitých súčiastok, konštrukčných dielov, položiek** (uviesť všetky komponenty, z ktorých pozostáva technické zariadenie, presné podrobné špecifikovanie súčiastok, materiálov, konštrukčných prvkov, blokov...

Rozsah prác SOČ

- odporúča sa **10 až 20 strán**;
- práce tohoto druhu v *zahraničí* bývajú často *limitované* na **20 strán textu**, vrátane *zoznamu použitej literatúry*,
 - ↔ ide teda iba o *text*;
 - ↔ všetky *tabuľky, grafy, mapy, nákresy, obrázky a fotografie* sa umiestňujú do *jednotlivých častí príloh*, ktoré *limitované nie sú*.

Ako citovať literatúru

Bibliografická citácia je súhrn údajov o *citovanej publikácii* alebo jej *časti* a umožňuje jej **identifikáciu** (získovanie totožnosti).

Podľa **druhu citovaných publikácií** alebo ich častí sa najčastejšie rozoznávajú tieto **citácie**:

- a. **monografie** (jednozväzkové diela),
- b. **viacväzkového diela** ako celku,
- c. **state** (príspevku článku) v **zborníku**,
- d. **článku** v **časopise**,
- e. **dizertačnej, rigoróznej, diplomovej práce**.

Podľa **rozsahu** v **citácii** sa rozoznávajú tieto druhy:

- a. **skrátaná citácia**,
 - obsahuje *minimálne údaje nevyhnutné na identifikáciu publikácie* alebo *jej časti*;
- b. **základná citácia**,
 - obsahuje *údaje potrebné na identifikáciu publikácie* alebo *jej časti* a na *poskytnutie základnej predstavy o jej rozsahu*;
- c. **rozšírená citácia**,
 - obsahuje *všetky údaje základnej citácie* a *naviac doplnkové údaje*, ktoré slúžia na *rozšírenie informácie o citovanej publikácii* alebo *jej časti*.

Zvolený druh citácie je potrebné v tej istej **publikácii** dôsledne **dodržiavať**.

Zásady uvádzania jednotlivých údajov v citácii:

- **meno autora, priezvisko, krstné meno** či **mená** (možno uviesť iba iniciály) **uvádzat'** podľa možnosti v **pôvodnom tvare**,
 - ak sa uvádza v **origináli inak** ako **latinkou**, používa sa **transliterácia** (*prepis písmen jednej abecednej sústavy písmenami druhej sústavy*, napr. z azbuky do latinky podľa platných predpisov);
 - ↔ **tituly a hodnosti autorov** sa neuvádzajú;
- ak prácu napísali **dvaja až traja autori**, v **citácii** sa uvádzajú **všetci**,
 - v poradí **priezvisko a krstné meno** ako u **prvého autora** a **medzi mená jednotlivých autorov** sa dáva **čiarka**, prípadne **pomlčka**;
- ak prácu napísali **viac ako traja autori**, je možné uviesť podľa potreby:
 - **mená všetkých**,
 - alebo **iba meno prvého autora** a za ním uviesť **“a kol.”**, alebo **“ai”**, alebo **“et al”**;
- **názov** sa uvádza v **jazyku citovanej publikácie** (podľa potreby sa transliteruje – prepíše do latinky),
 - ak sa **originálny názov** dopĺňa **prekladom**, tento sa uvádza v **hranatej zátvorke**,
 - pri **anonymných publikáciách** uvádzaných názvom **Zborník, Práca** a pod., sa za **tento názov publikácie** uvádza v **zátvorke** i **názov vydávajúcej inštitúcie**,
 - ↔ ak **publikácia** nie je uvedená ako **vydavateľ, poradie a miesto vydania, názov vydavateľstva** sa vždy píše v **jazyku a pravopise** (*podľa potreby sa transliterujú – prepíšu*);
 - **poradie vydania** sa píše **arabskými číslicami**;
 - **rok vydania** sa vždy píše **arabskou číslicou**,
 - ↔ ak sa v **diele** neuvádza, v **hranatej zátvorke** sa uvedie **približný odhad vročenia** (údaj o roku vzniku) alebo **skratka B.r.**;
 - ↔ pri **viacväzkových dielach** sa zaznačí **vročenie prvého a posledného zväzku**;
 - **ročník a číslo periodika** sa vždy píše **arabskou číslicou** a podčiarkne sa **plnou čiarou**,
 - ↔ ak ide o **dvojčíslo periodika**, medzi **obe čísla** sa píše **lomka** (grafický znak v podobe šikmej čiary);
 - **poslednou očíslovanou stranou** a **písmenom s.** sa označuje **rozsah počtu strán**, na ktorých sa nachádza **text**.

Príklady citácií:

a. citácia monografie:

- **skrátaná citácia:**
napr.: SPUSTOVÁ, V. – DZÚRIK, R.: Renálna insuficiencia 1.vyd. Martin 1992
- **základná citácia:**
napr.: SPUSTOVÁ, V. – DZÚRIK, R. : Renálna insuficiencia. Patogenéza, prevencia a terapia metabolických porúch. 1. vyd. Martin, Osveta 1992.

b. citácia viacväzkového diela:

→ **skrátaná citácia:**

napr.: VADEMECUM zahraničných prípravkov registrovaných v ČSFR. 1. vyd. Praha 1990. 2. zv.

→ **základná citácia:**

napr.: VADEMECUM zahraničných prípravkov registrovaných v ČSFR. I. sv. A-N, II. sv. O-Z. 1. vyd. Praha, Medika 1990. 2. zv.

c. citácie state (príspevku, článku) v zborníku:

→ **skrátaná citácia,**

→ **údaje:**

↔ priezvisko s iniciálkou krstného mena autora, resp. mien autorov s pomlčkami medzi menami; dvojbodka; názov state; bodka; názov zborníka za slovom In: bodka; ročník (zväzok); bodka; miesto vydania; rok vydania; čiarka; prvá strana state za písmenom s., bodka); napr.: *Řežníček, J.: Hypertencia pri chorobách obličiek. In: Klinická urológia. 1 vyd. Martin 1990, s. 485.*

→ **základná citácia,**

→ **údaje:**

↔ priezvisko, čiarka, iniciálka krstného mena, bodka, dvojbodka, názov state, bodka, názov zborníka za slovom In: bodka, ročník (zväzok) bodka, meno redaktora jednorazovo vydaného zborníka, bodka, miesto vydania čiarka, nakladateľ, rok vydania čiarka, rozsah strán za písmenom s., medzi číslicami pomlčka, bodka; napr.: *Řežníček, J.: Hypertenzia pri chorobách obličiek. In: Klinická urológia. V. Zvara - J. Kučera - M. H. Horňák a kol. 1.vyd. Martin, Osveta 1990 s.485 -488.*

d. citácia článku v časopise:

→ **skrátaná citácia:**

→ **údaje:**

↔ priezvisko, čiarka s iniciálkou krstného mena, bodka, čiarka, ročník (zväzok), čiarka, rok vydania, čiarka, číslo, iba ak nie je ročník stránkovaný priebežne, čiarka, prvá strana článku za písmenom s. napr.: *LEHNER, M. Verbruhungen und Verbrennungen im Kindersalter, Dtsch. Krankenpflg. Ztsch., 45, 1992, s. 722 – 777.*

→ **základná citácia:**

→ **údaje:**

↔ priezvisko, čiarka s iniciálkou krstného mena bodka, dvojbodka, názov článku, bodka, názov časopisu, čiarka, ročník (zväzok), čiarka, rok vydania, čiarka, číslo, čiarka, stránky označené písmenom s., medzi číslicami pomlčka bodka). napr.: *LEHNER, M.: Verbruhungen und Verbrennungen im Kindersalter. Dtsch. Krankenpflg. Ztsch., 45, 1992, č. 11, s. 722 – 777.*

Odkaz na citáciu

- sa odlišuje od **bibliografickej citácie**,
 - rozumie sa pod ním **odvolanie sa na citáciu v texte uvedenej na inom mieste**:
 - ↔ pod **čiarou**,
 - ↔ alebo v **zozname literatúry** na konci **kapitoly, knihy, článku** a pod.;
- citáciu možno umiestniť:
 - **na konci textu – článku**,
 - v **poznámke** pod **čiarou kapitol** alebo **celej publikácie**,
 - **priamo v texte**,
 - **čiasťočne v texte** a **čiasťočne pod čiarou**;
- **spôsob umiestnenia citácie** musí byť v tej istej **publikácii jednotný**;
- ak sa neuvádza **citácia priamo v texte**, použije sa **odkaz na citáciu**, ktorý má **dve základné formy**:
 - a. **poradové číslo**, pod ktorým sa uvádza **citácia pod čiarou**, alebo v **zozname literatúry** na **konci textu** či **práce**;
 - b. **priezvisko autora (autorov)** a **rok vydania**,
 - **rok vydania** a **meno autora** sa **podľa kontextu** oddeľuje od **ostatného textu zátvorkou** (**STRNOVÁ, 1992**).
 - ak sa **tá istá publikácia** cituje bezprostredne za sebou **viackrát**, namiesto opakovania celej citácie možno použiť **výraz “tamtiež”** doplnený **číslom stránky**:
 - ↔ **citáty** sú presné (**doslovné**) **prevzaté znenia cudzích myšlienok** (**cudzieho textu**) z **odbornej** alebo **inej literatúry**;
 - ↔ uvádzajú sa v **úvodzovkách** a s **presne označeným zdrojom**, ktorý sa uvádza v **skrátenej podobe**:
 - ↔ **priezvisko autora**,
 - ↔ **rok vydania zdrojového dokumentu**,
 - ↔ **strana**, na ktorej sa **citovaný text nachádza**,
napr.: „**Základným cieľom informačných rečníckych prejavov je odovzdať poslucháčom istú sumu informácií, poznatkov.**“ (**Slančová, 2001, s. 154**)
 - ↔ **parafrázovanie** je **uvádzanie, zoštylizovanie cudzích myšlienok** z rôznej **odbornej** a **inej literatúry vlastnými slovami**,
 - ↔ **preformulované myšlienky** sa už **nedávajú do úvodzoviek**, ale **pôvodný zdroj**, odkiaľ sme tieto **myšlienky získali**, treba **uviesť**.
 - ↔ **pri každej citácii, parafrázovaní** je potrebné **uviesť prameň**, pretože v opačnom prípade ide o **krádež**.

Formálna úprava prác SOČ

- píšu sa na **biely papier formátu A4**,
- majú byť **zviazané rozoberateľnou väzbou** (napr. hrebeňovou), aby ich bolo možné v budúcnosti **doplniť** alebo **opraviť** a aby sa dali v prípade potreby **voľne kopírovať**,
- nemajú byť **písané obojstranne**,
- kvôli **väzbe** sa odporúča o **niečo väčší ľavý okraj**,
- **štandardné písmo má veľkosť 12**,
 - **väčšie** alebo **zvýraznené písmo** sa používa **iba na označenie jednotlivých častí a kapitol**;
- **latinské názvy** by sa mali **písať kurzívou**;
- **zaužívané** a **normou stanovené riadkovanie** je **2**;
- **text** je potrebné **rozčleňovať nadpismi a odstavcami**;
- **nová kapitola** (nie podkapitola) sa začína spravidla písať **na novú stranu**;
- **prílohy** sú **oddelené samostatným listom a nadpisom**;
- **každá strana práce** okrem **titulnej a čestného prehlásenia** je **označená číslom**;
- **práca** má byť **pravopisne bezchybná a terminologicky správna**.

Najčastejšie chyby v prácach SOČ

- príliš **filozofický záver**,
 - často **nesúvisí s problémom riešeným prácou**;
- príliš podrobná **teoretická časť**;
- z **trojrozmerných grafov** sa nedajú vyčítať **objektívne informácie**;
- pri **fotografiách** nie je uvedený **autor** alebo **zdroj**, prípadne **nemajú ani nadpis**;
- **nesprávna citácia**;
- často **zanedbateľné vyzdvihnutie vlastného podielu** na tvorbe práce;
- len **minimálne priame poukázanie** na **praktické využitie získaných výsledkov**;
- príliš **častý výskyt pravopisných a štylizovaných chýb**.

Prehliadky prác Stredoškolskej odbornej činnosti sa uskutočňujú formou verejnej obhajoby pred odbornou hodnotiacou komisiou.

Obhajoba sa skladá z dvoch častí:

- a. z **vlastnej obhajoby autora**, resp. **povereného člena autorského kolektívu**, v ktorej **komisiu i prítomných** stručne zoznámí s **obsahom práce**, jej **cieľom, postupom a výsledkami riešenia** (*prečo prácu robil, k čomu sa dopracoval, čo sa mu podľa jeho názoru podarilo a či je možné a ako výsledky prakticky využiť*);
 - v **školských a regionálnych prehliadkach** sa podľa pokynov organizátorov môže zúčastniť i **celý autorský kolektív**, no v **celošátnej prehliadke** to už **nie je možné**;
 - odporúčaná doba **prezentácie vlastnej práce** je **5 – 10 minút**,
 - **prácu** je potrebné **predniesť zrozumiteľným jazykom**,
 - **nerozoberať prácu zoširoka**,
 - ↔ **vybrať z nej len podstatné časti** tak, aby sa **neprekročil časový limit** a zostalo **dost' času na poskytnutie jasného a zaujímavého obrazu o výskume a jeho výsledkoch**;
- b. z **diskusie**, pri ktorej **autor odpovedá na otázky odbornej hodnotiacej komisie**, prípadne **ostatných prítomných**.

Časté chyby pri obhajobách SOČ:

- príliš *dlhá videoprojekcia*;
 - *zdlhové opakovanie teórie* uvedenej v práci, čím *nezostáva dostatok času* na *podstatné informácie* o výskume, ale *hlavne dosiahnuteľných výsledkoch* a *ich praktickom využití*;
 - *príliš stručné*, alebo naopak *príliš dlhé (a nie priame) odpovede na otázky komisie*.

Administratívny štýl

- býva **objektívny, verejný** a v **písomnej forme**,
 - je to **štýl verejnej úradnej komunikácie**;
- jeho **funkciou** je oznámiť, sprostredkovať **prijemcovi presné údaje, fakty**, bez doplňujúcich a vysvetľujúcich detailov;
- zo **slohových postupov** najviac využíva:
 - **informačný** a **opisný slohový postup**,
napr. *zápisnica, životopis*;
- má **predpísanú formu** (*presnú, konkrétnu, stručnú, vecnú, prehľadnú, pravopisne správne napísanú*),
- na **úpravu administratívnych písomností** používa **štátne normy (STN)**,
- **požiadavkám štátnej normy** podliehajú tieto **útvary** (*alebo ich častí*), **žánre** (*zápisnica, protokol, zmenka, žiadosť, vyhláška, urgencia, súpis, poukážka, katalóg, životopis*);
 - **Slovenská technická norma** vyžaduje **normovanú štruktúru** a **formálnu úpravu úradného listu**,
napr.: *žiadosť, objednávka, reklamácia atď.*,
 - ↔ presne určuje **typ písma, medzery** medzi **riadkami, slovami, veľkosť písma, označovanie odsekov, podčiarkovanie, písanie adresy, dátumu, miesta atď.**
 - ↔ píše sa vždy na **kancelársky papier formátu A4** a **okrem životopisu** sa vždy píše na **počítači** alebo **strojom**, ale **aj rukou** (*úhladne, čitateľne*),
 - ↔ musia sa dodržiavať **okraje**;
- **tlačivá** sa vyplňajú **vždy paličkovým písmom**,
- z **administratívnych dokumentov** si treba vždy **odložiť kópiu**;

Základnými znakmi administratívneho štýlu je:

- ↓ **vecnosť**,
 - ↔ využíva:
 - ↔ **nocionálne** – pojmové (*nepríznačkové slová*); pojmy,
napr. *dom* (nie domček) alebo *chatrč, búda*;
 - ↔ **odborné názvy**, čo ho približuje k **odbornému štýlu**,
napr. *zmenka, akcia, sociálny príspevok*;
 - ↔ prináša **veľa faktov, vymenúva ich** (*enumerácia*);
- ↓ **stručnosť**,
 - ↔ **útvary** podávajú **stručnú informáciu** bez **vysvetľovania**,
napr.: *pozvánka*;
- ↓ **adresnosť**,
 - ↔ **útvary** majú **konkrétneho prijemcu, adresáta**,
napr.: *úradné listy*,
 - ↔ niektoré sú **adresované všetkým občanom štátu** alebo **mesta**,
napr.: *zákony, vyhlášky, upozornenia na stanici, letisku, blízko lesa atď.*;
- ↓ **knižnosť**,
 - ↔ **vete** chýba **pestrá modalita**,
 - ↔ využíva:
 - ↔ **oznamovacie vety**,
 - ↔ tiež **komplikované zložené súvetia** (*hlavne v právnickej oblasti*),
- ↓ **neutrálnosť**.

Z jazykových prostriedkov administratívny štýl využíva:

V lexike:

- *nocionálne slová,*
- *skratky,*
- *kancelarizmy,*
- *termíny,*
- *multiverbizáciu,*
 - utvorenie *viacslovného výrazu z jednoslovného synonymného ekvivalentu:*
napr.: *dať súhlas* – súhlasiť; *podať dôkaz* – dokázať; *podať vysvetlenie* – vysvetliť;
 mať vplyv – ovplyvňovať.

V morfológii a syntaxi:

- *trpné prídavia,*
- *prechodníky,*
- *číslovky,*
- *menné vyjadrovania,*
- *neúplné vety.*

Z mimojazykových prostriedkov administratívny štýl využíva:

- *grafické členenie textu,*
- *tabuľky,*
- *predtlač.*

Administratívne útvary

- tvorí ich **komplex písomností**, ktoré **vypracúva** alebo **potrebuje človek v rozličných dôležitých životných situáciách.**

Administratívne útvary sa delia na:

a. **Dokumentárne administratívne útvary,**

- sú **spracované do klasickej textovej podoby,**
- ich **cieľom** je:
 - zachytiť, zdokumentovať *výsledky verejných* alebo *pracovných zasadnutí,*
 - oboznámiť *verejnosť* alebo *inštitúciu (organizáciu)* s *oficiálnymi informáciami,*
- môžu, ale nemusia byť **adresované konkrétnemu príjemcovi,**
- majú **platnosť veľmi dlhý čas,**
 - na *uchovávanie* týchto *útvarov* platia *osobitné nariadenia z oblasti archivovania dokumentov,*
napr.: *doba uchovávania, termín a spôsob skartácie – vyradovania a zničenia spisov;*

K dokumentárnym administratívnym útvarom sa zaraďuje:

- zápisnica, protokol (*maturitný protokol, triedny katalóg*), rezolúcia, záväzok, výzva, petícia, memorandum, zmluva, potvrdenka, osvedčenie (*certifikát*), platobný príkaz, šek, splnomocnenie, životopis;

Charakteristika jednotlivých dokumentárnych administratívnych útvarov

Zápisnica

- zaznamenáva *podrobný*, no *nie doslovný*, záznam priebehu schôdzí, konferencií, zasadaní rôznych orgánov, komisií, zjazdov, gremiálnych porád, výsluchov, pohovorov atď.,
- je tiež *dokladom o plnení úloh organizácie* a zároveň *svedectvom* o jej *činnosti*,
- v *organizáciách* sa *archivuje*,
- v súčasnosti je snaha, aby *zápisnica* bola *čo najstručnejšia*,
 - *dôležité sú závery, uznesenia, diskusné príspevky*;
- píše sa na *A4* alebo do *knihy zápisníc*, v ktorej sú *očíslované strany*, aby sa *zamedzilo manipulácii s jej textom*;

Obsahuje:

- **názov dokumentu – Zápisnica**;
- **dátum a miesto zasadnutia**;
- **počet zúčastnených** (*prikladá sa prezenčná listina*);
- **program schôdze v bodoch**,
- **kontrola starých a prijatie nových uznesení**;
- **stručný zápis ku každému bodu zasadnutia**;
- **dátum zapísania, meno a podpis zapisovateľa**;
- **meno a podpis overovateľa**, ktorým v *organizácii* býva *predseda*, príp. *riaditeľ*.

Ukážka zápisnice

Zápisnica zo zasadnutia predmetovej komisie anglického jazyka

Dátum: 26.8.2009

Prítomní: Kucháriková, Čičvákova, Handzušová, Sukovská, Tkáčová, Matol'áková

Ospravedlnení: Germušková, Šuchová

Program:

1. Prerokovanie časovo-tematických plánov
2. Rozdelenie úloh a zostavenie plánu práce PK
3. Požiadavky na vedenie školy
4. Uznesenie

1. Prítomných privítala Mgr. Kucháriková.

2. Všetci členovia PK sa s novým ŠVP oboznámili už cez dovolenku (prázdniny), teraz si len vymieňali postrehy, názory, pripomienky, návrhy, zavedenie nových foriem, metód do vyuč. procesu. Prekonzultovala sa tiež príprava časovo-tematických plánov každého ročníka, ktoré musia korešpondovať so vzdelávacími štandardmi a každý člen PK ich musí ovládať.

Na vyučovacích hodinách je potrebné pracovať s exemplifikačnými úlohami.

Z výchovných cieľov je potrebné sa zamerať na výchovu v duchu humanizmu, klásť dôraz na výchovu k ľudským právam, intenzívne pôsobiť na žiakov v oblasti predchádzania všetkým formám diskriminácie, rasizmu a aktívne riešiť problém obezity.

Všetky plány sú k dispozícii v elektronickej podobe; návrhy zmien, doplnenia plánov môžu jednotliví vyučujúci predložiť počas školského roka na zasadnutiach PK. Vedúca PK po schválení tieto zmeny zakomponuje do plánov.

Ďalej boli rozdelené úlohy na školský rok a vypracovaný Plán práce predmetovej komisie.

Navrhované aktivity pre žiakov sú uvedené v Pláne práce PK.

Vyučujúci v jednotlivých triedach pripravujú do 16.9. návrhy na vstupné testy, ktoré po zopakovaní učiva najneskôr do 30.9.2008 napíšu. Vyhodnotenie na základe čiastkových údajov spracuje vedúca PK.

Rozdelenie úloh jednotlivým členom PK je podrobne rozpísané v ročnom pláne práce PK Aj.

PK tiež prerokovala postup pri diagnostike talentovaných žiakov.

Rozvoju takýchto žiakov sa bude osobitne venovať Mgr. Handzušová.

3. Požiadavky na vedenie školy:

- zakúpiť výkonnejší CD prehrávač do učebne 132,
- do učebne 220 zakúpiť televízor,
- podľa možnosti vymeniť ergonomicky nevyhovujúce lavice v učebni 220.

Uznesenie:

PK AJ ukladá všetkým členom:

1. Vypracovať tematické plány.

T: do 10. 9. 2009

Zodp.: vyučujúci Aj

2. Dodržiavať vzdelávacie štandardy, pracovať s exemplifikačnými úlohami.

T.: počas celého školského roka

Zodp.: vyučujúci Aj

3. Vypracovať návrhy na vstupné testy.

T: do 15. 9. 2009

Zodp.: vyučujúci Aj

PK AJ berie na vedomie:

1. Rozdelenie úloh jednotlivým členom PK.

V Prešove 27. 8. 2009

Zapísala: Mgr. Kucháriková, ved. PK AJ

Overil: Dr. Jozef Berta, riaditeľ školy

Protokol

- je **podrobný zápis údajov z dôležitého a vážneho podujatia**,
napr.: *protokol o maturitnej skúške*;
 - tiež **podrobný doslovný záznam celého priebehu rokovania, výsluchu na základe zvukovej nahrávky alebo stenografického záznamu.**

Rezolúcia

- je to **zhrnutie požiadaviek, uznesení ap. z kolektívneho rokovania**,
 - **manifestačné uznesenie kolektívu, slávnostné vyhlásenie niečoho**;napr.: *rezolúcia EU k pandémie.*

Závazok

- **povinnosť** vyplývajúca zo **záväzného sľubu jednotlivca alebo kolektívu, zmluvy ap.**;
- napr.:
- poslanecký sľub.*

Výzva

- **ústny alebo písomný prejav**, ktorým **niekoho** (jednotlivca alebo kolektív) **na niečo vyzývame** (aby urobil nejakú vec),
napr.: *výzva na predkladanie žiadostí o poskytnutie nenávratného finančného príspevku na rekonštrukciu domu.*

Petícia

- **písomná žiadosť občanov adresovaná verejnej inštitúcii**,
napr.: vláde.

Memorandum

- **pamätný spis**,
 - **vyhlásenie obsahujúce výklad postoja k závažnej, najmä politickej otázke**,
napr.: *Memorandum slovenského národa (z r. 1861) v dejinách Slovákov*;
- v súčasnosti má **blízko k rezolúcii**,
napr.: *Memorandum o spolupráci pri realizovaní Projektu medzi UčPS a Fakultou športu Prešovskej univerzity v Prešove.*

Zmluva

- je to **úradná dohoda medzi účastníkmi dvoch strán**,
napr.: *dohoda o vykonaní práce medzi riaditeľom organizácie a zamestnancom.*

Potvrdenka

- je to **doklad s písomným potvrdením nejakého úkonu**,
napr.: *potvrdenie o návšteve školy (príklady pozri v kapitole ukážky informačných slohových postupov).*

Osvedčenie

- písomný doklad s úradným potvrdením niečoho, preukaz;
→ potvrdenie o zručnosti, spôsobilosti vykonávať istú činnosť;
napr.: osvedčenie o technickom preukaze motorového vozidla; osvedčenie o štátnom občianstve

Certifikát

- úradné osvedčenie používané najmä v obchodnom styku,
napr.: certifikát na istý tovar, výrobok.

Platobný príkaz

- je to príkaz na úhradu finančných prostriedkov.

Šek

- je to poukážka s príkazom vyplatiť istú sumu z konta toho, kto tu poukážku vystavuje,
napr.: pokladničný, cestovný šek,

Splnomocnenie

- je to poverenie konať v mene niekoho,
napr.: splnomocnenie k užívaniu motorového vozidla.

Ukážka splnomocnenia

Splnomocnenie

Dole podpísaný **Jozef Karafa**, držiteľ osvedčenia o evidencii SD 143617, narodený 15. 6. 1945, r. č. 450615/216, bytom Lemešany 144, PSČ 08208

splnomocňujem

Mareka Mihoka, nar. 19. 6. 1978, r. č. 780619/9076, bytom Drienov 184, PSČ 08206 k užívaniu motorového vozidla – zn. ŠKODA FABIA, EČV PO 626 CV, výrobné číslo podvozku (VIN): TMBCC25J583060819, rok výroby 2008, a to na území Slovenskej republiky, ako aj v zahraničí.

Prílohou splnomocnenia je potvrdenie o poistení zodpovednosti č. 8000624617 a zelená karta.

V Prešove dňa 22. 2. 2008

.....
Jozef Karafa

Životopis

- **Curriculum vitae** (z lat. – životná cesta; biografia, z gréc. – životopis; autobiografia, z gréc. – vlastný životopis),
- využíva **informačný a opisný slohový postup** (popisuje životnú cestu);
- píše sa na **kancelársky papier formátu A4**,
 - **ručne** sa píše len ak si to **firma vyžaduje**;
- môže mať **dve formy**:
 - **celistvý text**,
 - **štruktúrovaný** (štruktúrne usporiadaný);
- patrí tu:
 - ↓ **úradný životopis**,
 - prináša **pravdivé fakty** o **životnej ceste autora**,
 - slúži ako **súčasť iných písomností**,
napr. *žiadosti, prihlášky atď.*;
 - ↓ **beletrizovaný** (literárno-umelecký) **životopis**,
 - využíva **umelecké výrazové prostriedky**,
 - patrí medzi **útvary umeleckého štýlu**,
 - môže na rozdiel od **administratívneho životopisu** pracovať aj s **fikciou, fantáziou**;

Druhy životopisu

1. kontextový životopis

- **informácie** sa v ňom píše v **ucelených vetách**,
- **kompozične i obsahovo** je rozdelený do týchto častí:
 - a. **dátum narodenia a miesto; otec, matka, súrodenci**,
 - v životopise dospelých osôb aj *manželka, deti*;
 - b. **prehľad vzdelania a praxe**;
 - c. **záľuby alebo osobitné nadanie**;

2. životopis v bodoch

- nepíšeme **vety**, ale **heslá**, za ktorými **nedávame bodku**,
- obsahuje tieto body:
 - **Narodený/á; Meno a povolanie rodičov; Súrodenci; Vzdelanie; Jazykové znalosti.**

Ukážka životopisu v bodoch

Životopis

Jana Mičková, Hviezdoslavova 60, 051 01 Prešov, študentka 4. ročníka, Gymnázia,
Konštantínova 5, 051 02 Prešov

Narodená
5. 6. 2009 v Prešove

Meno a povolanie rodičov
Ján Mičko, geodet vo firme Geo v Prešove
Mária Mičková, rod. Sabová, učiteľka ZŠ v Prešove, Prostejovská ul.

Súrodenci
Anna, žiačka 6. ročníka ZŠ v Prešove, Prostejovská ul.
Róbert, poslucháč 3. ročníka Pedagogickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove

Vzdelanie
Tohto školského roka maturitou ukončím štúdium na Gymnáziu, Konštantínova 5 v Prešove

Jazykové znalosti
Aktívne ovládam anglický a nemecký jazyk

V Prešove 20. júna 2020

vlastnoručný podpis

Profesijný, kariérny životopis

→ prináša **informácie v bodoch:**

- *Narodený/á, Vzdelanie; Doterajšia prax; Jazykové znalosti; Zvláštne schopnosti a nadanie,*
- *vľavo dole miesto písania a dátum,*
- *o riadok nižšie vpravo vlastnoručný podpis.*

Úradný štruktúrovaný životopis (informácie sa píše v poradí):

<p>Osobné údaje Meno a priezvisko Adresa Telefón E-mail Dátum narodenia Národnosť Vzdelanie (píšeme od posledného) študijný pobyt kurz Pracovné skúsenosti (píšu sa od posledného zamestnania) Profesionálny cieľ Jazykové schopnosti Osobitné schopnosti Záujmy</p> <p>Rámcová časť na konci je povinná: miesto, dátum a vlastnoručný podpis</p>
--

Osnova životopisu

<p>→ Meno a priezvisko → Dátum a miesto narodenia, trvalé bydlisko → Predchádzajúce zamestnania (pozícia, názov firmy, od – do) → Priebeh vzdelania: → základná škola, stredná škola, vysoká škola ↔ uvádzajú sa roky začatia a ukončenia štúdia (pri strednej a vysokej škole sa uvádza aj odbor) → Osobitné schopnosti, záujmy (vodičský preukaz, cudzie jazyky, prax) → Záver – cieľ, perspektívy</p> <p>dátum a miesto písania</p> <p>vlastnoručný podpis</p>

Ukážka celistvého životopisu

Životopis

Volám sa Peter Boháč, narodil som sa 3. 5. 2010 v Martine.
Trvalé bydlisko mám na J. Kronera 14 v Martine.
Základné vzdelanie som ukončil v roku 2019 na ZŠ J. Lettricha v Martine.
Momentálne študujem na ZSSĚ v Liptovskom Hrádku, odbor elektrotechnika. Toto štúdium ukončím maturitnou skúškou.
Aktívne ovládam anglický jazyk, pasívne nemecký jazyk.
Mojim cieľom je úspešne ukončiť ZSSĚ a ďalej študovať v odbore.

Liptovský Hrádok 26. 5. 2022

Peter Boháč

Beletrizovaný životopis

- je to **útvar umeleckého štýlu**,
 - na rozdiel od **úradného životopisu** využíva **umelecké výrazové prostriedky**,
 - ↔ **metafory, prirovnania, personifikácie**,
 - ↔ **frazeologizmy**,
 - ↔ **slovesá, podstatné a prídavné mená**,
 - ↔ **obmieňanie, pestrosť, originalitu**;
 - nemusí obsahovať **pravdivé údaje**,
 - ↔ jeho autor pracuje s **fantáziou, obrazotvornosťou**,
- **vetná stavba** je v ňom **pestrá, dynamická**,
 - na zabezpečenie **časovej následnosti životopisných údajov** využíva **spájacie výrazy**,
 - na **zdôraznenie osobného postoja** využíva **všetky typy viet podľa komunikačného zámeru a slová s citovým zafarbením**,
- môže byť:
 - a. **autobiografiou** (vlastný životopis),
 - b. **biografiou** (životopis inej konkrétnej osoby),
- ide v ňom hlavne o **štylistiku**, možnosť ukázať **štylistickú zručnosť**,
- jeho znakom je:
 - **príbehovosť/epickosť** (ale pozor, nie je to rozprávanie – zápleтка..., rozuzlenie),
 - **faktografia – umelecké zakomponovanie najdôležitejších faktov**, napríklad **narodenie, rodinné zázemie, štúdium, záujmy, schopnosti, ambície do budúcnosti a pod.**
- dôležitú úlohu v ňom hrá „**zahmlievanie**“ **faktov**,
 - porovnajte nasledujúce vety:
 - a. *Ludovít Štúr, syn učiteľa a organistu Samuela Štúra a jeho manželky Anny (rodenej Michalcovej), sa narodil 28. októbra 1815 v Uhrovci.*
 - b. *Brat Karol bol už chlapča, keď zaznel plač novorodeného brata.*
- kombinuje sa v ňom **rozprávaci, opisný aj výkladový slohový postup**,
- vyberajú sa v ňom len niektoré, podľa **autora zaujímavé a dôležité údaje**,
 - **autor** ich **nielen vymenúva**, ale aj **komentuje a hodnotí** (teda vyjadruje svoj osobný postoj).

Kompozične sa beletrizovaný životopis skladá z:

→ **úvodu,**

napr. *Málokto ma volá mojím pravým menom. Ved' komu by sa také meno páčilo? Maco Mlieč... Preto mi prischli rôzne prezývky ako Mliečnik alebo Macík, ako ma volala mama v detstve...*

Neviem, aké bolo počasie 18. júna 1991, ale viem, že v jednej bratislavskej pôrodnici bolo kriku ako na tržnici...

→ **jadra,**

↔ **nemusi sa začať narodením**, možno použiť aj **retrospektívu** (ale musí byť správne začlenená do textu – časová postupnosť podľa vopred zvoleného plánu),

↔ **narodenie, štúdium, rodinné zázemie, dosiahnuté úspechy, kritické okamihy zo života, schopnosti, cestovateľské zážitky, ambície do budúcnosti,**

↔ je na **autorovi**, koľko priestoru venuje **jednotlivým témam**;

→ **záveru,**

↔ **cieľom** je ukázať **autora z iného pohľadu, zamyslenie.**

Pri hodnotení beletrizovaného životopisu sa dôraz kladie na:

→ **príbehovosť, originalnosť,**

→ **faktografickosť,**

→ **umelecké zakomponovanie najdôležitejších faktov,**

napr.: *narodenie, rodinné zázemie, štúdium, záujmy, schopnosti, ambície do budúcnosti ap.,*

→ **časovú postupnosť podľa vopred zvoleného plánu,**

→ **tvorivé využitie lexiky** typickej pre daný **jazykový štýl** (najmä umeleckých jazykových prostriedkov).

Ukážky na beletrizovaný životopis

Krasokorčuliarka.

(beletrizovaný životopis)

Takto ma pozná skoro každý. No skrýva sa za tým necelých 16 rokov môjho života. Slnko sa už usadilo na letnej oblohe, keď som prvýkrát uzrela svetlo sveta. Ako prvorodené a jediné malé dieťa v širšej rodine som svojím narodením urobila príbuzným veľkú radosť.

Z prvých rokov života si nepamätám takmer nič, dalo by sa povedať, že vôbec nič. Z rozprávania mojich rodičov, z fotiek a videozáznamov viem, že som sa vozila v modrom kočiku s ružovými kvietkami a ako trojročná som sa prvýkrát kúpala v mori. Hneď na jeseň po mojom prvom zahraničnom výlete som nastúpila do škôlky. Zo začiatku sa mi tam veľmi nepáčilo, ale potom som si zvykla. Tam som stretla aj moju prvú najlepšiu kamarátku Mirku. Moju detskú izbu zdobili bábiky Barbie. Ako päťročná som už vedela čítať a v škôlke som sa začala nudiť. Pred nástupom do školy som mala zmiešané pocity a nevedela som, čo má čakať. Našťastie, v triede som stretla moje kamarátky, s ktorými som sa hrala na škôlkarskom koberci. To mi uľahčilo začiatky v škole. Naučila som sa písať čiary, vlnovky, neskôr aj písmená a konečne som si dokázala spočítať peniaze v peňaženke.

Keď som bola druháčka, do našej rodiny pribudol brat Richard. A zase bolo o niečo veselšie. Tešila som sa na dni, keď začne chodiť a rozprávať a ja sa s ním budem môcť hrať. Keď však začal rozprávať, pýtala som sa, kedy už bude ticho.

V treťom ročníku ma moja mama prihlásila na kurzy plávania a krasokorčuľovania. Plávanie ma aj napriek celkom slušným výsledkom po dvoch rokoch prestalo baviť. Ale aspoň sa v bazéne neutopím. Voda v tuhom skupenstve sa mi páčila viac a krasokorčuľovanie ma neprestalo baviť dodnes.

Po štyroch rokoch školy s jednou učiteľkou mi v piatom ročníku pribudli noví vyučujúci. Aj predmetov bolo viac. Rodičia chceli, aby som šla na osemročné gymnázium, no nakoniec som ich presvedčila a ostala som v mojej obľúbenej škole – Šrobárke. Zosúladiť krasokorčuľovanie so školskými povinnosťami nebolo vždy ľahké, ale úspechy na obidvoch bojových poliach dokazovali, že sa to dá zvládnuť. Ráno o šiestej tréning, potom škola a po škole som znovu bežala na tréning. Ani som sa nenazdala a prišla prvá vážna skúška, ktorá mala rozhodnúť o mojom ďalšom živote. Monitor. Naša 9. B to mala veľmi ťažké. Raňajšie doučovania, riaditeľské testy a celý rok rátania matematických úloh. Úsilie nebolo márne a výsledky monitoru nám umožnili dostať sa na vytúžené školy. Prijali ma na obidve gymnáziá, ktoré som si vybrala. Nakoniec som sa rozhodla pre GJAR. Necelý rok v tejto škole ma presvedčil o správnosti môjho rozhodnutia.

Tento školský rok bol úspešný aj v mojej športovej kariére. Opakovane som stála na stupni víťazov a mojím najväčším úspechom je bronzová medaila na majstrovstvách Slovenska v Bratislave.

Čo sa týka budúcnosti, je zatiaľ plná otáznikov. Raz sa vidím ako lekárka, inokedy ako ekonómka. Našťastie na rozhodovanie mám ešte minimálne dva roky. Takže uvidíme. Pevne verím, že sa znovu rozhodnem správne.

Zdroj: Beletrizovaný životopis vzor ~ Slohové práce – Referáty | Zones.sk, upravený text

Šťastena v mojom živote (beletrizovaný životopis)

Narodila som sa v môj najobľúbenejší deň – v nedeľu 24. marca 1990. S veľkým krokom a plačom som sa predierala na tento svet.

Zvedavo som sa poobzerala okolo seba. Uvidela som sklamaný výraz tváre mojej mamy, z čoho som usúdila, že som dievča, a ešte k tomu škaredé. Ja som sa však sama sebe náramne páčila.

Narodila som sa v dobre zabezpečenej právnickej rodine, s čím som bola tiež mimoriadne spokojná.

V materskej škole som bola neprístupná a panovačná. Bila som všetky deti zaradom. Keď sa blížil nejaký hrozivý trest, vedela som pohotovo zaspievať a zarecitovať takým anjelským hláskom, že mi hneď všetko odpustili.

Jedného dňa sa však skončil tento „dolce vita“. 1. septembra 1996 som začala chodiť do školy. To bol vážny krok v mojom živote. Pretože som bola veľmi talentovaná, rýchlo som sa naučila písať, čítať, počítať.

Odmalička som bola veľmi angažovaná, zbierala som železo, staré handry a papier, aby som pomohla postaviť na nohy naše národné hospodárstvo.

S úspechom som ukončila ZŠ, spravila som prijímacie skúšky a dostala sa na gymnázium, kde už štvrtý rok deriem školské lavice.

Mojou veľkou záľubou sú mladí muži, film a literatúra. Jeden záujem však vôbec neodporuje druhému. Naučila som sa spájať ich tak obdivuhodne a šikovne, že som si vytvorila príjemnú „ideologickú nadstavbu“ ako sa pred 100 rokmi vyjadril K. Marx). Môj život sa takto stal bohatým, kultúrnym a plným filozofických názorov na umenie, literatúru a všetko na svete.

Vlastným 13 vysvedčení, ďalej niekoľko kníh, náhrdelníkov, sukní, módnych časopisov, lakov na nechty, pulóvrov, topánok, talizmanov, stratených ilúzií a nových ideálov v podobe jedného mladého muža z ekonomickej školy. Ako vidieť, vytvorila som pre svoju existenciu aj solídnu materiálnu základňu.

Na doterajší osud sa naozaj nemôžem ponosovať. Zachoval sa ku mne gavaliersky, za čo som mu vďačná.

Ó, kiežby ma šťastena nikdy neopustila!

Zdroj: Beletrizovaný životopis znaky + VZOR ~ Slohové práce | Zones.sk, upravený text

b. Oznamovacie administratívne útvary,

→ texty, pomocou ktorých sa zverejňujú nariadenia adresované verejnosti.

K oznamovacím administratívnym útvarom patrí:

→ zákon, vyhláška, smernica, predpis, správa a hlásenie, prípis, pozvánka, inzerát, telegram.

Charakteristika jednotlivých oznamovacích administratívnych útvarov

Zákon

→ je to **záväzná právna norma** upravujúca **konanie** a **vzťahy ľudí, inštitúcií**;
→ istá **všeobecne platná norma**, **všeobecne záväzný príkaz**, ktorú vydáva ten, ktorý má na **tento účel danú moc (najvyšší orgán štátnej moci)**,
napr.: *tlačový zákon, zákon o rodine, zákon o výchove a vzdelávaní*;
→ **zákony** sa schvaľujú v **Národnej rade Slovenskej republiky**,
→ **proces tvorby zákonov** sa nazýva **legislatívny proces**.

Vyhláška

→ je to **úradné verejné oznámenie, uverejnenie**,
→ **všeobecne záväzný právny predpis** vydávaný **ministerstvami** alebo ostatnými na to zmocnenými **ústrednými orgánmi štátnej správy**, a to na **základe zákonov** a v ich medziach.
↔ je to **právny predpis nižšej právnej sily ako zákon**.

Smernica

→ sú to **zásady, pokyny**, ktoré v hlavných črtách **určujú, upravujú istú činnosť**.

Predpis

→ **záväzná písomná nariadenie**, **všeobecne uznávaný, ustálený spôsob konania**, podľa ktorého sa treba **riadiť**,
napr.: *Smernica o verejnom obstarávaní*.

Správa

→ je to **oznámenie o niečom**,
→ **informácia o priebehu istej vykonanej činnosti**,
napr.: *správa o činnosti florbalového krúžku*.

Hlásenie

→ je to **povinná záväzná správa**,
napr.: „ročné“ **hlásenie o vyúčtovaní dane**.

Prípís

- formou ide o písomnosť, ktorej obsahom je nejaké úradné písomné oznámenie, napr.: prípis z ministerstva;
- je to *neformálny druh písomnej komunikácie medzi úradmi a verejnými činiteľmi navzájom*, ale aj *verejnými inštitúciami a súkromnými osobami*, napr.: *žiadosť, prihláška, odvolanie, objednávka, sťažnosť*;

Kompozícia prípisu:

1. **záhlavie: meno a adresa autora,**
2. **adresa inštitúcie**, ktorej je prípis určený (*v pravom hornom rohu*),
3. **miesto a dátum napísania prípisu** (*spravidla pod adresou inštitúcie*),
4. **vec: stručná charakteristika obsahu prípisu,**
5. **vlastný text:**
 - **oslovenie** (iba vtedy, ak presne vieme, ktorej osobe v inštitúcii je prípis určený),
 - **odvolacie údaje** (na aký podnet text píšeme):
napr.: *na základe oznámenia ...*,
 - **dôvody prípisu,**
 - **záver so zdvorilostnou formulou**, príp. **pozdravom**,
napr.: *Za skoré vybavenie vopred ďakujem. S pozdravom,*
6. **vlastnoručný podpis,**
7. **zoznam prípadných príloh,**
napr.: *životopis, diplom, certifikát, potvrdenie o praxi a pod.*

Pozvánka

- je to **oficiálne alebo polooficiálne oznámenie o konaní nejakej akcie**, spojené s **výzvou na účasť**;
- musia byť v nej **uvedené základné orientačné údaje: kto? čo? kedy? kde?**
napr.: *pozvánka na oslavu, k svadobnému stolu;*
 - bez údajov o **dátume, čase a mieste konania akcie** by *pozvánka* bola úplne **zbytočná**;
 - ↔ hosť by nevedel, **kam a kedy má ísť**, čo je nepredstaviteľné, preto nikdy nezabudnite uviesť aj tieto informácie;
 - je **vhodné vyžiadať si aj potvrdenie o účasti**;
 - **pozvánky na akciu** je potrebné **odosielať včas** (minimálne **3 týždne vopred**)
 - **grafické spracovanie a kvalita papiera** sa môže líšiť v **závislosti od úrovne akcie**.

Vzor pozvánky:

Oslávenc Ján Novák srdečne pozýva

Petra Karabinoša s manželkou

na oslavu 60. narodenín, ktorá sa uskutoční 15. septembra 2022 o 19:00 v priestoroch hotela Dukla Prešov.

RSVP do 25. septembra na číslo telefónu 0904 557 880 alebo novak.jan@gmail.com

Inzerát

- **stručná ponuka na predaj alebo kúpu niečoho**,
 - krátka *textová* alebo *obrazová informácia*, zverejnená:
 - ↔ v *masových médiách* (*internet, televízia, tlač apod.*), a to spravidla za úplatu,
 - ↔ ale aj *vo forme krátkej informácie* napr. nalepenej na *výtahoch, vchodových dverách a pod.*

Telegram

- **stručné oznámenie** posielané **telegraficky poštou**,
napr.: *svadobný telegram*,
 - v súčasnosti *sa telegramy prestávajú využívať* vzhľadom na *efektívnejšie možnosti komunikácie*,
napr.: *SMS, maily*.

c. Heslové administratívne žánre,

- ich **typickými vlastnosťami** sú:
 - **heslovitosť**,
 - **enumeratívnosť** (*vypočítavanie*),
 - **schematickosť**,
 - **automatizovanosť**,
 - a **prehľadnosť**;
- využívajú:
 - *schémy, tabuľky, skratky, značky*;
 - *skoro úplne* v nich prevažujú *podstatné mená a jednočlenné menné vety*,
- sú to *texty s čiastočnou predtlačou*, do ktorých sa *doplňajú požadované údaje*,
- nebývajú dlho aktuálne, *ich platnosť* je *časovo limitovaná*,
 - *mnohé* z nich sa *ani neodkladajú*.

K heslovým administratívnym útvarom patria:

- **súpisy**,
 - ↔ *zoznamy, inventáre, rozvrhy (napr. hodín), prehľady výkonov*;
- **tlačivá**,
 - ↔ *školské vysvedčenia, diplomy, faktúry, dodacie listy, cestovné príkazy, poštové poukážky dopravné, bankové tlačivá, dotazníky atď.*

Žiadosť

- má **rovnakú formu** ako **úradné listy**,
- je to **súkromný list** adresovaný **právnickej osobe** (*žiadosť o miesto*),
 - *vecnú, kompozičnú a jazykovú stránku* tu *okrem informácie* dopĺňa aj *odôvodnenie (prečo sa žiada)*,
- písať ju treba **krátko, prehľadne a precízne** (presne),
 - je potrebné rešpektovať *požiadavky slovenskej technickej normy*,
 - píše sa zásadne na *čistý biely papier A4*;
 - posiela sa *len doporučene*.

Žiadosť obsahuje:

1. **záhlavie** (meno, adresa žiadateľa);
→ *meno, ulica, mesto* sa oddeľuje *čiarkou*;
2. **adresu príjemcu**,
→ **norma** vyžaduje písať *adresu príjemcu* v *listoch* bez *predtlač*e na *ľavú stranu*, no môže sa písať aj vpravo;
3. **miesto a dátum**,
→ píše sa *vzostupným spôsobom* (*deň, mesiac, rok*);
→ buď do *dvoch riadkov*:
Prešov
08. 06. 2022
→ alebo do *jedného riadku* bez *čiarky* a bez *bodky na konci*:
Prešov 11. mája 2022
4. **vec**
→ považuje sa za *názov*, a preto sa *za ním nepíše bodka*
Ak je v *texte predtlač* na *Vec, obsah listu* alebo *druh písomnosti* sa napíše pod **Vec** a podčiarkne sa:

a. Vec	b. Vec
<u>Žiadosť o prijatie do zamestnania</u>	<u>Prijatie do zamestnania – žiadosť</u>

Ak nie je v *úradnom liste predtlač* (napr. v *žiadosti, ktorú píše súkromná osoba*), na **Vec** napíšeme iba *obsah listu* alebo *druh písomnosti* po *vynechaní dvoch prázdnych riadkov*, teda *pod adresou príjemcu*
Prijatie do zamestnania – žiadosť

Text žiadosti

- prináša *presnú formuláciu požiadavky*,
- *žadat' treba len to*, na čo *máme právo*,
↔ naše vyjadrovanie má byť *slušné* a na *dobrej jazykovej úrovni*;
- v *texte sa môžeme odvolávať*:
napr. *na vlastný záujem, na vzdelanie a prax, prípadne môžeme spomenúť, prečo sme prišli o predchádzajúce pracovné miesto alebo prečo nám záleží práve na prijatí do tejto organizácie*;

V **závere** žiadosť obsahuje:

- *zdvorilostné formulky*,
↔ nemusíme mať pocit, že tak píše každý – práve *stálosť celých blokov textu je veľmi typická pre tento jazykový štýl*.

Závěrečnou formulu v žádosti

- treba **oddeliť jedným prázdny riadkom** a **napísať ju** na **samostatný odsek**,
- ak je súčasťou **záverečnej formulky pozdrav, za vetou sa nedáva bodka**:
napr.: Za kladné vybavenie vopred ďakujem
Teším sa na spoluprácu
So srdečným pozdravom
- nasleduje **voľný riadok + formulka**:
napr.: Teším sa na ďalšiu spoluprácu a ostávam s pozdravom
- opäť **nasleduje voľný riadok + miesto, dátum a podpis vlastnou rukou vpravo**,
- ak sa **text úradného listu začína oslovením**, píše sa vždy **na začiatok riadka a od textu** sa oddeľuje **čiarkou (nie výkričníkom)**,
↔ **ďalší riadok** sa začína **malým písmenom**:
napr.:
Vážený pán riaditeľ,
dovoľte mi, aby som...
- ak je **začiatok textu úradného listu bez oslovenia**, medzi **Vec** a **textom** sa vynechajú **dva prázdne riadky**.

Prílohy

- napíšu sa **štyri riadky** po **poslednej vete vľavo dolu**,
napr.:
Prílohy: Maturitné vysvedčenie; Životopis

Príklad žádosti

Žiadosť

Ján Faguľa, Kukučínova ul. 15, 051 01, Prešov

Gymnázium
Konštantínova 5
051 02 Prešov

Prešov 26. augusta 2021

Vec: Žiadosť o opakovanie ročníka

Žiadam riaditeľa Gymnázia Konštantínova 5 o opakovanie tretieho ročníka.

Svoju žiadosť odôvodňujem tým, že v predchádzajúcich školských rokoch som dosahoval priemerné študijné výsledky a v tomto školskom roku som neprospeš len z jedného predmetu. Mám záujem aj naďalej študovať na tejto škole.

Za kladné vybavenie mojej žádosti vopred ďakujem

V Prešove 26. 8. 2021

Ján Faguľa

Motivačný list

- má **formu poloúradného listu** (chýba heslo Vec; Prílohy a údaj o mieste a dátume),
 - neuvádzajú sa v ňom **podrobné informácie**, ktoré sú už v **životopise**;
- obsahuje **úvodnú rámcovú časť**:
 - **meno, adresu, kontaktné údaje, adresu príjemcu**;
 - **miesto a dátum sa nepíše**, pokiaľ list posielame **spolu so žiadosťou** (v opačnom prípade sa napíšu **oba údaje ako v úradnom liste**);
- **vlastný text** obsahuje:
 - **oslovenie**,
napr.: Vážení páni, Vážená pani Kováčová...
 - odkiaľ vieme o **voľnom mieste, názor na firmu**,
 - **znalosti, plány, ambície**,
 - ↔ **upozornenie na podrobnejšie údaje** v životopise,
 - ↔ **vyjadrenie želania pracovať v tíme na ponúkanej pozícii**,
 - **presvedčivé zdôvodnenie**, prečo som **vhodným kandidátom**,
 - **vyslovenie presvedčenia**, že budem medzi **vybranými**,
 - **požiadanie o skorú odpoveď**;
- na **záver**,
 - **zdvorilostné formulky, pod'akovanie, vyslovenie očakávania skorej odpovede**,

podpis vlastnou rukou

Ukážka motivačného listu

Jakub Sitár, Slniečková 8, 960 01 Zvolen

Hotel Academic
Hviezdoslavova 13
960 01 Zvolen
Slovenská republika

Zvolen 04. 02. 2017

Motivačný list

Na základe Vášho inzerátu v denníku Pravda, uverejneného dňa 26.01.2017, sa uchádzam o pracovnú pozíciu šéfkuchára.

Rozhodol som sa reagovať na pracovnú pozíciu vo Vašom hoteli, pretože v tejto oblasti môžem využiť svoje nadobudnuté znalosti a schopnosti. Nemám problém pracovať so systémom Oberon. Zvládam tiež prácu na internete. Ovládam anglický jazyk na pokročilej úrovni a nemecký jazyk na úrovni začiatočníka.

Medzi moje osobné prednosti patrí schopnosť manažovať, riešiť problémy, plánovať činnosť, samostatnosť, pohotovosť v hľadaní náhradných možností, a preto verím, žeby som bol pre Váš hotel prínosom.

Ak Vás moja žiadosť o zamestnanie oslovila, rád Vám doplním ďalšie potrebné informácie na osobnom pohovore.

Teším sa na Vašu skorú odpoveď

S pozdravom

Jakub Sitár

Publicistický štýl

- hovorí sa mu tiež **novinársky** alebo **žurnalistický**,
- je **subjektívno-objektívny**,
- uplatňuje sa vo **sfére žurnalistickej (novinárskej) komunikácie**,
- jeho **cieľom** je:
 - prinášať informácie o **aktuálnych spoločenských otázkach, udalostiach**,
 - poučať, ovplyvňovať, presviedčať a získať pre svoj názor **čitateľskú verejnosť**;
- plní **informačnú, agitačnú a vzdelávaciu funkciu**;
- je určený pre **široké vrstvy prijímateľov**,
- môže byť **písomný aj ústny**,
- má byť **zrozumiteľný, pôsobivý, stručný, výstižný**;
- na rozdiel od **odborného štýlu** prispôsobuje **náročnosť obsahu a formy** priemernej vzdelanostnej úrovni obyvateľstva,
 - musí zabezpečiť **všeobecnú zrozumiteľnosť textov**, čo nie je podmienkou v **náučnom štýle**;
- je **hybridným štýlom**, pretože využíva **výrazové prostriedky náučného, umeleckého, hovorového štýlu**;
- najčastejšími **aktualizačnými jazykovými prostriedkami** sú:
 - **prenášanie významu slova; obrazné pomenovanie**;
napr.: *Zelené pľúca mesta ostávajú bez zelene*;
 - používanie **frazeologizmov a ich tvorivé obmieňanie**;
 - **kontrast**,
napr.: *Na hranici, ktorá nerozdeľuje, ale spája*;
 - **klíšé** (často opakovaná jazyková aktualizácia stráca svoj účinok a mení sa na automatizáciu, ba až na ošúchanú frázu);
 - použitie **menej bežných pojmov, značiek a skratiek** musí byť **autorom vysvetlené**;
- ďalšími **typickými jazykovými prostriedkami** sú:
 - **konštrukcie s trpným rodom**;
 - **enumerácia** (vypočítavanie);
 - **žurnalizmy; móдне slová**;
 - **menné vyjadrovanie**;
 - **jednoduché vety**;
 - **číslovky; príslovky a pod.**;
- **mimojazykovými prostriedkami** sú:
 - **grafické členenie textu**;
 - **grafika písma**;
 - **fotografie**;
- využíva:
 - **informačný slohový postup** (správu, interview atď.),
 - **náučný slohový postup** (úvodník, recenziu atď.),
 - **opisný slohový postup** (reportáž),
 - **úvahový slohový postup** (komentár, glosu atď.),
 - **rozprávací slohový postup** (len fejtón);
- niektoré **útvary, žánre** tohto štýlu sú:
 - **správa, oznámenie, interview, fejtón, reportáž, komentár, úvodník, glosa, besednica.**

Základnými znakmi publicistického štýlu sú:

- ⇓ **písomnosť/ústnosť,**
 - ↔ nedostatok *spätnej väzby*;
 - ↔ členenie textu na *titulok, nadtitulok*
 - ↔ absencia *mimojazykových prostriedkov*;
 - ↔ konštrukcie s *trpným rodom*;
 - ↔ *polovetné konštrukcie*;
 - ↔ malá frekvencia *spojok*;
- ⇓ **verejnosť,**
 - ↔ *všeobecná zrozumiteľnosť textov; všeobecný adresát, masmediálny priestor*;
 - ↔ *gramatická nenáročnosť vety, tvarov*;
 - ↔ *jazyková stereotypnosť* napr. *správ*;
 - ↔ *zaokrúhľovanie číselných údajov*;
 - ↔ *sloveso v tvare 1. os. pl.*;
 - ↔ *autor* sa prispôsobuje *všeobecnej vzdelanostnej úrovni čitateľa*,
 - ↔ využíva *odborné termíny*, hovorí o *problematike odboru*;
- ⇓ **informatívnosť,**
 - ↔ informuje o *spoločenskom dianí*;
 - ↔ používajú sa *ukazovacie zámená, menej slovies, prirad'ovacie súvetia*;
- ⇓ **variabilnosť (premenlivosť) – dynamickosť (zmena, pohyb, vývin niečoho);**
 - ↔ *bohatosť tém*,
 - ↔ *kompozičná pestrosť, pestrosť útvarov; málo opakujúcich sa slov*,
- ⇓ **aktuálnosť,**
 - ↔ informuje o *aktuálnych udalostiach* (*voľby, filmový festival a pod.*);
- ⇓ **aktualizovanosť**
 - ↔ *presvedčivý a pútavý obsah*;
 - ↔ *nevšedné vyjadrovanie*,
napr.: *Hotovosť v pohotovosti*;
 - ↔ prezentácia *individuálneho štýlu*, hlavne v *komentári*;
 - ↔ *neologizmy – módne slová*,
napr.: *predvstupové očakávania, ošetriť zákonom*;
 - ↔ *metafory*,
napr.: *strhol vedenie na našu stranu*;
 - ↔ *hyperboly* (zveličenja),
napr.: *patri nám svet*;
 - ↔ *automatizácia* (*ustálené slovné spojenia, konvenčnosť vyjadrovania*) a *aktualizácia* (*oživovanie a nezvyčajné vyjadrovanie*) mali by byť **v rovnováhe**;

Žurnalistické spravodajstvo

- stojí na **faktoch** a **udalostiach**,
- žurnalisti ich **vyhl'adávajú, triedia** a **sprostredkávajú**.

Dobré spravodajstvo by malo spĺňať tieto kritériá:

- malo by byť:
 - **nestranné**,
 - **objektívne** (*pravdivé informácie, overené najmenej z dvoch nezávislých zdrojov*),
 - **aktuálne**,
 - **jasné**,
 - **zrozumiteľné**,
 - **faktografické, presné, vecné**,
 - **neosobné, nesubjektívne**,
- nemalo by obsahovať **novinárov postoj**,
- malo by zachytávať **časovo obmedzené udalosti**,
napr. **aktuálne dianie zo dňa = tlač, večer elektronické médiá**,
- **vety by nemali byť rozvláčne**,
 - nemali by obsahovať **zbytočne opakované slová a frázy**,
 - nemali by sa používať **dlhé súvetia, vsuvky, gramatické tvary trpného rodu**,
 - **odborné termíny** by sa mali používať **čo najmenej**,
 - **skratky a cudzie slová** by sa mali **radšej vynechať**.

Tri základné postupy tvorby v spravodajstve:

1. **chronologický**,
 - **zachytáva udalosť** v **chronologickom slede** (*tak, ako sa odohrala od začiatku až do konca*);
 - ↔ **nevýhodou je rozvláčnosť** (*autor sa snaží zachytiť všetko*);
2. **logický**,
 - namiesto **zoraďovania faktov za sebou** dáva na prvé miesto **najdôležitejšie fakty** a **udalosti**, ktoré dopĺňa **výpoveďami s menším významom**;
3. **dynamický** (emfatický),
 - na **prvé miesto** dáva **najpôsobivejšie, najzaujímavejšie, najprít'azlivejšie fakty, informácie**, ktoré majú bezprostredne upútať **záujem čitateľa** (bulvár).

Charakteristické znaky spravodajstva:

↓ aktuálnosť , → môže byť: ↔ časová , ↔ pri nej ide o <i>najnovšie informácie (novosť)</i> , ↔ alebo spoločenská , ↔ pri nej aj <i>staršia informácia</i> v <i>aktuálnom čase</i> nadobúda <i>hodnotu novosti</i> ;
↓ profesionálnosť , → znamená: ↔ kvalitné <i>jazykovo štylistické</i> a <i>odborné novinárske spracovanie</i> , ↔ správny <i>výber žánru, metodického postupu tvorby</i> pri spracovaní danej <i>udalosti, tematiky</i> či <i>deja</i> ;
↓ objektívnosť , → vyjadruje <i>pravdivosť</i> a <i>etickosť novinárskeho prejavu</i> ;
↓ pohotovosť , → <i>základný predpoklad spravodajstva</i> , ↔ informáciu <i>nemožno odkladať</i> , ↔ <i>adresát</i> ju musí dostať <i>hneď</i> po tom, ako <i>vznikla</i> ;
↓ stručnosť , → vyhýbať sa: ↔ <i>zbytočným slovám</i> , ↔ <i>redundancii (opakovaniu rovnakých výrazov)</i> , ↔ <i>nefunkčným a nič nehovoriacim vetám</i> či <i>frázam</i> ; → nevyhnutná je <i>vecnosť vyjadrovania</i> ;
↓ zrozumiteľnosť , → vychádza zo <i>stručnosti</i> , → nepoužívať: ↔ <i>súvetia</i> , ↔ <i>dlhé vsuvky</i> , ↔ <i>gramatické tvary trpného rodu</i> , ↔ <i>cudzíe slová</i> , ↔ <i>menej známe odborné termíny</i> , ↔ <i>skratky</i> atď.

Všeobecné zásady na výber informácií k publikovaniu:

→ udalosť by mala byť publikovateľná vtedy, keď <i>vychádza</i> , resp. <i>korešponduje</i> s <i>kultúrnym prostredím</i> , → jej <i>interpretácia</i> (výklad) by mala byť <i>zrozumiteľná, jasná</i> pre <i>tvorca</i> aj pre <i>čitateľa</i> ; → mala by sa vyznačovať <i>výnimočnosťou</i> (uprednostňovať by sa mali <i>nadštandardné udalosti faktov</i> , resp. tých, ktoré sa bytostne dotýkajú <i>spoločenských skupín</i> , alebo <i>spoločenstva</i>).

Agentúrne spravodajstvo

- **najčastejšie** sa spája s **agentúrnym typom správy**,
 - má však **veľa podôb spravodajstva**:
 - ↔ *textové*,
 - ↔ *obrazové*,
 - ↔ *audiovizuálne*;
- v rámci **agentúrneho spravodajstva** sú preferované **špecifické žánre**,
 - **kliebtmi** sú *média* a *nie verejnosť*,
 - ovplyvňujú aj **formálne pravidlá pri výstavbe správy**,
 - ↔ **identifikačné znaky** sú:
 - ↔ **Hlavička; Záhlavie; Domicil** (bydlisko); **Dátum; Čas vydania; Signatúra agentúry a Zdroj**;

Tlačová agentúra

- nemá **uzávierku**,
 - pracuje sa tu **priebežne**,
 - ↔ ide o **sériovú tvorbu správ** rôznych **rozsahov**.

Z týchto aspektov sa **správy** rozdeľujú na:

- **flash správy**,
 - **neočakávané udalosti** s **najvyššou prioritou**;
- **bleskovky**,
 - sú to **najkratšie správy**,
 - ↔ objavujú sa **bez titulku**,
 - ↔ ide o **prvé správy** zo **série správ** ohľadom istej **udalosti**,
 - ↔ sú v nich **základné informácie**;
- **štandardné správy**,
 - **nadväzujú na flash správy** alebo **bleskovky**,
 - ↔ **obohacujú ich**,
 - ↔ **prvý odstavec** je zvyčajne **spravodajským jadrom** a **záver** má **doplňovacie informácie**,
 - ↔ typickým je **isté zhrnutie**,
 - ↔ **nasledujú po predbežných správach**,
 - ↔ **rekapituje sa** v nich,
 - ↔ **javy** sa zaznamenávajú podľa **časovej postupnosti** a **najdôležitejších momentov**;
- **avíza**,
 - sú **veľmi krátke, jedno-odstavcové**,
 - sú určené **abonentom (predplatiteľom, zákazníkom) servisu**,
 - oznamujú, kedy je **nejaké zasadnutie a pod.**;
- **feature**,
 - druh **publicistického žánru** používaného **investigatívnymi novinármi**,
 - ↔ snaha o prinesenie čo **najpikantnejších informácií a pod.**;
- **dokumenty**,
 - **plné znenie správ, komuniké, výsledkov a pod.**;
- **profily**,
 - o **určitej osobe, udalosti, kariére a pod.**

Spravodajské a publicistické žánre

Spravodajské žánre/spravodajstvo

- je to **súhrn novinárskych prejavov**, ktoré **vecne, stručne a presne** približujú **aktuálnu** či **neznámu udalosť** širšej verejnosti;
- úlohou spravodajstva je odpovedať na **šest' základných otázok**:
 - **Kto? Čo? Kedy? Kde? Ako? Prečo?**
- v spravodajstve platí **pravidlo**:
 - **radšej dať bodku** než **čiarku** (čo znamená, **netvorit' dlhé vety**).

Novinársky prejav sa odlišuje od **umeleckého prejavu** svojou **autentickosťou** (pôvodnosťou, hodnovernosťou, pravosťou),

- **poznané** sa zobrazuje na **konkrétom** a **nie na umeleckom výmysle**.

Tušíer rozdeľuje **novinárske žánre** na:

1. **spravodajské**
 - **informačný žáner** (spravodajstvo – fakty = oznámenie = celistvosť);
2. **publicistické**
 - **analyticko-syntetické prostriedky**,
 - **logicko-pojmové myslenie**,
 - **myšlienkové operácie**;
 - a. **analytické žánre**,
 - **publicistika racionálneho typu**,
 - b. **beletristické žánre**,
 - **publicistika emocionálneho typu**;

K spravodajským útvarom patrí:

↓ **správa, interview, riport, komuniké, rezolúcia, referát, spravodajský rozhovor, inzerát, reklama, plagát;**

- ich **cieľom** je **objektívne, vecne, pohoťovo a zrozumiteľne informovať**,
- sú výrazne ovplyvnené:
 - **administratívnym štýlom a informačným slohovým postupom;**
- odpovedajú na **5 spravodajských otázok:**
 - **Kto? Čo? Kedy? Kde? Ako? príp. Prečo?**
- sú **adresné, aktualizované**,
- sú bohaté na **exaktné (presné) údaje**,
- medzi **základné znaky** patrí:
 - zameranie na **informácie**;
 - používanie **kratších viet**,
 - ↔ **faktov** – bez zbytočného popisu, komentárov;
 - ↔ **neutrálnej lexiky**;
 - ↔ **vlastných mien**;
 - ↔ **konkrétnych podstatných mien**;
 - ↔ **číselných údajov**;
 - ↔ **skratiek**;
 - ↔ **prevzatých slov**;
 - ↔ **jednoznačných slov** – nie **expresívnych** (ako napr. *slang, metafora, žargón a pod*).
- **typograficky** (technikou tlače s použitím sadzby) nie sú **členené**.

Stručná charakteristika jednotlivých spravodajských útvarov

Správa

- je **základný spravodajský žáner**,
 - je **základom komunikácie**;
- prináša **informáciu o niečom**, čo sa už **udialo**, čo je **už minulosťou**,
- odpovedá na **otázky:**
 - **Kto? Čo? Kedy? Kde? Prečo? Ako?**
- vždy sa v nej postupuje od **najdôležitejších údajov, faktov k menej dôležitým**,
- málo sa v nej **vysvetľuje**,
- je zameraná na **fakty bez interpretácie, vysvetľovania**,
- jej **rozsah je rôzny** (obmieňa sa, kolíše, zvyčajne stručne konštatuje udalosti, nesmie sa však vynechať žiaden dôležitý fakt),
- má byť **stručná, vecná a pútavá**,
- dôležitý je v nej **titulok** (musí obsiahnuť celú správu),
- pri **písaní správy** musí byť **postup**:
 - **chronologický** (údaje v časovom slede),
 - **logický** (príčinne a dôsledkovo nadväzujúci),
 - **akcentujúci** (zdôrazňujúci) – najzaujímavejší údaj na začiatku.

Rozlišuje sa:

⇒ **jednoduchá správa** (nekomentovaná),

<p>→ najčastejšie vyskytujúci sa útvary v novinárskom štýle,</p> <ul style="list-style-type: none">↔ je najstručnejším konštatovaním o uskutočnení nejakej spoločensky významnej alebo zaujímavej udalosti,<ul style="list-style-type: none">↔ oznamuje dovtedy neznámy fakt, príp. známy, ale vystupujúci v nových súvislostiach (pri maximálnej stručnosti však nesmie vynechať žiadny fakt); <p>→ obsahuje:</p> <ul style="list-style-type: none">↔ titulok,<ul style="list-style-type: none">↔ veľmi stručný obsah alebo téma článku,↔ dáva čitateľovi prvú informáciu (informuje o obsahu správy),↔ vystihuje, naznačuje obsah, tému;↔ upútava pozornosť a zachytáva celý obsah článku (miesto; skratku tlačovej agentúry a skratku mena redaktora (niekedy niektorý z údajov chýba);↔ niekedy naznačuje názor redaktora alebo celej redakcie na prezentovaný jav;↔ je zvýraznený veľkými písmenami, inou kurzívou,↔ je to najvýraznejší text celého článku,↔ používajú sa v ňom rôzne interpunkčné znamienka s cieľom zdôrazniť obsah titulku, upútať viac čitateľa,↔ najčastejšie sa v ňom využíva elipsa slovesa (vynechá sa sloveso, prísudok);↔ podtitulok,<ul style="list-style-type: none">↔ tiež zvýrazňuje,↔ je písaný menšími písmenami ako titulok,↔ bližšie informuje o obsahu textu,↔ nie je obmedzený (jedna veta a viac),↔ píše sa (umiestňuje) pod titulkom;↔ nadtitulok,<ul style="list-style-type: none">↔ píše sa zvýrazneným písmom, menším ako titulok,↔ je veľmi stručný,↔ obsahuje stručný obsah viacerých článkov.

Ukážka na jednoduchú správu

<p>Poslanci schválili rozpočet na budúci rok s deficitom 4,6 % HDP!</p> <p>BRATISLAVA – Slovensko bude v budúcom roku fungovať podľa riadneho rozpočtu. Poslanci totiž napokon v stredu schválili návrh štátneho rozpočtu na rok 2012 a rozpočtu verejnej správy na roky 2012 až 2014. Zažehnali tak hrozbu rozpočtového provizória, ktorá sa v posledných týždňoch často spomínala, najmä v súvislosti s prípadnými pozmeňujúcimi návrhmi, ktoré by zvyšovali deficit verejných financií.</p> <p>Zdroj: http://www.europrint.sk/?page_id=aktuality&sub=1</p>
--

Jednoduchá správa (nekomentovaná) má tri formy:

a. **noticku** (označovanú aj ako *drobnička*),

- je to *jednoduchá*, väčšinou *jednovetvová krátka správa*,
 - ↔ informuje **kedy, kde, kto** a **čo urobil** (bez udania miesta a tlačovej agentúry, ktorá ju vydala);
- poznáme jej **4 druhy**:
 - ↔ *noticka bez titulku* (s použitím grafického znamienka);
 - ↔ *noticka s titulkom* prechádzajúcim do správy;
 - ↔ *noticka s formálne samostatným titulkom*;
 - ↔ *noticka s domicilom* (označením miesta, odkiaľ správa pochádza) – namiesto *titulku*;

b. **fleš**,

- je *najkratší druh správy*,
 - ↔ typický pre *spravodajskú tlačovú agentúru*;
- je to *predbežná, telegraficky stručná správa* o *aktuálnej udalosti veľkého zahraničnopolitického* alebo *vnútropolitického významu*, o ktorej *redakcia* ešte nemá *dostatok informácií*;
- *flešová správa* by mala mať *rozsah najviac 30 slov*,
- poznáme **3 druhy flešových správ**:
 - ↔ *blesková agentúrna správa*,
 - ↔ *telegraficky stručný športový výsledok*,
 - ↔ *avízo* na *prvej strane periodika*;

c. **jedno stĺpec**,

- je *krátka správa* o *aktuálnej udalosti* (jave) so *samostatným informatívnym titulkom*,
- *názov* nie je *pomenovaním žánra*, ale je *výrazom umiestnenia na novinovej strane* (*titulok zalomený na jeden novinový stĺpec*);
- rozoznávame *tri formy jedno stĺpca*:
 - ↔ so *samostatným titulkom, domicilom* a *značkou zdroja* (*autora, spravodajskej jednotky*),
 - ↔ so *samostatným titulkom* a *značkou zdroja* na *začiatku správy*,
 - ↔ so *samostatným titulkom* a *značkou zdroja* na *konci správy*;
- v prípade, že *jedno stĺpec* má iba *titulok* s *domicilom* alebo iba *titulok* bez *uvedenia zdroja*, možno predpokladať, že ide o *správu z redakčných zdrojov*,
 - ↔ zásadne by tam potom mala byť uvedená *značka „red“*.

Ďalšie delenie **jednoduchých správ**:

⇓ **bleskové**,

- majú **najvyššiu prioritu**,
- ↔ **neočakávané udalosti veľkého významu**,
- ↔ *prvé správy z radu po sebe nadväzujúcich správ*, ktoré mapujú *udalosť – TASR...stalo sa*;

⇓ **klasické**,

- nadväzujú na *bleskové*,
- nemajú *úvod ani spravodajské jadro*,
- *informácie* sa píše v *odsekoch (odstavcoch)*,
- radia sa *podľa významu*,
- majú *vysokú dôležitosť*,
- uverejňujú sa *ako prvé*;

⇓ **zhrnutie**,

- vydáva sa:
- ↔ ak si treba urobiť jasno o *nejakej udalosti*,
- ↔ ak *agentúra* zachytáva *vývoj udalosti*,
- ↔ všetko, *čo sa udialo (jednotlivé fázy .. katastrofy, politika, šport...)*;

⇓ **avízo**,

- oznamuje *krátke, očakávané udalosti*,
- *1. stĺpec*, odpovedá na otázky *kto, čo*, iba výnimočne *ako, prečo*;

⇓ **feature (fíčr)**,

- *exkluzívne informácie z archívov* na základe *vlastných pozorovaní, zistení*;

⇓ **dokument**,

- *plné znenie textov*, ktoré majú *oficiálnu povahu (vyhlásenia, komuniké)*,
- *faktograficky nasýtené texty*,
- ↔ *rekapitulácia osoby*,
- ↔ *udalosti (kariéra športovca, politika)*.

Úradná správa

- informuje o *konanej* alebo *nastávajúcej udalosti*,
- prináša *informácie z oficiálnych miest, inštitúcií* alebo *organizácií*,
 - *redakcie* ju spracúvajú do *spravodajskej podoby*;
- *tvorivý podiel autora* takejto správy je *minimálny*,
- prevažujú v nej *prvky dokumentu*,
- má *blízko k administratívne*mu štýlu a *administratívny* žánrom.

Podľa **charakteru** a **dôležitosti** poznáme dve formy úradnej správy:

↓ **oznámenie**,

- je to **stručná správa** prevažne o tom, čo sa bude diať, konať v **budúcnosti**,
 - týka sa predovšetkým **informácií o pripravovaných podujatiach**, napr.: *výstav, koncertov, celoštátnych pátraní, tlačových besied, volieb, referend*;
 - jej **cieľom** je oznámiť **dôležitú vec**, týkajúcu sa **širšieho** (i keď niekedy *vymedzeného*) **okruhu čitateľov**;

↓ **komuniké**,

- je to **úradné oznámenie s prvkami dokumentu**,
 - jeho **stavba** a **štýl** majú **ustálenú štruktúru**;
 - ↔ obsahuje:
 - ↔ **stručný a oficiálny jazyk**,
 - ↔ **slovnú zásobu** prevzatú z **politického, odborného**, príp. **technického názvoslovía**;
- vydávajú ho zvyčajne **oficiálne miesta prostredníctvom hovorcov**, ktorí ho **koncipujú** (vypracovávajú, zostavujú);
- do **periodík** ho spracovávajú **redaktori** (*musia zachovávať základné ťažiskové myšlienky, aby sa zachoval pôvodný zmysel*);
- malo by sa **publikovať v celom (doslovnom) znení** (v opačnom prípade *redakcia musí v záhlaví uviesť „Z komuniké“*);
- do **redakcií** sa **odáva často prostredníctvom spravodajských agentúr**.

Poznáme tri druhy komuniké:

1. **nótu**,
 - ↔ je to **úradné oznámenie medzi dvoma vládami štátu prostredníctvom zastupiteľských úradov**,
 - ↔ najčastejšie **verbálnou (slovnou) formou**;
2. **uznesenie**,
 - ↔ po **rokovaní vlády, parlamentu**;
3. **vyhlásenie**,
 - ↔ rôznych **oficiálnych** aj **neoficiálnych skupín**.

Rezolúcia

- **zhrnutie** požiadaviek, záverov, rozhodnutí, uznesení z **rokovaní kolektívnych orgánov**,
- **vyhlásenie** v závere rokovaní, zjazdov a pod.

Referujúca správa

- je po **správe najfrekventovanejším spravodajským žánrom v novinách**,
- podáva **úplný a neskreslený obraz opisovanej udalosti**,
- môže byť zostavená:
 - **chronologicky** (aká bola časová postupnosť, podrobný, presný, široký záber)
 - alebo **voľne** (fakty zoraduje podľa vlastného uváženia, uprednostňuje kľúčové vystúpenia);
- je to **súhrnná novinárska informácia**, v ktorej sa uplatňuje **rozprávací slohový postup**,
 - v **závere** sa často uvádza **hodnotenie autora** (zážitok z tohto čítania posilňuje autorov subjektívny postoj);
- najdôležitejšie informácie sa prezentujú **troma spôsobmi**:
 - **priamymi citátmi** (označenými úvodzovkami),
 - **parafrázovaním** (voľným spracovaním) **citátov** (vlastnými slovami autora),
 - **citovaním** bez **priamej reči, úvodzoviek**;
- používa sa:
 - v **administratívne**,
 - v **novinách** pri **referovaní** z rôznych **verejných podujatí, zasadnutí, demonštrácií, športových podujatí, koncertov**.

Referát

- je to **upravený hybrid o činnosti (zápisnice alebo protokolu)**,
- súhrne a komplexne **informuje, inštruuje** a prístupnou formou **poučí neinformovaného adresáta**:
 - o istom **podujatí, rokovaní, schôdzi, konferencii, zjazde** v širokom rozsahu,
 - ↔ o **aktivitách, výsledkoch, plánoch a zámeroch jeho činnosti**;
- prináša **postupy, ich riešenia a výsledky**,
- má **vždy komplexný charakter**,
- vzniká po **predbežnej príprave**,
- je **vopred pripravený písomne**,
 - jeho **cieľom** je **predniesť ho, prezentovať ústne** alebo **publikovať tlačou**,
 - je **adresovaný širokej verejnosti**;
- **kompozícia referátu**:
 1. **kde, čo, priebeh**,
 2. **presný priebeh schôdze, presný obsah všetkých príspevkov**,
napr.: **prejavov, diskusných príspevkov, referátov, rezolúcií a pod.**

Dialogizovaná správa

- často sa označuje ako **spravodajské interview**, **krátky spravodajský rozhovor**,
 - jeho **úlohou** je sprostredkovať **adresátovi** čo najaktuálnejšie **informácie** od **verejného činiteľa**, **významnej osobnosti** či **kompetentnej osoby**,
 - ↔ **novinár** v takomto rozhovore **nehodnotí** ani **nezaujíma stanoviská**;
 - môže dokresľovať **rámcovú správu** na **strane novín**,
 - ↔ **otázky** majú byť **krátke, vecné**,
 - ↔ také majú byť **aj odpovede**;
 - môže sa **skracovať tak**, aby **neutrpela výpovedná hodnota**;
- **spravodajský rozhovor** sa na rozdiel od **publicistického** v redakčnej praxi **neautorizuje** (*neudeľuje sa autorské oprávnenie, schválenie, splnomocnenie; nedáva sa súhlas s uverejnením*).

Interview (rozhovor)

- patrí medzi **spravodajské útvary**,
- je **oživením** medzi **novinárskymi útvarmi**, pretože je **dialogický**,
- jeho **základom** je teda vždy **dialóg** medzi **dvoma** alebo **viacerými osobami**, ktoré vedie **novinár** (alebo iný autor),
 - **niekedy** sa však publikuje aj v **monologickej forme**;
- je to teda **rozhovor** medzi **novinárom** a **interviewovanou osobou**,
- nejde o **bežný rozhovor**, ale **cieľený/riadený/ usmerňovaný**,
- **autor – novinár** by mal „**poskytnúť originálne a jedinečné informácie**“ týkajúce sa **života a činnosti významnej osobnosti, činnosti organizácie, lokality a podobne**,
 - **otázky** by mal **dopredu pripraviť** tak,
 - ↔ aby **na seba nadväzovali logicky, obsahovo, štylisticky**,
 - ↔ aby boli **zrozumiteľné, konkrétne** (*môžu to byť jednoduché vety, súvetia, viac viet*),
 - ↔ v **texte** zvyknú byť **zvýrazňované**;
- **partnerom novinára** bývajú spravidla **známe, kvalifikované** či **významné osobnosti politického, kultúrneho, spoločenského života**, ktoré sú **niečím výnimočné, zaujímavé**,
 - **čitateľom** môžu poskytnúť **originálne a jedinečné informácie z prostredia**, v ktorom **vytvikajú** alebo ho **riadia**;
- **interviewovanou** môže byť **aj neznáma osoba**, ktorá v danom čase **vykonala niečo mimoriadne významné**, alebo sa stala **svedkom udalosti** a jej **výpoveď je dôležitá**,
- **zvyčajne** však bývajú **opytovanými všeobecne známe a frekventované osoby** zo **sféry umenia, vedy, politiky a športu**,
- **osnova interview** pozostáva:
 - zo **stručnej charakteristiky osoby**
 - a **doslovného záznamu otázok a odpovedí**;
- **kompozícia interview** zahŕňa:
 1. **uviedenie do problematiky**,
 2. **doslova citované**, prípadne **upravené, obrátené otázky a odpovede** na **respondenta** (*opytovaného*).

Rozlišujú sa **dva základné druhy interview**:

⇓ **klasické interview**,

→ je **obsahovo i graficky** (odsekom, iniciálkami, hviezdíčkou, bodkou atď.) rozčlenené na **otázky, odpovede**,

→ skladá sa:

- ↔ z **nadtitulku** (zvyčajne sa v ňom spomenie meno osobnosti),
- ↔ **titulku** (príťahuje pozornosť čitateľa),
- ↔ **stručnej charakteristiky osobnosti** (býva písaná širšie ako ostatný text, alebo graficky zvýraznená farbou, geometrickým tvarom atď.),
- ↔ z **fotografií, otázok a odpovedí v stĺpcoch**,
- ↔ z **údaja na konci** (kto sa pýtal);

⇓ **monologické interview**,

→ od **klasického** sa odlišuje len tým, že prináša iba **odpovede bez otázok** (otázky dostáva odpovedajúci dopredu);

Ukážka na **monologické interview**

„**Nezadaný**“

Nepopieram, že skupina No Name je skutočne známa a medzi pubertálnym dorastom dokonca aj populárna, ale tak prázdny a bezodne bezduchý rozhovor, ako je práve tento, som azda ešte nikdy nemala tú chuť si prečítať (to bude asi tým, že pravidelne nečítam Markízu). Autorka sa očividne snažila svojimi otázkami pôsobiť „cool“ a „in“, dokonca urobila zopár zúfalých pokusov o vtipné formulácie, ale, žiaľ, musím skonštatovať, že sa jej to ani v najmenšom nepodarilo. Rozhovor čitateľovi neprináša zhola nič, okrem pár plytkých informácií o tom, aké „baby“ sa páčia či nepáčia sedemnásťročnému členovi spomínanej kapely a že mu rastú vlasy. No tak to nám všetkým, milé dieťa. Myslím si však, že najviac by mala dorásť práve autorka rozhovoru, aby v budúcnosti bola schopná klásť „zrelšie“ a duchaplnejšie otázky a aby sa odpovede na ne raz dali aj čítať.

Zdroj: Markíza, 44/2004, strana 35.

Beletrizovaná správa alebo riport

- jej **obsahom** je **spravidla jedna udalosť** alebo **fakt**,
 - zachytáva väčšinou iba **jednu významnú skutočnosť**,
 - je to **živý opis aktuálnej udalosti** alebo **javu**,
- má **vysoký stupeň informatívnosti** a **aktuálnosti**,
 - jeho **súčasťou** ale môžu byť **aj pohľady do minulosti, prirovnania**, ktorými sa **zosilňuje zobrazovaná udalosť, dej, či opisovaný človek**;
- **rozsahom** je **dlhšia** ako správa, ale **kratšia** ako reportáž (hovorí sa jej preto aj **malá reportáž**);
- je to **spravodajský žáner**,
 - používa **spravodajský prístup**,
 - ↔ odpovedá na **základné otázky**, reaguje na **aktuálne udalosti, spravodajstvo z miesta činu**,
 - používa:
 - ↔ **obrazné jazykové vyjadrovacie prostriedky**, ktoré sú typické pre **beletristické žánre – publicistiku emocionálneho typu**,
 - ↔ **informačná hodnota** vplýva **silne subjektívne** (*informáciu si čitateľ osvojuje cez videnie autora*);
- presadzuje sa v nej **opisný slohový postup**,
 - snaha o **komplexné informácie** z viacerých strán (objektívizuje ju),
- **redaktor** sa snaží podať **kompletnú informáciu**,
 - je dovolené používať **prvú osobu** (zvýrazňuje sa **autenticita** a **subjektívnosť**, **hovorový štýl**);
- využíva:
 - **priamu reč účastníkov**,
 - **dialogický slohový postup**,
 - **návrat do minulosti**,
 - **pripomenutie chronológie vývoja**,
 - **redakčný zámer** (*vysvetlenie poradia veci*).

SuperStar na vlastnej koži

Aktuality, 03.07.2009 10:00

Zdroj: Star

Ošial menom česko-slovenská SuperStar už vypukol. Do súťaže sa doteraz prihlásilo viac ako 10-tisíc uchádzačov túžiacich zažiť na hudobnom nebi. Cesta hore však vôbec nie je ružami vystlaná. Viem o tom svoje. Sám som sa totiž zúčastnil jedného z castingov.

06:00

Je streda, 24. júna, skoré ráno. So vstávaním som nikdy nemal problém, no dnes sa mi akosi nechce. Najradšej by som ešte spal až do obeda. O pár hodín však už musím byť pri bratislavskej Inchebe, kde prebieha po Brne druhý casting česko-slovenskej SuperStar. Vyleziem preto z postele, hodím si sprchu a popri pochlipkovaní ranného čaju premýšľam, čo si na seba oblečiem. Vraj sa mám obliecť tak, aby som sa cítil pohodlne. No najmä, aby som vyjadril svoju osobnosť a zaujal tak porotu. Po dobrej hodinke si uvedomím, že je čas ísť, a tak zoberiem, čo mám poruke. Čierna károvaná košeľa, nohavice a lakované topánky budú asi to pravé orechové. Zavolám si taxík, umyjem zuby a vybehnem do toho nečasu. Keby aspoň nepršalo. Určite by som tento stres zvládol oveľa lepšie.

Rozšírená správa (komentovaná),

- je **kompozične i graficky komplikovanejšia**,
- podáva **širšiu informáciu o aktuálnej udalosti, myšlienke či jave** než krátka správa,
 - ↔ odpovedá na všetkých **šest' základných spravodajských otázok**:
 - ↔ **Kto? Čo? Kedy? Kde? Ako? Prečo?**
- obsahuje:
 - ↔ **titulok**,
 - ↔ chápeme ho ako **avízo** (oznámenie),
 - ↔ mal by naznačovať, vystihovať **obsah** (*hlavnú myšlienku*) **článku, príspevku**,
 - ↔ mal by upútať **pozornosť čitateľa**,
 - ↔ mal by byť **dostatočne výstižný, zaujímavý, grafický výrazný**,
 - ↔ mal by byť **pravdivý** (*zodpovedať obsahom materiálu*),
 - ↔ mal by byť **stručný**, ale majúci **bohatý obsah** (*s jednoduchým, výrazným a kreatívnym vyjadrením hlavnej myšlienky, najvýznamnejších faktov*),
 - ↔ niekedy naznačuje **názor redaktora** alebo **celej redakcie na prezentovaný jav**;
 - ↔ **titulky** delíme na:
 - ↔ **spravodajské** (*vecnosť, krátkosť, vylúčenie obraznosti, porovnanie*),
 - ↔ **publicistické** (*postoj, vysoká kreativita pri tvorbe slov – nadtitulky, podtitulky, medzitulky, perex*);
 - ↔ **nadtitulok**,
 - ↔ poskytuje **prvú stručnú informáciu o udalosti**;
 - ↔ **perex** (z lat. per extensum – na celú šírku),
 - ↔ je to **úvodná časť správy** napísaná **širšie a tučnejšie** ako **ostatný text** (*nachádzajú sa tu údaje o mieste, tlačovej agentúre, skratka mena autora a stručná správa o udalosti*);
 - ↔ pod **perexom** sa už nachádzajú **stĺpce podrobnejšieho záznamu, udalosti s komentárom autora**.

Rozšírená správa môže byť:

- ↓ **interpretujúca**,
 - **udalosti** sa v nej priradujú k 6 základným otázkam:
 - ↔ **Kto? Čo? Kedy? Kde? Ako? Prečo?** + ďalšie zistenia (podáva sa ucelená informácia);
- ↓ **pokračujúca** (situačná),
 - spravidla sa v nej **sleduje istý problém**, ako sa vyvíja v **istých etapách** (*politické kauzy, vraždy, únosy...*);
- ↓ **komentujúca**,
 - **populárna v ostbloku**,
 - **žurnalista** si dovoľí komentovať **udalosť**, prezentuje svoj **názor** alebo **redakčné spravodajstvo**,
 - **západná žurnalistika toto vkladanie vlastného názoru** (*i keď iba 2-3 vety*) **neuznáva**.

Ukážka na **rozšírenú správu** (komentovanú)

Pred Vianocami posilnia vlaky už od stredy 21. decembra

Pre sviatky vypravajú aj tri mimoriadne vlaky – dva 22. a 23. decembra z Bratislavy do Košíc a jeden 8. januára 2012 z Košíc do Bratislavy.

BRATISLAVA. Železničná spoločnosť Slovensko (ZSSK) sa pripravuje na zvýšený nápor cestujúcich, ktorí sa rozhodnú cestovať na sviatky za svojimi blízkymi.

Pravidelné vlaky v smere z Bratislavy na východ Slovenska posilní pred Vianocami už od stredy 21. decembra.

Vo štvrtok a piatok 22. a 23. decembra vypravajú železnice aj dva mimoriadne vlaky z Bratislavy do Košíc. "Chcem zdôrazniť, že tieto vlaky budú povinne miestenkové," uviedol riaditeľ úseku obchodu ZSSK Ladislav Ondrejšík. Predávať ich začnú hneď po zverejnení cestovného poriadku vianočných vlakov na stránke www.slovakrail.sk, ktorý by mal byť k dispozícii začiatkom budúceho týždňa.

Po sviatkoch začne ZSSK vypravovať posilnené vlaky už od 1. januára. "Najvyšší záujem však predpokladáme po prvom týždni v novom roku, v nedeľu a pondelok 8. a 9. januára," konštatoval Ondrejšík.

Mimoriadny vlak pôjde z Košíc do Bratislavy v nedeľu 8. januára 2012. Pre sviatky posilnia aj rýchlik 443 z Prahy do Košíc, a to o auto vozeň. Vlak s auto vozňom pôjde z Prahy do Košíc 22. a 23. decembra, v opačnom smere ho vypravajú 8. januára 2012.

Zdroj: <https://oskole.detiamy.sk/clanok/publicisticky-styl-10251>

Inzerát

- je to **platené oznámenie v tlači**,
 - určitý typ *reklamy alebo reklamného oznámenia* v *oznamovacích prostriedkoch (na oslovenie možného kupca)*,
- mal by byť napísaný *bez gramatických chýb*;
- na *začiatku viet* treba používať vždy *veľké písmená*,
- vyvarovať sa v ňom treba *nespisovných výrazov*;
- v texte uvádzať *kontaktné údaje*,
 - uľahčia a urýchlia komunikáciu medzi *ponúkajúcim a kupcom predmetu alebo služby*;
- do *textu inzerátu* nie je na škodu uviesť *cený za tovar, služby*;
 - ak sa z istých dôvodov konkrétne nevyčísli, môže sa uviesť napr. *cena dohodou, zadarmo* alebo *cenou ponúknete*;
- pre úplnosť sa do textu môže uviesť *obec* alebo *oblasť*, pre ktorú ponuka platí;
 - môže sa špecifikovať aj *možnosť odberu* alebo *spôsob dodania predmetu či služby*.

Inzerát obsahuje:

↓ **nadpis inzerátu** (titulok)

- je to **najdôležitejší prvok celého inzerátu**,
- musí **ponúkanú vec** alebo **službu výstižne a stručne popisovať**,
- jeho **dĺžka na inzertných serveroch** býva často **obmedzená**,
 - s **nadpisom** môže mať **do 50 znakov**,
 - ↔ pre vytvorenie **krátkeho, pútavého a vystihujúceho titulku** je to plne **postačujúce**;
 - pokiaľ je to možné, treba **využívať celú dĺžku nadpisu**,
 - ↔ **krátke titulky** bývajú často **nič nehovoriace**;

Na porovnanie pozri nasledujúce príklady:

Zle uvedené titulky:

"Predám auto" – **titulok krátky a veľmi všeobecný** (nemožno z neho vyčítať, o aký typ automobilu konkrétne ide a aké sú jeho hlavné špecifiká);

"Predám Škodu Fabiu s motorom 1,9 TDi, výkonom 74kw, vyrobený v roku 2008, po prvom majiteľovi" – **titulok až príliš obsiahly a priveľmi dlhý** (nie je potrebné popisovať **špecifické údaje**, ten kto auto kupuje vie, že hodnota 1,9 TDi udáva objem a typ motora a že 74kw je výkon apod.);

Správne uvedený titulok:

"Škoda Fabia combi 1,9 TDi, 74kw, 2008, 1. majiteľ" – **nadpis je výstižný, stručný**, obsahuje **hlavné špecifické údaje** a má **prijateľnú dĺžku**;

- v **titulku je zbytočné uvádzať** aj výrazy ako **"predám"** alebo **"kúpim"**;
 - to, či sa jedná o **ponuku** alebo **dopyt** sa zadáva na **každom inzertnom serveri zvlášť**;
- **slová v nadpise** sa **neskloňujú** ani **nečasujú**,
- **podstatné mená** sa uvádzajú, pokiaľ možno, vždy v **nominatíve**, napr. **"Škoda Fabia"** a nie výraz "Škodu Fabiu".

↓ **text inzerátu** (popis)

- je **hlavnou časťou celého inzerátu**,
- **detailne** informuje o tom, čo sa **ponúka**,
 - tu je **potrebné uviesť** čo **najviac informácií** o **predávanej veci** alebo **službe**,
 - ↔ **dôležité parametre predávaného predmetu**,
 - ↔ **popis ponúkanej služby** a jej **hlavné špecifiká**;
- nemal by byť **príliš krátky**, ale ani **extrémne dlhý**,
- **ideálna dĺžka textu** je **do 1000 znakov**.

Reklama

- je to **cieľavedomé pôsobenie** na **potenciálnych** (možných) **zákazníkov**,
 - **cieľom** je:
 - ↔ sprostredkovať **informácie**,
 - ↔ vyvolať určité predstavy a dojmy o **výrobku, službe**, prípadne **organizácii** (so zameraním na potenciálny trh);
- **použitie prostriedky** môžu mať **viacero foriem**, napr. **formu reklamy v médiách** alebo **priamej reklamy**,
 - ↔ osobitným typom reklamy je **internetová reklama**.

Plagát

- je to **verejné oznámenie** určené na **upútanie pozornosti a propagáciu**,
- jeho **cieľom** je **upútať predovšetkým opticky**;
 - ↔ je to **vizuálno-zvukovo-jazykový komunikát**,
 - ↔ poskytuje **základnú informáciu o istej spoločenskej udalosti**,
napr.: *ples, koncert, míting politickej strany a pod.*

Publicistika

- rovnako ako **spravodajstvo** stvárňuje **aktuálne javy**,
 - plus **hľadá súvislosti**,
 - robí **závery**,
 - **hodnotí**,
 - **fakty** jej slúžia ako **argumenty**,
 - **základom** je **postoj novinára**;
- chápe sa ako **oveľa širší pojem** ako **žurnalistika**, pretože sa realizuje aj **mimo žurnalistiky**,
napr. v **knižných vydaniach reportáží, črt, esejí, fejtónov, besedníc, zábavníc**,
 - sú to **žurnalistické prejavy**, ktorých **základ** tvorí **hodnotenie a postoje**;
- **významnou mierou** formuje **verejnú mienku**.

Z hľadiska **prístupu novinára** k **stvárnovaniu udalosti** alebo **javu** sa rozlišuje:

1. publicistika racionálneho typu,

- je to **logicko-pojmový spôsob stvárnenia a podania publicistického prejavu**
(*analýza, syntéza, indukcia, dedukcia, abstrakcia a konkretizácia, poznávanie, porovnávanie, vysvetľovanie, dokazovanie a argumentovanie*);
- je charakteristická **výkladovým slohovým postupom** a približuje sa k **náučnému štýlu**;
- neprevláda v nej **oznamovacia**, ale **hodnotiaca funkcia**,
 - ↔ pri **objasňovaní** a **hodnotení aktuálnych javov** sa usiluje **adresátovi** vštepíť **určitý názor, presvedčenie, postoj**, a tým **ovplyvniť verejnú mienku**.

Do **publicistiky racionálneho typu** patria tieto **analytické útvary**:

- ⇒ **úvodník, poznámka, komentár, úvaha, recenzia, obzor tlače, publicistický rozhovor, rozbor, redakčná beseda, komplexný žurnalistický rozbor, posudok, kritika, diskusia, glosa, entrefilet, pamflet, karikatúra, polemika**;

- uplatňuje sa v nich:
 - **subjektívny prístup**,
 - **poznámky** na **aktuálnu tému**, často **vtipné** alebo **ironické**;
- sú ovplyvnené:
 - **náučným štýlom**,
 - **výkladovým a úvahovým postupom**;
- nemajú len **oznamovaciu**, ale aj **vysvetľovaciu funkciu**;
- často **núti** k **uvažovaniu** a **hodnotia**.

Charakteristika jednotlivých analytických útvarov racionálneho typu

Úvodník

- orientuje sa na *aktuálny prvoradý spoločensko-politický problém* v čase, kedy *periodikum vychádza*,
- analyzuje a hodnotí:
 - *najdôležitejšiu udalosť spoločenského, politického, verejného, kultúrneho či športového diania*,
 - *príčinu určitého javu v širšom zovšeobecnení*;
- ukazuje tiež *východiská*;
- ak v ňom *autor prezentuje svoje stanoviská a názory* je pod textom *podpísaný*,
 - ak *autor* vyjadruje *stanovisko redakcie*, *nemusí byť* pod textom *podpísaný*;
- v *minulosti* patril medzi *najdôležitejší typ publicistických útvarov*,
 - býval zaradený na *prvej strane novín*;
- v *súčasnosti* sa *vyskytuje menej*;

Ukážka na úvodník

Jednotlivci a kolektív

(úvodník)

Nová doba priniesla so sebou veľa noviniek a trendov, ale nie každý môže tieto zmeny aj nasledovať. V rôznych triedach sa vyskytol problém jednotlivcov, ktorí sa nevedia zaradiť do kolektívu. Rozličné záujmy, oblečenie či správanie z nich robia outsiderov, ktorí nepatria k zvyšku triedy. Ostatní sa na nich pozerajú s opovrhovaním či nechutťou.

Títo jednotlivci zväčša nemajú v triede priateľov, majú zhoršený prospech a mnohokrát aj psychické problémy. Je veľmi dôležité riešiť tento problém, lebo títo žiaci sa postupne uzatvárajú do seba a prestávajú komunikovať s okolím kvôli strachu z nepochopenia. Je potrebné na školách zaviesť besedy s psychológmi. Žiaci by mali rozprávať o svojich problémoch a mali by chcieť riešiť ich.

Je nutné konať a nie iba do vetra rozprávať, pretože takéto problémy sa samé nevyriešia.

Zdroj: <https://referaty.aktuality.sk/jednotlivci-a-kolektiv-uvodnik/referat-22221>, upravená práca.

Komentár

- **autor** (novinár) v ňom vysvetľuje, rozoberá, zovšeobecňuje **najrozličnejší problém spoločenského, politického, verejného, kultúrneho či športového diania v spoločnosti**,
 - uvádza **argumenty** a zaujíma k nemu **vlastné stanovisko**;
 - **nedrží sa** vždy iba **faktu**, ale snaží sa **predpovedať d'alší vývoj, kombinuje, vyslovuje hypotézy**,
 - ↔ pri tom musí zachovať **objektívnosť**;
 - ak v ňom autor prezentuje **svoje stanoviská a názory**, je **pod textom podpísaný**,
 - ↔ ak vyjadruje **stanovisko redakcie, podpísaný byť nemusí**;
 - využíva **výkladový a úvahový slohový postup**,
- v **uznávaných novinách** sú práve **komentáre mienkotvorné** (ovplyvňujú verejnú mienku);
- od **správy** sa odlišuje **interpretáciou faktov**.

Poznáme dva typy komentárov:

1. také, ktoré reagujú na **jednu udalosť** alebo **skutočnosť**,
2. také, ktoré naraz hodnotia **najvýznamnejšie udalosti** – **zhrňujúce typy komentára**;

Druhovo sa komentáre členia na:

- **vnútropolitické**,
- **zahraničnopolitické**,
- **ekonomické**
- a **športové**.

Ukážka na komentár:

„Sokyne“

Vzhľadom k tomu, že týždenník Markíza nesie všetky znaky bulvárneho klebetníka, kde ani jediná nitka na „pretriasaných obetiach“ nezostane suchá, je to veľmi príznačný komentárik. Ľahučká témička zo zákulisia šoubiznisu je okorenená slangovými výrazmi ako napr. „cool“, „tuti-fruti škandálik“ alebo „na háku“. Autorka sa s nami podelila o skutočne dojímavú tému dvoch súperiacich celebrit, ktoré, ako inak, bojujú o akéhosi ešte chlapca s pre mňa (neviem ako pre iných) celkom neznámym menom. Pomocou svojho „ostrovtipu“ a pseudo ironie narozprávala toho celkom slušne na pol strany, ale aj tak sme sa skoro nič konkrétne nedozvedeli. Ale, nakoniec, veď aj načo...

Zdroj: Markíza, 45/2004, strana 16.

Úvaha

- slúži na vyjadrenie **osobných stanovísk a názorov** na **aktuálne spoločenské javy**,
- od **komentára** sa odlišuje tým, že **téma** sa dotýka **osobne autora a potenciálne** (možne) aj **adresáta**;
- snaží sa dopracovať k nejakej **podstate veci**.

Poznámka

- musí *upútať čitateľa* hneď v *úvode textu*,
- *rozsahom* je to *najkratší novinársky žáner publicistiky racionálneho typu* (na rozdiel od *rozboru*, ktorý je *najrozsiahlejší*);
 - nemal by prekročiť *jednu normalizovanú stranu*,
 - je *sádzaný* (umiestnený) na *jeden* alebo *dva stĺpce*,
 - *titulok* býva *zväčša jednoslovný*;
 - *novinármi* je využívaná najmä pri *vyjadrovaní stanoviska k čiastkovému problému* alebo pri *hodnotení javu čiastkového aktuálnemu významu*,
 - ↔ slúži teda na *hodnotenie aktuálneho javu čiastkového významu*;
 - vzhľadom na *univerzálne uplatnenie poznámky* jej *autormi* bývajú často *nenovinári, spolupracovníci*, príp. aj *čitatelia*;
- v nej sa spravidla *najprv* vysloví *fakt* a potom nasleduje jeho *analýza* a *hodnotenie*,
- nesmie byť *popisná*,
 - autor sa v nej vyjadruje *vecne, stručne a presne*;

Tušer, A. rozoznáva tri formy poznámky:

a. poznámku – reakciu

- nachádza sa bezprostredne za *uverejneným novinárskym textom* a je od neho oddelená *iným druhom písma*, spravidla *polotučným*,
- jej *poslaním* je *okamžite reagovať* a *doplniť* či *vysvetliť uvádzané fakty* alebo *postoje*,
- často býva *reakciou redakcie*.

b. poznámku – komentár

- vyjadruje *kladné* alebo *záporné stanovisko novinára k hodnotenému faktu, myšlienke* alebo *javu*.

c. poznámku – analýzu

- môže:
 - ↔ hodnotiť *určitý jav* s *cieľom* poukázať buď na jeho *prednosti* alebo *nedostatky*;
 - ↔ *analyzovať, odporučiť*, príp. *kritizovať ho*,
 - ↔ do *popredia* vystupuje *viac hodnotený jav* než jeho *aktuálnosť*.

Ukážka na poznámku – komentár:

„Čiapku dole!“

Nemôžem si pomôcť, ale po prečítaní tohto príspevku mi tam niečo vadilo, čosi neladilo. Tak som si ho prečítala ešte raz a znova a bolo to tam zasa. Dačo tu evidentne škripe! Ono to aj chce byť milé a úprimné, ale akosi... kdesi... čosi tam nesedí. Mám pocit, že to bude spôsobené tou povestnou autorskou nezrelosťou. Vidieť, že snaha tu skutočne je, ale tie príliš lakonické, krátke a úsečné či nedopovedané „polovetičky“ a „polomyšlienky“ kazia celkovú štruktúru textu a rozbíjajú plynulosť vetnej a jazykovej rytmiky. Mrzí ma to, ale „trhá“ mi to uši, takže ja si svoju čiapku tentokrát nechám na hlave.

Zdroj: SME, ročník 13, číslo 59, 11.3.2005, strana 27.

Rozbor

- je *najrozsiahlejší z publicistiky racionálneho typu,*
- slúži na *hlboký odraz spoločenského javu,* alebo tiež *tendencií vývoja v dôležitej oblasti života,*
- stojí *najbližšie k náučnému štýlu,*
- z *logicko-pojmového postupu* dominuje *analýza* a *syntéza,*
 - *abstrakcia* a *konkretizácia* sa využíva *menej.*

Komplexný žurnalistický rozbor

- je to *združený novinársky prejav,* ktorý využíva:
 - *viaceré novinárske žánre,*
 - *hodnotenie, rozoberanie z rôznych uhlov pohľadu;*
- väčšinou má *formu dvojstrany s množstvom fotografií, grafov, reportov, rozhovorov.*

Publicistický rozhovor (interview)

- zaoberá sa *významnou aktuálnou udalosťou,*
 - *dialogickou formou* sa vyjadruje k *niektorej stránke spoločenskej skutočnosti.*

Poznáme tri formy publicistického rozhovoru:

1. dialogická

- *cieľom* je *získať informácie* na základe *kladenia otázok a následných odpovedí;*

2. rozpravová, v ktorej ide:

- o *vzájomnú výmenu informácií,*
- o *živý rozhovor dvoch rovnocenných partnerov,*
- o *umenie konverzácie;*

3. monologická

- *otázky* majú len *usmerňujúci charakter* a v *konečnej podobe textu* sú *vynechané.*

Redakčná beseda

- analyzuje *závažné dlhodobejšie problémy*,
- na *základe vzájomného dialógu vybraných účastníkov* sa hľadá objasnenie *závažného problému* a jeho *riešenie*,
 - vyúsťuje do *konkrétnych záverov* a *východísk*;
- *iniciátorom redakčnej besedy* býva spravidla *redakcia*,
 - v *porovnaní s rozborom* sa zaoberá *aktuálnejšou tematikou*.

Recenzia

- je *hybridný slohový útvar*,
 - patrí aj do *náučného štýlu*;
- využíva:
 - *výkladový* a *úvahový*, ale aj *informačný* a *opisný slohový postup*;
- v *publicistike* je *veľmi častá*,
 - v nej sa vari najmarkantnejšie prejavuje *hodnotiaci prvok publicistiky*;
- má *široké možnosti uplatnenia*,
 - no najviac sa využíva v *umeleckej oblasti*;
- *autor* v nej informuje:
 - o *hotovom (najmä novom) vedeckom, umeleckom (literárnom) filmovom, divadelnom, hudobnom, výtvarnom diele*,
 - ↔ ale i *výstave obrazov, koncerte, inscenácii, veľtrhu atď.*;
 - *zároveň* sa usiluje o *objektívne hodnotenie*,
 - tiež poukazuje na *kvality i nedostatky diela*,
 - ↔ *na dielo sa predsa len pozerá zo svojho zorného uhla*.

Poznáme:

↓ recenziiu – posudok,

→ *nachádza miesto* väčšinou v *univerzitných periodikách*;

↓ recenziiu – kritiku,

→ *častejšie* sa objavuje v *odborných periodikách*, kde oslovuje okrem *odborne orientovaných čitateľov* aj *tvorcov*;

↓ recenziiu s ukázkami,

→ je *vhodná* najmä pri *hodnotení básnických a prozaických prác*, prípadne *inscenácií* či *filmov*.

Kompozičná štruktúra recenzie je trojčlenná:

- **úvod:**
 - v ňom sa uvádzajú **základné fakty o diele** (vydavateľstvo, rok vydania, prípadne prekladateľ, ilustrátor atď., počet strán);
- **jadro:**
 - tu sa hodnotia **formy, obsah, vyjadrovacie prostriedky**;
- **záver:**
 - **celkové zhodnotenie diela, odporúčania.**

Ukážky recenzií

„Million Dollar Baby“

Táto ukážka by sa aj chcela podobat' na recenziu filmového „trháku“, ale od kvalitnej recenzie má veľmi ďaleko. Okrem nezaujímavej dejovej zápletky, nepriaznivej finančnej situácie, spojenej s nakrúcaním a faktu, že hlavná aktérka kvôli natáčaniu pribrala skoro desať kilogramov svalovej hmoty, sme sa o kvalite samotného filmu nedozvedeli vôbec nič. A čo kamera, réžia, psychológia postáv, zvuk či strih alebo umelecké postupy? Načo by nás autor zaťažoval takými „nepodstatnými informáciami“. Dôležité je, že sme sa dozvedeli, s akým Oskarovým hitom máme tú česť a že tvorcovia ho „zbúchali“ za rekordných 37 dní. Bravo!

Zdroj: Markíza, 11/2005, strana 60.

Paľo Oliva
Torzo literárneho diela
Tak umieral a žije Paľo Oliva
Bratislava, Lúč 2004

Keď čítam jeho verše, naskakujú mi zimomriavky, dojímajú ma, opantávajú ma pocity, že existuje nezahalená krása, cítim ako silná je melanchólia. To sú pocity prameniace len z veľkej poézie, žiaľ, v tomto prípade predčasne preťatej smrťou jej autora. Zomrel skôr, ako sa stačil výraznejšie zapísať do širšieho povedomia, no jeho tvorba je jedným z klenotov tohto národa. Nezabudnime preto na meno Paľo Oliva.

Teraz k nám prichádza konečne v (takmer) súbornom diele a vďaka za to. Editor Július Pašteka zhrnul do dvoch zväzkov – *Torzo literárneho diela a Tak umieral a žije Paľo Oliva* – všetko, čo sa dosiaľ podarilo zhromaždiť z jeho diela. Okrem jedinej oficiálne vydanéj zbierky básní *Oblaky* (1939) tu nájdeme básne roztratené po rôznych periodikách, ale aj kompletnú rukopisnú zbierku *Čierne kvietie a denník* z roku 1934 pod názvom *Hasnúce iskry*. Vďaka tomuto súboru sa nám konečne vytvára komplexný obraz osobnosti a diela stále nedoceneného Paľa Olivu. Nebol len vynikajúci básnikom, ale aj autorom psychologických próz (cyklus *Tváre*), noviel (*V Hostinci u Ondreja*), úvah, kázni, ba aj životopisov svätých. V druhom zväzku nájdeme takmer kompletný spomienkový zborník Olivových najbližších priateľov *Tak umieral básnik Paľo Oliva* (1942), no a zda najväčší prínos tohto vydania – dosiaľ neuverejnené spomienky na Olivu, výraznejšie odkrývajúce jeho životnú cestu, literárne začiatky, záľuby i nádeje. Najdojímavejšie z nich sú riadky jeho ešte žijúcej sestry Hany Kostolanskej–Ušákovéj. Osvetľujú napríklad pôvod pseudonymu Oliva, aj s mysterióznym pozadím. Nerozumiem však Paštekovu koncepciu usporiadania tohto súborného diela, keďže básne i listy nie sú zoradené vcelku, ale vsunuté blokovo do obidvoch zväzkov. Je to cesta trochu mäťuca.

Napriek tomu je veľmi potešiteľné, že sme sa konečne vydania takéhoto diela dočkali – pri príležitosti nedožitej deväťdesiatky talentovaného poetu. Podľa Janka Silana Oliva do bodky spĺňal veľké poslanie byť básnikom a kňazom. Jeho cyklus *Madone* môžeme právom nazvať najkrajšou spirituálnou poéziou v našich dejinách. Cyklus *Sestra smrť* a deväť predsmrtných básní je zas vrcholom básnickej tragiky. A nad všetkým sa vznášajú oblaky, ktoré Paľo Oliva neprestali magnetizovať. Akoby v tých výškach býval už od narodenia a len jeho telo bolo pripäté k zemi. Áno, Oliva bol svojou povahou a najmä svojím pohľadom nezabudnuteľný, bol tajomný. Rástol v ňom nevšedný talent slovenskej literatúry, ktorý však nedostal šancu zakričať naplno. Dlhé mesiace čakal, kvôli byrokracii, na liečenie v Tatrách. Keď tam napokon dorazil, bolo už neskoro. Fotografie publikované v zborníku *Tak umieral básnik Paľo Oliva* sa tu v obrazovej prílohe neobjavujú. Možno preto, že sú smutné, mrazivé – vidieť na nich pacienta, do ktorého tváre vtlačila znaky pokročilá tuberkulóza. Nám tu stačí čítať a vnímať krutosť toho boja, ktorý tento „pirát krásy“ statočne zvädzal v Kvetnici pri Poprade. Pár mesiacov pred smrťou ešte písal: „Žijem. Spomínam. Trpím. Chcel by som byť svätý. Hyniem pomaly. A chcelo by sa mi žiť. HROZNE ŽIŤ...“ Táto najsilnejšia túžba mu už dopriata nebola, zomrel ako 26-ročný, svoj testament už len zašepkal do uší priateľa – básnika Mikuláša Šprinca. A svoje hlboké tmavé oči definitívne uprel na letiace oblaky. Milujme ich a pamätajme naňho. To sa vyplatí.

Adrián Potančok

Zdroj: <http://www.litcentrum.sk/26295>

Posudok

- písaný útvar oficiálnej komunikácie,
- má formu úradného listu,
- je to druh objektívnej administratívnej charakteristiky, hodnotenia osoby,
- vyžaduje ho inštitúcia (škola, firma..) od bývalého zamestnávateľa alebo školy,
- musí byť objektívny, vecný, komplexný, zodpovedne vypracovaný,
- má sa vyjadrovať k dôležitým stránkam povahy posudzovaného a k zvláštnostiam jeho správania, ktoré by mohli spôsobiť problémy.

Kritika

- je to odborné posúdenie, spochybnenie, vytknutie nedostatkov,
 - odhaľovanie a prekonávanie omylov a nedostatkov,
 - rozlišovanie správneho a nesprávneho, pravdivého a nepravdivého, opravdivého a neopravdivého, hodnotného a nehodnotného,
 - posudzovanie primeranosti norme, kritériu a pod.,
 - môže ísť:
 - ↔ o kritiku vedy,
 - ↔ kritiku náboženstva,
 - ↔ umeleckú kritiku,
 - ↔ filozofickú kritiku,
 - ↔ kritiku spoločnosti,
 - ↔ kritiku rozumu,
 - ↔ kritiku poznania,
 - ↔ kritiku skúsenosti a pod.;
 - je jedným zo základných aspektov *filozofickej sebareflexie človeka a ľudstva*,
- učí nás rozpoznávať vlastné chyby, následne ich analyzovať a naprávať (vhodne podaná spätná väzba od správneho človeka nás môže posunúť dopredu),
- je neoddeliteľnou súčasťou našich životov,
 - konštruktívna kritika sa môže stať pre človeka hnacím motorom,
 - ↔ môže zvýšiť jeho výkony, zlepšiť vzťahy, pozitívne motivovať ,
 - ↔ učí rozoznávať vlastné chyby, následne ich analyzovať a naprávať,
 - ↔ je preto dôležité naučiť sa nielen správne kritizovať, ale kritiku aj správne prijímať.

Ukážka na kritiku

Televízia (kritika)

Svet televízie sa od jej vzniku stále mení. Najskôr sme pozerali televízne inscenácie s duchaplným, no nie zaujímavým dejom. Neskôr sme trávili večery v spoločnosti slovenského filmu, ktorý sa nás snažil zabaviť.

A dnes? Dnes plní napätia očakávame, kedy Chuan Manuel požiada Rosalindu o ruku. A keď z nás konečne opadne toto napätie prichádza druhé kolo.

Odbitím ôsmej hodiny sa na nás z každej strany valí tá "najlepšia" reality show. Nemáme čas ani na klasickú rodinnú hádku. Veď vlastne aj načo?

Dnes máme ako jedinú možnosť vidieť na vlastné oči ako sa hádajú VyVolení. Zajtra sú na pláne Mojsejovci a v stredu Silvia s Koketom v BigBrother. Len v piatok si môžeme oddýchnuť, lebo ide Superstar, to je niečo ako verejné ponižovanie ľudí.

Teraz vás síce kritizujem a tvárim sa, že medzi fanúšikov reality nepatrím, ale keď mi večer padne, sedím pri telke a hlasujem za Desperáda.

Zdroj: <https://referaty.aktuality.sk/televizia-kritika/referat-2504>.

Diskusia

- reaguje na **závažný celospoločenský problém**, na ktorý **redakcia** očakáva **názory a stanoviská zainteresovaných osôb**,
- je to **komunikatívna forma kontaktu redakcie a verejnosti**.

Glosa

- vychádza z **čiastkového problému rôznych oblastí ľudskej činnosti**, ktorý **analyzuje, rozvíja a hodnotí**,
- je to v podstate **stručný komentár**,
- je **na hranici** medzi **analytickými** a **beletristickými žánrami**,
- zaraďuje sa do **publicistiky emocionálneho typu**.

Poznáme glosu:

- a. **pozitívnu**,
- b. **kritickú**,
- c. **polemickú**.

Ukážka na glosu

Eigerovi (Eigere?)

Včera navštívila moju ambulanciu klientka, ktorej labrador sa volá Eiger – pre psa neobvyklé meno. To už by sa mohol volať rovno Everest. Ak to totiž náhodou neviete – Eiger je alpský končiar, ktorého severná stena (Nordwand) sa prezýva Mordwand. Vysvetľovať prečo, asi veľmi netreba – mnohí horolezci v hlbine 1 800 metrovej kolmej steny stratili okrem zapaľovača, placky rumu či iných drobností aj to najcennejšie.

Vybrať psovi meno podľa hory je originálny nápad. My Slováci by sme však mali čerpať z domácich zdrojov. Lenže opatrne! Zaiste by ste vzbudili rozruch, keby ste na svoju sučku kričali *Štetka!* Pritom ide o 771 metrov vysoký kopec nad obcou Sása vo zvolenskom okrese.

Čudne by sa na vás pozerali aj keby ste na psa oslovovali *Somár* (650 m, okres Malacky), *Mäsiarka* (626 m, okr. Žiar nad Hronom), či *Krčma* (291 m, okr. Revúca).

Nebezpečné by bolo pomenovanie podľa 688 metrov vysokého kopca v okrese Svidník – *Kačurák*. Predstavte si, že vám v preplnenom centre Bratislavy náhly poryv vetra odveje z pier prvý slabiku... A už vôbec nehovorím o kopcoch s názvami *Podvrch*, *Chrapač*, *Mrzáčka*, *Bradavica*, či dokonca *Trtavka* a *Trtalka*... Z pochopiteľných dôvodov by autor tohto textu nebol nadšený, keby ste psa pomenovali podľa 458 metrov vysokého kopca nad Novou Dedinou v levickom okrese. Volá sa – *Fabian*. O Jurajovi Kukurovi ani nehovorím! (*Kukura* 808 m, okr. Stará Ľubovňa).

Ale nie o tomto som chcel... Majiteľka Eigera sa mi zdôverila, že jej pes je pomerne slušne vycvičený. Nepočúva síce na prvý, ale celkom určite na tretí povel: 1. sadni, 2. ľahni, 3. rob, čo chceš! Pracovné psy slúžiace ľuďom by mali počúvať na prvý povel. Poslanci nášho parlamentu boli zvolení, aby pracovali v prospech ľudu. Ich predvolebné sľuby by sa v okamihu zvolenia mali stať pre nich prvými povelmi. Zdá sa však, že posluchajú ako Eiger, až na tretí pokyn: 1. konaj legálne, 2. konaj morálne, 3. rob, čo chceš!

Zdá sa vám, že tá analógia je príliš dehonestujúca, vulgárna, nehodiaca sa? Máte pravdu!

Porovnávať psa s poslancom najvyššieho zákonodarného zboru je nanajvýš nevhodné!

Pes je totiž najlepší priateľ človeka!

Zdroj: <https://www.pavolfabian.sk/clanky/glosy-ztyzdennika-sarm/>

Entrefilet

- je to **krátky spravodajský beletrizovaný útvar**,
- **obrazno-emocionálne zachytávajúci všedné maličkosti**,
- ↔ **náladu a atmosféru bežného dňa a drobné javy zo života**;
- obyčajne sa umiestňuje **na začiatku spravodajských rubrik krátkych správ** ako ich **čelo**,
- ↔ **sádzaný je kurzívkovým písmom**;
- zaraďuje sa do **publicistiky emocionálneho typu**.

Ukážka na **entrefilet**

O sedení (entrefilet)

matejbaranek,

Milujem sedenie. Ten povznášajúci pocit, keď si sadám na mäkkú stoličku, labužnícky prevaľujúci jazyk v ústach. V myslí extáza zúriaca na plné obrátky, spojená s vnímaním jej vlnivých operadiel a otvorenej náruče. Často robí zo mňa blázna, ale ony sú už raz také. A popri všetkých tých emočných a fyzických úkonoch prechádzam zo stavu vzpriameného do stavu uvoľneného. Aj muži vedia robiť viac vecí naraz.

Samozrejme, nie vždy je príčinou tohto posvätného rituálu únava. Občas si sadám len tak. Z rozkoše. Veď čo je krajšie, ako si sadnúť. Egoisticky, zvrhlo, frajersky, ale zároveň s vášnivým štýlom a empatiou.

Najlepšie na sedení sú variácie polôh, ktoré sa dajú praktizovať aj bez veľkých zručností. Len ja a ty. Ty a ja. Moja drahá stolička.

Zdroj: O sedení (entrefilet) - Listy - Blog - Pravda

Pamflet alebo hanopis

- v užšom zmysle je to **kratšie literárne dielo s hanlivým, kritizujúcim obsahom** (najčastejšie namierené proti spoločnosti),
 - v **literárnych hanopisoch autor zámerne** zdôrazňuje alebo zveľičuje **záporné stránky kritizovaného predmetu**,
- často sa využíva v **politickom boji** (letáky a podobne),
- nenárokuje si **trvalú umeleckú hodnotu**;
- v širšom zmysle je to **akékoľvek haniace dielo**,
 - môže ísť napríklad:
 - ↔ o **recenziu**, v ktorej **kritik** uvádza iba **zápory diela**,
 - ↔ o **novinový článok**,
 - ↔ ako aj **rozsiahle literárne dielo**.

Politický pamflet

- je to **literárno-publicistický žáner satirického až sarkastického zamerania**,
- **autor** v ňom vyjadruje **ostrý, odcudzujúci vzťah k nejakej osobe, javu alebo dielu**.

Karikatúra

- je to **úmyselne skreslené a prehnané zobrazenie osoby alebo javu**,
- v **literatúre** je to presnejšie **charakteristika**, v ktorej sa **hyperbolizujú** (zveľičujú) **vonkajšie, vnútorné, povahové alebo charakterové vlastnosti človeka**, (ukážky na karikatúru môžete pozrieť v časti opisného slohového postupu).

Polemika

- **kontroverzná výmena názorov na existujúci problém**,
 - vyznačuje sa **výbušnosťou, netolerantnosťou a prílišnou emocionálnosťou**.

O podstate bytia (polemika)

Často vravím životu – nedávaj mi toľko, aby si mi toľko nemohol vziať. No on bol nevyspytateľný – dal mi toho až priveľa. Nebolo to naraz, to by som si určite bol všimol. (ale ktovie? Ako môžem rozhodovať nad tým, čo by bolo, keby... ? Aj tak by sa to zrejme stalo ináč, všetko je prevrátené. Bolo to postupne, a ja som len bral, nevedomujúc si riziká. Vtedy som ešte netušil, že za všetko sa platí. Darmo budete poučovať niekoho, kto sa v danej situácii ešte neocitol. Človek si uvedomí krízu, až keď sa pod ním prelomí ľad. Dnes už mám dost' skúseností na to, aby som si dovolil tvrdiť, že viem, o čom hovorím.

Ako sa mi už zdalo, že som na vrchole šťastia, nečakane som spadol. Ale bolo to naozaj nečakané? Naozaj situáciu nesprevádzajú žiadne viditeľné alebo aspoň načrtnuté udalosti, podľa ktorých by sa dalo určiť, čo bude nasledovať? Naozaj všetko príde bez varovania? Neviem, ale už som prišiel na to, že aj šťastie veľa škodí. Je všetko až také perfektné, že to môže byť už len horšie. S hrôzou som zistil, že čím dlhšie zijem, tým viac strácam všetko, čo (nielen na živote) milujem. Snažil som sa to vyriešiť. Lež ako? Veľmi primitívnym spôsobom, ktorý by v afekte napadol azda každého smrteľníka – a to práve vlastné dobrovoľné ukončenie svojej životnej púte. Nebyť práve ľudí, urobil by som to.

Neviem ale, či to bolo vykúpenie. Neviem, či mi chceli pomôcť, alebo ma nechať potrápiť sa ešte dlhšie na tomto svete... Ved' keď sa oni tak dlho trápili, prečo by som si aj ja nemohol vypit' svoj pohár trpkosti bytia až do dna? Prečo by som mal zbabelo utekať? Ale čo ak mi chceli pomôcť? Rozmýšľali ste niekedy nad tým, prečo by práve Vám pomohol človek? (Mám dojem, že je ešte horší než čert z rozprávok, ktorý si dáva do zálohy Vaše duše). Ja áno. A to bol dôvod, prečo som nadobudol pocit, že je lepšie nebyť žiadnemu človeku nič dlžný. A tak som sa všemožne snažil vrátiť svoje dlhy rovnakým dielom, ako sa mi dostali. A čo som si vyslúžil? Ľudskú nenávisť... Mal som pocit, že nikdy nepochopím tento živočíšny druh.. A dúfal som v to, až kým som nestretol ju.

Na pohľad sa neodlišovala od ostatných. Lenže jeden pohľad nestačí, tak som sa pozrel ešte raz. Zazrel som záblesk pochopenia, no ešte dlho som sa pohrával s myšlienkou, či sa mi to iba nezdalo. Bola trpezlivá. Postupne ma prinavrátila do bežného života, ďaleko od mojej priepasti, nadsť zamestnala moju myseľ (volala sa Empatia). A tak, postupom času sa zo mňa stal jeden z nich. Človek, čo nerozmýšľa, tvor bez humánnosti, ktorý ide neochvejne ďalej naschvál nevnímajúc svoje obety, ktoré musel podhodit', aby sa posunul ďalej, hoci nevedel, kam kráča a ako to skončí. Ale je správne takto žiť? Ďalší obrat v mojom živote spôsobil, že som si musel položiť túto otázku a opäť zapnúť zmyslové orgány, aj keď by som najradšej nič nepočul, nevidel a necítil.

Často som rozmýšľal nad tým, ako sa tieto veci vôbec mohli stať, ako som to mohol pripustiť. Bol som to naozaj ja? Táto nezodpovedaná otázka ma dohnala k neuveriteľnej posadnutosti, kto vlastne som a kým som bol, ak som vtedy vlastne BOL. Nech som sa snažil akokoľvek na to prísť, stále sa mi nedarilo, nemal som ani najmenšie tušenie. Možno to Pánboh zariadil tak, aby tí najhlbavejší jedinci, ktorým zide na um nad čímsi takýmto premýšľať, na to neprišli. Príčiny môžu byť rôzne, o ktorých však nechám rozmýšľať ostatných.

Postupne som však zisťoval, že môj život sa ubral nesprávnym smerom a extrémnou rýchlosťou. Možno to tak urobil schválne, aby, keď počas jazdy, kým sa to dá ešte odvrátiť, som to nezistil a nepohol kormidlom. Zatiaľ, čo ja som rozmýšľal v krajine transcendentálna, zabudol som vnímať naozajstný svet. Až teraz som si uvedomil, prečo ľudia vedia, že je lepšie nerozmýšľať – radšej premárnia svoj život celkom iným spôsobom. Ťažko však povedať, čo je správne, pretože pravda je veľmi relatívna. Možno ak by som sa nad tým trocha viac ZAMYSLEL, vyvodil by som nejaké zmysluplnejšie závery, no čo z toho, ak by ma potom uvrhli do zatratenia a pochopili až o niekoľko storočí?

Zdroj: <https://referaty.aktuality.sk/polemika-o-podstate-bytia/referat-15902>.

2. publicistika emocionálneho typu

- ide o *emocionálno-zobrazovací spôsob stvárnenia publicistického prejavu*
 - *umelecké vyjadrovanie, beletristiku, logickú fantáziu, alegorickosť, expresivitu, širšie zovšeobecňovanie.*

Do **publicistiky emocionálneho typu** patria tieto **beletristické útvary**:

- ⇒ **reportáž** (vplyv opisného slohového postupu), **fejtón** (vplyv rozprávacieho slohového postupu), **črta**, **besednica**, **stĺpček**, **causerie** (zábavnica), **kurzíva** a **entrefilet** (predchýr);

- sú výrazne ovplyvnené *umeleckým štýlom*,
 - využívajú teda *umelecké výrazové prostriedky* (sú výrazovo bohatšie);
- v týchto **žánroch** sa spája *umelecký štýl* s *publicistickým*,
 - delia sa na:
 - ↔ **reportážne**
 - ↔ a **fejtónové**.

Charakteristika jednotlivých beletristických útvarov emocionálneho typu

Reportáž

- napriek tomu, že je **najtypickejším** a možno aj **najrozšírenejším žánrom publicistiky emocionálneho typu**, jej **zaradenie** medzi **beletristické žánre** nie je také **jednoznačné**;
- je to **zmiešaný žáner**,
 - využíva **publicistický, hovorový a umelecký štýl**;
- jej **dominujúcim prvkom je dej**,
- je to **adresné dokumentárno-obrazné svedectvo autora (reportéra) o aktuálnom spoločenskom jave**,
 - **autor** (novinár) na základe **osobného poznania, dojmov a pocitov** zachytáva, vykresľuje **atmosféru prostredia a udalosti**, ktorú **bezprostredne zažil**,
 - ↔ v **celej reportáži** je teda prítomný **novinárov osobný pohľad, názor**;
- vždy vychádza z **faktov** a má **istú dejovú líniu**,
- nemá **úvod**,
 - **autor** vstupuje **priamo do deja "in medias res"**,
- píše sa **pravdivo**, aj keď v prípade potreby **niekedy** využíva **logickú fantáziu, domýšľanie, zveličovanie, preháňanie**,
 - **fakt** je však jej **východiskom**;
 - ↔ **súčasťou** sú napr. **aj výpovede účastníkov**;
- obsahuje **metafory, metonymie, prirovnania**,
 - nevyhnutnou súčasťou sú **fotografie** (na **internetových portáloch** sa objavujú aj **krátke videá**);
- pri **tvorbe reportáže** je potrebná **dôkladná príprava, poznanie problematiky**,
- na **zvýšenie hodnovernosti** (aby sa **udržala pozornosť čitateľa v priebehu celej reportáže, ktorá obvykle máva 4 – 12 rukopisných strán**) sa uplatňuje:
 - **detail, výsek z celku, epizóda, reportážna skratka, princíp kontrastu, napätie**;
 - ↔ **dôležité** je preto **venovať pozornosť**:
 - ↔ **sujetovosti** (námetu, dejovej kostre),
 - ↔ **obraznosti a kompozícii** (usporiadaniu prvkov, spôsobu výstavby);
- ak obsahuje **oznámenie** má **blízko k spravodajstvu**, ale ani **analytický prvok nemožno vylúčiť**...
 - jej **stavebnými kameňmi** sú ale **fakty**;
- okrem **informačného slohového postupu** je v nej **dominantný opisný slohový postup**,
 - pri **opise** postupuje spravidla **chronologicky** (zaznamenáva veci, javy v časovej postupnosti, následnosti),
 - ↔ **udalosti** v ňom zachytené **neskresľuje**;
- okrem **správy o udalosti** približuje **atmosféru podujatia**;
 - **popisuje hostí**, ktorí sa na nej zúčastnili;
 - **opisuje prírodu** (lyricky približuje zmeny počasia, hru svetla, tieňov atď.).

Podľa prístupu reportéra k výberu metódy vyjadrenia faktu poznáme reportáž:

- **dokumentárnu**
- a **zobrazovaciú** (opisnú);
 - tieto **metódy** zväčša existujú **vedľa seba**.

Poznáme nasledujúce **druhy reportáže**:

1. **epickú,**

- *epický spôsob rozprávania,*
- *priamočiara kompozícia,*
- *rozvinutý dej do šírky,*
- *úvahy, meditácie, vlastné skúsenosti a zážitky;*
↔ sú to **predovšetkým cestopisné reportáže;**

2. **dramatickú,**

- využíva *zákonitosti konfliktu,*
- je to *dejová reportáž,*
- *vyvrcholenie deja* sa dosahuje *gradačným stupňovaním napätia* pomocou *jazykových prvkov (porovnávaním, metaforou, gradáciou atď.);*

3. **afabulárnu,**

- *dejovosť* sa v nej nahradzuje *myšlienkou, reflexným pohľadom do vnútorného života človeka,*
→ má *vnútornú dramatickosť*;

4. **reportáž-interview,**

- *u nás je ojedinelá,*
→ vyskytuje sa v *anglickej, nemeckej a ruskej tlači;*

5. **reportáž-portrét,**

- vytvára *ucelený obraz o živote človeka,*
↔ *dominuje* v nej *nezvyčajná udalosť*, ktorá ovplyvnila *ľudský osud;*

6. **problémovú,**

- zaoberá sa *nedostatkami* a *chybami*, ktoré *ovplyvňujú život celej spoločnosti;*
↔ vplýva na *formovanie verejnej mienky;*

7. **sociálnu a**

8. **mikroreportáž,**

- *rozsahom* je to *menšia reportáž.*

Reportáž ďalej členíme podľa:

- **kompozície** (s voľnou kompozíciou, kompozícia–montáž),
- **práce s faktom** (informatívnu a dokumentárnu),
- **stupňa adresnosti a dokumentárnosti**,
- **poznania skutočnosti**,
- **druhu média** a
- **pomeru textu a fotografie**.

Reportáže z neznámych krajov či kontinentov v knižnej podobe patria do umeleckého štýlu.

Ukážky na **reportáž**

Prvá hodina a hneď písomka. Pred ňou si všetci v triede opakujú, píšú ťaháky na lavicu a dohadujú si, ako si budú nenápadne radiť. Keď to triedy vstúpi profesorka angličtiny s testami v ruke a dvoma praktikantkami v päťach, všetci rázom stíchnu. Profesorka rozdá testy a začne vysvetľovať zadania jednotlivých úloh. Samozrejme, všetko v angličtine. Po chvíli odíde a necháva nás začínajúcim profesorkám. Všetci úpenlivo rozmýšľajú, odpisujú, alebo len sedia a pozerajú z okna. Jedna praktikantka sedí za katedrou, druhá sa prechádza po triede. Asi po niekoľkých minútach sa ozve: "Ešte päť minút." Ale to už väčšina študentov je hotová. Ostatní ešte horlivo dopisujú posledné vety. Pred zvonením pozbierali naše skvelé testy a my sme sa s úľavou oddali krásnej, no krátkej prestávke. A ako dopadli naše testy? Žiadna sláva. V mojej skupine nebola lepšia známka ako trojka. Najviac bolo pätiiek a sem-tam nejaká tá „štvorečka“.

Chvalabohu, naša pravá profesorka angličtiny nám tieto vydarené testy nezapísala, dala nám náhradný termín. Dúfam, že opravný test dopadne lepšie...

Zdroj: <https://referaty.aktuality.sk/reportaz/referat-18301>, upravená práca.

„Umrela im basa“

Priznám sa, že som si tento príspevok prečítala niekoľkokrát, ale ani raz som nepochopila, o čom v ňom ide reč. Autor skáče z jednej informácie do druhej, hoci oduševnene a zápalisto, ale žiaľ, len „splieta“ čosi o maškarných tradíciách a rituáloch v istej dedinke, zvanej Dubová. Možno dedinčanom „umrela basa“, ale autorovi tejto zjavne nevydarenej reportáže tu zomrelo čosi omnoho dôležitejšie – pointa. Pre moje uši je to iba kakofonická zmes slangových a dialektických pomenovaní, skomolenín mien a prezývok, ktoré by azda mali byť aj vtipné či aspoň úsmevné, ale ich detinská naivita vo mne nevyvolala nič pozitívne. Možno mi chýba zmysel pre humor. Hmmm...asi sa budem musieť nad sebou zamyslieť.

Zdroj: Slovenka, 10/2004, strana 54-55.

Školská vianočná besiedka

Hrá vianočná hudba, v sieni je prítomie a na javisko vtancuje zoskupenie anjelov držiacich sviečky.

Nenachádzame sa v nebi, ale na **školskej vianočnej besiedke**. Na predstavenie som bola pozvaná kamarátkou, ktorá teraz sedí vedľa mňa a nedočkavo sa mrví.

"Bude tam hrať môj braček," vysvetľuje.

Zatiaľ ale sledujeme učiteľské predstavenie (anjelov so sviečkami), ako sa zoskupujú a chodia v kruhu so sklonenou hlavou do rytmu piesne. Uprostred sedí riaditeľ a hrá na gitaru. Scéna pôsobí trochu tiesnivo, pripomína väzenský sprievod. Väzni však nemajú svätožiara.

Ľudia v sále začínajú byť netrpezliví. Konečne anjeli odchádzajú, nastupuje prvá trieda a predvádza nám, ako sa oslavujú Vianoce v Rakúsku. Predstavenie je milé, aj keď každú chvíľu prerušované zúrivým potleskom nadšeného príbuzenstva. Povzbudení prváci hrajú takmer ako dospelí, nestačím sa čudovať.

Druhá trieda spieva a tancuje maďarské tance pekne, ale snáď nekonečne dlho. Obdivujem pamäť nebohých detí, ktoré sa to všetko museli naučiť. Viac ale ľutujem seba, lebo v sieni začína byť dusno a nejaký príliš vianočne naladený človek zapálil *františka*. Niekoľko ľudí chytá záchvat kašľa.

Tretia trieda využila príležitosť pochváliť sa svojim spolužiakom z Ázie, a tak sa dozvedáme, ako sa oslavujú Vianoce vo Vietname. Krajina je dostatočne exotická a netradičná hudba preberie aj prvých zaspávajúcich rodičov.

Na rade je štvrtá trieda. Zo stropu sa zosúva plátno a premieta sa nám prezentácia s vianočnou tematikou, sprevádzaná koledami. Medzitým deti nastúpia a predvádzajú snáď nejakú scénku. Nenápadne sa rozhliadam po sále, je vidieť, že väčšinu rodičov zaujalo skôr plátno. To ale nakoniec zase vyjde a my rozoznáme Vianoce v Austrálii.

Vraciame sa na Slovensko s piatou triedou. Tá začne známou reklamou s oteckom a dievčatkou - "*Ja nemusím, ja už ho vidím!*" Sála prepuká v smiech. Dobrá nálada vydrží aj menšie fiasko s kulisami, ktoré sa v jednom momente predstavenia náhle zrútia. Za nimi prekvapene pozerá asi pätnásť namačkaných detí. Rodičia zase hľadajú vyjavene na deti (kto by veril, že sa tam zmestia!). Duchapřítomná triedna učiteľka kulisy zase zdvíha a hrá sa ďalej. Scénka je vtipná, je vidieť, že hrajú piataci.

Nakoniec sa spievajú koledy, rodičia tleskajú a zháňajú deti. Nikto nešetří chválou, ale je vidieť, že je ešte len štvrtok a Vianoce ešte celkom nezačali. Sála sa rýchlo vyprázdňuje, všetci sa ponáhľajú domov.

Zdroj: <https://www.slovensky-jazyk.sk/slohovky/reportaze/skolska-vianocna-besiedka.html#ixzz7dvEAYTAK>

Dobrodružstvo v Anglicku

Je nedeľa 14. apríla 2018 a v popoludňajších hodinách sa na parkovisku pod gymnáziom schádzame s ďalšími účastníkmi zájazdu, aby sme sa vydali na poznávací výlet do Anglicka. Cesta trvá 17 hodín. Ide sa cez Nemecko, Holandsko, Belgicko a nakoniec z francúzskeho Calais trajektom do britského Doveru. Cesta autobusom sa nám zdá viac než náročná, ale aj tak dokážeme nasledujúci deň vydržať na nohách a prehliadnuť si pamiatky ako Westminster, Buckinghamský palác, Chinatown či Londýnske oko.

"Cesta bola hrozná. Vôbec som sa nevypala, ale po celodennej prehliadke Londýna ma to nejako prešlo," tvrdí unavená, ale zároveň Londýnom očarená Nikola z 2.C

Po prehliadke Londýna nás čaká príchod na tzv. "meeting point", kde si nás vyzdvihnú naši budúci anglickí "rodičia".

Je druhý deň ráno a s ostatnými účastníkmi zájazdu sa opäť stretávame pri autobuse a utekáme na ďalšiu prehliadku Londýna.

Medzi najlepšie zážitky patrí návšteva londýnskeho múzea voskových figurín Madame Tussauds, na ktorú máme len hodinku a pol.

Ďalší deň, 16. apríla, sa v Londýne koná pohreb svetoznámej Iron Lady, Margaret Thatcherovej. Kvôli zátarasám v Londýne strávime deň v Hampton Court a Windsore, kde sa v tento deň nachádza práve aj kráľovná.

Celí uťahani padáme do postelí a sníva sa nám o tom, ako by sa žilo v kráľovskom sídle.

Posledný deň ráno nás už čaká lúčenie s našimi krátkodobými rodičmi a s Londýnom samotným.

"Moji anglickí rodičia mi budú chýbať. Bola s nimi sranda," hovorí žiak Michal z 5.G.

Zvyšok dňa strávime v známom prímorskom letovisku v Brightone návštevou akvária Sea Life a konečne nákupmi.

Už nás čaká len cesta naspäť Eurotunelom pod prielivom La Manche, a to podmorským vlakom. Všetci sa vraciame zdraví a šťastní domov.

Zdroj: <https://www.slovensky-jazyk.sk/slohovky/reportaze/dobrodruzstvo-v-anglicku.html#ixzz7dvGbtU4P>

Črta

- **najvýraznejší beletrizovaný novinársky žáner,**
- zaraďuje sa do **publicistiky emocionálneho typu,**
- zobrazuje **skutočné osoby, udalosti, javy, veci,** ktoré existovali alebo existujú v **životnej realite,**
 - preto stojí na **faktoch**
 - a je **adresne dokumentárna;**
- je to **náročný žurnalistický útvar s prvkami reportáže,**
- jej **autorom** môže byť iba **dokonalý znalec opisovaného problému** či **udalosti,** ktorý ju **hodnotí;**
- v praxi sa zamieňa s **reportážou,**
 - **odlišujú sa tým, že:**
 - ↔ v **črte** sa výrazne prejavuje **subjektívny názor autora,** ktorý je **primárny;**
 - ↔ má **náročnejšiu kompozíciu** (pásmovú, s obráteným postupom),
 - ↔ má väčšiu frekvenciu **expresívnych slov a konštrukcií,**
 - ↔ je často **polytematická** (spracievajúca viac tém),
 - ↔ je **vnútorne členitejšia** (horizontálne členenie je viacstupňové),
 - ↔ je bližšia **rozprávaniu než opisu,**
 - ↔ je v nej **viac úvahových prvkov;**
 - ↔ v **reportáži** sa opisuje pomocou **osobného svedectva,**
 - ↔ je často **monotematická** (spracúva iba jednu tému);

Na napísanie črty je dôležitá autorská príprava,

- **autor** by si mal **utvoriť fabulu – dej diela,**
 - ↔ mal by si **uvedomiť hlavnú tému, epizódy, podiel pravdy a fikcie,**
- jej **jazyk a štýl** je **bohatý,**
 - ↔ obsahuje aj:
 - ↔ **dialógy,**
 - ↔ **opisy prostredia, prírody, osôb.**

Poznáme tieto **druhy črt:**

a. **črtu – portrét,**

→ patrí k **najfrekvencovanejším druhom črty,**

b. **cestopisnú črtu,**

→ je **najfrekvencovanejšia;**

c. **spomienkovú črtu.**

Ukážka na spomienkovú črtu

Zo spomienok bývalého predsedu SNR na prelomové udalosti roku 1989

Do funkcie proti svojej vôli

Rudolf Schuster

Na druhú polovicu novembra 1989 bolo zvolané mimoriadne zasadanie ÚV KSS. Bol som jeho členom a musel som tam ísť. Zatelefonoval mi však krajský vedúci tajomník a požiadal ma, aby som zostal v Košiciach a zúčastnil sa ako predseda Krajského národného výboru na zhromaždení občanov. Zostal som, hoci som vedel, že budem hromozvodom a že si to odnesiem za všetkých.

Ráno som sa dozvedel z rozhlasu, že ma zvolili za tajomníka ÚV KSS. Myslel som si, že ma porazí. Najskôr som to považoval za zlý žart, potom za zlomyseľnosť. Vzápätí som sa s redaktorkou krajskej redakcie denníka Práca Editou Kardošovou – Pačajovou dohodol, že uverejním vyhlásenie k tejto záležitosti. Zavolať som aj vedúcemu tajomníkovi KV KSS Michalovi Špakovi.

”Pokúšal som sa presvedčiť ich, aby ma za tajomníka nedávali, ale nedali si povedať,” povedal mi.

Narýchlo som sa zbalil a šiel do Bratislavy za prvým tajomníkom ÚV KSS Ignácom Janákom.

”Protestujem proti svojmu zvoleniu za tajomníka,” povedal som mu bez okolkov.

NELÚTOSTNÁ HANEBNOSŤ

Janák na moje prekvapenie nevyskočil, ako mával vo zvyku, ale tváril sa, akoby môj protest nebral vážne.

”Teraz treba do funkcií ľudí, ktorí majú dôveru dole,” povedal.

”Na ÚV KSS nenastúpim, lebo svoje zvolenie považujem za neplatné. Nedal som naň súhlas,” zopakoval som rezolútne.

”Dobre,” povedal Janák. ”Keď nechceš byť tajomník, máme pre teba inú funkciu.”

”Mám dosť starostí s funkciou predsedu KNV.”

”Hľadáme predsedu SNR. Musíš pomôcť.”

”Veď máte Šalgoviča. Ten má skúseností až-až.”

”Je už starý. A sotva by obstál.”

”Ak hľadáte obetného baránka, mňa vynechajte.”

”Buď budeš tajomníkom, alebo predsedom SNR.”

”Opakujem, nebudem tajomníkom, lebo som predsedom KNV. A kandidáta na predsedu SNR si hľadajte niekde inde.”

”Aj tak dáme návrh na teba,” povedal Janák a vyšiel z kancelárie.

Hlavou sa mi prehnela vlna odporu, hnevu a bezmocnosti. Keď sa rozdávali pokojné, teplé miestečky, nikto si na mňa ani nespomenul. Rebelant Schuster je im odrazu dobrý! Celé roky mi znepríjemňovali život. O koľko času, zdravia a energie ma obrali svojou nerozhodnosťou a ťažkopádnosťou! A zrazu by ma chceli nastrčiť, aby som im zachraňoval kožu. Čo by na to povedali moje deti a manželka? Peter je už úspešným inžinierom a Ingridka bude čochvíľa lekárkou. Svojou vysokou funkciou, na ktorú by ma dosadila skompromitovaná strana, by som im riadne skomplikoval život. Zrazu som sa cítil osamotený.

Zašiel som do kancelárie SNR za JUDr. Richardom Schinom. Poznali sme sa dlhší čas, bol to dobrý právnik a praktický človek. V aparáte SNR bol jediným človekom, ktorému som sa mohol zdôveriť. Bez dlhého úvodu som mu porozprával, čo mi navrhli na ÚV KSS.

”Mal by si to prijať,” presviedčal ma.

”Teraz, keď je všetko také zložitý?” bránil som sa.

”Ak na čele SNR nebude práve teraz rozumný človek, ľudia na Slovensku môžu zažiť mnoho nepríjemností. Zober to, zvládneš to.”

Na svoje pracovisko do Košíc som sa vrátil rozhodnutý, že funkciu nezoberiem. Ráno mi zavolať Špak a pozval ma na zasadanie mimoriadneho Predsedníctva KV KSS. Cestou do ”Bieleho domu

som pred budovou rektorátu Vysokej školy technickej zazrel zhromaždenie študentov, ktorí žiadali moju a Špakovu prítomnosť.

”Teraz máme dôležitejšie veci. Chceš sa dať zosmiešniť? Po zasadaní tam môžeš ísť,” povedal mi Špak.

Po skončení schôdze som sa tam naozaj vybral. Šiel som s istými obavami, no vedel som, že musím. Zhromaždenie bolo búrlivé, za každou vyhýbavou, neúplnou, či frázovitou odpoveďou nasledovala búrka nesúhlasu. Zostal som do neskorého večera a dohodol som sa so študentmi, že usporiadame samostatný míting k ekologickým otázkam mesta a kraja. Odvtedy sa mi mítingy stali takmer každodenným chlebom. S košickými a prešovskými študentmi som na zhromaždeniach postupne nadviazal takmer priateľský vzťah.

V Bratislave sa zatiaľ pripravovalo zasadanie Slovenskej národnej rady s jediným bodom programu: výmena predsedu SNR.

ODCHOD ŠALGOVIČA

Sedemnásť schôdza SNR sa konala 30. novembra 1989. Bola pre mňa naozaj historická. Ešte stále som dúfal, že sa nájde niekto, koho zvolia za predsedu namiesto mňa. Započúval som sa do prejavu Viliama Šalgoviča, ktorý viedol svoju poslednú schôdzu SNR a v závere požiadal o uvoľnenie z funkcie zo zdravotných dôvodov. Mnohí sa uskrňali a zo zadných radov som začul štipľavú poznámku: ”Nebyť revolúcie, neboli by ani starobné, ani zdravotné dôvody.” Keď podpredseda SNR Dezider Krocsányi poďakoval Šalgovičovi, ozval sa potlesk. Väčšina z nás nepochybne tlieskala od radosti, že konečne z tejto funkcie odišiel človek, ktorý na ňu sotva niekedy dorástol. Spomenul som si, ako sme s delegáciou poslancov s ním absolvovali špeciálnym lietadlom cestu do Kyjeva a do Ovrúče k pamätníku slovenských partizánov. On, autor knihy o kpt. Jánovi Nálepkevi a priamy účastník bojov, vedel o svojej partizánskej družine očividne menej ako miestni funkcionári.

Spomenul som si, ako v poslednom čase odmietal reprezentačné pohostenia vidieckych funkcionárov, ako chodil na cesty špeciálnym JAK-om 40 sám, ako svoju kanceláriu v SNR opevnil kamerami, aby sa k nemu nedostal nijaký poslanec. Všetci sa ho báli a nikto si nedovolil upozorniť ho, že pri štátnych návštevách si občas poplietol meno, alebo nemal zapnutý rázporok na nohaviciach. Ku mne sa nesprával až tak zle, no raz ma predsa len nahneval. Chcel som mu pri raňajkách premietnuť videofilm o živote rómskych občanov. Najskôr nechcel film vidieť, no potom som ho predsa len presvedčil. ”Načo mi to ukazuješ pri raňajkách! Už to nikomu neukazuj, lebo to nie je pravda. Ja poznám realitu. Toto je obyčajná západniarska propaganda. Dost’ už bolo polemiky o Rómoch!” rezolútne skončil debatu, ktorou som ho chcel pripraviť na skutočné riešenie najnaliehavejších problémov v tejto oblasti. S kazetou som však nepochodil ani u vtedajšieho predsedu vlády Ivana Knoteka.

Z myšlienok ma vyrušil nástoječivý šepot suseda Jaroslava Hlinického: ”Rudo, nie je ti zle?”

Vtedy už Daniel Futej čítal hodnotenie mojej osoby. Pravdaže, bol som skvelý, lebo ma chceli nastrčiť do funkcie! Spomenuli veci, za ktoré ma doteraz priam prenasledovali. Všetko, za čo som od stranických orgánov dostával po nose, sa odrazu premenilo na moje osobné klady. Dokonca aj to, že mojím koníčkom je ochrana životného prostredia. Potlačil som však všetko rozhorčenie a prihlásil som sa o slovo.

”Prosím vás, nenavrhuje ma na funkciu predsedu SNR. Necítim sa na ňu dost’ erudovaný. A nepatrím medzi tých, čo sú schopní a ochotní vykonávať akúkoľvek funkciu...”

Sadol som si s nádejou, že voľakto vyjde s protinávrhom. A naozaj, Silvester Minarovič, poslanec za Stranu slobody, predložil návrh na Ing. Jozefa Širotnáka. Keď nikto nevyšiel s inými návrhmi a Širotnákovu kandidatúru podporil i poslanec Majer, myslel som si, že mám vyhrané, že ma nezvolia. Vtedy však nečakane vystúpil Vladimír Mináč.

”Myslím si, že kandidatúra súdruha Schustera je dobrá a správna, ale my, ktorí sme už strašne dlhé roky v najvyšších grémiách strany, si myslíme, ja si myslím, že by mal byť vedúcim tajomníkom strany. Viem, že ho sem presunuli z taktických dôvodov. A súc zaviazaný iba vlastnými voľičmi a vlastným svedomím, z tých dôvodov, ktoré som povedal, súhlasím s návrhom Strany slobody a Strany slovenskej obrody.”

Cítil som, že Mináč má pravdu. Asi som sa naozaj stal hračkou kabinetnej kádrovej špekulácie ÚV KSS. Lenže ja som o kariéru stranického vodcu vonkoncom nestál a musel som poslancom SNR vysvetliť pravdivosť Mináčových slov.

”Do Predsedníctva ÚV KSS som bol zvolený za neprítomnosti,” povedal som. ”Nikto so mnou nehovoril, lebo som bol na dialógu s občanmi. Je pravda, že sa so mnou uvažovalo ako s tajomníkom, ale bez môjho vedomia. Musím čestne vyhlásiť, že som obe funkcie odmietol, lebo sa na ne necítim.” Bol som presvedčený, že po tomto mojom vyhlásení nebudú za mňa hlasovať ani komunisti. Lenže hlasovanie dopadlo inak. Získal som 90 hlasov, kým Širotnák, žiaľ, iba 35. V hlave mi vírilo všeličo, no nakoniec som sa zmieril s osudom. Skúsím to. Ak neuspem, včas odídem. Najprv si však všetko nechám dobre uležať a pripravím sa na to, čo ma čaká. Lenže na prípravu nebol čas. Veci i udalosti nadobudli rýchly spád.

”Patril som vždy medzi ľudí, ktorí neradi mnoho hovorili a sľubovali. Som, ako dobre viete, odchovancom fabriky, kde som bol vždy pripravený na otvorený dialóg s každým, kto oň stál. Budem sa spolu s vami, vážení poslanci, usilovať, aby sa SNR stala naozajstným slovenským parlamentom, reprezentantom slovenského národa. Budeme sa v našej práci opierať o všetky politické strany a občianske iniciatívy, ktoré prichádzajú s dobrými námetmi,” povedal som. A myslel som to smrteľne vážne.

PRETEKY S ČASOM

Moje prvé pracovné dni vo funkcii predsedu ma prinútili vysporiadať sa s dvoma na prvý pohľad nepodstatnými problémami. Prvé ráno som sa pokúšal dostať sa do predsedníckej kancelárie, ale zašiel som k Dr. Schinovi, kde som predtým neraz vysedával ako radový poslanec. Vôbec som nemal chuť vojsť do bývalej neprístupnej Šalgovičovej pracovne so skrytými kamerami, s dvoma striehnucami sekretárkami a s ustavične bdejúcimi telesnými strážcami.

”Prečo si nejdeš sadnúť do svojej kancelárie?” spýtal sa ma prekvapený Dr. Schin.

”Bojím sa tej nedobytej pevnosti na prvom poschodí. Kým bude taká, aká je, nevstúpim do nej. Kým sa táto moja podmienka nesplní, budem úradovať v tvojej kancelárii.”

A úradoval som tam desať dní. Za celý ten čas ”chlapci” zo Štátnej bezpečnosti, poverení osobnou ochranou predsedu SNR, chodili riadne do práce, a keďže nemali čo robiť, potľkali sa po sekretariáte.

”Chlapci, mňa nemusíte chrániť ani vozit’ do práce. Chodím pešo a nemám sa koho báť,” povedal som im.

”To nezávisí od nás, my plníme iba náčelníkove rozkazy. Musíte sa dohodnúť s ním, že nás nepotrebuje.”

”Povedzte mu to a ak vám neuverí, nech príde za mnou.”

Neprišiel, ale po dvoch dňoch sa ozval. ”Je mojou povinnosťou, pán predseda, upozorniť vás, že všetci ústavní činitelia a predseda vlády musia mať osobných strážcov. Je to podľa zákona.

Neodmietajte túto službu, človek nikdy nevie, čo sa môže stať.”

”To sa môže stať aj keď budem mať osobnú ochranu. Svoje rozhodnutie nezmením, pán náčelník. Nemám dôvod dať sa chrániť, mám čisté svedomie.”

Odišiel z mojej pracovne veľmi rozčarovaný a sklamaný.

Štvrtého decembra prišiel za mnou predseda vlády SR Pavol Hrivnák. Chcel so mnou prekonzultovať svoje zámery na rekonštrukciu vlády.

”Nie je privčas rekonštruovať vládu?” spýtal som sa. ”Najskôr treba zrekonštruovať Predsedníctvo SNR.”

”Ide o predbežný návrh. Chcel som ťa informovať prvého...” Premiér otvoril poznámkový blok.

”Ako prvého podpredsedu vlády chcem ponechať Štefana Murína.”

”Si presvedčený, že ho obhájiš?! Nevie, či ho príjme VPN.”

”Ak nie, navrhnem niekoho iného. Za druhého podpredsedu navrhujem Vlada Lexu.”

”Koho máš na ďalšie funkcie?”

”Uvažujem s vytvorením funkcie tretieho podpredsedu a navrhujem na ňu akademika Daubnera.”

”Návrh na novú funkciu sa mi pozdáva, ale doteraz si navrhoval samých členov KSS.”

”Nechaj ma dohovoriť, Rudko. Ministra kultúry by mohol robiť Ladislav Ballek, Ladislav Ťažký alebo Ladislav Chudík.”

”Najskôr by asi prešiel Chudík. Je nestraník.”

”Na ministerstve školstva by som nechal Ľudovíta Kilára, prípadne jeho námestníka Fedora Macáška.”

”Všetci tvoji doterajší kandidáti sú členovia KSČ.”

”Áno, ale všetci sú odborníci. S neodborníkmi robiť nebudem. Na ministra poľnohospodárstva nemám lepšieho odborníka ako Júliusa Vargu.”

”Nehnevaj sa, Paľo, ale zatiaľ si mi nič nové nepovedal. Myslíš si, že VPN bude súhlasiť s vládou v starom zložení?”

”Mám aj nových. Na ministerstvo stavebníctva Ing. Valka zo Strany slobody alebo Ing. Lukáča z Demokratickej strany (predtým Strana slovenskej obrody), na ministra financií a cien Františka Valáška alebo Ing. Mariána Tkáča, či Bosáka, na zdravotníctvo navrhujem A. Molnára...”

”Zasa komunista!”

”Čo mám robiť? Keď odbornosť, tak odbornosť, Aj na priemysel mám iba Štefana Urbana a na vnútro Milana Čiča!”

”A čo spravodlivosť?”

”Ivan Trimaj alebo Oľga Ovečková.”

”Zo šestnásťčlenného kabinetu máš jedenásť členov KSS a ešte k tomu aj bývalých členov vlády. To nemôže prejsť.”

Situácia sa však menila z hodiny na hodinu. O pár hodín už Hrivnák na porade uvoľnených funkcionárov sám prišiel s novými menami. Všetky strany (KSS, Strana slobody, Strana slovenskej obrody, ale najmä hnutie VPN) boli v strehu a v zákulisí veľmi aktívne pôsobili, aby ovplyvnili zloženie vlády podľa svojich predstáv. VPN spočiatku nemala záujem dosadzovať svojich ľudí do vládneho kabinetu. Strana slobody a Demokratická strana sa snažili získať čím viac ministerských kresiel. Trochu inak to bolo v SNR. Koordinačné centrum VPN nemalo vo svojich radoch odborníkov s hlbšími znalosťami zákonodarnej činnosti SNR. Spoliehali sa iba na kontrolu zvonku. Poprední predstavitelia VPN (Milan Kňazko, Ján Budaj, László Szigety, Fedor Gál) však boli v kontakte so mnou a vedením SNR a postupne získavali základné vedomosti o jej právomociach a činnosti. Koho vymeniť z členov Predsedníctva SNR? Pre mňa bola táto otázka o to zložitejšia, že sám som bol ešte stále členom KSS. Vedel som, KC VPN malo výhrady voči bývalým dlhoročným straníckym funkcionárom a predstaviteľom SNR. Na porade vedenia SNR preto vznikol návrh uvoľniť štrnásť členov Predsedníctva – komunistov. Na ich odchode KC VPN trvalo. Väčšina z nich pochopila situáciu a nekládla odpor. No poniektorí sa s funkciou lúčili veľmi bolestne.

(Pravda, 5, č. 243, 18.XI.1995, s. 5)

Fejtón

- zaraďuje sa do **publicistiky emocionálneho typu**,
- je to **žáner krátkeho rozsahu** (1 – 1,5 strany),
- skoro vždy sa zameriava len na **jeden jav**;
- takmer pravidlom je v ňom **určitá expresívnosť, emocionálny zážitok**,
- využíva **iróniu** (výsmech vyjadrený použitím slova, vety), veľa **priamej reči**,
 - prvky **humoru, satiry** (ostrého útočného výsmechu), **sarkazmu** (uštípačného bezohľadného výsmechu);
- **autor** v ňom:
 - **duchaplne, vtípne** a **úsmevne** kritizuje napr. nejaký **aktuálny spoločenský problém**,
 - praniekuje **negatívne stránky života, spoločenské i ľudské nedostatky**;
 - pracuje s **fikciou**, ale **základné fakty** v ňom musia byť **pravdivé**,
- jeho **cieľom** a **poslaním** je zovšeobecnenie **nedostatkov viacerých spoločenských javov**,
 - na **vykreslenie konkrétneho typu** využíva **umelecký štýl**, ktorý mu umožňuje využiť **bohatý slovník**;
- na konci má **pointu** (hlavnú myšlienku – vtípné zakončenie),
 - **pointa** nie je nevyhnutná, aj keď **moment prekvapenia** je **účinnější**;
- jeho **jazyk** je **spomedzi beletristických žánrov** vari **najviac emocionálny**,
 - pre **jazyk a štýl** je **typická personifikácia, hyperbola** (zveličovanie);
 - **titulok** by nemal prezrádzať **vyústenie fejtónu**.

Podľa intenzity kritiky poznáme fejtón:

a. humoristický,

→ **vtípné rozprávanie** o **ľudskej nedokonalosti, naivite, ľahostajnosti, pohodlí**;

b. ironický,

→ **výsmech nedostatkov**, ktoré nemožno **tolerovať**,
→ je to **zosmiešnenie**, ktoré obsahuje **hodnotenie** toho, čo sa **zosmiešňuje**;
↔ nevyslovuje sa **priamo** (vysloví sa **protikladný, skrytý význam**);

c. satirický,

→ **nekompromisne** kritizuje, vytvára **obrazy**, ktorými narúša **vzájomné vzťahy javov**,
→ vystupňuje do **krajnej komickosti** a **nezmyselnosti**;

d. sarkastický,

→ **zraňujúci, pichľavý, jedovatý výsmech**,
→ **uštípačný výsmech, uštípačný vtíp** či **posmešok** (najvyšší stupeň irónie);
→ **nedostatky** sú pre **autora neprijateľné**;

Ukážky na fejtón

„Kristus visí na kríži z hlúpych slov“

Očividne pán autor je veľmi nahnevaný na všetko prítomné okolo nás, na svet, ktorý nás obklopuje, na kultúru – v jeho očiach skôr nekultúru – v ktorej žijeme. Treba uznať, že manipuluje s veľmi bohatou a kvetnatou slovnou zásobou, čo je pre fejtón príznačné. Ale kam sa vytratila ona povestná vtípnosť a úsmevnosť, ktorá k tomuto sympatickému žánru neodlučiteľne patrí? Namiesto vtípu je len trpký sarkazmus a úsmev vystriedal bolestivý úškrn. Hani všetko, čo o Kristovi bolo povedané či napísané v našich moderných časoch, ale sám by najradšej mlčal a nehovoril o ňom celkom nič, najmä počas veľkonočných sviatkov. Zdá sa, že jazyk stredovekého symbolizmu je mu najbližší a tvrdo presadzuje názor, že už nikto nikdy nevytvorí, nenapíše či neskomponuje nič krajšie a lepšie na tému Ježiša, ako umelci hlbokého stredoveku. Pevne verím, že sa pán autor hlboko mýli.

Zdroj: SME, číslo 70, ročník 13, 26.3.2005, strana 13

O univerzite v Poltári

Zdá sa, že o pár rokov budeme mať univerzitu v každom okresnom meste. Bolo by to skvelé, keby sme mohli zároveň povedať, že budeme mať v každom meste dobrú a prestížnu vysokú školu. Zatiaľ asi ostaneme pri tom, že tam budú vysoké školy ako také.

Študenti nebudú musieť kvôli vzdelaniu cestovať cez celú republiku a bývať v internátoch, pretože najbližšia akademická pôda bude vzdialená do päťdesiat kilometrov. A pritom budú môcť študovať čokoľvek, pretože každá vysoká škola bude univerzitou univerzálnou. Keď napríklad Jožko z Kokavy nad Rimavicou má záujem o štúdium práva, Paľko z Pincinej chce byť architektom, Ferko z Utekáča fyzikom, Danka z Ďubákova chce študovať medicínu, všetci sa stretnú na univerzite v Poltári. Všetci získajú vysokoškolský diplom a zamestnajú sa na lukratívnych postoch, pravdepodobne v zahraničí, kde hravo strčia do vrecka aj absolventov z Cambridga a Harvardu. A nezamestnanosť v okrese Poltár klesne na minimum, pretože všetci dlhodobo nezamestnaní sa rekvifikujú na vysokoškolských pedagógov. Naopak, zrušená bude Univerzita Komenského. Nie preto, že by snád naša stará „alma mater“ nestačila na vysoko zdvihnutú látku akademického vzdelávania na Slovensku, ale jednoducho preto, že Komenský sa po tretej obrátke v hrobe rozhodne vypovedať zmluvu na poskytnutie svojho mena akejkoľvek univerzite v podmienkach slovenského školstva.

Zdroj: <https://oskole.detiamy.sk/clanok/publicisticky-styl-ii>, upravený text

Moje šťastné číslo (fejtón)

V poslednom čase som si všimol, že viacerí ľudia z môjho okolia majú svoje šťastné a nešťastné čísla. Hoci nie som poverčivý, neodolal som a začal som si aj ja vyberať svoje šťastné alebo nešťastné číslo. Do úvahy pripadalo viacero čísel, no napokon sa stala mojím šťastným číslom sedmička.

Toto číslo v mojom živote predstavovalo šťastné chvíle. Prvýkrát to bolo v deň môjho narodenia – dvanásteho júla – a tento mesiac je siedmym v roku. Narodil som sa v roku tisícdeväťstoosemdesiatšesť. Ďalšia sedmička. S ďalšou som sa stretol na konci prvej triedy – mal som sedem rokov a vedel som ako – tak čítať i písať. Prešlo sedem rokov a úspešne som sa pretíkol zo základnej školy na gymnázium. Tieto dôvody stačili na to, aby ovplyvnili moje rozhodnutie. Večer, vyčerpaný z mojich úvah o číslach, som napokon tvrdo zaspal. Ráno, po zobudení a nazretí do kalendára, som zistil, že môj šťastný deň je dnes – siedmeho marca. Plný radosti a bez obáv som len – tak stihol autobus. Cestou autobusom som rozmýšľal o dnešnom dni, ktorý bude plný šťastia, ktorý prežijem bez obáv zo skúšania. Z týchto mojich snov ma prebral až profesor dejepisu. Jeho známou infarkt metódou, to znamená podľa dátumu, ma vyvolal k tabuli. Ešte pred tým, než som sa spamätal, uvedomil som si, že dnes je siedmeho tretí a sedem plus tri je desať, hodnota môjho poradového čísla v klasifikačnom hárku. Ani som nevedel ako, už som aj sedel na mieste so štvorkou v klasifikačnom.

Môj šťastný deň sa začal neslávne, a tak aj pokračoval. Druhá hodina bola biológia. Do hrobového ticha, ktoré nastalo pri rozhodovaní profesorky, kto pôjde odpovedať, zaznelo: „Gáborík k tabuli!“ Hneď mi bolo všetko jasné. S jasnou hlavou a päťkou v klasifikačnom som opäť sedel v lavici. Cez prestávku som sa len ťažko spamätával z predchádzajúcich dvoch hodín, ale pevne som dúfal, že šťastie sa v tento deň len omeškalo a určite príde. Mal som pravdu, prišlo, ale nie ku mne, no k mojej spolužiačke. Keď ju profesorka na fyzike vyvolala a ona sa pre chorobu ospravedlnila, znovu zaznelo dnes už tretíkrát meno Gáborík.

Keďže som fyziku včera doma videl iba ako z okna japonského rýchlika, ktorý šiel rýchlosťou dvestopäťdesiat kilometrov za hodinu, aj to iba obal knihy, opäť prebehlo všetko hladko. Sedel som so štvorkou v lavici, cítiac sa ako elementárna častica zabudnutá niekde v kúte elektrického poľa. Štvrtá hodina prebehla bez väčších problémov, pretože to bola telesná výchova. Po nej som si povedal: „Prežiť už len jednu hodinu matematiky a konečne domov.“ Nikdy by som neveril, aká môže byť jedna jediná hodina dlhá.

Hodiny sa vliekli strašne pomaly a jediným šťastím v tomto dni bol hlas zvončeka, ktorý preťal nekonečnosť času ukončením vyučovania. Keďže bolo siedmeho – môj šťastný deň, neprekvapilo ma, keď som prišiel na autobusovú stanicu päť minút po odchode autobusu.

Večer, po príchode domov, psychicky a fyzicky vyčerpaný zo šťastia, ktoré ma celý deň prenasledovalo, som mohol pokojne skonštatovať: nenašiel som síce svoje pravé šťastné číslo, no zo skúseností viem, že mojím nešťastným číslom by mohla byť pokojne – sedmička.

Zdroj: <https://referaty.aktuality.sk/moje-stastne-cislo-fejton/referat-1903>, upravená práca.

Besednica

- zaraduje sa do *publicistiky emocionálneho typu*,
- je to *žáner výlučne slovenskej žurnalistiky*,
 - *príhovor k čitateľovi* alebo k *poslucháčovi*;
- veľmi sa podobá na *fejton*,
 - na rozdiel od neho je *prívetivá*, vytvára *pohodu a pokoj*,
 - ↔ prihovára sa *milo, zhovievavo* (k drobným ľudským chybám);
 - zaoberá sa predovšetkým *medziľudskými vzťahmi, komunálnymi problémami a zdanlivo okrajovými témami*,
 - ↔ *nabáda, popularizuje*;
 - hľadá pozitívne momenty v *existencii spoločnosti*,
 - jej *cieľom* je vytvoriť *priaznivé ovzdušie v spoločnosti*,
 - má *výchovné a estetické pôsobenie*,
 - jej *štýl* je *hovorovejší*,
 - je to *priamočiary prehovor s jednoduchou kompozíciou*,
 - využíva *situačný humor*.

Ukážky besedníc:

Malé súvahy Ivana Popoviča **Dnes o rodnom dome**

Sú také domy, ktoré sa preslávili tým, že sa v nich niekto dôležitý narodil. Na prvý pohľad nevidno, že akurát z tohto malého mrniatka bude raz slávny vynálezca, herec, alebo prezident... Dnes je na dome osadená bronzová tabuľa: V tomto dome sa narodil ten a ten, natrvalo sa zapísal do dejín... Máme na Slovensku i taký prípad, že na jednom jedinom dome sú osadené hneď dve tabule. V Uhrovci sa v tom istom dome narodil roku 1815 Ľudovít Štúr a v roku 1921 Alexander Dubček.

Deti sa dnes rodia poväčšine v pôrodniciach. Nevieť si celkom dobre predstaviť, že by na ne začali vytešení ockovia osadzovať bronzové tabuľky. To už skôr na tie naše paneláky by sa dalo, hneď vedľa vyrthaných zvončekov.

Prilnul mi k srdcu dom, v ktorom som prežil detstvo. So záhradou, s liatinovou pumpou nad studňou, so starou hruškou, z ktorej za noci za vetra padali hlasno hrušky maslovky... Ráno som vyšiel bosky rovno do záhrady, pestré mamine kvety boli vyššie odo mňa. V zime sme sa sánkovali z kopca, letel som ponad plot zapadaný v snehu, rovno do dvora. Cez leto bol kopec plný zrelého obilia, dalo sa v tom zlate zablúdiť. A voňal, tak voňal...

Obral som moje deti o veľa. Nepostavil som dom. Strom som zasadil, ale ďaleko kdesi v univerzitnom mestečku v Quezon City. Ktovie, či sa ujal v tej ďalekej filipínskej zemi... Rozprával som sa o tom s najstarším synom a on mi s láskou hovoril o betónovom kruhu s pieskom a šmykľavkou, o viniciach nad Karlovou Vsou, kde podvečer chodil s kamarátom na bicykli na cudzie hrozno, o našom paneláku hovoril... To o rodnom dome rozprával. Mne splývajú tie naše sivé domy. Rovnako ako tomu žiarlivému námorníkovi Z Dunaj plavby, ktorý sa raz nadržanom vrátil nečakane domov. Zazvonil o pol piatej na byte a prišiel mu otvoriť môj rozospatý kamarát Paľo v pyžame. Hneď aj jednu schyťal od mocného námorníka, začali sa klbčiť. Rozzúrený manžel pokúšal sa najprv strhať z Paľa svoje pyžamo, ale to, čo uvidel za jeho chrbtom, previedlo ho do celkom nepříčetného stavu. Nielen, že tento niktoš (Paľo!) obcoval s jeho (námorníkovou!) ženou, ale za jeho neprítomnosti mu ešte popremiestňoval aj nábytok! Zranený býk vletel do izby, aby strelal cudzoložnicu. V posteli sedela ustráchaná (Paľova) žena, čo sa prebudila na rambajz. Ako sa napokon ukázalo, námorník mal taký istý rodný panelák ako môj kamarát Paľo. I poschodie sedelo. Ešte aj nábytok a pyžamo mali rovnaké. Len žena bola iná a panelák o jeden vchod ďalej.

(Pravda, 5, č. 245, 22.11.1995, s. 5)

Vidím vám do žalúdka

Ovládaj ma, mamko, pokiaľ som ja Janko

Každý vie, že ženy žijú dlhšie. Menej ľudí vie, prečo žijú dlhšie. Pripájam sa k rozobratom, ktorí tvrdia, že je to preto, že všetko robia naplno: keď plačú - rumá zgajú, vylučujú celé potoky slz (aj v pesničke sa spieva "V slzách matička sedela...") - keď sa rozčúlia, lietajú taniere a všetko živé zalieza do skryš, keď milujú, nemajú zadné dvierka, a keď varia, rozvoniava celý dom. Keď sa oddajú make-upu, skúpia celú drogériu, vytrhajú si obočie, obložia tvár uhorkami, na vlasy nalejú pivo, depilujú si všetko, čo je depilovateľné, a žijú, žijú, žijú!

Muž si myslí, že bude žiť dlhšie, ak bude všetko tmiť, zadržovať. Môže sa stať aj tá najsmutnejšia vec na svete (v rodine umrie pes...) a mužovi len potrháva bradou. Je chlap, je hrdina - dokáže zadržať slzu. Keď sa rozčúli, celý sa spotí, potrháva nohou, skrkvie Pravdu, Prácu či Nový čas - ale udrží nervy na uzde. Ovládne sa. Koruna tvorstva sa veľmi mylí, ak sa domnieva, že je to zdravé! Zdravé je to, čo robia ženy. Pri rumá zganí, ohováraní a výbuchoch zlosti im odchádzajú z tela všetky jedovaté látky! Len si položte pod mikroskop slzu, aké jedovaté sakramenty sa v nej prevaľujú! Plno adrenalínu, cholesterolu a čo ja viem ešte aké škodliviny. O sline ani nehovorím. Keď si taká poriadna zdravá mašina najedovane odplúje, ručím vám za to, že ten pľuvanec (ľudovo chrchel) mikroskopu aj celú rúru skrúti! Muž sa drží, neodplúje si a bacily mu skrátia život o alikvotnú časť. Alebo je v situácii, že by sa už-už mal pustiť do plaču, ale ovládne sa, oko zostáva suché. Vôkol oka plno jedovatých látok, ktoré nemá čo vyplaviť. Po smrti mu plačky na viečka musia mince položiť, aby sa poriadne privreli na večné časy.

Vidím vám do žalúdka. Kam to dnes mieri pisateľ fejtónu? Nestratil nitku? Čerta starého som - stratil nitku! Naopak - blížim sa nezadržateľne k prirovnaniu, ktoré je v spisovateľskom umení najdôležitejšie:

Vláda je na mylnej ceste k dlhému životu. Ovláda sa. Správa sa ako muž. Mala by si brať príklad zo žien. Nezadržovať slzy. Rozplakať sa sama nad sebou a potom - potom by mali začať lietieť taniere! Svetové agentúry by síce chvíľu vyrývali, že má ženské reakcie... ale čo už vedia svetové agentúry o škodlivinách a škodcoch národa? O tých, čo jej nedajú pokojne vládnuť a furt chcú vládne orgány kontrolovať? Aj žene - ak ste taký nejasný a kontrolujete každý jej krok, každú korunu, čo vydala z rodinných príjmov - odíde chuť do varenia, do prania, do žehlenia... Ja sa ženám nečudujem, že sa nevedia ovládať. Ja sa čudujem vláde, že sa vie ovládať. Piluje si konár pod sebou, skrakuje si život. Keby si zobrala príklad z našich žien a poriadne - bez pretvácky - začala trucovať, možno by si novinári a ostatní nepriatelia slovenského ľudu dali povedať a zaliezli by dakde do vinární, viech a hajlochov. Tak by sa vláda konečne dostala na správnu cestu k dlhému životu, ktorý jej s toľkou vrúcnosťou želajú všetci voliči HZDS. My ostatní - čo jej to až s toľkou vrúcnosťou neželáme - by sme mali len jedno východisko: držať hubu a krok. (Východisko je v dejinách ľudstva mnoho ráz úspešne vyskúšané a v mnohých krajinách doteraz funguje ako švajčiarske hodinky.)

Netreba sa hanbiť za ženské reakcie. Poznám chlapov, ktorí sa rozplačú nad každou maličkosťou. Majú pred sebou dlhý život. Bohužiaľ, je nás len niekoľko promile (a plačeme hlavne vtedy, keď máme v sebe zopár promile...) - a tak nevieme napraviť súčasné štatistiky, ktoré neúprosne hovoria o tom, že mužská úmrtnosť je oveľa väčšia ako ženská. Priemerná dĺžka života Slovákov je 71 rokov. Muži 67, ženy 75! A to všetko preto, že sa my - muži - ovládame. Jasne sa pamätám, ako všetci na mňa zazerali v sále Slovenskej filharmónie, keď som sa počas koncertu neovládol a tak prenikavo som kýchol, že mi z nosa vyletelo čosi až po flautovú sekciu. Sedel som v prvom rade a flautová sekcia spolu s dirigentom Rajterom namiesto toho, aby povedala "Na zdravie!", zazerala na mňa ako na triedneho nepriateľa. Je síce pravda, že hrali začiatok "Faunovho popoludnia" od Clauda Debussyho úplne pianissimo a mohol som počkať na nejaké forte, aby sa hlasné kýchnutie v burácejúcej hudbe stratilo - ale to by som sa musel ovládnuť, kýchnutie zadržať, a tým skrátiť svoj život o alikvotnú časť... A ja kašlem na dirigenta a celú flautovú sekciu, keď mi ide o život!

Július Satinský

(Sme na nedeľu, 29. č. 32, 17.9.1995, s. 4)

Kurzíva

- vychádza zo *spravodajského faktu*, ktorý opisuje *pútavo a vtípne*,
- zaraďuje sa do *publicistiky emocionálneho typu*,
- v *redakciách* sa niekedy označuje ako *mikrofejton*,
- od *fejtonu* prevzala *ľahkosť, vtípnosť, štýl, jazykové prostriedky*,
 - je však *stručnejšia*,
 - má *jednoduchšiu kompozíciu*,
 - používa *narážky*,
 - je sádaná *kurzívkovým typom písma*,
 - niekedy obsahuje *epické prvky* (*reportážna podoba*), niekedy *viac spravodajských prvkov*,
 - uplatňuje sa v nej *autorský subjekt*;
 - inklinuje k *pozitívnemu fejtonu*;
 - v *slovenskej žurnalistike* je *málo frekventovaná*,
 - keďže má *informatívny charakter*, uverejňuje sa na *spravodajských stranách*.

Ukážka na kurzívu

Pichliač
Tajuplná "siska"

Slovenskú informačnú službu v poslednom čase prepierajú masmédiá ako špinavú bielizeň. Jej riaditeľ Ivan Lexa je však pokojný ako Angličan a ostošeť si v parlamente chrumká hrozno (ako v utorok minulý týždeň v poobedňajších hodinách). Dalo by sa teda povedať, že mu trávi dobre a keďže aj v tvári nevyzerá najhoršie – svedomie má zrejme čisté. Navyše s kamennou tvárou odmieta novinárom poskytnúť interview, čo ako dobiedzajú, čím jeho funkcia nadobúda na vážnosti a tajuplnosti. Má na to právo. Tajná služba je predsa odvodená od slova tajiť.

Šesťdesiatdeväť strán novinových výstrižkov z troch "nevládných" denníkov, ktoré jej šéf Ivan Lexa v minulých dňoch odovzdal generálnemu prokurátorovi Michalovi Vaľovi, je však dostatočným dôkazom o tom, čo si o tajnej službe myslí prevažná časť "ľudí od pera". Poniaktorí by od I. Lexu chceli, aby im (nebodaj pri pive) prezradil o "siske" aj tie najtajnejšie veci. Chcu napríklad, aby informoval verejnosť, "čo sú to za ľudia, ktorí sa údajne oháňali preukazmi tajnej služby". A nepochybne chcú aj to, aby sa priznal, že to bol on (keďže vraj na smrť nenávidí Kováča seniora), čo zosnoval dramatický únos Kováča juniora.

Samozrejme, I. Lexa by takú hlúposť nikdy neurobil. Na rozdiel od V. Mítra a I. Cibulu netára po novinách, čo sa deje v tajnej službe a ako ju ten–ktorý politik "zmravňuje". Pretože ani nášmu týždenníku doteraz šéf SIS neposkytol rozhovor, nemôžeme informovať o jej skutočných cieľoch a zámeroch. Dospeli sme však k záveru, že vie, čo robí. Osudové veci tohto štátu nemožno predsa pretriasať v novinách ako šošovicu.

Martin Oravec

(Sme Extra, 3 a 48, č. 119, 21.9.1995, s. 2)

Zábavnica (*causerie*)

- pôvod slova je *francúzsky*,
 - znamená *rozprávanie, zábavnú prednášku, rozhovor*;
- v *slovenskej teórii žánrov* sa *rovnocenne* používa pojem *zábavnica*;
 - má *rozprávací* alebo *konverzačný štýl*,
- je *didaktická* (*pôsobí poučne alebo výchovne*),
 - *kratšia* ako *besednica*,
 - *menej kritická* ako *fejton*;
- je v nej obmedzené *množstvo údajov*,
- uplatňuje sa v nej *hovorový štýl, exkurzy, dialogické vsuvky*;
- jazykovo je *nenáročná*,
- *kompozične* nie je *priamočiara*,
- jej základnou črtou je *vysvetľovanie*,
- používa sa *veľmi zriedka* (najčastejšie pri *cestopisnej tematike*),
- zaraďuje sa do *publicistiky emocionálneho typu*,
- v *súčasnej slovenskej žurnalistike* je tento *žáner vzácný*.

Poznáme dva druhy zábavníc:

a. miestopisnú,

- *autor* v nej zaznamenáva svoje *postrehy* na základe *pozorovania svojho okolia*,

b. cestopisnú,

- *autor* bez *veľmi dôkladnej prípravy* (menšej ako pri príprave *cestopisnej reportáže*), opisuje (na *úrovni turistu*) svoje *cestovanie po zahraničí*;

Ukážka na *zábavnicu* (*causerie*)

Päťstoosemdesiat korún za sedemdesiat minút
KEBY SOM BOL ŽOBRÁKOM
PETER VALO

Onoho času býval vo Zvolene akýsi žobrák. Denne stával pokorne na ulici s natiahnutou dlaňou. Ľudia si na neho zvykli. Keď umrel a likvidovali jeho žobrácky brloh, našli v ňom pekný kopec peňazí. Z jeho príbehu sa stala legenda. Pravdepodobne práve ona inšpirovala pred pár desaťročiami dramatika Jána Soloviča k napísaniu tragikomédie Žobrácke dobrodružstvo. Na vyrátanie počtu premiér a repríz tejto hry by bolo treba dosť času. Muzikálová verzia s Lasicom a Satinským dosiahla pod názvom Plné vrecká peňazí až neuveriteľných dvesto repríz.

Dobry herec zahrá všetko

Nedavno život napísal ďalší žobrácky príbeh. V prievidskej miestnej televízii si zmysleli, že urobia anketu o žobraní. Chýbal im však žobrák, ktorý by bol ochotný "pracovať" pred objektívom. Nuž, čo? Neraz sa v živote stáva, že to, čo nechce urobiť ani žobrák, musí zvládnuť herec.

Dobry herec zahrá naozaj všetko. Podarilo sa mi prehovoriť úspešného ochotníckeho protagonistu miestneho divadelného súboru "A" Petra Turana. Zohnali páchnuce staré šaty. Pre väčšiu hodnovernosť a lepšie zamaskovanie mu obviazali handrou ruku a prelepili jedno oko. Keďže nemali šminky, sedem ľudí muselo vo Video novinách obetavo fajčiť vari dve hodiny. S nahlodanými plúcami a ťažko získaným popolom namastili potom perspektívnemu žobrákovi dve časti tela, ktoré

ešte trčali z handrového kostýmu. Spopolavená tvár a ruka nezvýšili len vizuálny efekt, avšak spôsobili aj neopakovateľný zápach.

Takto ogabaný sa falošný žobrák vyčaptal na prievidské námestie. Najprv s neokrôchanou dôkladnosťou "vybagroval" všetky okolité odpadové koše. Uspokojil sa až vtedy, keď mal dostatočnú zásobu cigaretových ohorkov. Potom sa pokojne usadil priamo v centre námestia. V hlave mal scenár nakrúcania a zásady nepísaného zákona žobrákov, ktoré hovoria: Nijaký policajt ťa nemôže "zbalit", keď na verejnom priestranstve pri žobraní nepoužívaš alkoholické nápoje, nebudíš verejné pohoršenie obnažovaním neslušných častí svojho tela a neobťažuješ počestných okoloidúcich pýtaním peňazí.

Náš "žobrák" si bol všetkých týchto paragrafov vedomý. Sediac na dlažbe rozťahol pred sebou pokrkvajúcu vreckovku, na ktorú položil niekoľko mincí.

Prievidskí televízaci sa hneď ujali svojich povinností. Vypytovali sa ľudí, čo oni na to.

– To je hanba, – zasyčala im pani, pravdepodobne, z akéhosi úradu. – Prečo si nejde pýtať podporu?! Dôstojne vyzerajúci občan bol zas iného názoru:

– Vždy je to lepšie, ako keby mal kraďnúť. Kto chce, ten mu dá...

Prekvapený priateľ

Maskovanie bolo nadmieru dokonalé. Potvrdilo sa to vo chvíli, keď sa na námestí ocitol jeden z najbližších priateľov falošného žobráka a zhnusene zahundral známemu z pobehujúceho televízneho štábu: – Pozri na to hovädo. On si tam sedí za bieleho dňa.

– A vieš, kto to je?

– Ako by som to mal vedieť?

– No predsa Peter Turan.

Neuveril. Obviazané, špinavé a páchnuce individuum v nijakom prípade nepripomínalo veselého priateľa Petra. Preto si vypožičal od televízaka päť korún a vybral sa k ohundrávanému monštru.

Keď bol celkom blízko a hodil mincu na vreckovku, ticho sa opýtal:

– Peter, si to ty?

– No, – zahundral sediaci a darca vypožičanej púť koruny odchádzal v šoku, neveriac vlastným očiam.

Doteraz nevídaný žobrácky exemplár, ktorý sa objavil na hlavnom námestí, musel upútať aj pozornosť dvojice miestnych policajtov.

– Čo tu robíte? – opýtal sa ho ticho jeden z nich.

– Sedím.

– A toto, čo máte? – Pozornému oku policajta neušlo, že si sediaci z času na čas vopchá do vrecka nejaké peniaze, aby ich pred ním neostalo priveľa. Tie by v konečnom dôsledku mohli v očiach okoloidúcich ohroziť produktivitu jeho činnosti.

– Nič, rátam si peniaze.

– Ale prečo tu sedíte?

– Iba tak, sedím.

– Ale veď si môžete sadnúť tam na lavičku, – povedal druhý z nich, ktorého už zjavne nadvihovalo od zlosti.

– Pokojne, – chlácholil ho prvý, ktorý zrejme videl, že žobrák neobťažuje okoloidúcich pýtaním peňazí, nepožíva na verejnom priestranstve alkoholické nápoje a nebudí pohoršenie obnažovaním menej slušných miest tela. – Ale veď vám to môže byť jedno, tak môžem sedieť aj tu.

Po druhom chodníku prešiel ktorýsi z vyšších mestských úradníkov. Keď uvidel scénu so žobrákom, urobil obrat, zrýchlil krok a stratil sa v ktoromsi z vchodov. Iste sa mu uľavilo, keď sa mu stratil z očí nepríjemný žánrový obrázok.

Mestskí policajti slušne presviedčali špinavé a páchnuce individuum, že mu bude na lavičke predsa len pohodlnejšie. Po pätnástich minútach márnej agitácie sa k sediacemu naklonil ten trpezlivejší a zašepkal mu do ucha:

– Viete čo, pane, my nič s vami nechceme mať. Teraz odídeme. Pôjdeme k mestskému úradu a vy sa zodvihnete a pôjdete si sadnúť na lavičku.

Žobrák však sedel ďalej.

Najt'azšia chvíľa

Ludia chodili. Ludia platili. Spomedzi nich utkvela Petrovi v pamäti jedna rodinka. Okolo rodičov podskakovali dve deti a najmenšie bolo v kočíku. Zastavili sa pri pohľade na nezvyčajné divadlo. Odrazu sa od nich odtrhlo vari päťročné dievčatko, pribehlo k žobrákovi a hodilo mu do vreckovky dvadsaťkorunáčku. Pre Petra to bola vari najt'azšia chvíľa. Dar malého dievčatka ukázal absurdnosť jeho hereckej roly. Tá sa v tej chvíli aktérovi celkom sprotivila. Mal sto chutí vstať, peniaze vrátiť a utiecť s hanbou z toho prekliateho námestia. Nemohol to však urobiť, lebo čo potom pointa?

* * *

Vyžobrané peniaze putovali v tomto prípade na dobročinné ciele. Falošný žobrák zarobil za jednu hodinu a desať minút 580 Sk. Uvažuje o tom, že keby bol v ten deň vybehol ešte na Kopanice, ku kostolu a k nemocnici, tak má za deň tri a pol tisíc bez dane. Kamaráta Petra Turana iste čaká ešte celý rad zaujímavých a presvedčivých, skutočne divadelných postáv. O tejto jeho poslednej nenapíše nijaký kritik. Napriek tomu však potvrdila, že legendárny príbeh zvolenského žobráka, po ktorom ostal celý milión, mohol byť pravdivý. Tento príbeh nemá byť v nijakom prípade návodom na žobrácku profesiu. Keby sa takto na námestiach stretli všetci Slováci, musel by ich financovať asi len sám pán Engliš zo svojho neveľkého platu.

Snímka Ladimír Kampf

(Slovenská REPUBLIKA, 3, č. 233, 6.11.1995,

Stĺpček

- je pôvodne typicky *českým žánrom*,
- hovorí sa mu aj *malá esej*,
- je to *krátke uvažovanie o rôznych javoch ľudskej činnosti*,
- *názov* pochádza *od jeho zalomenia do jedného novinového stĺpca*,
- prejavuje sa *výrazným osobným postojom k prerokovanej, preberanej téme*,
- je typický *ľahkosťou* a *živosťou*,
- zaraďuje sa do *publicistiky emocionálneho typu*.

Blesková reakcia Interpolu?

Peter Šporer

Sobotňajšie vydanie Slovenskej REPUBLIKY prinieslo faksimile viedenskej pobočky Interpolu. Bez ohľadu na schopnosti a rýchlosť redaktorov denníka, ktorí získali fotokópiu, je zaujímavá časť, že Michal K. ml. bol 31. augusta 1995 o 17.30 h "vzatý do predbežnej väzby na stanici polície v Hainburgu v záujme vydania". Pritom však oficiálna správa hovorí, že o 17.00 h ten istý deň telefonoval muž so slovenským prízvukom na policajnú stanicu v Hainburgu. Vraj pred ich budovou je odstavený mercedes s hľadaným Michalom K. ml. Policajti zbehli dolu, aby uneseného našli v bezvedomí, povracaného, dobitého. Bez pasu. Nebolo ho možné okamžite identifikovať. Nasledoval odvoz do hainburskej nemocnice, z ktorej okolo 22.00 hodiny telefonoval na byt otcovi. Prezident si následne z Donovanál prehral synov odkaz, aby onedlho aj s ministrom Hudekom prišiel na hranice. Otdiaľ viedla jeho cesta na policajnú stanicu v Hainburgu, kde so synom hovoril až 1. septembra asi od 1.30 do 2.00 h. Následne policajti previezli Michala K. ml. do Viedne, kde ho po prvýkrát prevzala tamojšia policajná služba.

Takže: Bol už vopred Interpol upozornený – ak prijmem verziu, že Michala K. ml. uniesli mafiáni – akýmsi človekom z "ulice" a okamžite reagoval zobratím muža bez pasu do väzby alebo "informátor" požíval takú dôveru, že v Interpole nezapochybovali o hodnovernosti informácie? Ak platí druhé – a faksimile v Slovenskej REPUBLIKE nie je podvrhom – treba zodpovedať ďalšiu otázku: išlo o organizovanú akciu Interpolu (a nie iba slovenských podnikateľov vybavujúcich si účty) alebo sa táto inštitúcia spoľahla na slovo dôveryhodného zdroja? Kto ním je?

Národná obroda, 6, č. 205, 4.9.1995, s. 3.

Miestoprísaha

Ján Blažej

Podpísal som včera vyhlásenie, že môj šesť a polročný syn nie je zárobkovo činný. Dokonca som to musel podpísať miestoprísaha. Aby chlapča – prváča mohlo v Bratislave dostať električku. Vyhlásil som v dlhočiznom rade pred stánkom Dopravného podniku nášho hlavného mesta, že to vari nie je možné, tentoraz však nie bodrý poslanec, ale nenápadná pani v rade za mnou zaprotetovala: akože nie je – na Slovensku je to tak. Po zopár minútach diskusie som ustúpil, kolónka na tlačive Dopravného podniku nie je až taká sprostosť, ani vynález snaživého tupca, ale systémové opatrenie v boji proti nezamestnanosti. Veď autor musel byť predsa zamestnaný. A zamestnanosť určite zvýšia aj následné kontrolné opatrenia. V neočakávanej chvíli mi doma zazvonila dvaja nenápadní mužíci v džogingovom úbore a hneď zaštedocú, aby som sa nebál, že nejdú kvôli petičným, ale iným hárkom. Chcú iba vedieť, ako je to skutočne s tou zárobkovou činnosťou, či sa od včerajšieho podpisu predsa len dačo nezmenilo. Pretože chlapcovi kladiem na srdce, že klamať sa nesmie, určite sa začervenám. Veď Miško inkasuje – babičky mu sľúbili za každé vynesenie smeti korunu a dáku prémie aj za včeličku do zrkadielka. Čo odpoviem na otázku, či je to môj podpis? Že na Slovensku je to tak.

Národná obroda, 6, č. 206, 6.9.1995, s. 1)

Entrefilet

- spravidla otvára *spravodajský blok denníkov*,
- obsahuje *fakt*, ktorý nemá *prioritný význam*, ale je spracovaný *subjektívne, zaujímavo*,
- jeho *rozsah* sa pohybuje *najčastejšie* od *6 – 7 riadkov* až po *celú strojopisnú stranu*.

Ukážky na Entrefilet

Aj tak sa dá...

”Drž už hubu, lebo ti jednu vrazím,” odznelo včas ráno na zastávke autobusu. Nie však z úst 13 ročných ”pubert’ákov”. Rovnako to nebola ani časť konverzácie alkoholom potužených mladých mužov. To sa len jedna mamička snažila utíšiť svojho asi tri ročného syna. Napokon sa jej to aj podarilo a spokojná sama so sebou fajčila svoju rannú cigaretu. Zrejme si neuvedomila, že o pár rokov môže rovnakými slovami utíšiť on ju.

(th)

(Pravda, 5, č.236, 12.10.1995, s. 2)

Stručne Neláska

Na včerajší Svetový deň zvierat určite nebude v dobrom spomínať susedovie pes. Chudák vlčiak sa opäť trápil za dverami bytu a len hluchý nepočul jeho psí nárek pri každom buchnutí výťahových dverí. Verná, na úrade neprihlásená nemá tvár, sa akiste cítila ako človek, zatvorený v miniatúrnej panelákovvej pivnici. Rony by o meštiackej neláske svojho pána určite vedel povedať svoje...

(ba)

(Pravda, 5, č.230, 5.10.1995, s. 2)

Epištolárna publicistika

- je to **kontaktný typ publicistických prejavov**,
 - vznikajú vo **vzájomnej spolupráci (komunikácii) redakcie a čitateľov**,
 - iniciatívu môže mať **jedna alebo druhá strana** (alebo **obojsmerný záujem**);
 - **spolupracovníkom žurnalistiky** sa stáva **verejnosť** a zaujíma **stanovisko** ku **publikovaným prejavom**.

K žánrom epištolárnej publicistiky patrí:

Ohlas

- **čitateľ** svoj **postoj** k **uverejnenému prejavu** vyjadruje **krátkou formou a stručne**,
 - **špecifickou formou** je **reakcia dotknutých úradných a iných inštitúcií a subjektov**;
 - ↔ takýto **ohlas** má často **administratívny štýl** so značnou mierou **právnej terminológie**.

Anketa

- slúži na **zistenie a prezentovanie názorov čitateľov** na **určitú otázku, udalosť** alebo **skutočnosť**,
- môže byť:
 - **plánovaná i operatívna** (založená na riadenom, presne premyslenom postupe),
 - **jednorazová i na pokračovanie**.

Diskusia

- reaguje na **závažný celospoločenský problém**, ku ktorému **redakcia očakáva názory a stanoviská rôznych zainteresovaných**,
- je to **komunikatívna forma kontaktu redakcie a verejnosti**.

Otvorený list

- je to **spôsob**, ako môže **redakcia** využiť **podnet z čitateľovho listu** (najmä, ak námet listu je **závažný a dotýka sa širšej verejnosti**),
 - **redakcia** reaguje na **čitateľov ohlas** a odpovedá tak aj na **nevyslovené otázky ďalších čitateľov**.

Žurnalistický list

- **osobitná forma otvoreného listu**, v ktorom **redakcia** otvorene odpovedá **čitateľovi**,
 - s **čitateľovou otázkou** sa ale môže obrátiť na **kompetentné inštitúcie** aj **sama** vo **svojom mene**.

Vzťahy medzi žurnalistikou a beletriou sa premietajú práve v **beletrizovaných novinárskych žánroch**,

- **beletria** a **žurnalistika** majú veľa **spoločného** i veľa **rozdielneho**;
 - **vzťahy** medzi nimi nie sú **presne vymedzené**,
 - ↔ existuje medzi nimi akýsi **asimilačný (prispôsobovací) priestor**.

Pri písaní publicistického textu sa využívajú tieto postupy:

⇓ **tematicko-žánrový,**

→ *sformulovanie základnej myšlienky,*
→ *určenie žánru, v ktorom sa má písať;*

⇓ **kompozičný,**

→ *riešenie otázok vlastnosti textu ako celku alebo väčších textových úsekov, ktoré sa javia ako jednotný postup (výstavba, indukcia – od jednotlivých faktov k zhrnutiu, dedukcia – hlavná myšlienka v texte a jej obhajovanie uvádzaním dôležitých faktov);*

⇓ **argumentačný,**

→ *výber faktov, ktoré majú poslúžiť ako argumentácia na presvedčenie čitateľa o autorovej redakčnej pravde;*

⇓ **jazykový,**

→ *výber prostriedkov jazyka, hľadanie adekvátnych výrazov, živých, nekonvenčných slov textu, ktorý má kvalitu a čitateľ si ho vychutná;*

⇓ **grafický,**

→ *umiestnenie textu na strane, zalomenie, textúra (vnútorné usporiadanie), fotomateriál.*

Žurnalistické žánre sa ďalej delia podľa:

a. **prostriedkov masovej komunikácie,**

→ *tlač, elektronické médiá;*

b. **odvetví,**

→ *na čo sa žurnalisti špecializujú.*

V publicistike na rozdiel od spravodajstva sú aktuálne fakty nie iba alfou a omegou práce,

→ *ich cieľom je nájsť isté východiská a zovšeobecnenia,*
→ *dôraz sa kladie na autenticnosť (pôvodnosť, hodnovernosť, pravosť) faktov;*
→ *dominujúcou črtou je hodnotenie, hľadanie a nájdenie zovšeobecnenia.*

Publicistika vo svojej výstavbe textu:

- používa **analýzu** (rozbor), **syntézu** (zjednotenie do celku, zovšeobecnené zhrnutie), **indukciu** (myšlienkový postup od jednotlivého k všeobecnému) a **dedukciu** (odvodenie dôsledku z jedného alebo niekoľkých tvrdení podľa logických pravidiel);
- môže **abstrahovať** (zovšeobecňovať, vyvodzovať) aj **porovnávať** (vysvetľovať),
- je jej blízke **umelecké vyjadrovanie** (beletristika, logická fantázia – alegorickosť, expresivita);
- využíva aj **možnosti širšieho zovšeobecňovania, obrazovo- emocionálne stvárňovanie** (emocionálny typ).

Novinové správy, útvary sa v jednotlivých **periodikách** štruktúrne usporadúvajú do:

- **rubrik** (pravidelných alebo nepravidelných),
- **novinových strán,**
- **sekcii.**

Používajú sa dve skupiny informácií:

- **pôvodné,**
 - **autentické** (získané, odpozorované, z rozhovoru);
- **prevzaté,**
 - z **iných médií,**
 - **oficiálne dokumenty** prebraté z **agentúr.**

Rečnícky štýl

- je **objektívno-subjektívnym štýlom**,
 - **verejným, ústnym prejavom**;
- má **kratší rozsah, koncentrovanejší a zaujímavejší obsah** (pozornosť poslucháčov, prehľadnú kompozíciu a štylizáciu);
- jeho **funkciou** je *presvedčať, vysvetľovať, informovať, komentovať, agitovať, zapôsobiť na city poslucháča*,
- typickými **jazykovými prostriedkami** sú:
 - **oslovenie, kratšie vety, obrazné vyjadrovanie, citoslovčia, opakovanie slov, knižné slová, rečnícke otázky a pod.**,
- **mimojazykovými prostriedkami** sú:
 - **výrazná intonácia, gestá, mimika, kontakt s poslucháčmi, pauzy**,
- typickými **slohovými postupmi** sú:
 - **výkladový, resp. úvahový**;

Základnými znakmi rečníckeho štýlu sú:

↓ **ústnosť**,

- ako **celok** patrí do **ústnej komunikácie**,
- využíva **mimojazykové prostriedky** – **mimiku, gestá, situáciu** (udržiava zrakový kontakt, reaguje na zmenu nálady medzi poslucháčmi atď.);

↓ **verejnosť**,

- jeho **útvary** sú venované **širokej verejnosti**;
- **rečník** si volí **všeobecne známe cudzie slová** (*sympatia*, ale nie *kohéznosť*);
- ak hovorí o **počte, zaokrúhľuje číslo**;
- vyhýba sa:
 - ↔ **presnému dátumu**,
napr.: *preto slová z dvadsiatych rokov nám rezonujú v srdci*;
 - ↔ **vulgarizmom**;
- používa **kratšiu vetu**, lebo poslucháč sa k nej nemôže vrátiť, nemôže sa nad ňou ihneď zamyslieť;

↓ **sugestívnosť**,

- rečník sa snaží zapôsobiť na **city poslucháča**,
- využíva **vyjadrovacie prostriedky umeleckej literatúry**;
- opakuje **slová**;
- viackrát oslovuje **poslucháča**;
- používa **vsuvky, odbočenia**, aby vŕahoval do svojho prejavu poslucháča;
- hovorí **nadnesené** – *s pátosom*; *stíši* alebo *zosilní hlas*,
- používa **dramatické pauzy** a zdôrazňuje **slová**;
- hlavne v **závere prejavu** sú **príania, výzvy** atď.

⇓ **adresnosť,**

- **rečnicke útvary** majú **kolektívneho príjemcu**, len niektoré sú venované napr. oslave jedného človeka, ale aj tak je tam prítomná nejaká spoločnosť (gratulácia, vernisáž),
→ **autor** sa niekedy vedome zaraďuje do **spoločenstva poslucháčov**,
napr.: *my sme tu nato, aby sme...*;

⇓ **názornosť,**

- **prednáška** využíva **názornosť**, podobne ako napr. **didaktický výklad** (graf, výpočet, portrét atď.);

Niektoré útvary, žánre rečnickeho štýlu:

- **politická reč, súdna reč, kázeň, diskusný príspevok, prednáška, slávnostný prejav, prívet, prípitok, smútočný prejav.**

Podľa funkcie sa útvary rečnickeho štýlu delia na:

1. **Agitačno-propagačné prejavy a reči**

a. **politická reč,**

- **parlamentný prejav, prejav na zjazde strany, agitačný**,
napr. *predvolebný prejav*;

b. **súdna reč,**

napr. *reč obžaloby, reč obhajoby*,

- má veľa **spoločných znakov s administratívnym štýlom**,
→ **celé bloky textu** sa pri **tých istých príležitostiach** opakujú a vytvára sa **klišé** (často používané, ošúchané slovné zvraty),
napr.: *pojednávanie bolo odročené; obžalovaný sa necíti byť vinným; obžalovanému uložil trest v dolnej hranici; v posúdení prípadu súd nenašiel žiadne pochybenia*;

c. **cirkevný prejav,**

- **kázeň** (homília), duchovná (mravoučná) reč (pri bohoslužbách),

↔ je **hybridným útvarom**,

- ↔ kazateľ vykladá náboženský text a zároveň chce poslucháča presvedčiť o pravdivosti svojho učenia, získava ho pre istý životný štýl atď.

2. Náučné prejavy

- a. **prednáška**
- b. **referáty a koreferáty**,
napr. *politické, vedecké*,
 - **replikové príspevky** (*diskusné, polemické a debatné*);
 - ↔ **diskutujúci** musia v *diskusii* dospieť k **spoločnému stanovisku** (*diskutujúci sa musí vzdať svojho názoru pred závažnými argumentmi iného kolegu, rešpektujúc väčšinový názor, ktorý zúčastnení prijímú hlasovaním*);
 - **polemika**,
 - ↔ je to *spor – nezhoda názorov*,
 - ↔ **rečníci** sú presvedčení o *svojej pravde* a nesnažia sa ani zamyslieť nad *názorom iných*,
 - ↔ v *replikách* sú často veľmi *osobní* a *urážajú sa navzájom*, napr. *pochybujú o zdravom rozume alebo odbornej úrovni toho druhého*;
 - ↔ nikdy nedospejú k *spoločnej formulácii*;
 - **debata**,
 - ↔ je to *pokojnú vymieňanie názorov na viacero tém*,
 - ↔ nie je natoľko *organizovaná* ako *diskusia*,
 - ↔ **účasť** je *dobrovoľná* (*môžeme počúvať a nezapojiť sa*),
 - ↔ jej **cieľom** nie je *zjednocovať názory*, stačí si ich *len vymieňať*.

3. Príležitostné prejavy:

A. verejné prejavy

- a. **slávnostný prejav**,
 - *jubilejný, spomienkový, gratulačný atd'.*,
- b. **rámcový prejav**,
 - *prívitací, záverový, otvárací, pozdravný atd'.*,
- c. **informačný prejav**,
 - *konferenciarsky, výstraha, rozkaz atd'.*

B. rodinné prejavy,

- *stolový, sobášny, pohrebný, stužková, pri krste dieťaťa*,
- nemusí sa odohrať len v úzkom kruhu rodiny,
 - ↔ rodinná situácia môže nastať napr. na obecnom úrade, v kostole.

Rečnický štýl nie je len jazykovým štýlom, už od staroveku sa považuje za umenie.

Rétorika

- vznikla v *starovekom Grécku* (Platón, Aristoteles).
- od *Grékov* ju prebrali *Rimania*, ktorí sa považujú za *majstrov rétoriky*,
 - za najlepšieho rečníka všetkých čias sa považuje *Marcus Tullius Cicero* (106 - 43 pred n. l.);
 - ↔ rečnícku prax získal na *súdných rečiach*;
- v *stredoveku upadala*, používali ju len kresťania (*kňazi*),
- jej *rozvoj* znova nastal až v *18. storočí*,
- za *prvého veľkého slovenského rečníka* možno považovať *L. Štúra* (*Reči a state*), ktorý predniesol *šesť slávnych rečí na uhorskom sneme*,
 - *najslávnejšia* je tá, v ktorej vyzýval za *zrušenie poddanstva*;
- v súčasnosti ju využívajú *politici, moderátori, právnici, učelia*;

V dnešnej „*uponáhľanej spoločnosti*“, v ktorej základ tvorí *najmä elektronická komunikácia*, je veľmi potrebné *nezanedbávať*, ba dokonca *venovať zvýšenú pozornosť rečníckej komunikácii* (*obojsmernému procesu a činnosti medzi rečníkom a publikom*), ktorý by bol pre *publikum príťažlivý, zaujímavý i efektívny*, teda *zaujal by ho*.

Je preto potrebné oboznámiť žiakov s rečníckou komunikáciou, ba na vyučovacích hodinách aj precvičovať s nimi:

- *základy rétoriky* (veda o rečníctve, o tvorbe a prednese rečníckeho prejavu):
 - jednak samotnú *prípravu na praktickú hovorenú komunikáciu* (prejav),
 - ↔ *využívanie prostriedkov jazykovej (verbálnej) komunikácie* (pri tvorbe textu) a *mimojazykovej (neverbálnej) komunikácie* (zvukových prostriedkov, mimiky, gestikulácie, držania tela, správnej vzdialenosti účastníkov, fyzického kontakt, ale aj celkového vzhľadu),
 - ↔ ale hlavne praktickú aplikáciu jednotlivých druhov prednesu textu prejavu.

Fázy prípravy na hovorenú prezentáciu (prejav)

V **1. fáze** prípravy je potrebné viesť žiakov k tomu, aby si uvedomili a zaoberali sa nasledujúcimi otázkami:

- a. čo má byť **témou** (predmetom) **prejavu**,
- b. aká má byť jeho **funkcia**, t. j. zameranie, cieľ:
 - či má *informovať, vysvetľovať, presvedčať, získavať, ovplyvňovať, zapôsobiť, pobaviť*;
- c. aký má mať **charakter poslucháčov**,
- d. **kde** a v **akom čase** sa má uskutočniť,
- e. aké sú možnosti využitia **technických pomôcok** pri jeho realizácii,
- f. aká má byť **presná formulácia** (štylizácia) jeho **hlavnej myšlienky**,
- g. ako sa na jeho realizáciu má **zhromažďovať** a **triediť materiál**,
 - *informácie, fakty, ilustrácie, vlastné skúsenosti, zážitky, výpisky, výstrižky*.

V 2. fáze je potrebné viesť žiakov k tomu:

- aby si vedeli **zhromaždený materiál kompozične usporiadať** a **rozvrhnúť** tak, žeby
 - **poslucháči** ho dokázali pomerne *ľahko vnímať* a zapamätali si z neho **hlavné myšlienky**,
 - **odrážal vnútornú logiku témy** a **zameranie prejavu**,
 - **zodpovedal situácii** a **charakteru poslucháčov**.

Ďalej je potrebné žiakov upozorniť, že na základe **lineárnej** (nasledujúcej postupne za sebou) **výstavby textu** sa **rečnícky prejav** člení na:

1. **úvod**, v ktorom je dôležité:

- a. **nadviazať kontakt rečníka s poslucháčmi** (zvoliť primerané oslovenie),
- b. **upútať poslucháčov výberom** z nasledujúcich možných **spôsobov začatia prejavu**:
 - odkazom na tému, situáciu,
 - oboznámením s osnovou prejavu,
 - osobnými spomienkami,
 - rečníckou otázkou,
 - prekvapujúcim tvrdením,
 - zaujímavým citátom,
 - humornou príhodou;

2. **jadro** – v tejto **najrozsiahlejšej časti rečníckeho prejavu** je potrebné upozorniť žiakov, že **téma prejavu** sa môže podrobne **rozviesť**:

- buď **induktívnym spôsobom** usporiadania (od *jednotlivosti* k *všeobecnému*),
- buď **deduktívnym spôsobom** (od *všeobecného* k *jednotlivým prípadom*),
- **chronologickou** (podľa časovej postupnosti), **príčinnou výstavbou**,
- postupom od *známych* k *neznámych informáciám*;

3. **záver** – tu je dôležité upozorniť žiakov, že v ňom sa **upevňuje, zdôrazňuje základná myšlienka rečníckeho prejavu**, **osobný zámer rečníka** výberom z nasledujúcich možných spôsobov:

- **sumarizáciou** (zhrnutím),
- **výzvou**,
- **želaním**,
- **podnetom na zamyslenie**,
- **citátom**.

V 3. fáze je potrebné sa na vyučovacích hodinách venovať nácviku žiakov v **štylizáčnej – výrazovej zložke rečníckeho prejavu**.

Je veľmi **dôležité**, aby si **žiaci uvedomili**, že aj keď sa **prejav** pripravuje **písomnou formou**, prednášať sa bude **ústne**.

Pri **štylizáčnej stránke** je potrebné upozorniť žiakov, aby dávali **dôraz** na **výber** a **usporiadanie**:

1. **jazykových verbálnych prostriedkov,**

→ **slov, viet, textov** (*tvorí sa nimi text, tvoria jadro a podstatu komunikácie*);

2. **mimojazykových neverbálnych prostriedkov,**

a. **parajazykových** (popri jazykových) – fungujú v **súčinnosti** s **jazykovými prostriedkami,**

→ **zvukových,**

→ **eufonických** – ľubozvučné zoskupenia hlások,

→ **aliterácií** – opakovanie zhodných hlások na začiatku po sebe nasledujúcich slov alebo veršov;

→ **rýmov,**

→ **prozodických vlastností** – intonácie,

→ **kvantity** – **dĺžky, pauzy, tempa, rytmu, intenzity hlasu, slovného prízvuku,**

→ **melódie,**

↔ **stúpavej (antikadencie)** – na konci opytovacích viet bez opytovacích zámen (Bol si tam?) a zisťovacích viet neuspokojivá končiaca melódia),

↔ **klesavej** (konkluzívnej kadencie) – na konci oznamovacích, žiadacích, želacích a zvolacích viet (uspokojivá končiaca melódia),

↔ **polostúpavej** (polokadencie) – pred nekončiacou pauzou, napr. *medzi vetami alebo na mieste čiarky (neuspokojivá nekončiaca melódia)*;

b. vizuálnych prostriedkov,

- **fyzickej vzdialenosti medzi komunikantmi,**
 - ↔ intímnej – 0 až 45cm, osobnej – 45 až 120cm, spoločenskej – 120 až 360 cm, verejnej – 360 a viac cm;
- **vizuálnej vzdialenosti** (podmienenej spoločenským postavením komunikantov),
 - ↔ nadriadený – podriadený, učiteľ – študent;
- **mimiky,**
 - ↔ výraz a pohyby tváre (úsmev, úšklabky, špúlenie pier);
- **gestikulácie,**
 - ↔ rukami (prstami, dlaňami, päšťami);
- **zrakového kontaktu (pohl'adu),** ktorý môže signalizovať,
 - ↔ otázku, prekvapenie, nervozitu, hnev, radosť;
- **držania, polohy a pohybu tela** (poukazujú na momentálny fyzický a psychický stav človeka),
 - ↔ sedenie s prekríženou nohou,
 - ↔ ruka opretá lakťom na stole a dlaň podložená pod bradou,
 - ↔ rozdielne pohyby v afekte a v pokoji,
 - ↔ póza (postoj);
- **celkového vzhľadu,**
 - ↔ oblečenia, úpravy zovňajšku;
- **grafickej úprave a farebnosti** (pri písomnej príprave konceptu na ústny rečnícky prejav – to ovplyvňuje vnímanie obsahu textu),
 - ↔ veľkosť a tvar písma,
 - ↔ úprava a členenie textu,
 - ↔ kapitoly, nadpisy, podnadpisy, odseky, interpunkcia, schémy, grafy, ilustrácie, farebné riešenie;
- **extrajazykovým (situačným) prostriedkom** (fungujú nezávisle od jazykových prostriedkov, nemusia byť viditeľné, ale určujú priebeh komunikácie);
 - ↔ **času,** trvania pauzy, času súbežného rozhovoru (ak hovoria obidvaja komunikanti súčasne);
- **priestoru,**
 - ↔ exteriéru, interiéru;
- **momentálnemu fyzickému a psychickému stavu komunikantov,**
 - ↔ rozdielom v komunikácii s unaveným a oddýchnutým človekom;
- **vzájomnej sympatii alebo antipatii komunikantov,**
- **postoju rečníka a poslucháčov k téme,**
 - ↔ odmietavý, súhlasný, neutrálny;
- **zvukovým a svetelným efektom.**

Dôležité je žiakov upozorniť, že **ústny rečový prejav** sa uskutočňuje:

- v istej **komunikačnej situácii**,
- v istom **prostredí**,
- pred **konkrétnym adresátom** (poslucháčom).

Používajú sa v ňom:

- **presné a konkrétne výrazy**,
- **nové pojmy a fakty** sa vysvetľujú, prípadne zopakujú **jednoduchou formou**,
- **logicky premyslené kratšie vety**,
- **prirad'ovacie súvetia**.

Text rečníckeho prejavu (odborného) by mal byť formulovaný v **spisovnom jazyku**,

- nemali by sa v ňom vyskytovať:

↔ **expresívne slová, vulgarizmy, slangové slová, familiárne výrazy**.

Viesť ďalej žiakov k tomu, aby si uvedomili, že pri **tvorbe rečníckeho prejavu** treba dodržať aspoň **tri základné princípy efektívnej komunikácie**:

1. princíp postupnosti,

- informácie usporadúvať a následne podávať podľa istej postupnosti a dôležitosti,
- nadväzovať na všeobecne známe vecí, od konkrétneho k abstraktnému, od celku k jednotlivostiam,
- nesnažiť sa povedať všetko naraz;

2. princíp prehľadnosti,

- dbať na to, aby obsahovo súvisiace časti boli zrozumiteľne, primerane a názorne prepojené a usporiadané – s podporou predstavivosti;

3. princíp ekónómie,

- pri príprave textu na ústnu prezentáciu vybrať len toľko myšlienok, koľko ich v určenom čase poslucháči dokážu prijať,
- dbať na to, kedy – v ktorej časti prejavu, aké informácie podávať,
 - ↔ na začiatku najvyššia pozornosť – podávať informácie, ktoré by si poslucháči mali uvedomiť,
 - ↔ v strednej fáze pokles pozornosti o polovicu,
 - ↔ v záverečnej fáze sa snažia poslucháči zachytiť čo najviac informácií, preto je tu potrebné podávať informácie, ktoré si treba zapamätať (posledné informácie doznievajú najdlhšie).

V rámci **prípravy na prednes** je potrebné žiakov upozorniť, že:

- **spracovanú predlohu** (najlepšie na papieri formátu A6 alebo A5 – pôsobí menej rušivo ako väčší formát A4) si treba **viackrát a nahlas pred zrkadlom prečítať, osvojiť si ju**.

Tiež je potrebné upozorniť žiakov na **možnosť výberu** niektorého z nasledujúcich **prednesov** (všetky typy predpokladajú istú písomnú oporu – buď pripravený celý text prejavu alebo len osnovu a sformulované vybrané časti):

↓ **voľného prednesu,**

- najnáročnejší, vyžaduje si isté skúsenosti,
- bez akejkoľvek písomnej opory alebo s oporou osnovy,
- farebným alebo iným vyznačením voľne prerozprávaných a doslovne prečítaných miest, citátov, presných číselných údajov, náročných, dôležitých myšlienok z celého textu prejavu;

↓ **kombinovaného prednesu,**

- strieda sa voľný prednes textu prejavu s doslovným čítaním niektorých častí textu;

↓ **čitateľského prednesu**

- doslovné čítanie textu prejavu (*tu sa zvlášť dáva dôraz na jazykovú kultúru – správne tvorenie i používanie hlások, intonačnú rozmanitosť a výraznosť, správne dýchanie, funkčné využívanie prestávok, tempa, rytmu, dôrazu, hlasu i melódie*);

↓ **deklamačného prednesu,**

- prednesu spamäti.

Jednotlivé typy prednesu treba so žiakmi na vyučovacích hodinách prakticky precvičovať.

Štvrtou, poslednou fázou je samotný prednes textu rečníckeho prejavu.

V tejto záverečnej fáze je potrebné upozorniť žiakov na nasledujúce skutočnosti:

- trému je možné zmierniť dobrou prípravou na vystúpenie, dôkladnou znalosťou problematiky a istoty v prednášanej téme (využívať pri tom môžu aj zrkadlo),
- k rečníckemu pultu alebo inému miestu, kde sa bude prednášať, prichádzať s úsmevom a pohľadom sa pokúsiť obsiahnuť všetkých poslucháčov,
- pri prednášaní zaujať vzpriamený a uvoľnený postoj,
- osobitnú pozornosť venovať úvodnej kontaktovej časti rečníckeho prejavu,
 - ↔ pozdravu, osloveniu, predstaveniu sa, naznačeniu témy príspevku;
- postupovať od jednoduchého k zložitému a vyhýbať sa zvratom v logickej následnosti,
- snažiť sa text rečníckeho prejavu hovoriť spamäti (s občasným nahliadnutím do textu),
 - ↔ s kultivovanou zvukovou kultúrou reči,
 - ↔ primeranosťou, presvedčivosťou, zreteľnosťou, výraznosťou, zrozumiteľnosťou prejavu,
 - ↔ správnym tvorením i používaním hlások,
 - ↔ intonačnou výraznosťou a pestrosťou,
 - ↔ funkčným využívaním prestávok, tempa, rytmu, dôrazu, hlasu i melódie;
- dbať na primerané a správne využívanie prostriedkov neverbálnej komunikácie,
- vyhnúť sa všeobecným rečníckym zlozvykom,
 - ↔ neprirozenému úsmevu; prevracaniu očami, žmurkaniu, rôznym grimasám; rozprávaniu s prižmúrenými očami; oblizovaniu, hryzeniu pier, vystrkovaniu jazyka, prskaniu slinami; veľmi rýchlej gestikulácii (zosmiešňuje); sekaniu dlaňou do prázdna; mechanickému otáčaniu dlane nahor a nadol; poklepkávaniu prstami o stôl; lúskaniu prstami; častému dvíhaniu ukazováka; otáčaniu; hraniu sa s prsteňom alebo inými vecami; búchaniu do stola; zvieraniu mikrofónu; křčovitému držaniu rečníckeho pultu, stola; hladeniu, škrabaniu brady, krku, hlavy, jednej ruky druhou; prehrabávaniu sa vo vlasoch, upravovaniu účesu, kravaty, podopieraniam hlavy rukou; vkladaniu rúk do vreciek; rôznemu prekrižovaniu rúk (na prsiach, vbok); rozopínaniam a zapínaniam saka; poklepkávaniu nohou o podlahu; kolísaniu sa, prešľapovaniam na mieste; častému listovaniu v texte prejavu; častému pohľadu na hodinky; častému používaniu tzv. výplnkových zvukov (ehm, teda, takže, čiže, ééé, ááá);
- vyhnúť sa priamemu čítaniu textu (bez kontaktu s publikom),
- sústavnne sa vžívať do situácie poslucháčov, obracať sa k nim, udržiavať s nimi neustály kontakt,
- snažiť sa osviežiť rečnícky prejav i publikum vtipnou alebo aktuálnou narážkou,
- vyhnúť sa preplneniu rečníckeho prejavu efektnými, ale nepodstatnými informáciami,
- v samotnej prezentácii prejavu ukázať len tie materiály, ktoré je potrebné vysvetliť,
- vyvarovať sa čítaniu rečníckeho prejavu z počítača,
 - ↔ vhodnejšie je prezentovať poslucháčom osnovu, aby sa mohli priebežne orientovať;
- dodržať určený časový limit na rečnícky prejav,
- v závere prejavu poďakovať za pozornosť, príp. za pomoc pri premietanej prezentácii.

Zo žánrov rečníckeho štýlu sa v školskej praxi využívajú:

- ↓ **náučné a informačné prejavy**, ktorých cieľom je **poučiť, informovať**,
 - **vedecké a didaktické prejavy**,
 - prednáška, referát, inštruktáž;
 - **dialogizované útvary**,
 - diskusia, polemika;
- ↓ **príležitostné a ceremoniálne prejavy**, ktoré sa využívajú pri **istej príležitosti** a prispievajú k **atmosfére danej príležitosti, udalosti**
 - **verejné**
 - slávnostné,
 - ↔ *jubilejný prejav*,
 - ↔ *spomienkový prejav*,
 - ↔ *gratulačný prejav*;
 - rámcové,
 - ↔ *privítací prejav*,
 - ↔ *otvárací prejav*,
 - ↔ *záverečný prejav*,
 - ↔ *pozdravný prejav*;
 - informačné,
 - ↔ *oznamovací prejav*,
 - ↔ *konferenciarsky prejav*,
 - ↔ *výstraha*,
 - ↔ *výzva*,
 - ↔ *rozkaz*;
 - **súkromné**,
 - sobášny prípitok,
 - smútočný prejav.

Ukážky príležitostných prejavov:

Gratulačný prejav

„Keď rátaš údery, čo odbíjajú čas,
keď celkom bez lístia vidíš hrdé stromy stáť,
okienkom úzkym uvidíš krajinu detstva,
ach, áno, si to Ty.
Vieš, odkiaľ ideš, vieš, ako sa voláš
a to všetko je život.
A život je práca a práca je Tvoje dielo.“

Vážená jubilantka, kolegyne, kolegovia!

V hlbokej životnej brázde, ktorú si svojou statočnou prácou vyorala a do ktorej si zasiala semeno lásky, rozvahy, viery a oddanosti milujúcej matky, sú všetky Tvoje úspechy i neúspechy. Sú v nej všetky každodenné povinnosti spokojného rodinného a pracovného života. Roky však vráskavejú tvár, ale nedostatok nadšenia vráskavie dušu. Starosti, pochybnosti, nedôvera v seba, strach a zúfalstvo, to sú tie dlhé roky, ktoré ohýbajú chrbát a obracajú rastúceho ducha späť.

Ty si ale uvedom, že si taká mladá, aká je Tvoja viera a taká stará, ako sú Tvoje pochybnosti. Si taká mladá, ako je Tvoja sebadôvera, Tvoja nádej a taká stará, ako je tvoje zúfalstvo.

Vážená jubilantka!

K Tvojim 50-tym narodeninám Ti za seba, za všetkých zamestnancov školy úprimne blahoželám. Gratulujem Ti k všetkému, čo si s Božou pomocou i priateľskou podporou dosiahla. Do ďalších rokov Ti prajem hojnosť Božích milostí, pevné zdravie, zachovanie doterajšieho pracovného elánu, bohatú dávku tvorivosti, originalnosti a osobnú spokojnosť.

Želám Ti, aby si ostala aj v druhej polovičke svojho života taká, akú Ťa máme radi – zdravá, šťastná a plná radosti zo života v kruhu svojej rodiny a spoločenstva našej školy.

Mária Pujmanová hovorí, že: „Dospievať je ťažké, zrieť je krásne a starnúť je dobré!“

Želám Ti, aby si aj Ty zrela krásne.

Ad multos annos!

Zdroj: Berta, J.: Príhovory a zamyslenia. Vydané v elektronickej podobe, 2019. Dostupné na: www.BertaJozef.webnode.sk (v rubrike Ďalšie publikácie DOWNLOAD);

Spomienkový prejav

Excelencie, otec arcibiskup, otcovia biskupi, vážený pán riaditeľ ABSÚ s rodinou, kolegyně kolegovia!

Už Ovídius pripomína, že „Tempora labuntur tacitis que senescimus annis (Čas plynie a my nepozorovane starneme.“)

Čas je človekom neovplyvniteľný fenomén. Za každých okolností si plynie svojim nezvratným tempom a len šťastnejšie, alebo naopak smoliarske dni, týždne, mesiace relativizujú jeho tok.

Aj pre Vás, pán riaditeľ, roky od rodičovského domu až k vrcholu dospelosti boli dlhým a rôznorodým tokom času. Boli to skryté osudové neznáma budúcnosti, cez ktoré sa akoby cez hmlu neúprosne driapala všetka Vaša snaha.

Zaiste sa v nich prelínali chvíle šťastia, radosti, spokojnosti, ale aj ťažoby, rôznych krízov, bojov s všakovakým nebezpečím.

Odrážala, ukazovala sa v nich neprebádaná mozaika rôznych očakávaní, „splietok“ nádejí, obáv a istôt, pochybností a vyjasnení, posúvania figúrok na šachovnici Vášho života, ale určite sa objavila i vzbura ako akt pokory pred Najvyšším Stvoriteľom.

Vo Vašom správaní, v denných vzájomných interakciách, v uskutočňovaní malých vecí ste nenápadnou veľkorysťou v pochopení vôle druhého, v správnych a pokojných reakciách k tým druhým, vynechaní hnevu z duševného slovníka, vždy ukazovali a potvrdzovali veľký štýl.

K vyrovnanosti vo Vašom správaní iste dopomohla aj Vaša manželka, ktorá Vám na Vašej životnej ceste, vo všetkom Vašom celoživotnom úsilí, pri dosahovaní osobných aj pracovných cieľov a predsavzatí, pomáhala. Chceme sa jej aj celej Vašej rodine za to úprimne poďakovať.

Vážený pán riaditeľ,

my sme sa tu dnes zišli, aby sme za seba, za kolégium, za kolegov riaditeľov, metodikov, učiteľov poďakovali Bohu za čas a chvíle, ktoré sme mohli spolu s Vami prežiť.

Boli to roky odovzdanosti do vôle Božej, neúnavného hľadania správneho napredovania katolíckeho školstva.

V nasledujúcom čase Vám žičíme pevné zdravie, veľa Božích milostí, Božieho požehnania, Božej lásky, dobrú rodinnú pohodu a stále otvorenú náruč pre svojich najbližších, ktorí Vás ešte veľmi potrebujú.

Žičíme Vám, aby Vás Boh svojou mocnou rukou viedol aj naďalej, aby ste aj ďalšie roky, ktoré Vám ešte Najvyšší dopraje, dobre a múdro využili.

Veríme, že v retrospektívnych sentimentálnych návratoch ešte ponúknete cirkevnému školstvu aspoň drobné pohľadkanie.

Zdroj: Berta, J.: Príhovory a zamyslenia. Vydané v elektronickej podobe, 2019. Dostupné na: www.BertaJozef.webnode.sk (v rubrike Ďalšie publikácie DOWNLOAD);

Prejav na stužkovej slávnosti

Dôstojný pán kaplán, vážené kolegyně, kolegovia, drahí rodičia, milí študenti!

Človek v živote môže všeličo zastaviť, ale nikdy nezastaví čas. Jeho plynutie si môžete viac ako kedykoľvek predtým uvedomiť práve v tento večer aj Vy, milí študenti. Je pre Vás, našich budúcich maturantov, taký dôležitý, vzácny, výnimočný, sviatočný a slávnostný. Je jeden z mála práve takých, kedy sa v tom neustálom kolobehu života môžete zastaviť a porozmýšľať o zmysle Vášho bytia, úsilia, snoch, zmysle Vášho budúceho života.

Istý múdry človek raz povedal: „Mladosť je klas, pýta svoj čas.“

A tento čas, ktorý je oslavou Vašej mladosti, múdrosti a ľudského života v okamihu jeho najväčšieho rozkvetu, si viac ako kedykoľvek predtým môžete uvedomiť aj dnes.

Už je to osem rokov odvtedy, čo ste roztraseení po prvýkrát prekročili prah nášho gymnázia a neistým krokom ste sa vydali na tú najnapínavejšiu cestu Vášho študentského života. Zaiste bola naplnená smiechom, radosťou, ale možno aj trápením a slzami. Táto cesta sa však pre Vás ani zďaleka nekončí. Dnes tu stojíte s veľkou nádejou v srdci, aby ste úspešne vstúpili do sveta dospelých. Do sveta, kde svoje sny a tajné túžby budete chcieť premeniť na skutočnosť.

„Že dnes ste tu prišli, to nie je iba obeta..

Nie je to len slušnosť.

Nie je to ani vypočítavosť.

Je to radosť potriať ruku.

Je to česť vysloviť úctu.

Je to srdce, ktoré vraví ďakujem!“

Milí študenti!

Na ďalšej ceste Vášho života Vám prajeme dar citu v spojení srdca a rozumu.

Prajeme Vám dar vyrovnanosti, ktorý je kľúčom k pokoju a múdrosti.

Prajeme Vám dar humoru, smiechu, ktorý osviežuje nielen dušu, ale posilňuje aj zdravie. Nestojí nič a prináša mnoho. Trvá len chvíľku, ale spomienka naň je niekedy večná.

Prajeme Vám, aby ste sa stali trvalými vlastníkmi čistého prameňa čestnosti, obetavosti, skromnosti a neúnavnej snahy pomôcť vždy a každému.

Prajeme Vám, aby sa Vám vyplnili všetky Vaše tajné túžby a želania a aby Boh vždy a všade sprevádzal všetky Vaše kroky.

Zdroj: Berta, J.: Príhovory a zamyslenia. Vydané v elektronickej podobe, 2019. Dostupné na: www.BertaJozef.webnode.sk (v rubrike Ďalšie publikácie DOWNLOAD);

Privítací prejav (príhovor)

Duchovný otče!

Byť kňazom je dar, ktorý dáva Boh tým, ktorých si sám vyvolil. Sviatosť kňazstva sa nedá kúpiť. Stav kňazský je povolanie a nie zamestnanie. Kňaz sa približuje k Bohu, berie Boha do svojich rúk, Boha má vo svojom srdci, Boha má na jazyku, počúva Boha, s Bohom kráča deň i noc.

Tieto vážne slová by sme si mali uvedomiť dnes, keď vítame nášho nového kňaza. Jiří Šimon Baar v knihe Krížovou cestou píše o mladom kňazovi Jurajovi, ktorý sa s veľkou horlivosťou a obetavosťou pustil do duchovného prebudenia svojej novej farnosti. No už po niekoľkých mesiacoch sa na neho veriaci sťažujú biskupovi. Keď sa ich pýta, prečo svojho kňaza nenávidia, jeden po druhom odpovedajú:

Prvý: „*On je svätý a my sme skoro lotri, a to nás dráždi.*“

Druhý: „Prečo nie je aspoň tak trochu ako my?“

Tretí: „Je prísny a náročný.“

Štvrtý: „Zdiera nás poplatkami, a my by sme ho radšej prijali takého, čo nám dá pokoj. Vadí nám, že je priveľmi kňazom.“

„A aký kňaz by vám vyhovoval?“ pýta sa biskup.

„Taký, ktorý by sa staral len o seba a nám by dal pokoj.“

Takí sme ľudia, chceme takého kňaza, aký možno ani neexistuje. Ideálny človek pre všetkých sa nevyskytuje. A každý kňaz je len človek, aj s ľudskými chybami.

Každý z nás ale kňaza potrebuje. Keď prichádzajú noví kňazi, treba sa za nich modliť. Akých kňazov si vyprosíme, vymodlíme, takých budeme mať.

Prajeme si, náš duchovný otče, aby ste boli našim otcom vo chvíľach krásnych, ale aj nepríjemných, aby sme sa navzájom vždy chápali i pochopili, aby sme sa navzájom počúvali i rešpektovali, aby sme si verili i odpúšťali, aby sme sa vedeli zriekať jeden pre druhého, aby sme boli schopní i ochotní pomáhať si na ceste spásy.

Laudetur Iesus Christus!

Zdroj: Berta, J.: Príhovory a zamyslenia. Vydané v elektronickej podobe, 2019. Dostupné na: www.BertaJozef.webnode.sk (v rubrike Ďalšie publikácie DOWNLOAD);

Prejav (príhovor) na svadbe (pri „odpytovaní“)

Vážení svadobní rodičia, svadobní hostia, drahí snúbenci!

„Všetko má svoj čas,“ hovorí kniha Kazatel. „Čas je narodiť sa, čas je zomrieť, čas je smútiť, ale čas je aj veseliť sa.“

Toto je deň, ktorý učinil pre Vás, drahí snúbenci, Pán, a preto radujeme a veselíme sa všetci s Vami.

Toto je deň, kedy pred oltárom nášho Pána prijmete sviatosť manželstva.

Toto je deň, kedy sa vydáte na novú cestu životom vzájomnej svornosti a lásky.

Od dnešného dňa už nikdy by sa vo Vašich rozhodnutiach nemalo vyskytovať „ja“, ale „my“.

Toto je ale pre Vás, drahí snúbenci, aj deň, kedy musíte ďakovať.

Ďakovať v prvom rade Bohu za dary, za milosti, ktoré ste od neho, ako Najvyššieho Darcu života dostali.

Ďalej musíte ďakovať svojim rodičom za chvíle krásne i tienisté, ďakovať živým i mŕtvym.

Ďakovať musíte dnes tiež starým rodičom, krstným rodičom, príbuzným, rovesníkom i známym za všetko, čo ste počas doterajšieho života s nimi prežili.

Musíte dnes aj prosiť všetkých, ale najmä svojich rodičov, aj vo večnosti, o požehnanie na Vašu novú cestu manželského života.

Keďže lúčenie býva vždy ťažké a v tejto chvíli aj pre Vás náročné, poprosím ja za Vás, aby rodičia, krstní rodičia, starí rodičia pristúpili teraz k Vám a podľa starej kresťanskej tradície Vám udelili požehnanie na novú sviatosťnú cestu Vášho manželského života.

Zdroj: Berta, J.: Príhovory a zamyslenia. Vydané v elektronickej podobe, 2019. Dostupné na: www.BertaJozef.webnode.sk (v rubrike Ďalšie publikácie DOWNLOAD);

Smútočný prejav

Drahá smútiaca rodina, vážené smútočné zhromaždenie!

Ak zomrie spisovateľ, zanecháva po sebe svoje knihy. Ak zomrie maliar, zanecháva po sebe obrazy. Ak zomrie veľký športovec, zanecháva po sebe medaily. Ak zomrie matka, zanecháva po sebe najväčšie dielo, ktoré je človek schopný na tejto zemi urobiť – **dielo lásky**. Preto je smrť matky vždy ťažká a bolestivá. Ak je smútok z jednej strany bolesťou duše, mal by na druhej strane pôsobiť mobilizačne, otvárať nové duchovné horizonty.

Dozrievanie pre večnosť sa nedá merať časom. Čas je len mierou pozemského dozrievania. Pred Bohom je zrelý ten, kto verne nasledoval Ježiša, kto naplnil vzťah k Ježišovi láskou. Svätý Pavol to vyjadruje slovami: „ *Ak sme zomreli s Kristom, veríme, že s ním aj budeme žiť.* “ (Rim 6, 8). Nemal pravdu filozof Heidegger, ktorý povedal, že bytie človeka speje k smrti. Ono smeruje k niečomu krásnemu, čo sv. Pavol vyjadril slovami: „Ani oko nevidelo, ani ucho nepočulo, ani do ľudského srdca nevstúpilo, čo Boh pripravil tým, ktorí ho milujú.“ (1 Kor 2, 9).

Sme presvedčení, že slová sv. Pavla mala vždy na zreteli aj naša kolegyňa, ktorá aj keď bola veľmi optimistická, zrejme cítila a dávala to aj najavo, že sa blíži Deň Pánov a na prekročenie prahu pozemského života sa patrične pripravovala. Zoči-voči smrti dost' dlhé obdobie ukazovala, že najhlbšou motiváciou jej života a utrpenia bola láska. Žila a trpela, lebo milovala. Pre ňu smrť nebola koncom, ale začiatkom života. Ako na jednej strane brala smrť vážne, tak jej na druhej strane pokojne hľadala do tváre. Zrejme si uvedomovala, že z Boha, ktorý si ju príde vziať, nemôže mať nijaký strach.

Odchádzala pokojne. Akoby teraz počujeme jej empatický, familiárny typ vetnej melódie, ktorá očarovala, hladkala, súcitila, povzbudzovala, odpúšťajúco upozorňovala, vidíme jej stále sa usmievajúce živé oči i oduševňujúci výklad učiva.

Pravda, dobro a krása boli krédom jej pozemského života. Bola to žena, matka, učiteľka, ktorá nikdy neprestala chcieť robiť dobro. Preto by mala odpočívať v pokoji.

Všemohúci a milosrdný Bože, Tvoj syn zomrel za nás na kríži a tretieho dňa vstal z mŕtvych, prosíme Ťa, zmiluj sa nad našou zosnulou kolegyňou a daj jej účasť na víťaznom zmŕtvychvstaní Ježiša Krista.

Zdroj: Berta, J.: Príhovory a zamyslenia. Vydané v elektronickej podobe, 2019. Dostupné na: www.BertaJozef.webnode.sk (v rubrike Ďalšie publikácie DOWNLOAD);

Stručná charakteristika niektorých útvarov rečníckeho štýlu

Diskusný príspevok

- patrí medzi **náučné replikové útvary rečníckeho štýlu**,
 - v diskusii sa v ňom **striedajú viacerí diskutujúci a odpovedajú** na to, čo zaznelo v **referáte** alebo v niektorom **inom diskusnom príspevku**;
 - **diskusia** je **súčasťou programu schôdze, zasadania, pracovného stretnutia, pracovného seminára atď.**
 - ↔ je **súhrnom všetkých diskusných príspevkov k bodom prerokovaným na schôdzi**,
 - ↔ vedie ju **človek (moderátor)** poverený **vedením schôdze** (dáva diskutujúcim slovo, dbá na to, aby prebiehala kultivovane).

Diskusný príspevok sa kompozične delí na tieto časti:

1. **oslovenie** (s výkričníkom),
 - oslovenie sa môže v texte niekoľkokrát zopakovať,
 - uprostred vety sa oddeľuje čiarkami;
2. **nadviazanie**,
 - nadväzuje na to, čo zaznelo v referáte, v diskusnom príspevku, pri kontrole uznesení atď.,
 - tu platí jedna zásada – diskutuje sa k tomu, čo je na programe schôdze, napr.: *Chcem sa aj ja vyjadriť k slovám, ktoré tu pred chvíľou povedal náš kolega...; Nedá mi, aby som nedoplnil referát pána XY o to, čo malo byť najdôležitejším bodom referátu; Nemôžem nechať bez povšimnutia tvrdenia môjho predrečníka...;*
3. **vyjadrenie svojho názoru**,
 - táto časť má veľa spoločných znakov s výkladom,
 - diskutujúci vysvetľuje svoj názor, argumentuje, odvoláva sa na literatúru, cituje,
 - používa slovesá: *ja si myslím, podľa mojej mienky, domnievam sa – hovorí za seba;*
 - 1. os. pl. použije len vtedy, ak ho nejaká konkrétna skupina poverí, aby za nich hovoril;
 - ↔ nepatrí sa ukrývať sa za anonymných ľudí,
 - napr.: *my si myslíme, že...; my – učitelia; my – dôchodcovia;*
4. **poďakovanie za slovo**,
 - na rozdiel od **slávnostného prejavu**, kde poďakovanie nemá byť, v **diskusii** musí byť, pretože **nám niekto slovo udelil a pozval nás za rečnícky pult.**

Ukážky na diskusný príspevok

Vtáčia chrípka (diskusný príspevok)

Vážení prítomní,

dovoľte, aby som sa aj ja vyjadrila k problému, či vtáčia chrípka na Slovensku je naozaj reálna hrozba alebo iba prehnané strašenie verejnosti. Nesúhlasím s predchádzajúcim názorom, že vtáčia chrípka je vyslovene hrozba pre ľudstvo. Ako ste si mohli všimnúť, táto téma je v súčasnosti veľmi často rozoberaná.

V prvom rade pokladám za správne odpovedať na základnú otázku. Čo vlastne vtáčia chrípka je? Ako už bolo spomenuté, je to vírusové ochorenie, ktoré šíri divoko žijúce, domáce, ale aj exotické vtáctvo. Vyskytuje sa hlavne u kury domácej, moriek, husí, labutí, holubov a podobne. Vedcami je označovaný ako vírus H5N1. Ohrozuje predovšetkým vtáacie chovy a hydinu. Pokladám za dôležité uviesť, že na ľudí sa prenáša len výnimočne po priamom kontakte s infikovanými alebo uhynutými zvieratami. Prečo si teda mnoho ľudí po vyslovení slov vtáčia chrípka predstavuje len to najhoršie? Smrť! Mohlo by sa povedať, že veľmi veľa zohrávajú médiá. Prezentujú to, čo chcú a nepozerajú na tento problém z globálneho hľadiska. Ľudskú verejnosť oboznamujú len informáciami o počte nakazených zvierat, počte úmrtí a oblasti rozšírenia výskytu.

V skutočnosti však bolo len veľmi málo úmrtí zapríčinených vírusom H5N1. Za posledných niekoľko rokov bolo nakazených približne 200 ľudí. Išlo zväčša o obyvateľov Ázie, prípadne tých, ktorí z tejto oblasti pricestovali. Všetci vieme, že vtáčia chrípka nie je prenosná z človeka na človeka. Preto mám pocit, že obavy spoločnosti sú neprimerané. Na druhej strane si musím z časti oponovať. Keďže nie je zatiaľ potvrdené, či môže vtáčia chrípka zmutovať s obyčajným vírusom ľudskej chrípky. Tak by teda mohol vzniknúť nový zmiešaný vírus, ktorý by azda vyvolal chrípkovú pandémiu. Podľa môjho názoru sa niet čoho obávať, pokiaľ nie je táto mutácia vírusov dokázaná. Samozrejmou však je, že existujú rôzne opatrenia.

Aká je teda ochrana pred nákazou? Dôležité je dbať na dodržiavanie hygienických návykov, osobnej hygieny. Hlavné je vyhýbanie sa kontaktu s uhynutým vtáctvom. Taktiež vyhýbanie sa otvoreným vodným priestranstvám, kde sa zdržujú v letnom období voľne žijúce vtáky. Neodmysliteľnou súčasťou je tiež dobré a kvalitné spracovanie mäsa. To znamená dôkladný výber a dôkladná tepelná úprava.

Vážení poslucháči,

na záver by som chcela zhrnúť informácie a odpovedať na otázku: „Vtáčia chrípka na Slovensku – reálna hrozba alebo výmysel?“ Z môjho pohľadu je táto hrozba prehnaná. Prirodzené je dodržiavanie už spomenutých opatrení. Myslím si, že život treba prežiť súčasnosťou a otázky budúcej existencie riešiť, až keď budú aktuálne.

Ďakujem za slovo.

Zdroj: <https://referaty.aktuality.sk/vtacia-chripka-diskusny-prispevok/referat-21349>, upravená práca

Ľudo Ondrejov – Zbojnícka mladosť
(diskusný príspevok)

Vážená pani profesorka, milí spolužiaci,

nie je to tak dávno, čo sme prekročili prah detstva a stali sa z nás dospelí. No uvedomujeme si to vôbec? Bol to prechod plynulý bez modrín na kolenách alebo poznačený rankami, ba až ranami života? Na to si odpovie asi každý sám. Ale určite má naše detstvo a mladosť jedno spoločné. Určite aspoň raz každému z nás povedali rodičia i príbuzní: „To je ale zbojník!“ Toto slovo a jeho odvodené prídavné meno sa objavuje v prvej časti trilógie Ľuda Ondrejova o príbehoch Jerguša Lapina Zbojnícka mladosť.

Hoci v úvode sa dozvedáme o narodení hlavného hrdinu Jerguša, mladosť a jeho dospievanie sa prenesie dejom v priebehu jedného roka. Pre tento postup autora je jednoduché vysvetlenie. Ľudo Ondrejov je predstaviteľom lyrizovanej prózy a svojich hrdinov umiestňuje do prostredia prírody, ďaleko od civilizácie a jej problémov v období nástupu fašizmu. Nekladie hlavný dôraz na dejovú líniu, ale na krásy prírody, jej nedotknutosť a nepoškvrnenosť. Je to idealizácia života mimo mesta a jeho problémov.

V období jedného roka spoznávame Jerguša Lapina so všetkými vlastnosťami dieťaťa, so šibalstvami, huncútstvami, ktoré patria k detstvu, ale v jednom okamihu spoznávame dospievajúceho chlapca, ktorý nechce znášať príkoria mesta, dospelých, ich naštrbené vzťahy a nadradenosť. Odrazu po tom, čo získa v zime prácu v továrni a následne na to aj výprask od majstra, po tom, čo zistí, že je len „zamestnancom“ i dedinčanom, s ktorým sa predsa nemôže meštianske dievča priateľiť, odchádza odrazu dospelý a hrdý.

Z Jerguša, nespútaného chlapca prírody, sa stáva odrazu zbojník. Zbojníkom bol aj jeho otec, ktorý prišiel o život. Jerguš sa stáva zbojníkom nie v pravom zmysle slova – ako bol Jánošík, ale zbojník, ktorý sa búri proti pomerom panujúcim v spoločnosti. Je v ňom zatrpknutosť, hrdosť, krivda, ktorá sa v budúcnosti musí riešiť. Na to dávajú odpoveď ďalšie časti trilógie.

Je ťažko hovoriť o pevnej debovej línii.

Tú tvorí detstvo Jerguša Lapina, s ktorým sú spojené rôzne príbehy a zážitky opísané v diele a je len akoby doplnením iného poslania diela – opisov prírody, jednotlivých ročných období, prostredia, okolia dediny, miest, ktoré nie sú zasiahnuté civilizáciou.

Idealizácia prírody na dedine je daná aj idealizáciou hlavnej postavy Jerguša, ktorý má samé dobré vlastnosti, je vo všetkom najlepší, neporaziteľný, má zázračné schopnosti dokáže sa rozprávať so psami, dokáže donútiť vtáčatá aby sa nepohli z miesta. Je odvážny, zachráni topiaceho sa chlapca. Je nápomocný iným, pomáha krstnej materi, platonicky sa zaľúbi do Zuzky Košalkuli.

Až v závere, v zime, po trpkých skúsenostiach s mestom, sa hlavná postava začína pozeráť na svet otvorenými očami bez idealizácie. Až po skúsenosti zamestnania v továrni, odmietnutie, výprask – trest za hranie sa na pracovisku Jerguš dospieva, o čom svedčia nasledovné slová: „Jerguš zhlboka vydýchol, pobral sa hore kopcom. A ako kráčal z nohy na nohu, ako sa vzdaloval mestu, za každým krokom väčšími zatínal zuby, väčšími stískal vyklíbenú ruku. Z tváre zmizli všetky znaky radostného detstva. Ono umieralo – náhle a nenávratne. A ku kolibe miesto dieťaťa blížil sa zatrpknutý tvor s bičom tvrdosti na tvári.“

Milí spolužiaci,

na záver by som rád skonštatoval: Nech naše detstvo v nás pretrváva ešte roky a naša mladosť nech je naplnená spokojnosťou, vierou v dobro života tak, ako v to veril dieťa Jerguš Lapin.

Ďakujem za slovo.

Zdroj: <https://referaty.aktuality.sk/ludo-ondrejov-zbojnicka-mladost-diskusny-prispevok/referat-1854>, upravený text.

Príležitostný prejav

- zjednodušene sa dá konštatovať, že **slávnostný prejav** je **hovorenou úvahou** tak, ako je **prednáška hovoreným výkladom**;
- napriek tomu, že môže mať aj **spoločné znaky** s **výkladovým slohovým postupom** (hlavne jubilejný prejav, v ktorom napr. *vymenúvame diela, hodnotíme tvorbu* atď.), **úvahové znaky prevládajú**;
- **jazyk** ozvlášťujú **výrazové prostriedky umeleckého štýlu** – *metafory, prirovnania, opakovacie figúry*, ale aj *rečnicke otázky, zvolania, citáty* atď'.

Na napísanie **slávnostného prejavu** J. Mistrík odporúča tento postup, ktorý môžu učitelia so žiakmi precvičovať na praktických ukážkach:

1. úvod:

→ *oslovenie*

- ↔ na prvom mieste oslovujeme jubilanta v **jubilejných** a **gratulačných prejavoch**;
- ↔ pri **slávnostných príležitostiach** sú prítomní aj **hostia** (tí majú v **oslovení prednosť** pred **domácimi**);
- ↔ pri oslovení dávame **prednosť ženám**, ak sú všetci ostatní ľudia „funkčne“ na rovnakej úrovni;
- ↔ pri „**funkčne**“ **zmiešanej spoločnosti** oslovujeme ako **prvého najvyššie postaveného človeka**
napr.: *Vážený pán minister, vážená pani riaditeľka, ctený profesorský zbor, milí spolužiaci!*
- ↔ **typ oslovenia**, ktorý **vymenúva viac ľudí**, sa nazýva **enumeratívny**;

→ *objasnenie*,

- ↔ **definuje udalosť**, na ktorej sa **zúčastňujeme**,
napr.: *Stretli sme sa dnes na slávnosti, na ktorú sme čakali...*

2. jadro

a. *posudzovanie, hodnotenie pojmov*,

napr.: *stužková slávnosť je slávnosťou študentov už od 16. stor.,*

b. *analýza*,

- **rozoberanie témy, vysvetľovanie jednotlivých zložiek, hodnotenie obdobia** atď.,
napr.: *štyri roky, ktoré sme prežili...; žiaľ, nie všetci z nás...*

c. *triedenie*,

→ *porovnanie, zovšeobecnenie, podloženie citátom*,

napr.: *naša najväčšia vďaka patrí...; ako by sme dnes mohli nespomenúť...; stojíme tu pred vami ako tisíce iných...; pred desiatkami rokov ste aj vy, naši drahí rodičia...; po dnešnom slávnostnom dni precítíme slová básnika: „Postoj, chvíľa, si krásna!“*

d. *predpoklad*,

- vyslovenie **predpokladu, viery, presvedčenia, hypotézy autora**,
napr.: *som presvedčený, že všetci z nás ...;*

3. záver

→ *záverečné pokyny*:

- ↔ **zhrnutie, návody, príkazy, výzvy, želanie príjemného večera, zopakovanie pod'akovania, vyjadrenie úcty** atď.

V **krátkych príležitostných prejavoch (gratuláciách, prípitkoch)** je zvyčajne **prvá veta úvodom a posledná záverom**.

Ukážka na príležitostný prejav pri otvorení 1. cirkevnej školy v Prešove

Vaša Excelencia otec biskup, pán dekan, duchovní otcovia, bohoslovci, rehoľné sestričky, vážení hostia, zamestnanci prvej cirkevnej školy, rodičia, milí žiaci!

Dlho som uvažoval, čo by som dnes mal vo svojom príhovore povedať. Či by som mal chváliť, či kritizovať, či prognózovať. Pri usudzovaní sa mi myšlienky zužovali do záveru, že toto všetko naša spoločnosť, my, sme robili doteraz.

Terajšia doba, táto priam historická chvíľa, keď po štyridsiatich rokoch neslobody, otvárame prvú cirkevnú školu v našom meste, by mala vyznievať trochu ináč.

Mala by obsahovať čosi iné – vzácnejšie, trvalejšie, hlbšie.

Mala by hlbšie osloviť žiakov, pedagógov, rodičov – nás všetkých.

Mala by vychádzať z potreby ľudí pre súčasný svet a takých by sa, podľa môjho názoru, mala snažiť v nasledujúcom období „produkovať“ aj naša škola.

Podľa známeho amerického vychovávateľa by to mali byť ľudia, ktorí majú pevné zásady a pevnú vôľu; ktorým je charakter nad bohatstvom a dané slovo záväzkom; ktorých nemožno „kúpiť“; ktorí vidia božské vo všednom; ktorí sa nejednajú so zlom; ktorí nie sú zbabelými ani proti jednej náklonnosti svojej prirodzenosti; ktorí sú rovnako čestní vo veciach malých, ako aj veľkých; ktorí nemajú jedno meradlo poctivosti pre obchod a povolanie a iné pre súkromný život; ktorí neveria, že ľstivosť a prefikanosť sú najlepšie vlastnosti na získanie úspechu; ktorí v dave nestrácajú svoju jedinečnosť; ktorí nehovoria, že robia tak preto, lebo tak robia všetci; ktorí sa nehanbia ani neboja brániť neoblúbenú pravdu a vedia povedať dôrazné nie i vtedy, keď celý svet hovorí áno; ktorých ctižiadosť sa neobmedzuje len na sebecké žiadosti; ktorí svoje súkromné záujmy ochotne obetujú pre verejné blaho; ktorí nehľadia na každý návrh len so zámerom, koľko im vynesie; ktorí sú veľkodušní a nehľadajú v každom, s kým sa stretnú, len všemožný zisk; ktorí sú verní svojim priateľom v dňoch dobrých i zlých, pri úspechu i v protivenstvách; ktorí majú odvahu konať svoje povinnosti v tichosti, zatiaľ čo iní okolo nich hromadia bohatstvo a slávu tým, že zanedbávajú povinnosti; ktorí sa naučili tak ovládať, že môžu prejsť i najzúfalejšími chvíľami a neurobia, ani nepovedia nič nepríjemného, ba nestrácajú pritom ani duševnú rovnováhu a dobrú vôľu.

Mali by to byť takí kňazi, ktorí počujú mocnejší hlas ako ľudská pochvala, väčší plat, bohatá fara a pekný kostol. Mali by to byť takí štátnici, ktorí sa nedajú ani podplatiť, ani zastrašiť, ktorí neverbujú na voličské mítingy, nezahrávajú sa s voličmi ako s bábikami a vo svojej politike nepodliehajú osobným chutkám a vlastným ziskom. Mali by to byť takí advokáti, ktorí nenahovárajú klientov, aby im prinášali právne spory len preto, aby z nich mohli vyžmýkať čím väčší honorár, hoc vopred dobre vedia, že niet nádeje na výhru a ktorí neváhajú vyhrávať spory aj rôznymi podvodmi.

Mali by to byť takí lekári, ktorí sa netvária, že poznajú chorobu, keď ju nevedia rozoznať, ani neskúšajú na chorých lieky, s účinkom ktorých nie sú celkom oboznámení, ba nezabíjajú ani nenarodené deti. Mali by to byť takí novinári, ktorí nekoristia z cudzieho nešťastia, neničia dobrú povest' iných „pre väčší obrat“ svojich novín, ani nepíšu nepravdivé, zavádzajúce a hanebné články len preto, že si to želá ich šéfredaktor, prípadne nejaký im priaznivo naklonený politik.

Mali by to byť takí ľudia, ktorí sa vedia za správnu vec, pravdu, postaviť priamo a nezávisle, zatiaľ čo iní sa klaňajú, lichotia a podlizujú pre miesto a moc.

Už z predchádzajúceho textu vyplýva, že škola, ktorej dnešné otvorenie slávnostným VENI SANCTE sa koná na tomto posvätnom mieste, si chce „postaviť“ na prvé miesto výchovu žiaka a z tej, myslím si, by sa malo automaticky odvíjať kvalitné vzdelávanie – s adekvátnou diferenciaciou žiakov, pestrou paletou jazykov, počítačovej výučby, ostatných povinných, ale i netradičných voliteľných i nepovinných predmetov a aplikáciou rôznych netradičných moderných trendov, foriem a metód.

Netradične by som chcel osloviť aj Vás, pedagógovia.

Človek je pre nedokonalosť vôle často náchylný ku krajnostiam, výstrednostiam. Je to typický spôsob nezrelého ducha. A my, pedagógovia, hoc minulou dobou najviac „zhrbovaní“, by sme si v nasledujúcom období mali za každých okolností zachovať pokoj a rozvahu.

Nemali by sme v školskom prostredí uplatňovať ani priveľkú zhovievavosť, ani neprimeranú prísnosť; ani sledenie, ani nevšímavosť; ani stále napomínanie, ani prehnané lichotenie; ani prílišné puntičkárstvo, ani ľahkovážnu povrchnosť; ani chmúry, ani neporiadnosť; ani nadmerné vtipkovanie, ani nevládňosť; ani ľarbavosť, ani nepresnosť; ani neprimeranú túžbu po obľube, ani prílišnú dôvernosť, ani dôraznú neprístupnosť, lebo toto všetko sú jednostrannosti a krajnosti, ktoré by mohli spôsobiť ďalšie krajnosti.

A preto všetci – pedagógovia i žiaci – musíme vzývať Ducha Svätého, aby nám pomohol poznať, čo je správne a konať, čo je dobré.

Vás, rodičia, oslovujem síce ako posledných, ale iba v postupnosti.

Vám patrí veľká vďaka za to, že zajtra sa na ZŠ sv. Mikuláša začne vyučovanie. Vaše denné obety, finančné i manuálne, boli obdivuhodné a zasluhujú si obdiv každého, zainteresovaného i nezainteresovaného.

Verím, že Vaša ochota, Vaša dobrota, Váš zmysel pre dobro, nevymizne z Vašich sŕdc a že aj ďalšie práce (je ich ešte na našej škole neúrekom) sa budú vykonávať s takým elánom, v takom dobrom ovzduší, s maximálnym pocitom zodpovednosti, pre dobro detí tejto školy, cirkvi i spoločnosti.

Milí žiaci!

Vám si záverom dovoľím predložiť štvoraké práva i povinnosti, ktoré by mali vyplňať Váš každodenný život:

Láska k Bohu: Miluj Boha z celého srdca svojho!

Láska k blížnemu: Miluj blížneho ako seba samého!

Láska k cirkvi: Kto Vás počúva, mňa počúva. Kto Vami pohádza, mnou pohádza. A kto mnou pohádza, pohádza Tým, čo ma poslal.

Láska k vlastnej duši: Čo osoží človeku, keby si celý svet získal, ale na duši by škodu utrpel?

Ak si ich denne, milí žiaci, budete uvedomovať, statočne plniť, budete žiť plnohodnotným životom.

Nikdy pri tom nebudete sami. Okrem osobnej zodpovednosti za to, budete zodpovední aj iným. Pri všetkých Vašich skutkoch, v učení, v práci, zábave a oddychu, pri dobrých činoch, víťazstvách i pádoch budú na Vás myslieť mnohí – Vaši rodičia, Vaši učitelia, slovenský národ i katolícka cirkev. Všetci vkladajú do Vás nádeje a spoliehajú sa, že ich nesklamete, lebo tým by ste sklamali aj seba, spreneverili by ste sa svojmu životnému poslaniu.

Verím, ba som si istý, milí žiaci, že chcete byť:

dobrymi synmi, dcérami,
dobrymi žiakmi, žiačkami,
dobrymi Slovákmí,
dobrymi kresťanmi katolíkmí,
slovom, pravými inteligentmi.

Toto nech je Vaším ideálom, ktorý si dovoľím rozvíť otcovskými slovami nášho pevca P. O. Hviezdoslava:

„Ó, mládež naša, drž sa pevne ideálu!
Bo keď sa spustíš vidiny,
zapadneš v nížiny,

i v svojej hrudi nájdeš iba skalú.
Ja nezachytil som ho celé,
len odrobinku ...život súril už
no nám ho aspoň na nedele
raz v týždni blažený som muž.“

Zdroj: Berta, J.: Príhovory a zamyslenia. Vydané v elektronickej podobe, 2019. Dostupné na:
www.BertaJozef.webnode.sk (v rubrike Ďalšie publikácie DOWNLOAD);

Ukážka na agitačný prejav

Vážení prítomní,

dnes už všetci vieme, aká situácia je na Slovensku a hlavne, ako je to s korupciou v našom štáte. Zišli sme sa tu, aby sme zmenili fungovanie Slovenského štátu, aby sa z nás stali ľudia, ktorí urobili niečo pre zlepšenie svojho života.

„Ak má vyhrať zlo, potrebuje už len jedno – aby slušní ľudia nerobili nič.“ Slovensko je v najnovšom rebríčku korupcie v Európe na 4. mieste. Myslím si, že je to dosť dobrý dôvod na to, aby sa ľudia spamätali a začali niečo robiť pre zastavenie finančných podvodov v slovenskej politike. Je načase, aby sme začali vlnu protestov proti konaniu slovenských politikov. Tí len donedávna bez povšimnutia brali úplatky a provízie a oberali tak nás, obyčajných ľudí, o peniaze a našu dobrú mienku o tomto štáte.

„Keď sa pes nažerie, už ho ani nenapadne, aby sa pchal ďalej a márne ho kto láka – ale človek?“ Tento citát celkom presne vystihuje konanie slovenských politikov. Politikom, žiaľbohu, nestačia tie astronomické platy, kradnú a snažia si nahrabať do svojich vreciek, kde sa len dá.

Navyše o tomto celom diani máme aj dôkazy, a tak môžeme bezpochyby tvrdiť, že je treba urobiť reformy, no je len v našich silách, kedy to bude a či to v tom budeme úspešní. Tým dôkazom je Dokument Gorila, ktorý poukazuje na to, že rozhodnutia týkajúce sa súčasnosti aj budúcnosti Slovenska neprijímajú volení zástupcovia, ale silnejší ľudia. Protesty Gorila, teda protesty proti tomuto dokumentu a celkovo proti korupcii na Slovensku, už boli uskutočnené, no zdá sa, že účasť bola príliš malá a na všetko sa zabudlo. Ľudia jednoducho nemali dostatok síl na nejaký prevrat, no tentokrát to musí byť inak! Jim Rohn povedal: „Ak sa ti niečo nepáči, zmeň to! Nie si predsa strom,“ a mal pravdu. Ten, kto chce niečo zmeniť, by nemal len sedieť a čakať čo sa stane. Mal by vyjsť do ulíc a protestovať, pretože len tak dosiahne to, čo chce.

Som toho názoru, že prameňom korupcie na Slovensku je neporiadok a to, že nefungujú základné pravidlá. Na začiatku samostatného Slovenska chýbalo aj zamyslenie sa nad tým, aké hodnoty by mala mať slovenská spoločnosť. Slovákom chýba hlavne národná hrdosť. To všetko vedie k vyprázdneniu hodnôt. Ak máme takúto prázdnotu, oveľa ľahšie do toho vstupujú a presadzujú sa negatívne veci – závisť, nepravosť, sebeckosť či korupcia.

Vieme teda, čo treba robiť ak chceme zabrániť podvodom a korupcii na Slovensku. Mali by sme sa chopiť príležitosti a začať riešiť túto situáciu radikálnym spôsobom, pretože iba tak dosiahneme výsledky.

Zdroj: <https://referaty.aktuality.sk/agitacny-prejav/referat-30518>, upravený text.

Umelecký (básnický) štýl

- je to **štýl verejného styku** (uplatňuje sa v *komunikácii slovesného umenia*),
 - vyjadruje *subjektívny pohľad autora, jeho pocity, myšlienky*;
- má tieto **funkcie**:
 1. **estetickú**,
 - *úzko* sa spája s *komunikatívnou funkciou*,
 - *dôraz* kladie na *umelecké zobrazenie skutočnosti s cieľom pôsobiť citovo a esteticky*,
 - *čitateľ* očakáva *originálny, pestrý a obrazný umelecký text*;
 - *kladne* alebo *záporne* pôsobí na *city prijímateľa*;
 - je *konfrontáciou krásneho a škaredého, komického a tragického, vznešeného a prízemného atď.*,
 2. **výchovnú**,
 - obohacuje *vnútro čitateľa*, vzbudzuje *sympatie* alebo *antipatie* k *postave*, posilňuje *oceňovanie dobra atď.*,
 3. **náučnú**,
 - prináša *informácie* o *minulých storočiach*, ba i *tisícročiach*, o *nových krajinách*, o *národoch* a ich *životnom štýle*;
napr. *vedecko-fantastická literatúra, cestopisy, biografické romány*;
- **umelecké texty** majú najčastejšie *písomnú podobu*,
 - *väčšinou* sú *monologické*, ale bežne sa v nich stretávame aj s *dialogickými časťami*;
 - sú *určené širokej verejnosti*,
 - medzi *autorom umeleckého textu* a jeho prijímateľom (*čitateľom*) je *oficiálny, neosobný vzťah*,
 - využívajú sa v nich *výrazové prostriedky* všetkých foriem *národného jazyka*,
 - ↔ *poetizmy* – *tátoš, semä, tonúť*,
 - ↔ *obrazné pomenovania*:
 - ↔ *metafory* – vznikajú *na základe vonkajšej podobnosti* (*Slaná rosa spomienok*),
 - ↔ *personifikácie* – *prenášanie ľudských vlastností na neživé veci* (*hviezdy nariekajú nad tmným oceánom*),
 - ↔ *metonymie* – vznikajú *na základe vnútornej podobnosti* (*čítať Tolkiena*),
 - ↔ *prirovnania* (*nežná ako vánok*),
 - ↔ *zdrobneniny, kontrast* (spojenie dvoch protikladných významov),
 - ↔ *básnické prívlastky* – *epiteton*, ktoré posilňujú *jeho estetickú funkciu* (*dávna žena*),
 - ↔ *syntaktické umelecké prostriedky*: *anaforu, epiforu, epizeuxu, epanastrofu*;
- typickými **jazykovými prostriedkami** je:
 - *lexika v celom rozsahu*,
 - *zmeny v slovoslede*,
 - *obrazné prostriedky, nespisovné prvky*,
 - *zvukové figúry*,
 - *rôzne syntaktické konštrukcie a pod.*;
- **mimojazykovými prostriedkami** je:
 - *grafické členenie textu, ilustrácie*;
- typickými **slohovými postupmi** sú:
 - *rozprávací, opisný, výkladový, resp. úvahový postup*.

Základné znaky umeleckého štýlu sa vyznačujú:

- ⇒ **variabilnosťou** (premenlivosťou, kolísavosťou; odchýlnosťou),
 - ↔ ako **jediný štýl** využíva **lexiku národného jazyka v celej šírke**,
 - ↔ **bohatú slovnú zásobu** (subštandardné slová – slová z celej slovnej zásoby),
 - ↔ **pestrosť** vo vyjadrovaní a **polysémii výrazov** (viacvýznamovosť),
 - ↔ **prostriedok dramatického napätia** v **texte**, ktorý u **čitateľa** vyvoláva **umelecký zážitok**;
 - ↔ **bohatstvo výrazu** spája s **bohatstvom formy**:
 - ↔ **početnými útvarmi**,
 - ↔ **variabilným členením textu** na **odseky, kapitoly**,
 - ↔ **strofickou úpravou verša**,
 - ↔ **variabilnosťou rytmickej stavby verša**;
 - ↔ **rozprávač** môže byť v **rôznych slovesných osobách**,
- ⇒ **expresívnosťou**,
 - ↔ používa **príznakové slová v celom rozsahu**;
 - ↔ **modalitu vety**;
 - ↔ **citové exkurzy** (odbočenia od hlavnej témy) v **texte**;
- ⇒ **metaforickosťou**,
 - ↔ nie je **vecným štýlom** (nemôžeme každé slovo v **texte chápať doslovne**);
 - ↔ v **obsahu diel** využíva **metaforu, metonymiu, fantáziu a obrazotvornosť**;
- ⇒ **náznakovitosťou**,
 - ↔ v **poézii nejednoznačnosť významu**;
 - ↔ vyžadovanie **aktívneho prístupu čitateľa**,
 - ↔ **vŕahovanie čitateľa do deja** (ak chce porozumieť);
 - ↔ **význam slova** závisí od **kontextu**,
napr.: **ohieť** znamená **vášeň, silný alkohol, temperament**;
- ⇒ **funkčnou neusporiadanosťou kompozície**,
 - ↔ narúšanie **časových a priestorových zákonitostí**,
napr.:
 - ↔ v **sci-fi**;
 - ↔ **rozprávanie príbehu bez konca**;
 - ↔ **kompozícia útvarov prerušovaná odbočeniami**;
 - ↔ **nepoužívanie interpunkcie**;
 - ↔ **nedodržiavanie spisovnej normy atď.**

Žánre umeleckého štýlu sa delia na:

1. **lyrické**:
 - **pieseň, báseň, óda, hymna, elégia** (žalospev), **sonet**;
2. **epické**:
 - **rozprávka, povesť, balada, báj, bajka, poviedka, novela, idyla, epos, legenda, román, umelecké rozprávanie**,
3. **dramatické**:
 - **tragédia, komédia, činohra, fraška**.

Lyrika

- v nej sa *autorov vzťah* ku *skutočnosti* predvádza ako *bezprostredný zážitok*, ako *záznam faktov*, vyjadrovanie *subjektívnych reakcií, pocitov, nálad a myšlienok*,
- na rozdiel od *epiky* a *drámy* sa v nej pri *práci s témou* nerešpektuje *časovú následnosť*,
 - je *nesujetová, nedejová*,
 - ↔ *básnik* v nej vyjadruje *svoje túžby, myšlienky a pocity*;
- jednotlivé *motívy* a *výpovede* sa kladú akoby „pod seba“ (nie za seba), pričom vyjadrujú jednu základnú myšlienku,
 - výpovede sa vyznačujú *subjektívnosťou* a *expresívnosťou*:
 - ↔ rozlišujú sa *tri základné typy lyrickej výpovede*:
 1. *bezprostredná*,
 - opis vnútorného stavu;
 2. *predmetná*,
 - opis vonkajšej skutočnosti;
 3. *apelatívna*,
 - obracia sa priamo na adresáta;
- *čas* sa v nej nepohybuje od *minulosti* k *budúcnosti*,
 - *lyrický zážitok* pociťuje ako *trvale platný*,
- *obraznosť* sa v nej vyjadruje prostredníctvom *básnických prostriedkov*,
- využíva
 - *gnómický čas* – nevymedzený, neobmedzený čas,
 - *monologickosť* – monológ lyrickeho hrdinu,
 - *viazanú formu reči* (rytmizovanú) – *verš*;
- jej úlohou je vzbudzovať *pocit krásna*.

Lyrická poézia je *slohovo* i *tematicky* bohato *diferencovaná*:

- *lyrika subjektívna* a *objektívna*;
 - ↔ *intímna (osobná), spoločenská, prírodná, opisná, úvahová (reflexívna), ľúbostná*;
- medzi *lyrikou* a ostatnými druhmi nie je *príkra hranica*,
 - ↔ v konkrétnych literárnych dielach sa často jednotlivé druhové princípy prelínajú napr.: *lyrickoepické básnictvo, lyrizovaná próza, lyrická dráma*.

K lyrickým žánrom patria:

Piesne

- sú to **básnické útvary** určené na **spievanie**,
 - na **literárny text** sa viaže **nápev, melódia**;
- rozdeľujú sa na:
 - **ľudové a umelé**,
- okrem toho ich ešte možno deliť na:
 - **lyrické a epické**,
 - ↔ **slovenské ľudové piesne**,
 - ↔ ich významný m zberateľom bol *Ján Kollár (Národné spievanky)*,
 - ↔ významnou mierou ovplyvnili i podobu **slovenskej romantickej poézie** (*Samo Chalupka, Janko Kráľ, Ján Botto*);
 - **duchovné a svetské**;
- osobitnú skupinu tvoria **znárodnené piesne**,
napr.: *Aká si mi krásna (od P. Belu-Horala)*.

Básne

- sú to **literárne diela** vo **veršoch**,
 - väčšinou **krátkeho rozsahu a lyrického ladenia**;
 - predstavujú **celok**
 - ↔ **esteticky svojbytných výpovedí o svete**,
 - ↔ zjednotených **postojom autorov ku skutočnosti**
 - ↔ a zacielených na **spoločenské pôsobenie**;
- ich **podstatným znakom** je **opakovateľnosť určitých jazykových jednotiek**,
 - aby sa literárna výpoveď mohla vnímať ako **báseň**, musí obsahovať **minimálne dve opakované jednotky**;
 - ↔ môže sa skladať:
 - ↔ **najmenej z dvoch veršov**,
 - ↔ ale môže vyplňať i **veľký priestor celej knihy**,
napr.: *Sládkovičov Detvan, Marína; Hviezdoslavova Hájnikova žena*;
 - najcharakteristickejšími prvkami **špecifickej organizácie jazyka básnickej výpovede** sú:
 - ↔ **veršové členenie, rytmus, veršová intonácia a rým**;
- podľa **druhu** ich delíme na:
 1. **lyrické**,
 2. **epické**,
 3. **lyrickoepické**;
- **básnické literárne dielo** sa súhrne nazýva **poéziou**;
- súbor **knižne publikovaných básní** sa volá **básnická zbierka**.

Ódy

- sú to **oslavné piesne** alebo **rozsiahle lyrické básne**,
- oslavným spôsobom sa vyjadrujú o **nejakej téme** (*radosť, mladosť, sloboda, príroda, národ alebo nejaká významná osoba*),
- vynikajú **nadnesenosťou** a **pátosom** (*slávnosťou, majestátnosťou*),
- patria do **reflexívnej** alebo **úvahovej** lyriky,
- skladali ich aj **skladatelia klasicizmu**,
 - najznámejšia je **Óda na radosť** (*súčasť Beethovenovej deviatej symfónie*);
- najznámejší **spisovateľ ód** bol **Friedrich Schiller**,
- písal ich aj **A. Mickiewicz** (*Óda na mladosť*), **Ján Hollý** (*Na slovenský národ*), **Jonáš Záborský** (*Óda na Slovákov*),
- v **slovenskej literatúre** sa sporadicky vyskytujú aj v **básnickej tvorbe** **Š. Krčméryho**, **P. O. Hviezdoslava**, **M. Rázusa** a **E. B. Lukáča**.

Hymny

- sú to **slávnostné piesne**,
- **obsahovo** sa začleňujú medzi **žánre lyrickej poézie**,
- **tematicky** a **jazykovo** sú blízke **ódam**,
 - bývajú však **kratšie** a predpokladajú predovšetkým **spevný prednes**,
 - oslavujú sa nimi **bohovia, národní hrdinovia, národ, víťazstvo, vlasť, štát, ľudstvo**,
napr.: *slovenská štátna hymna Nad Tatrou sa blýska, Kto za pravdu horí, študentská hymna Gaudeamus igitur, iuvenes dum sumus;*
- v **literatúre** existujú **čisto literárne hymny** ako **žánre lyrickej poézie**,
napr.: *Hymny a žalmy od P. O. Hviezdoslava, Hymny k sláve Hosudarovej od E. B. Lukáča.*

Elégie (žalospevy)

- sú to **lyrické žánre výrazne smutného, melancholického ladenia**,
 - riešia **závažné problémy, myšlienky**,
napr. *vystihujú smútok nad strateným šťastím, žal zo sklamanej lásky, žal nad postavením ľudí, národa,*
- pôvodne sa prednášali **nahlas** a ich **štýl** bol **veľmi ozdobný, nadnesený**,
- za **najznámejší žalospev** sa považuje **Předzpěv k Slávy dcéře** od **J. Kollára** (*klasicistický útvar s časomerným veršom*),
 - vrcholom sú **Hollého Žalospevy (Plač matki Slávi)**,
 - neskôr ich písal **K. Kuzmány, A. Sládkovič, S. H. Vajanský, Hviezdoslav (Elégie pôstne), M. Rázus, V. Roy.**

Sonety (znelky)

- sú jedny z najstarších a významných **veršových foriem**, ktoré sa nachádzajú v literatúre,
 - tvoria sa teda **veršami**;
- majú **záväzný počet veršov (14)**
 - pôvodne so **schémou abba/abba/cic/dcd**;
- členia sa na **dve štvorveršia (kvartetá)** a **dve trojveršia (tercetá)**,
 - uvedené členenie má vplyv aj na **obsahovú stránku sonetov**:
 - ↔ **prvé štvorveršie** obsahuje **tézu** (nastolenie problému,)
 - ↔ **druhé štvorveršie** obsahuje **antitézu** (negáciu problému),
 - ↔ **posledné dve trojveršia** tvoria **syntézu**;
 - ↔ na **konci básne** sa vždy nachádza **výrazná pointa** (môže dokonca zmeniť zmysel predchádzajúcich častí);
- niekedy sa spájajú do **vyšších celkov (cyklus 15 zneliek tvorí tzv. znelkový veniec a obsahuje 210 veršov)**;
- **osobitným typom sonetu** je tzv. **shakespearovský sonet – anglický sonet**,
 - má **3 štvorveršia** a **1 dvojveršie**;
 - ↔ **dvojveršie (couplet)** prináša **nečakaný tematický alebo obrazový obrat**;
- za prvého kráľa **sonetu** sa považuje **Francesco Petrarca**,
- písal ich aj **Dante Alighieri (1265 – 1321)**, **Guido Calalcanti (asi 1250 – 1300)**,
A. Rimbaud: Spáč v údolí (svetová medzivojnová literatúra) – schéma 4-4-3-3,
Ján Kollár: Slávy dcéra (Sála, prvý spev) – slovenská klasicistická literatúra, schéma 4-4-3-3,
P. O. Hviezdoslav: Krvavé sonety (slovenská realistická literatúra) – schéma 4-4-6.

Epika

- najrozšírenejší literárny druh,
 - jeden z troch *základných literárnych druhov*,
 - je založený na *rozprávaní* o *hrdinoch, dejoch* a *udalostiach*;
 - *sled udalostí* tvorí *epický dej*,
 - *autora* väčšinou zastupuje *rozprávač*,
 - ↔ hovorí o *osudoch ľudí*, ktoré sa naplňajú v *rôznych udalostiach*,
 - *autor* v *priebehu deja* necháva *postavy* prehovoriť vo *forme*:
 - ↔ *priamej* či *polopriamej reči*
 - ↔ a využívaním *monológov* a *dialógov*;
- má *veršovanú* aj *prozaickú podobu*,
 - môže byť písaná *voľne*,
 - ale aj *básnickou rečou*;
- vzťahuje sa na ňu ďalej:
 - *objektívnosť* (*nestrannosť, vecnosť, nezaujatosť*),
 - *hovorivosť*,
 - *dynamické motívy*,
 - *dialogickosť*,
 - *fabula* (*priama realizácia deja v texte na základe časovej a príčinnej postupnosti*),
- ako *literárny druh* sa delí na *žánre*.

Epické dielo obsahuje

- *vonkajšiu časť*,
 - *horizontálne* ho tvorí:
 - ↔ *prozaický riadok, odsek, kapitoly, diely*;
- *vnútornú kompozíciu*,
 - *vertikálne* sa člení na:
 - ↔ *pásmo rozprávača*,
 - ↔ *pásmo postáv*;
- *tematický plán*,
- *jazykový plán* atď.

Vnútoraná kompozícia epického diela sa skladá z:

1. **expozičné,**
→ oboznamuje čitateľa s *dobou* a *prostredím*, v ktorom sa odohráva *dej* s *hlavnými postavami*,
2. **zápletky,**
→ je taká *udalosť*, ktorá má *rozhodujúci vplyv* na *d'alší priebeh deja* (*uvádza ho do pohybu*),
3. **zauzl'ovania,**
→ *sled udalostí*, ktorými sa vyhraňujú *vzťahy* a narastajú *konflikty* medzi *postavami* (*rastie dejové napätie*),
4. **vyvrcholenia,**
→ je taká *dejová situácia*, v ktorej dochádza k *rozhodujúcej zrážke* medzi *postavami*,
5. **obratu** (peripetie),
→ *nečakaný obrat* v *deji*,
6. **rozuzlenia,**
→ vedie k *vyriešeniu konfliktov* medzi *postavami*.

Vertikálne sa vnútorná kompozícia epického diela člení na:

1. pásmo rozprávača,

Na základe vzťahu k postavám sa v rozprávani rozlišujú štyri typy rozprávača:

a. autorský – vševediaci,

→ pozorovateľ života (zobrazuje skutočnosť pohľadom „poza“,)

→ pozerá sa na všetky postavy s nadhľadom,

↔ charakterizuje ich zvonka aj zvnútra (vie o nich všetko, dobre ich pozná),

↔ rozprávanie je v 3. osobe sg.,

napr.: H. de Balzac: Otec Goriot;

↔ príbeh rozpráva z pozície nezainteresovaného pozorovateľa,

↔ objektívne referuje o všetkom,

↔ v dejí sa však nevyskytuje, stojí mimo neho;

↔ nezúčastňuje sa na jeho rozvíjaní;

↔ nazýva sa aj virtuálny (nemá meno, vzhľad, rod, vek ...),

napr.: román Dom v stráni od Martina Kukučína;

b. personálny – subjektívny,

→ podobá sa vševediacemu, ale sústreďuje sa len na jednu postavu,

↔ prostredníctvom nej „vidí“ zobrazovaný svet postavy,

↔ vnútro ostatných postáv nezobrazuje, neopisuje,

↔ rozprávanie je v 3. osobe sg. minulého času,

napr.: J. C. Hronský: Jozef Mak;

c. priamy (subjektívny), individuálny,

→ úlohu rozprávača prevezme jedna z postáv (väčšinou hlavná postava),

↔ nezhoduje sa s autorom,

↔ charakterizuje svoje vnútorné stavy, nálady, hodnoty a názory,

↔ sústreďuje sa na seba,

napr.: román Kapitánova dcéra od A. S. Puškina;

↔ využíva *ich* – rozprávanie (*ja* – rozprávanie v 1. osobe singuláru prítomného alebo minulého času),

napr.: E. M. Remarque: Na západe nič nového;

↔ ostatné postavy charakterizuje len navonok;

d. neutrálny „oko kamery“,

→ zachytáva, zameriava sa iba na vonkajšie znaky postáv,

↔ opisuje ich správanie, dialógy, gestá, činy,

↔ nezobrazuje vnútorný svet postáv a ich psychiku,

↔ o vnútornom svete sa vie len z ich konania,

↔ chýba vnútorný monológ,

napr.: francúzsky nový román;

↔ rozprávanie môže byť v 1. a 3. osobe.

Pásmo rozprávača zahŕňa:

Priamu reč

- od *ostatného textu* sa oddeľuje *úvodzovkami*,
 - uvádza ju *uvádzacia veta*;
- schémy zápisov *všetkých troch typov priamej reči* v slovenčine sú nasledujúce:
 - Uvádzacia veta : „*Priama reč./?!/!*“
 - „*Priama reč./?!/!*“ uvádzacia veta.
 - „*Priama reč,*“ uvádzacia veta „*priama reč./?!/!*“
- príklady zápisu *uvádzacej vety* a *priamej reči* v rôznom poradí:
Peter povedal : „*Pod'me už konečne domov.*“
„*Pod'me už konečne domov,*“ povedal Peter.
„*Prečo by som mal odísť?*“ spýtal sa Peter, „*ved' debata sa ešte neskončila.*“

Nepriamu reč

- *prerozpráva sám autor* (čo povedala *iná osoba*),
- je *súčasťou pásma rozprávača*,
 - prostredníctvom nej sa reprodukuje *prehovor niektorej postavy*;
 - *rozprávač* obyčajne *postavu* aj pomenúva,
 - ↔ jej *názor, vyslovenú myšlienku, hodnotenie* preberá a vyjadruje;
- v *uvádzacej vete* sa spravidla vyskytujú *slovesá* (*vravel, šepkal, hovoril*), po ktorých nasleduje *vedľajšia veta predmetová* so *spojkou že*,
- *minulý čas* sa zachováva, ale *rozprávač* pri *reprodukovaní reči postavy* aj vo forme Ich-Erzählung (*rozprávania v 1. osobe*) prechádza na *3. osobu jednotného čísla*:
napr. Povedal Imrovi, aby nebláznil.
"Iba moja stará sa hneď na druhý deň vychytala do mesta a vrátila sa iba poobede... Čo tam robila, potvora? Vravela mi síce, že bola nakúpiť potravín do zásoby, keď som sa jej pýtal, ale nebola náhodou aj na pošte?!" (P. Jaroš: Kostí)

Nevlastnú priamu reč:

- formálne vyzerá, že je to *reč postavy*, ale *reprodukuje ju rozprávač* (*zhrnie ju do svojho prejavu*),
- hoci sa v nej môžu uplatniť *všetky tri slovesné osoby*, predsa najčastejšie sa používa *1. osoba jednotného*, prípadne *množného čísla*,
 - práve táto *vlastnosť* ju *markantne odlišuje* od *nepriamej a polopriamej reči*,
- *doslovne reprodukuje myšlienky postáv*,
- vyznačuje sa *hovorovosťou, spontánnosťou, expresívnosťou*;
Príklad: *Nič ma neprekvapovalo, ani decká, čo sa stále vypytovali, koľko je hodín, strýčko. Prečo ani mňa nepozvali, rozhnevala sa Eva.*
"Ale bolí ju aj pustý dvor s plodonosným viničom a práve tak aj mŕtvola v židovskej škole. Matka, otec, malý Róbert, braček drahý! Kde ste? Kde ste sa podeli? Tu som, vaša Eva! Niekoľko metrov od vás a vy sa mi ani neukážete. Som vaša, panebože! - Aj Igorova, ale aj vaša! Prečo ste ma vydedili? Jaj, jaj,... mama moja! Čohosi sa bojím, strašne sa bojím... Bojím..." (R. Jašík, Námestie svätej Alžbety)

Polopriamu reč:

- je *súčasťou pásma rozprávača*,
- zachytáva *vnútorný dialóg postavy*,
 - *zachytí presne, čo povedala iná osoba*,
 - na rozdiel od *priamej reči* nepoužíva *úvodzovky* a *autor* aj v *citovanej vete* používa **3. osobu**,
 - je *referovaním o myšlienkach postavy*, kým *nevlastná priama reč* je *doslovným reprodukovaním jej reči*,
napr. *Eva sa rozhnevala. Prečo ani ju nepozvali?*
"Jurij sa celý čas pokúšal vstať a odísť. Komisárova naivnosť ho privádzala do rozpakov. No oveľa lepší nebol ani potmehúdsky cynizmus okresného a jeho zástupcu, tých dvoch ironických, prefikaných lišiakov. Tá hlúposť a tá prešibanosť si boli hodnotou celkom rovné. A všetko sa to valilo prúdom slov, zbytočné, neskutočné, nijaké, a život by sa bez toho tak rád bol zaobišiel!
Ach, ako sa človeku niekedy žiada z toho jalovo vzletného, zúfalo prázdneho ľudského chrenia slov utiecť do zdanlivého mlčania prírody, do trestaneckej zamĺklosti dlhej urputnej lopoty, do nemoty tvrdého spánku, do čistej hudby a tichého láskyplného dotyku, čo onemel od plnosti srdca!"
(B. Pasternak: Doktor Živago, prel. Z. Jesenská)

2. pásmo postáv,

Postava je samotným subjektom v próze,

- vytvára ju *autor*,
- *vzťahy* medzi *postavami* môžu byť *protichodné (nepriateľské)* a *priateľské*.

Hrdina,

- je to *postava*, ktorá v sebe stelesňuje predovšetkým *kladné ľudské vlastnosti*.

Literárna história pozná dva základné spôsoby (druhy) ideovo-tematického zovšeobecnenia postáv:

a. idealizáciu,

- *zovšeobecňuje výnimočné vlastnosti človeka*,
 - podáva ich ako *ideály, vzory (ideál hrdinstva, vlastenectva, mravnej čistoty...)*,
 - ↔ tie dominovali v *antickej literatúre* a *romantizme*;

b. typizáciu,

- vyžaduje *individualizáciu*:
 - *človeka (jeho duševných a telesných vlastností)*,
 - *prostredia*, ktoré *postavu obklopuje*,
 - a *doby*, v ktorej *postava žije*.

Aby sa dal vytvoriť **typ**, treba pozorovať *mnoho ľudí*.

Poznáme tieto **typy postáv**:

<p>→ idealizovaný:</p> <p>→ autor nevykreslí postavu podľa skutočnosti, ale zovšeobecni a vyzdvihne výnimočné vlastnosti človeka (hrdinstvo, odvahu, obetavosť, mravnú čistotu, vlastenectvo), napr.: <i>Antigona; Martin a Elena (Sládkovič: Detvan); Jánošík (idealizácia postavy)</i>;</p> <p>→ charakterový:</p> <p>→ autor vykreslí skutočné vlastnosti postáv (odpozorované z reality), ↔ vyberie jeden charakter, vlastnosť (pozitívnu alebo negatívnu) a túto vtlačí jednej postave, napr.: <i>Lakomec od Moliéra (typizácia postavy)</i>;</p> <p>→ sociálny:</p> <p>→ autor predstavuje nejakú sociálnu vrstvu, ↔ do jednej postavy vtlačí všetky vlastnosti, ktoré charakterizujú nejakú spoločenskú vrstvu, napr.: <i>Živý bič; Jozef Mak (príbeh obyčajného človeka; je každý z nás, otrasie sa a ide ďalej)</i>;</p>

Medzi **jednotlivými postavami** sa môže vyskytovať **konflikt (rozpor)**,

<p>→ je realizovaný:</p> <p>→ zrážkou protichodných síl, charakterov alebo spoločenských skupín;</p> <p>→ prejavom vnútorných i vonkajších rozporov (je prostriedkom uskutočňovania deja);</p> <p>→ poznáme tieto druhy konfliktu:</p> <p>a) medziľudský (interpersonálny) → rozpor človeka s iným jednotlivcom;</p> <p>b) spoločenský, → rozpor jednotlivca so spoločnosťou;</p> <p>c) individuálny, → rozpor jednotlivca so sebou samým, napr. <i>láska a povinnosť</i>;</p>
--

Pásmo postáv tvorí:

→ **priama reč**,

<p>→ je to úsek textu, ktorého nositeľom sú postavy, ↔ v texte je naznačená a graficky vyčlenená úvodzovkami, resp. pomlčkami, napr.: <i>Paľko jej siahol na ruku a povedal: „Pod', tu zostať nemôžeš.“</i></p>

→ **nepriama reč**,

<p>→ rozprávač alebo postava reprodukuje priamu reč, napr.: <i>....a povedal, že tu nemôže zostať.</i></p>

→ **nevlastná priama reč,**

→ je **typická pre vnútorný monológ** v **1. osobe**,
napr.: *Paľko jej siahol na ruku, pod', tu nemôžeš ostať.*

→ **polopriama reč**

→ **vnútorný monológ** v **3. osobe**,
napr.: *Paľko jej siahol na ruku, ona tu nemôže zostať.*

Autor môže **dramatizovať, oživiť rozprávanie** formou:

- a. **monológu** (*súvislého prehovoru jednej postavy*),
b. **dialógu** (*rozhovoru najmenej dvoch, ale aj viacerých postáv*),
→ tvoria ho **repliky postáv**,
↔ **prehovory** (*jedna časť dialógu – vyjadruje, zapisuje sa priamou rečou*),
↔ môžu uplatňovať **rôzne funkcie** (*rozvíjať príbeh, stupňovať konflikt alebo charakterizovať postavy*).

Prehovory postáv môžu byť vyslovené:

- **nahlas**,
→ **dialóg, vonkajší monológ**,
↔ **dialóg** môže byť:
↔ **symetrický** (*otázka – odpoveď*),
↔ **asymetrický** (*priama reč je prerušená uvádzacou vetou*);
→ alebo môžu byť **myslené, ale nahlas nerealizované**,
→ **vnútorný monológ** (*nevypovedaný prehovor postavy*).

V **epike** prevláda a dominuje **rozprávanie** ako **hlavný slohový postup**,

- je založené na **dejovej línii**, ktorá sa odohráva v **čase a priestore**,
→ je jedným z **najzovretejších (kohéznosť) slohových postupov**, pretože **jednotlivé komponenty** sa nemôžu **ľubovoľne vymieňať** alebo **radiť za sebou** (*ako napr. pri opisnom alebo informačnom slohovom postupe*),
→ jeho **obsahom** sú **minulé príbehy, udalosti**,
↔ pevne ho zoviera **príbehovosť, časová línia**,
↔ **rozprávač** v ňom podáva **príbehy, udalosti** v **minulom čase** (*sú však i diela, ktoré sa odohrávajú v budúcnosti*),
↔ **minulosť epického času** sa nestráca ani vtedy, ak sa udalosti opisujú v **prítomnom čase** (*tento sa chápe ako historický prítomnosť*),
→ málokedy sa v ňom nachádza len **rozprávací slohový postup**,
↔ väčšinou **rozprávač** zachytí aj **vlastnosti človeka, výzor, opíše krajinu – komplexné rozprávanie**,
↔ sú v ňom teda zakomponované aj **prvky opisu**.

Rozprávanie môže byť:

↓ klasické, → má: 1. úvod (<i>expozíciu</i>), → opis prostredia, údaje o čase, zoznámenie sa s postavami; 2. zauzľovanie deja (<i>kolíziu</i>), 3. vyvrcholenie deja (<i>krízu</i>), 4. dramatický zvrät (<i>peripetiu</i>), 5. rozuzlenie (<i>katastrofu</i>) a záver;
↓ „in medias res“, → nemá úvod , → dej sa začína „akčne“, rovno uprostred deja , ↔ časté v eposoch (<i>klasický epos</i>);
↓ retrospektívne, → pohl'ad späť , → dej sa odvíja od konca príbehu , napr.: Dobroslav Chrobák: <i>Drak sa vracia</i> , Umberto Eco: <i>Meno ruže</i> ;
↓ epické, → je charakteristické pokojným plynutím deja , → má málo dialógov ;
↓ dramatické, → prudké zvraty , → veľa dialógov ;
↓ priame, → ja rozprávam .

Medzi **útvary rozprávania** patrí:

1. epigram → krátka satirická báseň (J. I. Bajza: Slovenské dvojnásobné epigramata);
2. aforizmus → vtípne vyjadruje životnú pravdu (Oskar Wilde);
3. vtíp → hlavne tie príbehy, ktoré sú založené na humore, → vyžadujú ukončenie pointou ;
4. pointa → prekvapivé vyvrcholenie deja;
5. anekdota → vtíp o známej osobe.

Základnými útvarmi rozprávania sú:

→ román ,
→ poviedka (<i>umelecký štýl</i>)
→ dráma .

V útvaroch rozprávania prevažuje:

- trojčlenná kompozičná štruktúra,
- úvod, jadro, záver.

Žánre epiky sa rozdeľujú na veršované, neveršované a veršované/neveršované.

K veršovanej epike patrí:

1. Epos,

- základný, veršovaný a pravdepodobne najstarší žáner veľkej epiky,
- od svojho vzniku prešiel istými zmenami.

Existuje niekoľko druhov eposov:

a. bohatierske (hrdinské) eposy:

- starogrécke eposy pravdepodobne vznikali z menších veršovaných povestí ľudového pôvodu,
- predpokladali poslucháča, nie čitateľa,
- prednášali ich – pre veľké zhromaždenia ľudí – rapsódovia (osobitní prednášatelia),
- rozprávajú o významných udalostiach, ktoré ovplyvňovali celý národ a jeho život,
- mali väčšinou jedného hlavného hrdinu (vyznačoval sa mimoriadnymi vlastnosťami, konal mimoriadne činy),
- do deja takmer vždy zasahovali poľudštení bohovia,
 - nemali ideálne božské vlastnosti (okrem nesmrteľnosti),
 - ↔ vlastnosťami aj charakterom sa podobali ľuďom (milovali, nenávideli, intrigovali,...),
 - ↔ výrazne menili dejovú líniu,
 - ↔ okrem hlavnej dejovej línie sa v nich nachádza aj vedľajšia, resp. väčšie množstvo vedľajších línií,
- súčasťou deja týchto eposov sú podrobné opisy prostredia, bitiek, súbojov, predmetov, postáv,
 - chýba v nich však charakteristika vnútorného sveta postáv, ich psychiky;
- na začiatku týchto eposov sa nachádza invokácia – vzývanie múz, ktoré mali básnikovi pomáhať pri písaní diela (antický človek veril, že takto si získa náklonnosť nadpozemských bytostí),
- po invokácii sa nachádza propozícia – krátke naznačenie deja,
- po uvedených udalostiach už autor priamo vstupuje do deja – in medias res.
- patrí sem napr. dielo *Ilias a Odysea od Homéra*;

b. rytierske eposy:

- hlavnou postavou bol rytier,
 - vyznačoval sa výnimočnými vlastnosťami;
- do popredia sa dostáva aj zábavnosť príbehu,
- patrí sem napr. dielo *Tristan a Izolda* (francúzska literatúra);

c. **historické eposy:**

- vychádzajú zo **skutočných historických udalostí**,
 - **bohatsky** vychádza zo *starých povestí* a *mytológie*;
- vznikali v *rôznych historických obdobiach* a mali v nich aj rôznu *umeleckú výstavbu*,
- patrí sem napr. dielo *Svätopluk* (od J. Hollého);

d. **idylické eposy:**

- zobrazujú *udalosti z dedinského života*,
 - *život blízky prírode*;
- *pozadie deja* často tvoria *významné historické udalosti*,
- patrí sem napr. dielo *Běla* (od K. Kuzmányho);

e. **komické eposy:**

- vznikali ako **paródia** (*posmešné napodobňovanie*) *iného vážneho*, napr. *hrdinského eposu*,
- *dej je bezvýznamný, nízky*,
 - využité sú ale *výstavbové* a *štylistické prvky eposu*;
- *prvé komické eposy* vznikli už v *antickej literatúre* a *parodovali* (posmešne napodobňovali) vtedajšie *homérske eposy*,
- patrí sem napr. dielo *Batrachomyomachia – Žabomyšia* (*krátka epická báseň z neskorého helénskeho obdobia, ktorá zobrazuje jednodňovú vojnu medzi myšami a žabami na brehu rybníka v paródii na domáce eposy*);

f. **zvieracie eposy:**

- *hlavnými hrdinami* sú *zvieratá*,
- vznikli v *stredoveku*,
- vychádzali zo *starších literárnych* a *Pudových rozprávání* o *zvieratách*,
 - ide o *meštiansku paralelu rytierskeho eposu*;

g. **duchovné eposy:**

- *námet* čerpali z *Bible*,
- slúžili najmä *potrebám náboženstva*,
- po stránke *výstavby* a *štylistiky* sa v mnohom podobali *hrdinskému* a *historickému eposu*;
- patrí sem napr. dielo *Stratený raj* (od J. Miliona);

h. **moderné (reflexívne) eposy:**

- takto sa označujú *vel'ké epické skladby* od čias *romantizmu*,
 - nazývajú sa aj *lyrickoepickými básnickými poviedkami*;
 - ich *výraznými prvkami* sú *subjektívne* a *reflexívne prvky*,
 - uplatňuje sa v nich *subjekt autora*,
 - patrí sem dielo *Childe Haroldova púť* (od G. G. Byrona).

Ukážka veršovanej epiky z diela *Childe Haroldova pút'* (od G. G. Byrona):

Tak zbohom buď, blednúca, hoj,
vlast' moja v modre vln;
vzdych vetra lká a rackov roj
zapúdzia vesiel žbln.
Za slncom diaľ sa plaví loď,
čo tríme mora moc;
buď zbohom, slnce v hĺbkach vôd,
vlast' moja – dobrú noc.

2. Idyla

- *stredný epický žáner*,
- *hlavnými hrdinami* sú *pastieri* a *rolníci*,
- vyzdvihuje *život vidieckych ľudí, spätosť s prírodou*,
 - *vidiek a prírodu* stavia *do protikladu* so *životom v meste*;
- patrí sem napr. dielo *Selanky* (od J. Hollého).

3. Balada

- *stredný epický žáner*,
- má *ľudový pôvod*,
- *dej* je *pochmúrny* a *tragický*,
- vystupujú v nej i rôzne *nadprirodzené* a *záhrobné postavy* a *bytosť*, *personifikované (zosobnené) prírodné javy, umrlci, víly, strašidlá* a *pod.*
 - *hrdina* obvykle *zahynie*, resp. ho stihne *krutý trest*;
- pôvodne bola *ľudovou tanečnou piesňou*,
- často sa v nej vyskytuje *refrén*,
- poznáme **balady**:
 - **ľudové**,
 - **polo ľudové** (ponášky na ľudové balady)
 - a **sociálne**;
- *formu balady* pre *umelú literatúru* u nás využil predovšetkým *romantizmus*,
- medzi *najznámejšie balady* patria diela:
 - *Zakliata panna vo Váhu* a *divný Janko, Kríž a čiapka, Bezbožné dievky* (od J. Kráľa); *Žltá ľalia, Margita a Besná* (od J. Bottu); *Kytice* (od K. J. Erbena).

4. Romanca

- je to *epická báseň veľkého rozsahu*,
 - zaraďuje sa medzi *stredné epické básnické žánre*;
- vznikla v *Španielsku* ako *ľudová pieseň*,
 - na rozdiel od *balady* spracúva *radostnú* a *optimistickú tematiku*;
- medzi najznámejšie romancy patrí napr. dielo *Balady a romancy* (od J. Nerudu).

K neveršovanej epike patrí:

1. Román

- *veľký epický* a v *súčasnosti najrozšírenejší žáner*,
- *autor* v ňom zobrazuje *široký okruh života*,
- *základom deja* je *rozprávanie* množstva *udalostí*, ktoré sa dotýkajú *mnohých ľudí*,
 - odohráva sa v *dlhom časovom rozpätí*,
 - ⇔ má *veľký* (široký) *rozsah*;
- okrem *hlavnej dejovej línie*, ktorá sleduje *hlavné postavy* má i *vedľajšie dejové línie*, na ktorých sa zúčastňujú *vedľajšie postavy*,
 - autor necháva *postavy konať, hovoriť, myslieť i cítiť*;
 - *medzi postavami* môže nastávať *trojaký konflikt*:
 1. *medziludský* (konflikt postavy s inou postavou),
 2. *spoločenský* (konflikt postavy so spoločnosťou),
 3. *individuálny* (konflikt postavy samej so sebou);
- zachytáva *osudy viacerých generácií*,
- poznáme **romány**:
 - *historické*,
 - *psychologické* (zakladateľ Dostojevský),
 - *dobrodružné*,
 - *spoločenské*,
 - *detektívne*;
- spojením *viacerých románov* do *jedného celku* vznikajú:
 - *dilógie* (umelecké diela zložené z dvoch častí),
 - *trilógie* (umelecké diela zložené z troch častí)
 - a *románové cykly*,
- *obsiahle románové zobrazenie významnej etapy vo vývine spoločnosti* sa volá **epopeja**.

2. Novela

- na rozdiel od **románu** predstavuje **epický žánr stredného rozsahu**,
- za jej **zakladateľa** sa považuje **G. Boccaccio**,
- ide o **umelecké zobrazenie udalosti** alebo **epizódy**, ktorá sa vyznačuje **novotou, neobyčajnosťou**,
- nepodáva **komplexný a široký obraz človeka**, ale iba **určitý výsek, súbor niekoľkých udalostí**, ktoré však majú **svoje vnútorné napätie**,
- má:
 - **menší počet postáv** ako román,
 - ↔ sú **ľudsky a charakterovo sformované** obvykle už na **začiatku deja**;
 - **jednoduchší dej**, ktorý má **rýchly spád** a nastáva v ňom obvyčajne **nejaký prekvapujúci obrat**,
 - **menej zložitú**, ale **presne vymedzenú kompozíciu**,
 - ↔ bez **väčších odklonov od ústrednej dejovej línie**,
 - ↔ **opisné zložky, epizódy a vybočenia** od **ústrednej dejovej línie** sú potlačené;
- vyznačuje sa **stručnosťou, úspornosťou výrazu, skratkovitosťou**,
- **G. Maupassant** vniesol do novely **neočakávanú pointu** na **konci príbehu**,
 - dosiahol ju **neočakávaným, náhlým zvratom** na **konci a rozuzlením príbehu**;
- získala si obľubu u **spisovateľov 19. storočia** a trvá v **literatúre až dodnes**.

3. Poviedka

- patrí medzi **malé epické žánre**,
- má **menší rozsah**,
- zachytáva, umelecky stvárňuje **jednu**, respektíve **dve udalosti** zo **života**, ktoré sú **relatívne uzavreté**,
- **tematicky** môže čerpať z **najrozličnejších oblastí života**,
- má iba **jednu zápletku**,
- vystupuje v nej **malé množstvo postáv**,
 - sú však vykreslené ako **opravdivé ľudské charaktery**,
 - do **deja** vstupujú **sformované a nevyvíjajú sa** (v **priebehu deja** sa výrazne **nemenia**);
- v rámci **deja** plní **významnú funkciu rozprávača**,
 - je to **osoba**, ktorá **vyrozpráva príbeh**, ale nemôžeme ju **stotožniť s autorom**;
- v porovnaní s **novelou** sa vyznačuje **pokojnejším opisom deja** s **menšou intenzitou dramatickosti a napätia**,
- vyskytujú sa v nej i **opisné časti**, ktoré slúžia na **spomaľovanie deja** a môžu mať i **redakčnú funkciu**.

Ukážka na poviedku

Ocenenie (poviedka)

A je to tu. Konečne po roku prišla súťaž, ktorá je sledovaná z rôznych uhlov pohľadu. Veľa sponzorov, partnerov a kompetentných ľudí čaká na jednu osobu, ktorá to vyhrá.

Je 18:00 a sála sa začína plniť. Moderátor do mikrofónu oznamuje polo zachrípnutým hlasom: "Vážené dámy a páni, pri vstupe vás bude čakať recepčná, ktorá vám ukáže, kde sú vaše miesta." Publikum sa usadilo a mohlo to všetko začať. Na pódiu sa predstavili štyria umelci. Ale len jeden vytŕčal z radu, bol to John Parker. Po predstavení umelcov ľudia dostali do rúk ovládač, na ktorom boli štyri tlačidlá, ktoré boli očíslované. Ich úlohou bolo stlačiť jedno z nich, len jedno číslo, jedno náhodné číslo. Mnohí sa čudovali, prečo je to tak. Prečo nemôžu voliť toho, ktorého chcú. Ved' ako povedal jeden z davu: "Opäť je to skorumpované." Zrazu sa naňho upreli všetci oči. Ľudia ho chceli podporiť, no už bolo neskoro, pretože ochranná služba ho požiadala, aby opustil miestnosť pre rušenie predstavenia. Mladý Parker bol presvedčený o svojom víťazstve, keďže vedel o tom náhodnom vyberaní. Dokonca na tom aj spolupracoval pri zrode tejto myšlienky. Išlo mu len o slávu a peniaze, takže nechcel riskovať. Ďalší traja umelci nechápali, čo sa deje, ale s úsmevom na tvári kludne stáli na pódiu a poukazovali na svoje dielo. Takže ľudia chtiac, či nechtiac, zvolili jedno číslo. Potom nastalo naťahovanie moderátorom, ktorý bol tiež členom komisie, a zároveň dal každému jednému otázku: "Ktorý z umelcov má podľa vás vyhrať?" Jeden po druhom odpovedali na jeho otázku, až nakoniec prišiel na rad posledný. Ten po nabratí odvahy skríkol: "Hlasovanie je podvod". V sále nastalo jemné pošepkavanie ľudí. Moderátor sa to snažil nejak ututlať, ale už bolo neskoro. Medzitým komisia preberala tento problém a rozhodla sa o spravodlivé hlasovanie. Ľudia dostali lístky, na ktoré napísali meno umelca a výsledky boli prehodnotené. Mladý Parker len nechápavo krútil hlavou, ako jeho plán mohol zlyhať. Moderátor medzitým zabával publikum a po nejakej chvíli mu prišla do rúk obálka. V nej bolo napísané meno víťaza. Celá sála bola v očakávaní, aké meno vysloví. Keď už moderátor videl, akí sú ľudia netrpezliví, do mikrofónu zahlásil: "Víťazom sa stáva... Lukas Smith." V sále nastal veľký potlesk. Výherca si prebral cenu a sponzori ho už čakali v zákulisí.

Parker znechutene odišiel z pódia smerom cez hlavný vchod, ale tam ho už čakala potupa. Bola to potupa, ktorú si sám vytvoril.

Zdroj: Ocenenie (poviedka) | Ťaháky-referáty.sk (aktuality.sk)

4. Črta

→ je to **žánrová forma**, ktorá je na hranici medzi **vecnou** (publicistickou) a **umeleckou literatúrou**,

→ je to názov pre **krátku poviedku**, ktorá **literárne** spracúva **skutočnú udalosť**,

↔ nemá **zložitý dej** a **prenikavú kresbu postáv**.

5. Povest'

- je to *epický žáner ľudovej slovesnosti*,
 - nemá *veľký rozsah*,
 - je poprepletaná *množstvom čarodejných a fantastických dejov*, čím sa približuje k *rozprávkam*;
- na rozdiel od *rozprávok* má *reálny základ*,
 - najčastejšie sa v nej spracúva *historická tematika*,
 - ↔ môže nim byť *miesto deja, skutočná historická postava, udalosť a iné*.
 - ↔ jej *literárna predloha* sa však nekryje s *historickou skutočnosťou*.

Povesti sa delia na:

- a. **miestne**,
 - viažu sa k *určitému miestu* alebo rozprávajú o *zaujímavej udalosti* spojenej s *daným miestom*,
napr. *M. Ďuričková : Žabia studňa*;
- b. **historické**,
 - opisujú *významné udalosti národných dejín* a sú prameňom lepšieho poznania minulosti,
napr. *J. Domasta: Tri prúty kráľa Svätopluka*;
- c. **heraldické**,
 - vysvetľujú *pôvod erbov*,
napr. *J. Melicher: Štiavnické jašteričky*.

K veršovanej i neveršovanej epike patrí:

1. Legenda

- je *stredný epický žáner*,
 - rozpráva o *udalostiach zo života svätých*;

2. Bájka

- je to *malý žáner epiky*,
 - jej *cieľom* je *alegorickým (obrazným) spôsobom* vysloviť nejaké *mravné ponaučenie*, alebo vysmiať sa *nejakému zlu*;
- *tematicky* čerpá najčastejšie zo *života zvierat*;
- *ideový zámer autora* v nej vyplýva:
 - buď z *príbehu (je v nej obsiahnutý)*
 - alebo ho *autor* vysloví *priamo na konci príbehu*.

3. Báj (mýtus)

- je to *epický útvar*, v ktorom sa odráža *primitívny názor človeka na svet*,
- má *ľudový pôvod*,
 - často sa však stavala *tematickým základom umelých literárnych diel*,
- jej najčastejšou *témou* sú *predstavy človeka*:
 - o *pôvode sveta* a *vzniku života* na *Zemi*,
 - o *prírodných úkazoch* (*búrky, blesky zemetrasenia* výbuchy *sopiek*, vznik *pohorí*),
 - o *striedaní ročných období*,
 - o *vychádzaní* a *zapadaní slnka* (*pohyby Slnka, Mesiaca, hviezd, a podobne*);
- ľudia v nej pripisujú vo svojich *predstavách nevysvetliteľné javy bohom, polobohom* a iným *nadprirodzeným bytostiam* (*vilam, škriatkom*).

4. Rozprávka

- je to *krátky prozaický*, zriedkavo *veršovaný útvar*,
 - spravidla *vymyslený príbeh*, s *jednoduchým dejom*;
- vznikala v *dávných dobách* a šírila sa najprv *ústnym podaním z pokolenia na pokolenie* (*tradovaním*),
- je vyjadrením *túžby človeka po dobre a spravodlivosti*.

Poznáme **rozprávky**:

↓ **Ľudové**,

- sú založené na *vymyslenom príbehu*,
- neviažu sa ku *konkrétne priestoru* a *času*,
 - *fiktívnosť príbehu* je *zjavná*;
- v *centre* stojí *hlavný hrdina*, ktorý musí *prekonať prekážky*, aby *dosiahol svoj cieľ* (*princezná, poklad ap.*),
- *postavy* v nich sú *kladné* a *záporné*,
- vystupujú v nich aj *nadprirodzené postavy* (*čarodejnica, ježibaba, víly, trpaslíci*;
- sú v nich *magické čísla* (*3 a 7*),
- *majú ustálené formuly začiatkov a koncov*:
napr.: *Kde bolo, tam bolo; Za siedmimi horami, za siedmimi dolami...*, *Kde sa voda sypala a piesok sa lial...*, *Žili šťastne, až kým nepomreli... Na kopci bol zvonec, rozprávka je koniec.*
- *vždy* v nich *vítajú dobro nad zlom, krása nad škaredosťou, múdrosť nad hlúposťou...*
- aby sa rozprávky zachovali aj pre ďalšie generácie, začali sa zapisovať a vydávať zberateľmi rozprávok knižne,
 - najznámejším zberateľom slovenských ľudových rozprávok bol **Pavol Dobšinský**;

↓ **umelé (autorské)**,

- vznikali na základe *ľudových rozprávok* a napísali ich *známi spisovatelia*.

Rozprávky sa ďalej delia:

a. podľa **autorstva** na:

1. **Ľudové**,
 - *autor neznámy*,
 - *kolektívny výtvor*,
napr.: *Zakliata hora*; *Škrupinový zámok*; *Jeleň zlatoparohý*...
2. **umelé – autorské**,
 - *autor známy*,
 - napr.: **L. Feldek**: *Modrá kniha rozprávok*; **H. Ch. Andersen**: *Škaredé káčatko*;

b. podľa **obsahu** na:

1. **fantastické**:
 - sú *pôvodom staršie*,
 - vystupujú v nich *neskutočné (čarodejné postavy)*,
 - *strigy, ježibaby, víly, černokňažníci, draci*, ktorým *prekonávať prekážky* pomáhajú *magické predmety* (napr.: *čarovné prútiky, živá voda, zakliaty tátoš a pod.*);
2. **zvieracie**:
 - *hrdinami* týchto rozprávok sú *hovoriace zvieratá*, ktoré sú *nositeľmi ľudských vlastností*,
napr.: *kôň, kocúr*;
3. **realistické**:
 - *pôvodom najmladšie*,
 - ich *hrdinami* sú *jednoduchí ľudia s dobrými vlastnosťami*, ktorí *rozumom a vtipom víťazia nad svojimi protivníkmi*;

c. podľa **formy** na:

1. **prozaické**:
 - ich *obsah* je vyjadrovaný v *próze (neviazanej umeleckej reči)*;
2. **básnické**:
 - ich *obsah* je vyjadrovaný vo *veršoch (vo viazanej umeleckej reči)*;
3. **dramatické**:
 - upravené na *predvádzanie na javisku v divadle (pre film, televíziu, rozhlas)*;

d. podľa **výberu a spôsobu spracovania témy** na:

1. **klasické**:
napr.: *Zlatí bratkovia, rozprávky J. a W. Grimmovcov*;
2. **moderné**:
napr.: *L. Zúbek: Ako čertik Froliš pomáhal....*, *J. Satinský: Štikútka*.

Z hľadiska rozsahu a množstva informácií sa epické žánre členia na:

1. veľké:
→ *epos, román;*
2. stredné:
→ *balada, idyla, legenda, romanca, novela;*
3. malé:
→ *rozprávka, povest', poviedka, črta, bájka, báj, anekdota.*

Prvky epiky sa nachádzajú aj v žánroch vecnej literatúry:

- *eseji, dejepisnej kronike, životopise, nekrológu, pamätiach (memoároch), výťahu, referáte, recenzii.*

Dráma

- **jeden** z troch **literárnych druhov**,
 - vznikol v **starovekom Grécku** z **náboženských osláv boha vína, Dionýza**;
- vyznačuje sa absenciou:
 - **opisu prostredia** (nahrádza ho scéna),
 - **uvádzacích viet, autorských reflexií** (postavy konajú a hovoria priamo pre očami divadelného diváka),
 - ↔ chýba v nej **reč rozprávača**;
- každý **dramatický žáner** je určený predovšetkým na **scénickú (javiskovú) realizáciu pred očami diváka**,
 - môže sa však aj **čítať** (podobne ako román),
- predvádzanie **dramatického diela** na **divadelnej scéne** predpokladá účasť:
 - **dramaturga** (vyberá dielo na divadelnú realizáciu),
 - **režiséra** (tvorca koncepcie a spôsobu divadelného predstavenia),
 - **hercov** (stvárajú postavy diela),
 - **výtvarníka** (tvorca scény, na ktorom sa dielo predvádza),
 - **hudobného skladateľa** (tvorca tzv. scénickej hudby, ktorá podfarbuje a dokresľuje situáciu na divadelnej scéne),
 - **osvetľovača** (tvorca zvukových efektov),
 - **navrhovateľa a realizátora kostýmov atď.**;
- jej **literárny základ** tvoria **dialógy** a **monológy**,
 - bývajú **veršované** i **neveršované**;
- má **spoločné znaky**:
 - s **epikou** (dej, ktorý posúvajú **herci** prostredníctvom **dialógov** a **monológov**),
 - s **lyrikou** (autor môže cez **postavy** vyjadrovať **svoje pocity, nálady, myšlienky**);
- **vnútorne** sa člení na:
 - **expozíciu, kolíziu, peripetiu, krízu** a **rozuzlenie** (pokiaľ ide o **komédiu**), alebo **katastrofu** (keď ide o **tragédiu**);
- **vonkajšie členenie** je na **dejstvá** a **výstupy**,
 - **dejstvo** sa mení, ak sa menia **kulisy**,
 - **výstup**, ak sa zmení **počet postáv** na **javisku**;
- v **Grécku** sa rozvinuli hlavne **dva dramatické druhy**:
 - a to **tragédia** a **komédia**.

Základné znaky drámy:

- **verš/próza**,
- **sujetovosť**,
 - ↔ literárne stvárnenie fabuly, t. j. usporiadanie dejových zložiek (*text môže začať smrťou postavy a až potom sa vrátíme k jej životu*).
- **dejovosť**,
- **prítomný čas**,
- **dynamické motívy**,
- **dialogickosť**,
- **hovorovosť/obraznosť**,
- **dianie (akčnosť)**.

Žánre dramatického diela

Tragédia

- je v nej **boj jednotlivca**, prípadne **skupiny s nepriateľskými silami**,
 - jej hlavný **hrdina hynie v boji**,
- jej **hrdinom** je vždy **výnimočný človek**, ktorý **nerobí kompromisy**, ale **odvážne ide za svojim cieľom**,
 - **jeho činy sú morálne hodnotné** a v **divákovi** vyvolajú **katarziu (očistenie)**,
- mala obyčajne **päť dejstiev**,
 - dodržiavala sa pritom **jednota miesta, času a deja**;
- **pôvodnú klasickú tragédiu** nahradila **činohra**,
- v **slovenskej literatúre** sa o **klasickú tragédiu** pokúsil **P. O. Hviezdoslav (Herodes a Herodias)**.

Blankvers (angl. blank verse – čistý verš)

- je to **veršovaná tragédia**,
 - **päťstopový** obyčajne **10** alebo **11 slabičný jambický verš** bez **rýmov** a **strof**,
 - svojím charakterom sa **najväčšmi približuje ústnemu prejavu**, čomu napomáhajú aj **časté presahy**;
 - má **anglický pôvod** a bol **oblúbenou formou písania Williama Shakespeara**, ktorý **blankversom** napísal aj **tragédiu Hamlet**,
 - **blankvers** použil aj **Pavol Országh Hviezdoslav** v **hre Herodes a Herodias**.

Komédia

- zobrazuje sa v nej **smiešnosť, komickosť** a **nezmyselnosť** niektorých stránok **ľudského života** s cieľom vyvolať **smiech** u **diváka**,
 - **ostrie jej humoru** je zacielené hlavne na **negatívne rysy ľudských charakterov**, prípadne na **záporné javy spoločenského života**,
 - je významným **prostriedkom boja proti zlu**;
- jej **hrdinom** nemôže byť človek **tragický** a **výnimočný (iba bezvýznamný)**,
- vznikla v **Grécku (Aristófanos)** a v **Rímskej ríši (Plautus)**.
- poznáme:
 - **situáčnú komiku**:
 - ↔ zakladá sa na **grotesknosti, smiešnosti situácie**, v ktorej sa vyskytnú **postavy**,
 - **charakterovú komiku**:
 - ↔ zakladá sa na **komickosti charakterov postáv**.

Tragikomédia

- je to **dramatický žáner** spájajúci **prvky komédie** aj **tragédie**,
 - **dej** môže byť:
 - ↔ **tragický s komediálnym rozuzlením**,
 - ↔ alebo naopak **humorné ladenie deja** má napokon **tragický koniec**.

Fraška

- je to *osobitný druh komédie*,
 - prevláda v nej *situačná komika* a *zveličovanie*,
 - vyznačuje sa:
 - ↔ zobrazovaním *nepravdepodobných zápletiiek a situácií*,
 - ↔ využívaním *slovných hračiek*,
 - ↔ násilnou *komickosťou*;
- má *rýchle dejové tempo*.

Veselohra

- je to názov pre *novodobú komédiu*,
- *rozdiel* medzi *komédiou* a *veselohrou* spočíva v tom, že:
 - vo *veselohre* *postavy* vedia o *svojej smiešnosti*, preto si „*strielajú*“ *aj zo seba*,
 - v *komédii* sa *postavy* tvária vždy *vážne* (sú *typologicky vyhranené*),
 - medzi *najvýznamnejších tvorcov veselohier* v *slovenskej literatúre* patria *Ján Chalupka* (*Kocúrkovo*, 1836), *Jonáš Záborský* (*Najdúch*, 1865), *Ján Palárik* (*Zmierenie alebo dobrodružstvo pri obžinkoch*, 1860, *Inkognito*, 1858) *J. G. Tajovský* (*Ženský zákon*);
 - ↔ písali pre *široké vrstvy obyvateľstva*, preto si zvolili za *žáner* ľahkú, nenáročnú a úsmevnú *veselohru* (nie náročnú *tragédiu*, resp. *komédiu*),
 - ↔ medzi *najdôležitejšími konfliktmi slovenských veselohier tých čias* patrí:
 - ↔ *napätý vzťah* medzi *aristokraciou* (*zemanmi*) a *ostatnými spoločenskými vrstvami* (*vzdelancami, mešťanmi, roľníkmi a remeselníkmi*),
 - ↔ *snaha uvedomelých predstaviteľov všetkých vrstiev nášho národa* zabrániť rodiacej sa *maďarizácii Slovákov*.

Inscenácia

- prenesenie *dramatického textu* na *javisko*, do *televízie* alebo do *rozhlasu*,
 - je syntézou *hereckej, dramaturgickej, režijnej* a *výtvarno-hudobnej zložky*,
- naštudovanie *divadelného diela* do podoby *divadelnej hry* (*inscenácie*) sa nazýva *inscenovanie*,
 - *predpremiéra* je *neoficiálne uvedenie divadelnej hry* pre *novinárov* a *pozaných hostí*,
 - *premiéra* je *prvé uvedenie divadelnej hry*,
 - *repríza* je *druhé uvedenie divadelnej hry*,
 - *derniéra* je *posledné uvedenie divadelnej hry*.

Inscenačné formy:

Divadelná

- *literárna forma* patriaca do *literárneho druhu dráma*,
- má podobu *dramatického textu*,
- *audiovizuálne umenie* realizujúce sa na špeciálne upravenom priestore – **javisku**,
 - prítomný je divák.

Činohra

- je vcelku *vážna*, avšak jej *zakončenie nie je tragické*,
- zobrazujú sa v nej *vážne a aktuálne spoločenské problémy*,
 - *hrdinami* sa stávajú *ľudia bežného života*;
 - typickým *predstaviteľom činohry* v období *realizmu* bol **J. G. Tajovský**;

Bábková hra

- je to *divadelná hra*,
 - namiesto *hercov* v nej vystupujú *bábky*,
 - tieto *bábky* vedú *bábkoherci*, ktorí hovoria *ich dialógy*,
 - predvádza sa **na javisku**;
- člení sa na *dejstvá*,
 - *dejstvá* sa členia na *obrazy*;
- *text* je v nej *dramatizovaný* (tvoria ho *dialógy*),
- druhy bábok:
 - *maňušky* (ovládané prstami),
 - *marionety* (ovládané niťami, drôtmí alebo tyčami a vedené zhora),
 - *javajky* (vedené zdola).

Rozhlasová hra

- je to *literárno-dramatický žáner* využívajúci iba *zvukové prostriedky*,
 - je to *audiálne umenie* (sluchové) – *bez možnosti využitia zrakového princípu*,
 - ↔ *hlavným prvkom* je *zvuk a zvukové efekty*,
 - ↔ *divák* nie je prítomný;
- je „*pôvodné*“, *pre rozhlas vytvorené dramatické dielo*,
 - predpokladá *rozhlasovú realizáciu a reprodukciu*,
- môže byť pre *deti* a aj pre *dospelých*,
- prvá *slovenská rozhlasová hra* bola *Sukničár Jozefa Joštiaka*,
 - *premiéru* mala **14. marca 1929**,
- v období 1923 – 1945 boli *rozhlasové hry* vysielané *naživo*,
 - od roku 1945 *zo záznamu* (teda *pôvodne z magnetofónového pásu*),
 - v *súčasnosti* sú v *útlme*.

Televízna hra

- je to **dramatický žáner, technické audiovizuálne umenie**,
 - dôraz sa kladie na **sluchové (audiálne) vnímanie textu**,
 - v porovnaní s **filmom** je viac založená na **slove**,
 - vyznačuje sa:
 - ↔ **malým časovým a priestorovým rozpätím**,
 - ↔ **menším počtom postáv**;
 - **tematicky** spracováva **domáce, rodinné príbehy, spoločenské udalosti**,
 - ↔ **divák** nie je prítomný,
- **hra** je sprostredkovaná **televíznym vysielaním**,
- oproti **filmu** sa kladie **väčší dôraz** na:
 - **hovorené slovo**,
 - **literárnu stránku diela**.

Film

- **dramatický žáner**, ktorý v sebe spája **obraz, slovo, hudbu a zvuk**,
 - môže byť:
 - ↔ **celovečerný, krátky, hraný, animovaný, prírodopisný, dokumentárny**,
 - ↔ **divák** nie je prítomný.

Opera

- je **divadelný druh**, v ktorom sa **celý príbeh** vyjadruje **spevom** so **sprievodom orchestra**,
 - často je doplnený aj **baletom**;
 - **spevácke hlasy** sa v nej rozdeľujú podľa **hlbky**:
 - ↔ **mužské hlasy** sú (od najhlbšieho): **bas, barytón a tenor**,
 - ↔ **ženské hlasy** sú: **alt, mezzosoprán a soprán**;
 - **spevácke číslo**, v ktorom **postavy** vyjadrujú **svoje pocity a nálady**, sa nazýva **ária**,
 - **recitatív** je **pomerne monotónne spievaný dialóg**,
- **podstatou opery** je **vzájomný súlad literárneho, hudobného a vizuálneho vyjadrenia**, vďaka čomu je nepochybne **jedným z vrcholov ľudskej kultúry**,
- svoj **najväčší rozkvet** dosiahla v **období romantizmu**,
 - najvyznanejšími skladateľmi toho obdobia boli Taliani, **hlavne Giuseppe Verdi**,
 - mimo **talianskych** sa preslávil napr. **Francúz Georges Bizet** a v **Nemecku Richard Wagner** (nazývaný aj „**veľký reformátor opery**“).
 - v **20. storočí** boli významnými opernými skladateľmi **Ján Cikker, Leoš Janáček, Carl Orff, Sergej Sergejevič Prokofjev, Bohuslav Martinů, Dmitrij Šostakovič, Richard Strauss, Eugen Suchoň** a iní.

Opereta

- je **divadelný hudobno-dramatický druh**,
 - striedajú sa v ňom **hudobné a prozaické časti**;
- jej **názov** možno preložiť, ako „**malá opera**“;
- z **hudobného hľadiska** jej **vrcholné diela** nezaostávajú za **komickými operami**, a preto pre ich **kvalitné predvedenie** sú potrební **operní speváci**,
 - **dialógy**, ktoré sa v **opere hudobne doprevádzajú** (*recitatívy, niektoré časti melodrámy*), sú nahradené **prózou**,
 - rovnako ako **opera**, môže obsahovať aj **baletnú vložku**,
 - ↔ **tanečné schopnosti** sú vyžadované aj od **jednotlivých postáv**;
- jej **žartovné tanečno-spevácke číslo** sa označuje ako „**kuplet**“;
- dnes hrané **operety** predstavujú tie **najlepšie diela** svojho **divadelného druhu**,
- **najznámejším slovenským skladateľom operety** je **Gejza Dusík**,
 - jeho **prvá opereta** mala názov **Tisíc metrov lásky**,
 - ↔ **premiéru** v **Slovenskom národnom divadle** mala **v roku 1935**,
 - ↔ **libreto** (kompletný literárny podklad – väčšinou hudobného umeleckého diela) napísal **Emanuel Brožík**;
- **Gejza Dusík** spolu s **Pavlom Braxatorisom, Františkom Krištofom Veselým** patria medzi **spoluzakladateľov slovenskej operety**.

Muzikál

- možno ho považovať za **nasledovníka operety**,
 - došlo však v ňom k **značnej redukcii hudobnej zložky**;
- na rozdiel od **operety** ako **hudobno-divadelného druhu prerušovaného dialógmi**, je **muzikál** skôr **prozaické dielo doprevádzané hudobnými vložkami**,
- je to **divadelný žáner**, ktorý **popri hovorenému slovu** využíva aj **spev, hudbu a tanec**,
- **spojením týchto rôznych umení** vyvoláva u **divákov** pôsobivý **emocionálny zážitok**,
- medzi **najznámejšie slovenské muzikály** patria: *Neberte nám princeznú* (1981, Dežo Ursiny), *Fontána pre Zuzanu* (1985, Vašo Patejdl) a *Na skle maľované* (K. Gärtnerová).

Melodráma

- je to **hudobne podfarbený javiskový dej s hovoreným slovom**,
 - hudba väčšinou vykresľuje **citové rozpoloženie postáv a ich charakter**, prípadne **prostredie**, v ktorom sa **dej odohráva**;
 - v modernej dobe z **divadiel** prenikla aj do **filmu a rádia**.

Pantomíma

- je to **divadelný spôsob vyjadrenia pomocou mimiky a gestikulačných pohybov s prvkami tanca**,
 - všetko je **bez použitia hlasu**,
 - herci sa nazývajú **mímovia** alebo tiež **mimikovia**,
 - **pantomimické prvky** prirodzene obsahujú tiež **niektoré diela z éry nemého filmu**,
 - ↔ tam **vtedajší herci** tiež museli veľa vecí vyjadrovať pomocou rôznych **pantomimických gest a pohybov**.

Absurdná dráma

- chýba v nej *dej, zápleтка* i *rozuzlenie*,
- skladá sa obyčajne z *veľkého množstva obrazov*, ktoré nie sú *dejové skĺbené*,
- jej *základom* je obyčajne *neskutočný, absurdný príbeh*,
 - odohráva sa v *bližšie neurčenom čase* a *priestore*;
- *postavy* konajú bez *motívu*,
 - stávajú sa *hračkou akýchsi síl*;
- *jazyk postáv* je *chaotický*,
 - *dlhé monológy* naznačujú *neschopnosť komunikovať s iným človekom*,
 - *výpovede* a *situácie* sa *často opakujú* (*monotónnosť života*),
 - ↔ zdôrazňuje sa *pocit beznádeje*;
- k jej *najznámejším predstaviteľom* patrí *S. Beckett: Čakanie na Godota*,
 - v *slovenskej literatúre* sú to *Milan Lasica* a *Július Satinský*.

Esejistický štýl

- je **objektívno-subjektívnym štýlom**,
- jeho **funkciou** je *pôsobivé vysvetľovanie*,
- **všeobecnými vlastnosťami** tohto štýlu je:
 - *subjektívnosť*,
 - *vecnosť* spojená s *estetickosťou*,
 - *pojmovosť*,
 - *variabilnosť*,
 - *príznakosť*;
- typickými **jazykovými prostriedkami** sú:
 - *obrazné prostriedky*,
 - *expresívna lexika*,
 - *termíny*,
 - *striedanie gramatických časov*,
 - *pestrá modálnosť a pod.*;
- **mimojazykovými prostriedkami** je:
 - *grafické členenie textu*;
- typickými **slohovými postupmi** sú:
 - *výkladový, resp. úvahový*;

Esej

- zaraďuje sa k **esejistickému štýlu**,
- je to *pojem gréckeho pôvodu*; prevzala ho *latinčina* a do *francúzštiny* sa dostala v podobe *essai* (*pokus, skúška*),
- je známa už z *antiky*,
 - *základom* boli *filozofické úvahy, dialógy* a *listy o etických otázkach*,
- za *najväčšieho esejistu všetkých čias* sa považuje **Platón**,
- vznikla mimo *žurnalistiky*,
- je to *najstarší publicistický žáner*,
- jej *predmetom* je *nadstavba, idea, nové súvislosti*,
- skúma *morálno-etické otázky*,
- je to *duchaplný úvahový prejav* s prelínaním sa *vecného* a *estetického prístupu*,
 - rieši *náročné témy z umenia, vedy, techniky, filozofie* či *politiky*;
- pri jej *tvorbe* je dôležité *argumentovanie*:
 - *dokazovanie, vyvracanie (za i proti), hľadanie pravdy, mysliteľstvo, subjektívnosť*;
- kladie mimoriadny dôraz na *intelektuálnu úroveň autora*, na *jeho vzdelanie, rozhladenosť, schopnosť vyjadrovať sa nielen aktuálne*, ale aj *novo*, t. j. *prinášať nový pohľad na veci už známe*;
- patrí medzi *zložitejšie literárne útvary*,
 - jej *napísanie* si vyžaduje *určitú zrelosť, rozhlad, kreativitu* a *schopnosť otvoreného myslenia* tak u *autora*, ako aj u *čitateľa*;

Esej má svoju **charakteristickú podobu**,

- je do značnej miery **voľnejšia** ako u *ostatných žánrov*;
- neexistuje pre ňu **jeden vhodný štýl** (je na autorovi, aký štýl písania si zvolí);
- dôležité je, aby ju **autor** písal *pútavo, precítene a zmysluplne*,
- **cieľom** by mala byť aj *jasnosť* a *stručnosť vyjadrení* a ich *logické nadväzovanie*,
- podstatné je pri nej:
 - vyhnúť sa *dvojsmyselným výrokom, vulgarizmom*,
 - nepoužívať *slangové* a *nepisovné slová*,
 - dodržiavať *gramatické pravidlá* (vyhnúť sa *gramatickým chybám*);
- je to **hybridný slohový útvar**,
 - spájajú sa v ňom znaky *výkladového* a *úvahového slohového postupu*,
 - patrí do *náučného, publicistického* i *umeleckého štýlu*;
- **témou** eseje je *vedecký, spoločenský, kultúrny problém*, ktorý sa dotýka *človeka* a jeho *postavenia vo svete*;
- rozoberá sa v nej *odborná téma*, ktorá si vyžaduje *racionálny prístup* a *postup*, ale *autor* veľmi *expresívne* vyjadruje *svoj vlastný názor, pohľad*:
 - je to veľmi *subjektívny útvar*,
 - na *čitateľa* sa snaží zapôsobiť *novosťou pohľadu, smelosťou názoru*, ale aj veľmi *príznačným vyjadrovaním*;
- spájajú sa v nej *termíny* s *umeleckými výrazovými prostriedkami*, čo je *veľmi náročné* aj pre *autora*, a preto *eseje* zvyčajne píše *spisovatelia, vynikajúci novinári, literárni vedci*,
- *veta* (podobne ako *slovník*) nesmie v nej byť *stereotypná*:
 - *väčšina viet* je *dlhšia* ako v *úvahe*,
 - ↔ môžu sa kombinovať s *ľubovoľným typom vety*, ale aj *modality*;
 - jej *rozsah* závisí zväčša od *rozoberanej problematiky, témy práce*;

Odborná esej predstavuje *reflexiu vybranej problematiky*,

- musí byť podložená *faktami, výskumami* a má obsahovať aj *názory* a *postoje autora* k *problematike*,
- mala by využívať významovo dobré známe *odborné slová* (*skôr slovenské výrazy než cudzojazyčné*),
 - pokiaľ *esej* má byť *osobná*, *autor* si môže zvoliť písanie v *1. osobe*, tzv. „*ja – formu*“, a tá mu umožní podať *úprimnejšiu, intímnejšiu výpoveď*,
napr. *Pri práci s ľuďmi sa cítim byť užitočný, robí ma to šťastným...*;
 - ↔ autor však môže písať aj v *3. osobe*, tzv. „*on – forme*“, čo pôsobí *odbornejšie* (*umožňuje serióznejšie predkladanie názorov*),
napr. *Ako je známe, práca s ľuďmi predstavuje pre mnohých pocit uspokojenia*;
 - pri písaní *odbornej eseje* sa odporúča používanie *3. osoby*, čo dodá textu *vedecký charakter*.

Kompozíciou patrí esej viac k umeleckému ako náučnému štýlu,

- nemá **pevnú logickú štruktúru textu**,
 - môže mať **viac motívov**, ktoré sa k sebe **voľne priradujú**,
 - ↔ **odseky** vytvára podobne ako **úvaha**;
 - má sumarizovať alebo komentovať **myšlienky, idej z eseje**,
 - v rámci **jednotlivých častí** je dôležité zvoliť vhodnú **kompozíciu myšlienok a názorov**,
 - kvôli **lepšej prehľadnosti** sa odporúča **členenie textu na odseky** (je preto potrebné *dobře si premyslieť ich sled a logickú nadväznosť*),
 - **autor** môže dať **odsekom** aj **názvy** (*musí ale dodržať logické rozloženie*),
 - pri **kompozícii jednotlivých častí eseje** je žiaduce vyhnúť sa názvom **úvod, jadro, záver**,
 - ↔ vhodnejšou formou je pre tú-ktorú časť stanoviť **vlastný názov**.

Esej sa skladá z troch častí (úvodu, jadra a záveru)

- v **úvode práce** by sa mala **predstaviť téma práce** (o čom sa bude písať a čo by sa malo prácou povedať);
 - vysvetliť by sa malo, **prečo je téma práce dôležitá a relevantná** (*závažná, podstatná*);
 - pre **lepšie pochopenie problematiky čitateľom** sa môžu definovať **základné pojmy**,
 - postupovať by sa malo sa od **všeobecného** k **špecifickému** (*najskôr obširnejšie názory, neskôr konkrétne špecifické myšlienky*),
 - vyhnúť by sa malo :
 - ↔ poskytovaniu **mnohých informácií** o **téme** alebo poskytnúť ich **veľmi málo**,
 - ↔ pojednávaniu o **rôznych témach**,
 - ↔ neuvedeniu **hlavnej témy**;
- v **jadre** – hlavnej (**najrozsiahlejšej časti práce**), by sa mala vyjadriť **podstata** toho, čo **sa chce v práci povedať**,
 - mali by sa popisovať **konkrétne detaily** danej **témy** a definovať ju z **rôznych uhlov pohľadu**, a tak poskytnúť čitateľovi možnosť **utvoriť** si o problematike **vlastný názor**;
 - predkladať by sa mali **hlavné argumenty a dôkazy** o svojich **tvrdeniach** a kritizovať tie, s ktorými nesúhlasíme,
 - polemizovať by sa malo o rôznych **názoroch**, zdôvodňovať ich alebo spochybňovať;
 - ↔ túto časť práce sa odporúča **rozdeliť** do **menších odsekov**, ktorým sa môže prideliť **názov** (*nemal by byť príliš dlhý a mal by zachytiť hlavnú myšlienku state*);
 - na **konci hlavnej časti** by sa na dotvorenie pohľadu na problematiku malo uviesť **zhrnutie jednotlivých odsekov** (*tu si treba dať pozor na to, aby sme neutvárali definitívne závery, ale ponechať ich skôr otvorené*);
- v **závere** by malo ísť o **konkrétne a definitívne zhrnutie práce**,
 - **zosumarizovať** by sa mali **zistenia, finálne myšlienky** o **hlavnej téme eseje** a dodatočne **podporiť argumenty** písané v **jadre**,
napr.: „*Dôkaz, že Zem je guľatá a nie plochá je nesporné a nevyvrátiteľné nielen pre fakty uvedené vyššie, ale aj preto, že tieto fakty boli mnohokrát empiricky dokázané. Napríklad fotky Zeme poslané zo satelitov.*“
 - ↔ tiež by mali obsahovať **perspektívu** (*ponúknuť radu, viesť k ďalšiemu zamysleniu sa nad témou, alebo pravdepodobným výhľadom do budúcnosti*),
napr. *V najbližšom desaťročí nastanú zmeny v oblasti...*,
 - ↔ končiť môže **argumentom, stanoviskom**, ale aj **otázkou**.

Pri písaní akéhokoľvek prejavu je múdre riadiť sa výrokom Winstona Churchilla, ktorý hovoril, že „*dobrý prejav* by mal byť *ako dámska sukňa. Dostatočne dlhý*, aby pokryl celú tému a pritom *dostatočne krátky*, aby vzbudil záujem.“

Kvalitná esej býva pre študentov

- často vďačnou **výzvou**,
- **obzvlášť** pri *úvahách*, kde sa *pisateľ eseje* môže *úplne otvoriť* a *preniesť svoje myšlienky* na *papier*;
- často sa ale stáva, že *autor veľmi zaujímavé* a *obohacujúce myšlienky*, nevie najjasnejšie a najrozumiteľnejšie transformovať do *písanej podoby*.

Pre dobrú esej je dôležité:

- **na začiatok prísť** s **originálnou témou**, pretože pre čitateľa nie je veľmi príťažlivé čítať prácu o téme, ktorá bola veľa krát diskutovaná,
 - **originalita** je teda **dôležitý aspekt eseje** a čitateľ ju ocení;
- dbať na **jasnú štruktúru práce s logickým sledom**;
- nedávať do nej **nadbytočné informácie**, držať sa **podstaty**,
 - neodbiehať od **témy**;
 - dávať pozor na **gramatiku a pravopis** (pre čitateľa je to **dôležitý aspekt**).

Plán eseje

- pred **písaním eseje** je dôležité:
 - urobiť si **plán**,
 - určiť **tému**, o ktorej chceme **písať**,
 - uistiť sa o **dostatočnosti pripravených faktických argumentov** podložených **empirickými dôkazmi** (dôkazmi založenými na skúsenosti);
 - zachovať **štruktúru práce**, aby bola **ľahko čitateľná**;
 - rozložiť prácu na **odseky**,
 - ↔ **napomáha** to **nielen prehľadnosti**, ale aj **lepšiemu spájaniu súvislostí** a **vnímaniu jej dôležitých častí**;
 - **svoje myšlienky** si ako **pracovnú verziu** najprv napísať voľne na **papier**.
 - mala by sa písať v čo **najkratšom časovom úseku**,
 - ↔ nie je správne písanie rozkladať na **dlhé obdobie** (mesiac, pol rok), pretože **myšlienky** sa môžu stať **nesúrodé**, **text** nemusí pôsobiť **ucelene** a môže byť narušený **logický sled**,
 - samozrejme, **každý autor** si môže zvoliť pre neho **najvyhovujúcejší spôsob písania**.

Pred odovzdaním práce je dôležité:

- **znova si ju prečítať** a **skontrolovať gramatické a pravopisné chyby** a **preklepy**,
 - **skontrolovať**, či **práca** v rámci **odsekov** do seba **logicky zapadá** a či **odseky dávajú chronologicky zmysel**.

Ukážky na esej

Zdravie a pohyb

(esej)

Pohyb je prirodzenou podstatou všetkého živého (aj neživého) na zemi. Keď kráčame prírodou sme svedkami, že kdekoľvek náš pohľad spočívne, vnímame pohyb. Let vtákov, bzukot včelích krídel, každé zvieratko, čo zazrieme, uteká, skáče, odlieta. Aj listy na stromoch vo vánku sa mierne kolíšu. Kvety na večer sa uzavrujú, slnko sa nám stratí za obzor, pretože aj zem, po ktorej kráčame je v pohybe.

Len človek našej civilizácie, tzv. moderný človek, sa akosi odkláňa od tejto zákonitosti. Čím ďalej tým viac ho ovláda pohodlnosť a vytvára si prostriedky, ktoré jeho pohyb šetria. No nedá sa poprieť, že aj človek je len živočích. Príroda mu vytvorila telo s pohybovou sústavou, s kosťami a svalmi, ktoré sú stvorené k pohybu. Bez neho trpia. Nielen tie. Pri pohybovej činnosti človek absorbuje až 8-krát viac kyslíka ako pri sedení. To podporuje krvný obeh. Kyslík je taktiež nevyhnutný pre činnosť mozgu. Mozog dostatočne okysličený je schopnejší, výkonnejší. V podstate celý organizmus je stvorený pre pohyb a práve preto je od neho závislý. V minulosti ľudia, aby sa postarali o svoje živobytie, museli vykonať veľkú fyzickú činnosť, či už lov, zber a neskôr poľnohospodárska činnosť. V súčasnosti sa viac ľudí živí skôr intelektuálnou činnosťou, ktorá však predpokladá sedenie za počítačom. Fyzická aktivita sa dostáva do úzadia. A ľudstvo pohodlnie. Výsledkom sú ochorenia, ktorých príčinou je práve nedostatok pohybu. Zvláštny to paradox. Človek uľahčujúci si prácu na to dopláca. Stáva sa chorým z nehýbania sa.

A práve preto by si každý z nás mal vstúpiť do svedomia a uvedomiť si zodpovednosť za vlastné zdravie. Mal by sa snažiť medzi voľnočasové aktivity zaradiť nejakú pohybovú činnosť, ktorá by pre neho bola prínosom. Taktiež by si mal rozmyslieť, či štartovať a využívať auto pri každej príležitosti. Radšej a častejšie by si mal vychutnať cestu peši, či na bicykli. Pohyb v našom tele vyprodukuje endorfíny, hormóny vyvolávajúce pocit šťastia. A tak sa stane náš život nielen zdravší, ale aj radostnejší. Nenadarmo sa hovorí: V zdravom tele zdravý duch.

Zdroj: Výklad a esej | Slovenský jazyk - Gramatika, literatúra a sloh (slovincina.eu), upravená práca

Význam vzdelania (esej)

Dnešná doba sa niekedy javí ako veľmi rýchla a zároveň povrchná. To, čo platilo včera, už dnes nie je aktuálne a čo aktuálne je, zajtra už byť nemusí .

Má teda v takejto dobe význam nadobúdať vedomosti, získavať poznatky? Čo ak to, čo sa naučím, bude v budúcnosti niečím neplatné alebo nepotrebné. Väčšina pracujúcich ľudí majú úplne iné zamestnanie ako to, ktorému sa vyučili, či to, čo študovali. Prípadne to, čo sa v praxi od ľudí očakáva, škola ich na to nepripravila. Tak potom, aké vzdelávanie? Na čo? Poviete si.

No, nie je tomu tak. V súčasnosti spoločnosť potrebuje ľudí s kvalitnými poznatkami. Ľudí, ktorí sú schopní učiť sa novým veciam, ľudí, ktorí sa neboja samostatne a tvorivo riešiť problémy, ľudí s vlastným postojom, ľudí s organizačnými, technickými a jazykovými schopnosťami. A to všetko môže spĺňať jedine človek s patričným vzdelaním.

A preto vzdelanie má zmysel. Potrebujeme rozvíjať naše kritické myslenie, potrebujeme cvičiť našu logiku. Je nevyhnutné byť gramotným. To znamená nielen vedieť čítať a písať, ale aj vedieť porozumieť textu, byť schopný text samostatne vytvoriť.

S pojmom gramotnosť sa spája aj termín počítačová gramotnosť, čo sa tiež stáva nevyhnutnosťou, pretože výpočtová technika je už súčasťou súčasného sveta. Pojem finančná gramotnosť naberá na dôležitosť aj preto, že žijeme vo svete, v ktorom peniaze a celkovo ekonomické zákony sú veľmi podstatné.

Spoločnosť teda potrebuje ľudí so všeobecným vzdelaním, ľudí, ktorí majú aspoň tie základné poznatky o prírode, o svete, o fungovaní spoločnosti, o kultúre a kultúrnych rozdieloch.

Zdroj: Výklad a esej | Slovenský jazyk - Gramatika, literatúra a sloh (slovincina.eu), upravená práca

Ochrana prírody (esej)

Človek sa od pradávna vyznačoval tým, že zasahoval do prostredia, v ktorom žil. Vedel prírodu využívať, pretvárať ju, meniť okolie podľa svojich potrieb. Žiaden iný tvor na svete také niečo nerobí. Táto vlastnosť je typická len pre človeka. Ktovie, čím sme si zaslúžili túto výnimočnosť? Známe však je, že ľudský mozog je schopný zložitých myšlienkových operácií a práve to nám umožnilo vytvoriť si svet okolo nás taký, aký je.

Prostredie, ktoré nás obklopuje, dnes už vyzerá úplne inak, ako ho pôvodne stvorila príroda. Život pre ľudí sa stal jednoduchší, bezpečnejší. Aspoň sa tak na prvý pohľad zdá. No nezašli sme príďaleko? A kam to naše smerovanie povedie?

Vytlačili sme zo životného priestoru iné živočíšne druhy. Človek sa stal najsilnejším predátorom. Mnohé živočíšne aj rastlinné druhy nemali šancu prežiť a ak v našom správaní budeme pokračovať bude ich pribúdať. Ohrozujeme prírodu v jej kráse a rôznorodosti.

Zásahy do prírody spôsobujú klimatické zmeny, čo je zas príčinou ďalších ekologických problémov. Necitlivo využívame prírodné zdroje. Taktiež produkujeme neskutočné množstvá odpadu, s ktorým si príroda neporadí.

V mnohých oblastiach je ovzdušie čoraz viac znečistené, spôsobujúce obyvateľstvu zdravotné problémy. Inde zas ľudia nemajú prístup k pitnej vode. A počet obyvateľov našej planéty závažným tempom neustále narastá. Dokedy nás zem dokáže uživiť? Všetci už teraz mnohí ľudia trpia hladom.

Človek natoľko zasahoval do prírody, až sa to otočilo proti nemu. Chcel si život zjednodušiť, mať pohodlie, bezpečnosť. Príroda sa však búri, dáva najavo svoju nespokojnosť s nami. Ona bez nás bude existovať. My bez nej však nie.

Spamätajte sa! Snáď je ešte čas. Zamyslíme sa nad sebou, nad vlastným konaním. Je nemožné zmeniť ľudstvo, no každý z nás môže prispieť svojou troškou. Veď zodpovednosť za to, čo zanecháme nasledujúcim generáciám, nesieme všetci, každý jeden z nás. A tak, skúsme byť tvoriví, vymýšľajme zlepšenia, správajme sa k prírode s úctou.

Stále verím, že má význam šíriť osvetu, má význam učiť mládež o ochrane prírody. Každý jeden deň máme možnosť spraviť niečo lepšie, zachovať sa správnejšie, ekologickejšie. Ak je to len separácia odpadu, aj to môže byť niekedy veľa. A keď nás takých bude viac, zistíme, že ochraňovať prírodu má zmysel. A veľmi veľký.

Zdroj: Výklad a esej | Slovenský jazyk - Gramatika, literatúra a sloh (slovincina.eu), upravená práca

Malé zamyslenie nad životom a dielom Rudolfa Slobodu Slobodný až po hrob

Dnes pochováme Rudolfa Slobodu. Prozaika, básnika, dramatika, publicistu, scenáristu a ktovie koho ešte. Človeka, ktorý po sebe zanechal takmer dve desiatky kníh. Ktorý si svojim písaním získal takú autoritu, že ani tí najmocnejší mocní si ho nedovolili zakázať. Bol starostlivým kronikárom našich čias. Nastavil zrkadlo celej generácii, nikdy sa nepýtajúc, kto je najkrajší na svete, ale vždy si do zošalena plniac svoju spisovateľskú povinnosť: "...pomáham im (jednoduchým ľuďom), aby verili, že ľudský rozum nakoniec zvíťazí". Isteže, nebol to Tolstoj, ale nepochybne si zaslúži tolstojovskú rozlúčku.

Pri ktoromsi krčmovom posedení povedal Rudo Sloboda pre mňa pamätný výrok: Vrcholom elegancie je obliecť si v nedel'u čierne šaty a bielu košeľu si zapnúť pod krkom. Zapamätal som si ho nie pre jeho smiešnosť, ale skôr naopak – pre jeho vážnosť. Čím väčší som sa totiž trápil so Slobodovými neuchopiteľnými textami, tým sa mi videl príznačnejší. Jednak preto, že vari všetky slobodovské texty sú vyslovené len akoby mimochodom, len akoby na pobavenie krčmového, či prípadne iného publika, ale vždy som si bol istý, že je za nimi aj obsah, z ktorého vážnosti môže človek div nie zošalieť. Čím úpenlivejšie však tento obsah hľadá, tým je nedohľadnejší, tým väčší riskuje, že vyjde na posmech. Aj v spomenutom nezáväznom výroku je čosi také: Sloboda nikdy nič nehovoril len tak, v jeho prózach naozaj vždy smrdí suchým bičom praská (a ak to naozaj začujete, to už vonkoncom nie je na smiech), ale je v nich aj strašne veľa nevážnosti, ktorú však neradno nebrať vážnejšie ako samotnú vážnosť.

Ale vráťme sa k výroku. Nazdávam sa totiž, že ak nie celkom, tak aspoň svojou skrytou podstatou je spojený so Slobodovou slobodou. (Ako veľmi by sa chcelo povedať prosto Slobodou, lebo aj toto homonymum je nielen príznačné, ale priam osudovo symbolické.) Nech totiž o Slobodovi povieme čokoľvek, nech akokoľvek prenikavo interpretujeme jeho pôvabné texty, nikdy by sme nemali zabudnúť, že ich napísal možno predposledný slobodný človek našej doby, ktorému jeho sloboda nebola iba nezvratnou osobnou voľbou, ale údelom priklincovaným k osobnosti takým krížovým klincom, od ktorého môže oslobodiť iba smrť.

Veru tak, zdá sa mi že celá Slobodova cesta umením je dokumentáciou jeho márneho úsilia zbaviť sa bremena slobody: obliecť si čierne sviatočné šaty, zapnúť pod krkom posledný gombík bielej košeľe a splynúť s nedel'ným davom. Mať sviatok. Byť davovo elegantný. Premenovať sa dedinou, ísť na omšu a potom do krčmy. Zbaviť sa všetkých tých Urbanov Chromých, Uršúl, Hodžov, Hrsco, Bielych, gazdov, starých človekov, všetkých tých symbolov doby útočiacich na slobodného človeka svojou konvenčnou zrastenosťou, svojim absurdným sebedomím, svojimi nepochopiteľnými činmi, ktoré slobodný človek musí pochopiť, aby ich nemusel súdiť. A najmä, aby nemusel súdiť seba. Slobodova sloboda je však slobodná do takej miery, že sa nezmesť ani do čierneho obleku, ani na dedinskú promenádu. Je ako opitá všetkými tými Platonmi, Kantmi, Hegelmi, Thoreauami, vznáša sa na vlnách najlepšej vzdelanosti a načahujúc sa za každou ich slamkou, zúfalo miluje mačky a psov. Istý čas dokonca velebí socializmus, aby vzápätí jeho trúfalú ulitu rozdrvil tvrdým podpätkom antikomunizmu, úzkostlivo neskôr zbierajúc jeho íverčeky. Slobodovi a jeho slobode nie je cudzie energické gesto odmietnutia či prijímania, avšak len ako súčasť ahasverského hľadania domova, pokoja, prítulnosti. Len ako dočasne hlboký mier, z ktorého naisto opäť vykvitnú šedé ruže zdesenia nad stavom ľudských vecí a ich plody opäť zažiaria nádherou zrelosti, úfajúcej sa novej jari.

Zaiste, čierno-biele podobenstvo o slobode a jej človeku. Čierna a biela boli však aj základnými farbami jeho spisovateľstva, ktoré však vonkoncom nebolo čierno-biele. Napíše napríklad takúto vetu: "Každý flirt má svoje filozofické pozadie." Nie pudové, nie požívačnicke, nie sebecké, ale filozofické! A ďalej: "Flirtujúci muž je muž pred samovraždou." Nie hocijaká smrteľnícka hravá slasť, ale filozofia a samovražda! Slobodova sloboda má jednoducho veľké oči. Slobodova sloboda je schopná "vytvoriť si z jazyka, matérie pre všetkých, matériu pre vlastnú potrebu. Sformovať si túto matériu vo vlastnej hlave, to znamená vytvoriť si tam akéhosi druhého človeka. Ani tomu

nebudeme priveľmi dôverovať, stačí nám však, že nám, prvej osobe alebo prvému pôvodnému človeku, bude rozumieť a že neprezradí nič z nášho rozhovoru”. Aj taká môže byť pravda: kým iní rozprávajú mlčaním, Sloboda mlčí rozprávaním. Kým sa tí dvaja rozprávajú, ponajviac špásovne, o pravde, ktorej meno – ako meno starozákonného boha – sa nevyslovuje, čitateľ sa môže ušúlvať od smiechu nad absurditami, čo si navymýšľali. Avšak len čo skadial si z podtextových hĺbočín zacíti onoho Jahveho, smiech ho bezpochyby prejde. Zaškerí sa naňho oná smrthlava karikatúra bytia, plávajúca v kalužiach hmýriacich sa živorodých detailov.

To je tá Slobodova sloboda bez voľby. Niet kam utiecť, niet sa čím nezašpiniť, niet čím nepohŕdať. Naskutku, nie je ani také ťažké byť slobodný, ako svoju slobodu uniesť: všetky čierne obleky i biele košele zapnuté pod krkom škrtia, nech sa akokoľvek podobajú oblekom a košeliám milovaných Novovešťanov či iných milovaných cnostných občanov milovaného Slovenska. Mohol ju uniesť autor, ktorý bol navyše posadnutý ”veľkou ideou vernosti”? Mohol, ale musel ostať verný svojmu prekliatemu osudu. Zostal, už ho niet...

Alexander Halvoník

Pravda, 5, č. 236, 12.10.1995, s. 5)

Epištolárny štýl

- slovo *epištola* pochádza z **gréčtiny** a znamená *list*,
- **epištolárny štýl** je teda *listový štýl*,
 - je to **štýl súkromnej korešpondencie**;
- donedávna mal znaky *subjektívneho štýlu*,
- v **súčasnosti**, v „*dobe rozvoja a používania sociálnych sietí*“ **súkromná korešpondencia upadá**,
 - a tak tento štýl stráca znaky *subjektívneho jazykového štýlu* a postupne naberá znaky *objektívneho jazykového štýlu*;
- podľa toho, *kto* je jeho *pisateľom* a *kto adresátom*, majú *listy mnoho foriem*,
- v súčasnosti sú známe **nespočetné druhy a typy listov**:
 - **osobné, otvorené, anonymné, obchodné, úradné, listy ako literárne dielo**;
- **listová komunikácia** je oproti *ústnej komunikácii náročnejšia*,
 - v *rozhovore* možno všeličo nie celkom jasné doplniť *neverbálnymi prostriedkami*,
 - v *liste* sa však často **zložitá situácia** či **okolnosti** musia **opísať** a **vysvetliť, objasniť**;
 - **list** má tieto hlavné znaky:
 - ↔ **dátum písania, možné odoslania a prijatia listu a podpis odosielateľa**;

V listoch bežnej súkromnej korešpondencie sa presadzuje (*s istými úpravami*) existencia **dvoch slohových postupov** (*rozprávacieho a opisného*).

Ako príklad uvádzam nasledujúci stručný text listu, ktorý uvádza Ruščák v časopise Slovenská reč a je výňatkem z jeho jadrovej časti:

Tak teda v tom vlaku. Dost' dlho som sedela sama. Potom prišiel ku mne Vlado aj s kamarátom. Pýtali sa ma, či idem až do Prešova a či si môžu prisadnúť. A tak si prisadli. Vlado oproti a jeho kamarát ku mne. Ponúkla som ich ovocím, čo ste mi dali. A tak sme jedli a rozprávali sa. Vlado sa ma pýtal, či si pamätám ešte jeho meno. A ja, že hej. Zostal prekvapený, lebo on si moje nepamätal. On však nemohol vedieť, že jeho meno existuje v spojení „ci hrehu“. Bol trochu opitý, ako si písala. Povedal, že spadli na motorke. Uisťoval ma, že viac si na motorku nesadne. Mal aj rozbité koleno, lebo som videla, ako mu krv trochu presiakla na nohavice. Na stanici sme sa rozlúčili. Oni išli na pivo a ja domov.

Pri sledovaní slohovo postupovej základnej zložky tejto ukážky vidíme, že:

- **prvá veta iniciálovým spojením** signalizuje **perspektívnu dejovú líniu**, v ktorej sa hovorí o tom, **čo sa stalo**;
- kohéziu (**súdržnosť**) textu „zabezpečujú“ **mäkké začiatky**;
 - v prevahe sú **slovesá** s vysokými **spájacími hodnotami**;
- **dejová následnosť** sa vyjadruje **ret'azou slovík**: *sedela som – prišiel – pýtal sa – prisadli si – ponúkla som – jedli sme – rozprávali sme sa – povedal – rozlúčili sme sa – išli*;
 - z týchto **dejových súvislostí** sú **dve hlavné, základné**;
- vychádzajúc z vety *A tak sme jedli ovocie a rozprávali sme sa*, možno predpokladať, že **blížšie určený výraz vety** avizuje **perspektívu tém**, o ktorých **adresát nevie**,
 - **okolnosti** o **mene osoby** a o **páde z motocykla (motorky)** a o **jeho dôsledkoch**;
 - ↔ tieto **dve témy** sú **novou informáciou**, na ktorú **adresát v príslušnej odpovedi** najskôr **reaguje**.

Kompozícia uvedeného textu je v prevažnej miere stavaná na existencii *rozprávacieho* a *opisného postupu*;

- konkurovať by im ešte mohol *informačný slohový postup* uvedením *presných údajov, dát* a *nominalizovaním*, resp. *statizovaním textu*;
 - ↔ uvedená *ukážka* by mohla teda mať aj takúto *hypotetickú podobu*:
Cestovala som R 514 s pravidelným odchodom o 13,30. Do 14,30 som sedela sama.
O 15 minút si ku mne prisadli Peter X a jeho kamarát Y . . .
 - ↔ oproti predchádzajúcemu textu by tu boli *značné rozdiely*, hoci *obsahová stránka* by sa *nezmenila*, iba *spresnila*,
 - ↔ to znamená, že *slohový postup* nie je *predpis* (*jednu tému možno realizovať voľbou slohového postupu, ktorý však nemá živelný, ale systémový charakter*);
- Pre prvý podsystem *epistolárneho štýlu* teda platí *slohovo postupová základná zložka rozprávacieho a dynamicko-opisného radenia prvkov*.

Súkromný list

- na rozdiel od *formálneho* je *adresovaný niekomu*, koho *dôverne poznáme*, kto je *zvedavý* na to, *ako sa máme*,
 - píšeme v ňom *o sebe, o tom, čo máme nové, o nejakých našich nových zážitkoch a postrechoch* zo života,
 - aj keď píšeme *o sebe* a *svojich blízkych*, patrí sa:
 - ↔ aj *adresovaného spýtať*, ako sa *on má*, ako *žije* atď.,
 - ↔ ak je to *odpoveď na jeho list*, tak *podakovať*;
 - na *obálke*:
 - ↔ na *pravú stranu* sa píše *adresa človeka*, ktorému sa *list posiela*,
 - ↔ na *ľavú stranu hore* sa píše *vlastná adresa*;
 - *list* sa začína *oslovením*, končí *pozdravom*, prípadne doplnením *P. S.*
 - *dole* na *liste* sa uvádza *miesto* a *dátum*;
 - *zámená Ty, Tebe, Tvoj* (smerujúce na *adresovaného*) sa píše s *veľkým písmenom*;
- má tieto *znaky*:
 - *písomnosť, súkromnosť, situačnosť, stručnosť, expresívnosť*;
- môžu sa v ňom používať *nárečové* a *slangové slová, zastaralé slová, osobné zámená, slovesá* v *1. os. sg.* a *priamo prítomný autor textu*;

Kompozícia listu

- miesto a dátum písania listu,
- oslovenie,
 - za oslovením sa píše:
 - ↔ **výkričník „!“** (v takom prípade úvod začíname *veľkým písmenom*)
napr.: *Milá mamička!*
Tvoj list ma veľmi potešil.
 - ↔ alebo **čiarka „ , , “** (úvod je s *malým písmenom*),
Drahá Zuzka,
dakujem Ti za milé prekvapenie k môjmu sviatku.
- úvod,
 - vyčlení sa **odsekom**,
 - ↔ zväčša ide:
 - ↔ o *pod'akovanie za list*,
 - ↔ *dôvod*, prečo *prijímateľovi píšeme*,
 - ↔ *predstavenie miesta, kde sa nachádzame...*,
 - je potrebné vyhýbať sa „**klišé frázam**“,
napr.: *Na začiatku svojho listu Ťa čo najsrdečnejšie pozdravujem...*;
- **jadro**,
 - vyčlení sa **odsekom**,
 - ↔ môže mať aj **viac odsekov** (*každú novú myšlienku, udalosť ním môžeme oddeliť*),
 - píšú sa doň vlastné **zážitky, príbehy, situácie...**,
 - ↔ všetko to, o čom chceme **adresáta informovať**;
- **záver**,
 - vyčlení sa tiež **odsekom**,
 - rozlúčime sa s **adresátom**,
 - ↔ *poprajeme mu všetko dobré, pozdravíme ostatných členov rodiny alebo kamarátov*;
- **podpis**,
 - môže sa spojiť aj so **záverečným pozdravom**,
napr.: *Tvoj Milan*
S láskou
Tvoja Mária
- na znak úcty sa **tvary osobných zámen v 2. os. sg. a pl.** píšú s *veľkým písmenom*,
napr.: *Tvoj list; dakujem Ti; spomeniem si na Teba;*
Vaša snaha; s Vami; veľmi pekne Vám dakujem;

V Prešove 20. februára 2022

Ukážka zápisu na obálke

odosielateľ Mária Berešová Ozorovce č. 452 029 41 Ozorovce	prijímateľ/adresát Slečna Eva Dzivá Ulica Jesenského 103/22 029 01 Sabinov
---	---

Ukážky súkromných listov

Drahá babí,

dĎakujem Ti za perfiš prekvapenie k narodeninám. Škoda, že si nemohla prísť osobne. Ukázal by som Ti moje celkom slušné vysvedĎko. Naši boli spokojní, a preto ma aj ústili do tábora. Z tábora sme robili rôzne výlety do okolia.

Chcem Ti napísať o výlete do Viedne, lebo to bol najnapínavejší zážitok. Vo Viedni bolo plno ľudí a veľká prehliadka hasičov a všelijakej techniky. Decká tam mohli zliezať umelú skalú ako horolezci, voziť sa v helikoptére a podobne. Ja som sa zastavil pri psovodoch. Nezbadal som, že decká s vychoškou prešli na druhú stranu námestia. Začal som ich hľadať, ale márne.

Keď prešla hodina a po našich ani stopy, nebolo mi všetko jedno. Zrazu som zbadal rakúskeho policajta. Prišiel som k nemu a vykŕtkal som „Ich bin verloren.“ Policajt ma zobral do stanu a tam sa ma povypytovali, odkiaľ som a ako sa volám.

O chvíľu amplión hlásil: Ein junge Knabe Milan Makovec aus der Slovakei sucht seine Freunde. Ako mi odľahlo, keď sa v stane objavila vedúca s vychovávateľkou. Vyobjímali ma. A moji kamoši povedali: „Tuším sa ti oplátilo tú nemĎinu uĎiť.“

Babí, do konca prázdnin Ťa ešte prídem pozrieť. Potom si pokecáme.

SrdeĎne Ťa pozdravuje Tvoj vnuk Matej

V tomto texte **súkromného listu** je:

<ul style="list-style-type: none">→ presne uvedená situácia (výlet do Viedne),→ stručnosť,→ expresívnosť,↔ náreĎové slová (pokecáme),↔ slangové slová (perfiš, vysvedĎko, decká, kamoši, vychoška),↔ zastaralé slová (amplión),↔ výskyt osobných zámen ja, sloviess v 1. os. sg.,↔ autor výpovede je v texte priamo prítomný.

Milá teta Dáša!

Tvoj list nás všetkých veľmi potešil. Sme veľmi radi, že sa máte dobre a že strýko už vyzdravel. Všetci sme sa zhodli, že píšeš veľmi vtipne a pútavo. A tak, keď nájdeme list od Teba v schránke, tešíme sa, ako zasadne celá rodina. Mama číta Tvoje vety a my sa smežeme a všetko si živo predstavujeme.

No a teraz niečo o nás. Ocino tieto dni musí ostávať v práci dlhšie, a tak chodí domov až večer a je unavený, takže ho skoro ani nevidíme. Blížia sa však prázdniny a ocko nám sľúbil, že si vybaví dlhú dovolenku, možno až dva týždne, takže budeme chodiť na výlety. Hovorí, že ak bude dobré počasie, vezme mňa aj Adama na ryby a budeme spať v stane. Bolo by to dobré, už teraz sa teším. Maminka by však musela ostať doma, pretože Samko je ešte malý na také niečo. Na budúci rok však máme v pláne ísť na dovolenku už aj s ním, však už bude väčší. Ináč Samko začína chodiť. Zatiaľ ho ešte treba držať za ruku, no veľmi sa mu to páči. A tak sa s ním hráme raz ja, inokedy Adam, aby sme mame trochu pomohli.

No a čo v škole? Ani sa nejdem dajako o tom rozpisovať. Učenie vyše hlavy. Z každého predmetu nás teraz čaká koncoročný test. Už sa teším až budú známky uzavreté. Ideme celá trieda na koncoročný výlet do Bojníc. Veľmi som tomu rada, hlavne kvôli zoolologickej záhrade. Veď vieš zvieratká, to je moje. A vysvedčenie bude celkom dobré, ak si opravím dejepis, budem mať len dve dvojky. Aj mama bola na rodičovskom a povedala, že je spokojná. Horšie je to s Adamom. Tomu hrozí trojka zo slovenského jazyka a nebude mať veľa jednotiek. Však ho poznáš. Najradšej by od rána do večera len futbal hral, ale aby trochu nad knihami posedel, to veľmi ťažko. Mama naňho veľa razy aj kričí, čo ho musí do učenia nútiť. To hádam malý Samko nebude taký.

No a aké vysvedčenie bude mať malá Martinka? Určite dobré, však? Veď ona je šikovná a ako si písala, veľmi usilovná. Som zvedavá, čo povie na školu ona. Však už má prvý rok za sebou. Určite cez leto si nájdeme čas a prídeme Vás navštíviť. No a samozrejme aj my očakávame, že prídete aj vy k nám. Však ešte sa dohodneme telefonicky. Zatiaľ sa teda majte pekne, všetci aj Vás srdečne pozdravujeme a tešíme sa až sa stretneme.

S pozdravom Tvoja neter Zuzka

Zdroj: <https://slovincina.eu/sloh/sukromny-list/>

Milá Evka,

píšem Ti z Martina. Asi sa pýtaš, čo tu robím, však? Neboj sa, nepresťahovali sme sa, len som tu na prázdninách u sestry. Ináč, ďakujem za Tvoj list, potešil ma ☺.

V Martine je super! Stále niekam chodíme. Dnes sme boli v Múzeu slovenskej dediny. Vieš koľko je tam starých domov? Aj Národný cintorín sme navštívili, učili sme sa o ňom v škole. Zajtra chceme ísť do Matice slovenskej.

Počasie nám vyšlo, v nedeľu sme boli lyžovať na Martinských holiach. A keby si vedela, akí pekní chalani sú tu. Dokonca jedného som stretla už dvakrát. Až som bola prekvapená, lebo Martin nie je až také malé mesto. Len škoda, že nie je leto, určite by sme šli do mesta na zmrzlinu a možno by som ho stretla i tretí raz. No nič, budem sa sem musieť vrátiť aj v lete. „Alebo pôjdeme spolu?“ pýtala som sa sestry. Súhlasila.

Evka, práve je čas obeda, musím ísť. Cestou do mesta Ti pošlem tento list. Tak sa mi maj krásne a drž sa! Už sa na Teba veľmi teším.

Tvoja Mária

Ukážka ďakovného listu

Ing. Emil Dobrovodský, šéfredaktor časopisu Slovenský stenograf, Bratislava

Vážená pani
Mgr. Iveta Klebanová
Hollého 40
Bratislava

Veľký Meder 18. februára 2018

Vážená pani,

chcem sa Vám poďakovať za dlhoročnú spoluprácu na úseku distribúcie a propagácie časopisu Slovenský stenograf.

Veľmi si cením Vašu pomoc pri tvorbe obsahu časopisu, aby mohol byť vhodnou pomôckou pri výučbe administratívy a korešpondencii.

Prajem Vám veľa zdravia a pokojné prežívanie zaslúženého dôchodku.

S úctou

Emil Dobrovodský

Kritériá hodnotenia slohových prác

Hodnotí sa:

1. Vonkajšia forma práce (max. 4 body)

- jej celková úprava,
- čitateľnosť,
- zreteľné rozlíšenie veľkých a malých písmen, dôsledné dodržanie diakritických znamienok,
- zreteľné grafické členenie odsekov v práci,
 - písanie jednotlivých odsekov (asi 1,5 – 2 cm od začiatku daného riadka),
- kompletne prepísanie práce z konceptu do čistopisu (za daný časový limit),
- pre potreby hodnotenia vnútornej formy a celkového dojmu sa však pokračuje v hodnotení práce v koncepte na tom mieste, kde sa končí neúplný čistopis,
- čistota textu (bez škrtnania),
 - v čistopise sa nemá škrtať, v nevyhnutnom prípade treba dať chybné napísané slovo do okrúhlych zátvoriek a prečiarknuť ho vodorovnou čiarou;
- dodržiavanie okrajov (vnútorných aj vonkajších),
 - v prípade potreby správne rozdeľovanie slov na konci riadkov;
- dodržanie predpísaného rozsahu,
 - ak žiak napíše menej alebo viac ako je predpísaný rozsah, nezíska maximálny počet bodov za vonkajšiu formu.

2. Vnútorňá forma práce (max. 20 bodov)

a. obsah (max. 4 body)

- **pre všetky útvary platí:**
 - ↔ dodržanie témy,
 - ↔ správne reagovanie na všetky kľúčové slová v zadaní, v názve práce,
 - ↔ správne myšlienkové vyústenie,
 - ↔ zakončenie práce, záver;
- pri **rozprávaní**
 - ↔ príbeh s pointou;
- pri **charakteristike osoby**
 - ↔ vypočítavanie vlastností vo vzťahu k sebe, k obdobiu, k práci; komplexná charakteristika osoby, t. j. vlastnosti človeka z viacerých uhlov pohľadu;
- pri **beletristickom životopise**
 - ↔ príbehovosť, faktografickosť (umelecké zakomponovanie najdôležitejších faktov, napr. narodenie, rodinné zázemie, štúdium, záujmy, schopnosti, ambície do budúcnosti a pod.);
- pri **výklade**
 - ↔ jasné vysvetlenie **problému**, vyváženosť argumentácie a sprievodných vysvetlení;
 - ↔ používanie **argumentov** (tvrdenia s dôkazmi), **citátov**, **bibliografických záznamov** ap.,
 - ↔ **objektívnosť** (použitie 1. os. pl. alebo 3. os. sg.);
- pri **úvahe**
 - ↔ vyjadrenie subjektívneho názoru,
 - ↔ autor je citovo zaangažovaný na probléme (*citoslovcia: panebože*), obracia sa na prijímateľa (*Pozri len, sám si úžasný... Vidiš, pozri...*);

- ↔ hodnotenie nielen kladných, ale aj záporných stránok daného javu (aj kritika záporných stránok);
- ↔ písanie na aktuálnu tému;
- ↔ nielen zamyslenie k čitateľovi, ale aj k činom;
- ↔ autor nerieši problém (problém ostáva otvorený),
 - ↔ je na čitateľovi, aby ho doriešil sám;
- ↔ používanie hodnotiacich prvkov,
 - ↔ autor nerozoberá fakty, ale hodnotí, nepouča a neponúka nové poznatky a nové informácie, iba sa nad nimi zamýšľa,
 - ↔ chce k zamysleniu priviesť aj čitateľa;
- pri **diskusnom príspevku**
 - ↔ vlastné hodnotenie problémov s využitím aktuálnych poznatkov danej problematike (subjektívno-objektívny prístup),
 - ↔ používanie argumentov (*tvrdenia s dôkazmi*) a citátov s cieľom presvedčiť poslucháčov;
- b. **kompozícia** (max. 4 body)
 - **pre všetky útvary platí:**
 - ↔ uplatnenie zodpovedajúceho slohového postupu,
 - ↔ dodržanie žánrovej formy;
 - pri **rozprávaní**
 - ↔ vnútorná stavba epického diela (zápletka, zauzľovanie deja, vyvrcholenie deja, nečakaný obrat v deji, rozuzlenie);
 - pri **jednoduchom rozprávaní**
 - ↔ úvod, jadro, záver, t. j. udalosť zachytená v časovom slede); pásmo rozprávača, pásmo postáv;
 - ↔ členenie textu do myšlienkových celkov – odsekov, vyváženosť jednotlivých častí;
 - ↔ členenie textu na pásmo rozprávača a pásmo postáv;
 - ↔ nadväznosť a logickosť textu;
 - pri **umeleckom opise**
 - ↔ dodržanie zvoleného kompozičného plánu,
 - ↔ logické členenie textu;
 - pri **charakteristike osoby**
 - ↔ dodržanie zvoleného kompozičného plánu;
 - pri **beletristickom životopise**
 - ↔ členenie textu,
 - ↔ časová postupnosť podľa vopred zvoleného plánu;
 - pri **úvahe**
 - ↔ použitie výkladového, úvahového slohového postupu,
 - ↔ nadväznosť a logickosť textu,
 - ↔ využívanie citátov, umeleckých prostriedkov, vlastných myšlienok,
 - ↔ uvažovanie o hodnotenom probléme (správny prístup k jeho riešeniu a pôsobenie na mravné city človeka),
 - ↔ členenie na úvod, jadro záver,
 - ↔ v úvode pomenovanie určitých faktov z istého, často všeobecného problému,
 - ↔ na začiatku môže byť otázka, (séria otázok), zopakovaný názov, citát, úryvok z pesničky, motto;
 - ↔ v jadre – zaujatie postoja, rozvíjanie vlastných myšlienok, zážitkov, spomienok, prerozprávanie situácie alebo príhody, hodnotenie faktov,

daného problému,

↔ písanie v 1. osobe j. č.: Ja si myslím... ja cítim, že... ja to vidím takto... podľa mňa...ja verím...keď sa zamyslím, zisťujem...ja sa prikláňam k názoru...ja sa zaoberám myšlienkou...prišiel som na to...nazdávam sa...viem...som presvedčený...spomínam si...neviem odpovedať na tieto otázky...cítim sa dobre a som spokojný...,

↔ môže sa tu striedať 1. os. sg. a pl.,

↔ oddelenie každej novej myšlienky novým odsekom;

↔ v závere – dokazovanie svojho tvrdenia,

↔ argumentovanie, vyvodzovanie záverov,

↔ odpovede na nastolené otázky alebo necháva problém otvorený,

↔ zopakovanie kľúčových slov z úvodu alebo jadra (prostriedok súdržnosti textu)

↔ úvod a záver prepojený (vyskytujú sa rečnícke otázky – aj v nadpise);

↔ plynulý až nepozorovateľný prechod medzi úvodom, jadrom a záverom;

→ pri **výklade**

↔ jasné vysvetlenie problému,

↔ používanie argumentov (tvrdenia s dôkazmi), citátov, bibliografických záznamov,

↔ nadväznosť, logickosť textu; členenie textu;

→ pri **diskusnom príspevku**

↔ nadväznosť a logickosť textu,

↔ členenie textu (*oslovenie, úvod, jadro, záver, poďakovanie*);

→ pri **slávnostnom prejave**

↔ nadväznosť a logickosť textu,

↔ členenie textu (*oslovenie, úvod, jadro, záver, poďakovanie*).

c. **jazyk** (max. 4 body)

→ **pre všetky útvary platí:**

↔ správne využitie slovných druhov typických pre daný slohový postup, resp. žánrovú formu (slohový útvar),

↔ morfológická správnosť použitých jazykových prostriedkov,

↔ správne väzby sloviac, správne pádové koncovky a pod.;

↔ syntaktická správnosť použitých jazykových prostriedkov,

↔ správne postavenia prívlastkov, slovosled a pod.,

↔ rôznorodosť, variabilnosť syntaktických prostriedkov i slovných druhov,

↔ rôznorodosť modálnej stavby viet,

↔ neopakovanie slov,

↔ šírka slovnej zásoby,

↔ tvorivé využitie lexiky všetkých štýlov (vyšší, stredný, nižší),

↔ pútavosť;

→ pri **rozprávaní**

↔ použitie častíc, citosloviec,

↔ rôznorodosť **modálnej stavby viet**;

→ pri **opise**

↔ primeranosť jazyka – prirovnania, neutrálnosť;

- pri **umeleckom opise**
 - ↔ syntaktické prostriedky (napr. vety s viacnásobným vetným členom),
 - ↔ použitie prídavných mien, prísloviak, synonym;
- pri **beletristickom životopise**
 - ↔ tvorivé využitie lexiky typickej pre daný jazykový štýl (najmä umeleckých jazykových prostriedkov), originalnosť;
- pri **úvahe**
 - ↔ použitie umeleckých prostriedkov (citovo zafarbených slov, metafor, anafor, personifikácií, prirovnaní, knižných slov, archaizmov, historizmov, neologizmov, synonym, antonym, rečníckych otázok), citátov, parafrázovaní,
 - ↔ využitie morfológicky správnych tvarov slov, rôznej modálnosti viet (oznamovacích, opytovacích, zvolacích, primeranosť vyjadrovania sa veku žiakov) i rôznej dĺžky viet (jednoduchých, zložených, jednočlenných, dvojčlenných) a správneho slovosledu;
- pri **výklade**
 - ↔ vedeckosť jazyka, pravdivosť uvedených faktov, vysvetlenie problému,
 - ↔ tvorivé využitie **lexiky** typickej pre **daný jazykový štýl** (*odborné termíny, neutrálnosť jazyka*);
 - ↔ správne využitie slovných druhov typických pre daný slohový postup, resp. žánrovú formu (slohový útvar);
 - ↔ syntaktická a morfológická správnosť použitých jazykových prostriedkov;
 - ↔ syntaktické prostriedky (napr. zložené súvetia, polovetné konštrukcie a i.);
 - ↔ objektívnosť (použitie 1. os. pl. alebo 3. os. sg.);
- pri **diskusnom príspevku**
 - ↔ tvorivé využitie lexiky typickej pre daný jazykový štýl, napr. *odborné termíny*;
 - ↔ použitie presvedčacích prvkov (*podnecujúcich a motivujúcich poslucháčov*), napr. *rečnícke otázky*;
 - ↔ subjektívna interpretácia objektívnych faktov (*použitie 1. os. sg. alebo 1. os. pl.*),
 - ↔ použitie nasledujúcich syntaktických prostriedkov, (*napr.: zložených súvetí – príčinnno-následkových, dôsledkových a pod., polovetných konštrukcií a i. vo výkladovej časti príspevku a pestrej modality v úvahovej časti príspevku*);
- pri **slávnostnom prejave**
 - ↔ pestrá modalita viet vo vyjadrovaní.

d. **pravopis** (max. 4 body)

- 4 body 0 – 4 chyby
- 3 body 5 – 8 chýb
- 2 body 9 – 12 chýb
- 1 bod 13 – 16 chýb
- 0 bodov 17 a viac chýb

- Ak je v texte napísané rovnaké slovo v rovnakom tvare s tou istou pravopisnou chybou, táto chyba sa počíta len raz. (Napri.: Ríchly chlapec; mal ríchly krok. = 1 chyba).
- Každá chyba v interpunkcii sa počíta ako osobitná chyba toľkokrát, koľkokrát sa vyskytne v texte.

- Všetky chyby majú rovnakú hodnotu.
- Javy, ktoré sa žiaci ešte neučili, sa nezarátavajú do chýb, aj keď sa graficky pri oprave vyznačia.
- e. **štýl** (max. 4 body)
 - **pre všetky útvary platí:**
 - ↔ správna štylizácia viet,
 - ↔ zrozumiteľnosť textu ako celku,
 - ↔ tvorivosť, tvorivá lexika,
 - ↔ pútavosť (podanie zaujímavou, nezvyčajnou formou, ktorá vyvoláva v čitateľovi zvedavosť);
 - pri **rozprávaní**
 - ↔ tvorivé využitie lexiky všetkých štýlov (vyššieho, stredného, nižšieho),
 - ↔ pútavosť;
 - pri **umeleckom opise**
 - ↔ pestrosť použitých jazykových prostriedkov,
 - ↔ tvorivé využitie umeleckých jazykových prostriedkov, emocionálnosť;
 - pri **charakteristike osoby**
 - ↔ tvorivé využitie lexiky všetkých štýlov (vyššieho, stredného, nižšieho),
 - ↔ využitie štylistických prostriedkov priamej a nepriamej charakteristiky;
 - pri **beletrizovanom životopise**
 - ↔ tvorivé využitie lexiky typickej pre daný jazykový štýl (najmä umelecké jazykové prostriedky), originalnosť;
 - pri **výklade**
 - ↔ tvorivé využitie lexiky typickej pre daný jazykový štýl (napr. odborné termíny, neutrálnosť jazyka atď.),
 - ↔ objektívnosť (použitie 1. os. pl. alebo 3. os. sg.);
 - pri **úvahe**
 - ↔ tvorivé využitie lexiky všetkých štýlov (vyššieho, stredného, nižšieho),
 - ↔ subjektívnosť (použitie 1. os. sg. alebo 1. os. pl.),
 - ↔ originalnosť, nie frázozitosť);
 - pri **diskusnom príspevku**
 - ↔ tvorivé využitie lexiky typickej pre daný jazykový štýl (napr. odborné termíny),
 - ↔ použitie presvedčacích prvkov (*podnecujúcich a motivujúcich poslucháčov*), napr. *rečníckych otázok*;
 - ↔ subjektívna interpretácia objektívnych faktov (*použitie 1. os. sg. alebo 1. os. pl.*);
 - pri **slávnostnom prejave**
 - ↔ využitie emocionálne pôsobiacich prvkov, parafrázovanie a citovanie, využitie okrídlených výrazov, aforizmov a pod. ,
 - ↔ tvorivé využitie lexiky,
 - ↔ subjektívnosť pohľadu,
 - ↔ originalnosť vo vyjadrovaní, nie frázozitosť.

3. Celkový dojem (max. 4 body)

- celkové vyznenie práce po jej prvom prečítaní.
- práca by nemala obsahovať:
 - ↔ nelogické názory, protispoločenské postoje, protihumánne a neetické názory, názory propagujúce poškodzovanie ľudského zdravia a iné.

Zdroje získavania a spracovania informácií

Informácie

→ obohacujú poznanie používateľa jazyka.

Zdroje informácií poskytujú:

→ základné informačné inštitúcie:
→ *knižnice, bibliografické inštitúcie, strediská vedeckých a technických informácií, databanky (banky dát, údajov), internet.*

Knižnice,

→ sú to **kultúrne, informačné a vzdelávacie ustanovizne**, ktoré **zhromažďujú, spracovávajú, uchovávajú**:
→ **knížničný fond**,
↔ *písomné, obrazové, zvukové, audiovizuálne a elektronické dokumenty, primárne, sekundárne a terciárne dokumenty,*
↔ poskytujú **knížničné a informačné služby** čitateľom a používateľom.

Funkciu **ukladania, uchovávania a sprístupňovania informácií** plnia predovšetkým **bibliografické a rešeršné pracoviská knižníc**

Pracujú:

A. s **primárnymi (prvoradými) informačnými prameňmi**,

→ *originálne nespracovanými prameňmi*,
→ *odbornými knihami, časopismi, vedeckými spismi, výskumnými správami vedeckých pracovníkov, tlačou, rozhlasom, televíziou, internetom (elektronické dokumenty, prednášky, besedy, interview);*

B. so **sekundárnymi (druhoradými) informačnými prameňmi**,

→ *spracovanými primárnymi prameňmi*,

a. **katalógmi**,

→ je v nich *súpis kníh, časopisov a iných poznatkových materiálov*,
→ s katalógmi najčastejšie prídeme do styku v odbornej literatúre,
↔ *mená alebo iné položky v nich sú usporiadané v abecednom poriadku;*

⇒ **menný alebo autorský katalóg**,

→ uvádza *strany*, kde sa nachádza *zmienka* o *danom autorovi*.
napr.: *Balzac, H. de* 152, 158
Baudelaire, CH. 160-162
Bednár, A. 22, 23

⇒ **vecný alebo predmetový katalóg,**

→ prináša:

- ↔ **zoznam klúčových termínov, pojmov**
- ↔ a **stranu**, kde sa nachádza **uvádzaný pojem**,
napr.:
 - administratívny štýl* 50
 - aktuálne členenie* 32
 - argot* 20

→ **katalógy** sú zapísané:

↓ na **katalogizačných lístkoch,**

→ **katalogizačné lístky** obsahujú:

- ↔ **bibliografické údaje,**
 - ⇔ **autora, názov diela, vydavateľstvo, miesto a rok vydania, počet strán;**
- ↔ **signatúru,**
 - ⇔ **poradové číslo knihy v knižničnom fonde,**
 - ⇔ jej **miesto v sklade** (najčastejšie sa zapisuje ako kombinácia čísel a písmen).

Poznáme:

A. **tradičné katalógy,**

B. **katalógy spracované počítačovým systémom (softvérom),**

→ sú to **automatizované katalógy**, zoradené podľa **istých kritérií:**

a. **menné, autorské katalógy,**

→ **katalogizačné lístky** sú v nich **abecedne zoradené podľa mien autorov** rôznych poznatkových materiálov;

b. **vecné katalógy**, ktoré delíme na:

↓ **predmetové,**

→ **katalogizačné lístky** sú v nich zoradené **podľa predmetu, témy,** ktorou sa istý poznatkový materiál zaoberá;

↓ **systémové,**

→ **katalogizačné lístky** sú v nich zoradené **podľa systému odborov** (medzinárodné triedenie);

↓ **katalógy periodík** (časopisov a novín), **zborníkov, hudobných médií,**

↓ *elektronické katalógy,*

→ *online katalógy* známe pod skratkou **OPAC** (Online Public Access Catalogue),
↔ umožňujú vyhľadávať a získavať informácie podľa *viacerých kritérií a ich kombinácií*,
↔ podľa *mena autora, názvu, predmetového hesla, ISBN*,
↔ tiež z *rôznych typov dokumentov* (kníh, periodík, zvukových záznamov);

c. *d'alšie sekundárne pramene:*

↓ *anotácie,*

→ *krátke a stručné základné informácie o literárnom, zvukovom, audiovizuálnom diele, príp. odbornom texte, ktoré podáva čitateľovi sám autor textu;*

↓ *referáty,*

→ *širšie správy o knihách, odborných textoch alebo rôznych podujatiach;*

↓ *recenzie,*

→ *kritické zhodnocovania publikovaných diel (odborného alebo umeleckého textu);*

↓ *kritika,*

→ *prísny pohľad na hodnotený text (aj s návrhom ako hodnotený text zlepšiť).*

C. *terciárne informačné pramene, ktoré sa spracovávajú z primárnych i sekundárnych prameňov,*

K najčastejším terciárnym prameňom patrí:

⇒ **bibliografia** (zápis použitej literatúry),

→ je to v podstate *súhrnný zoznam literatúry o istej problematike alebo súpis vydaných prác istého autora;*

→ v **bibliografii** sa dodržiava:

- **abecedné poradie autorov** (aj diel od toho istého autora),
 - ak sú **na obálke knihy vypísaní viacerí autori**, do **bibliografie** sa uvedú **všetky mená**,
 - **kolektívne dielo** (ak nemá vedúcu osobnosť) sa **do zoznamu** zapisuje **až názvom diela**,
 - ak sú na **obálke knihy uvedení** napr. **traja autori** a **pripísaný celý kolektív d' ďalších autorov**, zapisujú sa **tri mená** a pripíše sa skratka **kol.**,
napr.: Horecký, J. - Buzássyová, K. - Bosák, J. a kol.: *Dynamika slovnej zásoby súčasnej slovenčiny*. Bratislava: Veda, 1989, s. 430.
Kráľ, A.: *Pravidlá slovenskej výslovnosti*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1984.
Krátky slovník slovenského jazyka. Bratislava: Veda, 1987.
Pisárčiková, M. a kol.: *Jazyková poradňa odpovedá*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1988.
- Poznámka: Bibliografický zápis** je upravený podľa **najnovšej slovenskej technickej normy**.

Ak napíšeme nejaký **odborný článok, prednášku** či **slohovú prácu**, v závere nášho textu treba uviesť **použitú literatúru**, z ktorej sme **študovali** alebo ktorú sme **čítali**.

⇒ rešerše,

- je to **prehľad, súpis poznatkov** a **bibliografických údajov textov istej vybranej problematiky**,
 - ↔ **kníh** i **časopiseckých článkov**,
 - ↔ získaných na objednávku od **pracovníkov knižníc z priamo prehl'adávaných časopisov, novín** alebo z **katalógov knižníc (údaje o vhodných knižných dielach)**.

Útvary súvisiace so získavaním informácií

⇓ anotácie,

- sú to **krátke charakteristiky** napr. **literárneho, televízneho diela, jeho obsahu, spôsobu spracovania**,
 - často so **základnou informáciou** o **autorovi**, prípadne s **poznámkou**, pre aký **okruh čitateľov, divákov** či **používateľov je určený**,
 - o **počte strán** a **cene knihy**;
- tento **útvár využívajú vydavateľstvá** na **informovanie** o **knížnych novinkách**,
- časté sú v **televíznych programových časopisoch**, aby si **diváci mohli lepšie vybrať**,
- **nehodnotia subjektívne prezentované diela** ako **recenzie**,
 - prinášajú **len prvé** a **základné informácie**;
- v súčasnosti **anotácie** prenikajú aj do **reklamy kníh**, ale aj **výrobkov z inej sféry** ako z **umenia** a **literatúry**.
 - **tento typ anotácie výrobok len chváli**, úplne **chýba negatívne hodnotenie** (žiaden predajca neodradí zákazníkov tým, že povie pravdu o slabšom literárnom diele).

⇓ marginálie,

- sú to **krátke poznámky** o **obsahu** alebo k **obsahu knihy, odborného článku, časopisu** na **vonkajšom okraji strany**, aby sa **čitateľ vedel zorientovať**, čo sa v **knihе nachádza**,
- sú to často **nesystematicky usporiadané poznámky čítajúceho**,
- v **odbornej literatúre**, hlavne v **učebniciach**, autori zámerne **zachytávajú** na **okraj článku** napr. **základné pojmy, najdôležitejšie body článku** (vytvárajú tak **osnovu**);

⇓ resumé (novší termín je abstrakt),

- stručne zachytáva **základné myšlienky výkladu, komplexnej maturitnej práce, študentskej odbornej práce, diplomovej práce, dizertácie** atď.,
 - teda **akéhokol'vek vedeckého spisu** alebo **článku**;
- je zvyčajne **zhrnutím obsahu odbornej práce** a **zarad'uje sa na koniec práce**,
 - často **má** aj **cudzojazyčný variant**.

⇓ konspekt,

- je to **krátky, výstižný výťah** (výpis) **podstatných častí textu v obsahu diela**,
- musí spĺňať tieto požiadavky:
 - a. **zachytiť obsah celého odborného článku** alebo **diela** (**nemôže vynechať** napr. **štvrtinu článku**),
 - b. **dodržať logickú** a **kompozičnú štruktúru textu** (**nesmie najprv spoznámkovať záver a potom jadro**),
 - c. **šetriť čas študujúcemu**, a preto **neodpisuje doslova text z odborného diela**,
 - študujúci **triedi informácie** na **dôležité** a **menej dôležité** pre jeho zámer a tie **dôležité zachytí v skrátenej a prehľadnej forme**;

⇓ **osnova,**

- je to **najstručnejší, najprehľadnejší záznam obsahu textu,**
 - obsahuje **len kľúčové pojmy,**
 - píše sa **po prečítaní textu,** aby sa zaznačili najdôležitejšie údaje,
 - ↔ píše sa však **aj pred tvorbou textu;**
 - využíva **zvyčajne neslovesné jednočlenné vety;**
- **napísanie osnovy v heslách je jednou fázou pri tvorbe slohového útvaru,**
napr. *školského výkladu o Štúrovi:*
 1. Zaradenie do literárneho obdobia;
 2. Život;
 3. Štúdium;
 4. Tvorba;
 5. Zhodnotenie prínosu pre slovenskú históriu.
 - **pojmy, heslá** sa označujú:
 - ↔ **rímskymi číslicami** (*V., II.*),
 - ↔ **arabskými číslicami** (*1., 2.; 1. 2 ; 1. 2. 1*),
 - ↔ **písmenami** (*A.; a.*),
 - ↔ alebo **ich kombináciou;**
 - **označenie bodov** sa číta:
 - ↔ **po prvé, po druhé; po á, po bé;**
 - **bod 2. 1. 2** sa číta:
 - ↔ **v bode** (*v odseku*) **dva, jeden, dva,**
 - ↔ alebo **bod** (*odsek*) **dva, jeden, dva** (*nevšímame si bodku za číslicou*).

⇓ **tézy,**

- prinášajú **stručné, veľmi zhustené hlavné myšlienky odborného diela alebo prednášky,**
 - s **tézami** príde **stredoškolský študent** do styku len **výnimočne,** ale **na vysokej škole** bude sledovať **prednášky,** ku ktorým **dostane dopredu vypracované tézy;**
 - **výhodné** sú **tézy** k **referátu** na **vedeckom sympóziu** alebo k **odbornej prednáške,**
 - ↔ **účastníci** sa môžu **dopredu fundovane pripraviť** na **diskusiu.**

⇓ **excerpty (výpisky),**

- môžu sa robiť na **záznamové lístky** z akéhokoľvek **textu**,
 - **v súčasnosti** už **klasické kartotéky strácajú celospoločenský význam**,
 - ↔ **využíva sa viac osobný počítač**;
- **záznam** v počítači alebo na kartotečnom lístku sa musí doplniť **bibliografickými údajmi**,
 - je **potrebné si poznačiť** aj **stranu**, na ktorej sa **informácia nachádza**,
napr.: *Pisárčiková, M.: Jazyk súčasnej prózy a jazyková kultúra. In: Spisovná slovenčina a jazyková kultúra. Bratislava: Veda, 1995, s. 35;*
Krasko, L: Nox et solitudo. 4. vyd. Bratislava: Tatran, 1975, s. 12-13.

Poznámka:

Takto sa postupuje aj pri **zápise citátu**,

- slovo **In** znamená **predložku v** (v diele);
- ak sa **cituje viac výrokov toho istého autora z tej istej knihy**, nemusí sa vždy uvádzať názov knihy, ale napíše sa výraz **ibid.** (z *lat. ibidem, tamže*);
- pri **získavaní informácií z internetu** sa zapíše **celý údaj** aj s **dátumom nášho vstupu**:
napr.: História bratislavskej MHD. Dostupné na: <http://www.imhd.sk/ba?www=historia/index/> 31.1.2002.

Použitá literatúra

- Bajžíková, E.: Slovenský jazyk. Textová syntax. Bratislava: Stimul 1995.
- Berta, J.: Jazykovokomunikačná príručka. Vydal: Peter Cirjak - Essox. Prešov 2008, s. 20 - 29.
- Berta, J.: Príhovory a zamyslenia. Vydané v elektronickej podobe, 2019. Dostupné na: www.BertaJozef.webnode.sk (v rubrike Ďalšie publikácie DOWNLOAD);
- Berta, J.: Kompendium slovenského pravopisu a výslovnosti pre školy a verejnosť. Vydané v elektronickej podobe, 2021. Dostupné na: www.BertaJozef.webnode.sk (v rubrike Ďalšie publikácie DOWNLOAD); tiež na www.zsgmik.sk, otvoriť uvedené rubriky: o škole, predmety, web. stránka slovenského jazyka – na stiahnutie.
- Berta, J.: Príručka slovenskej lexikografie a lexikografie pre školy. Vydaná v elektronickej podobe, 2021. Dostupná na: www.BertaJozef.webnode.sk (v rubrike Ďalšie publikácie DOWNLOAD); tiež na www.zsgmik.sk, otvoriť uvedené rubriky: o škole, predmety, web. stránka slovenského jazyka – na stiahnutie.
- Berta, J.: Príručka slovenskej morfológie pre školy. Vydaná v elektronickej podobe, 2022. Dostupná na: www.BertaJozef.webnode.sk (v rubrike Ďalšie publikácie DOWNLOAD); tiež na www.zsgmik.sk, otvoriť uvedené rubriky: o škole, predmety, web. stránka slovenského jazyka – na stiahnutie.
- Berta, J.: Príručka slovenskej syntaxe pre školy. Vydaná v elektronickej podobe, 2022. Dostupná na: www.BertaJozef.webnode.sk (v rubrike Ďalšie publikácie DOWNLOAD); tiež na www.zsgmik.sk, otvoriť uvedené rubriky: o škole, predmety, web. stránka slovenského jazyka – na stiahnutie.
- Caltíková, M.: Slovenský jazyk a literatúra. 2. vyd. 2002. Enigma Nitra. ISBN 80-85471-95-7
- Dolník, J. – Bajžíková, E.: Textová lingvistiká. Bratislava: Stimul 1998.
- Dostupné na: <https://www.sme.sk/c/1114886/trochu-novinarskej-osvety.html>
- Dostupné na: <https://www.sme.sk/c/1114886/trochu-novinarskej-osvety.html>
- Encyklopédia jazykovedy. Zost. Jozef Mistrík. Vydavateľstvo Obzor, 1. vyd. Bratislava 1993. 515 s. ISBN 80-215-0250-9.
- Findra, J.: Štylistika slovenčiny v cvičeniach. Martin : Osveta, 2005.
- Findra, J.: Štylistika slovenčiny. Martin: Osveta 2004.
- Findra, J. a kolektív: Slovenský jazyk a sloh. Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Bratislava 1986.
- Findra, J. a kolektív: Slovník literárnovedných termínov. Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Bratislava 1987.
- Gežík, P. 2013. Metodika písania vysokoškolských esejí. [online] Bratislava : STU, 2013. s. 16. [cit. 2014.10.10.] Dostupné na internete: <http://www.stuba.sk/new/docs//stu/ustavy/ustav_manazmentu/studium/zaverecne-prace/2013-02-03-20-20_metodika_pisania_vysokoskolskych_esaji_-_Verzia_2.0.pdf>.
- Gomez-Martinez, J. L. 1992. Teória eseje (Esej ako literárny žáner, štúdium jej vlastností). Bratislava : Archa, 1992. s. 135. ISBN 80-7115-121-1.
- Hincová, K., Húsková, A.: Slovenský jazyk pre 1. – 4. ročník stredných škôl, 1. vyd. 2008. SPN Bratislava, ISBN 978-80-10-01557-3 ISBN 80-8063-194-8
- Jacz, E. a kol.: Malá encyklopédia žurnalistiky. Obzor, Bratislava. 1982.
- Kosová, B. 2014. Vypracovanie odbornej eseje. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta, Univerzita Mateja Bela, 2014. s.2. (nepublikovaný materiál).
- Literárne druhy a žánre. Dostupné na: LITERÁRNE DRUHY A ŽÁNRE : Školská knižnica SG ŽP a a SSOŠH ŽP (webnode.sk).
- Maturujem zo slovenčiny. 1. vyd. 2000. SPN Bratislava. ISBN 80-08-03154-9
- Meško, D., Katuščák, D. a kol.: Akademická príručka. Vydavateľstvo Osveta Martin, 2005, 496s.
- Mistrík, J.: Štylistika. 1. vyd. Bratislava: SPN 1985; 3. vyd. 1997.
- Mistrík, J.: Lingvistický slovník. Slovenské pedagogické nakladateľstvo Bratislava, 2002.
- Mistrík, J.: Moderná slovenčina. Slovenské pedagogické nakladateľstvo Bratislava 1984.

Mlacek, J.: Kategória slohového postupu v slovenskej štylistike. In: Sedemkrát o štýle a štylistike. Red. D. Baláková. Ružomberok: Katolícka univerzita v Ružomberku, Filozofická fakulta 2007, s. 86 – 104.

Ološtiak, M., Giantisová – Ološtiaková, L.: Krok za krokom k maturite. Slovenský jazyk. 1. vyd. 2007. Fragment Bratislava. ISBN 978-80-8089-066-7
publikácie DOWNLOAD); tiež na www.zsgmik.sk, otvoriť uvedené rubriky: o škole, predmety, web.

Papuga, J.: Kompendium slovenčiny. 2019. ISBN: 9788097128753. 336 s.

Slančová, D.: Praktická štylistika. Prešov: Slovacontact 1996.

SLANČOVÁ, D.: Základy praktickej rétoriky. Prešov: Náuka 2001.

Smiešková, M.: Krok za krokom k maturite – Literatúra. 1. vyd. 2007. Fragment Bratislava. ISBN 978-80-8089-065-0

Szántó, J. 2012. Jak napsat dobrý esej. [online] [cit. 2014.10.10.] Dostupné na internete: <www.cemach.cz/sk/jak-napsat-dobry-esej>.

Tušer, A.: Praktikum mediálnej tvorby. Vydavateľstvo Eurokódex, 2010

Tušer, A.: Ako sa robia noviny. Bratislava : SOFA 2003, s.103 -111.

Veľas, Š.: Novinárska publicistika I: Publicistika racionálneho typu. Slovenské pedagogické nakladateľstvo Bratislava,1983.